Vremea tăcerii

LUIS MARTÍN-SANTOS

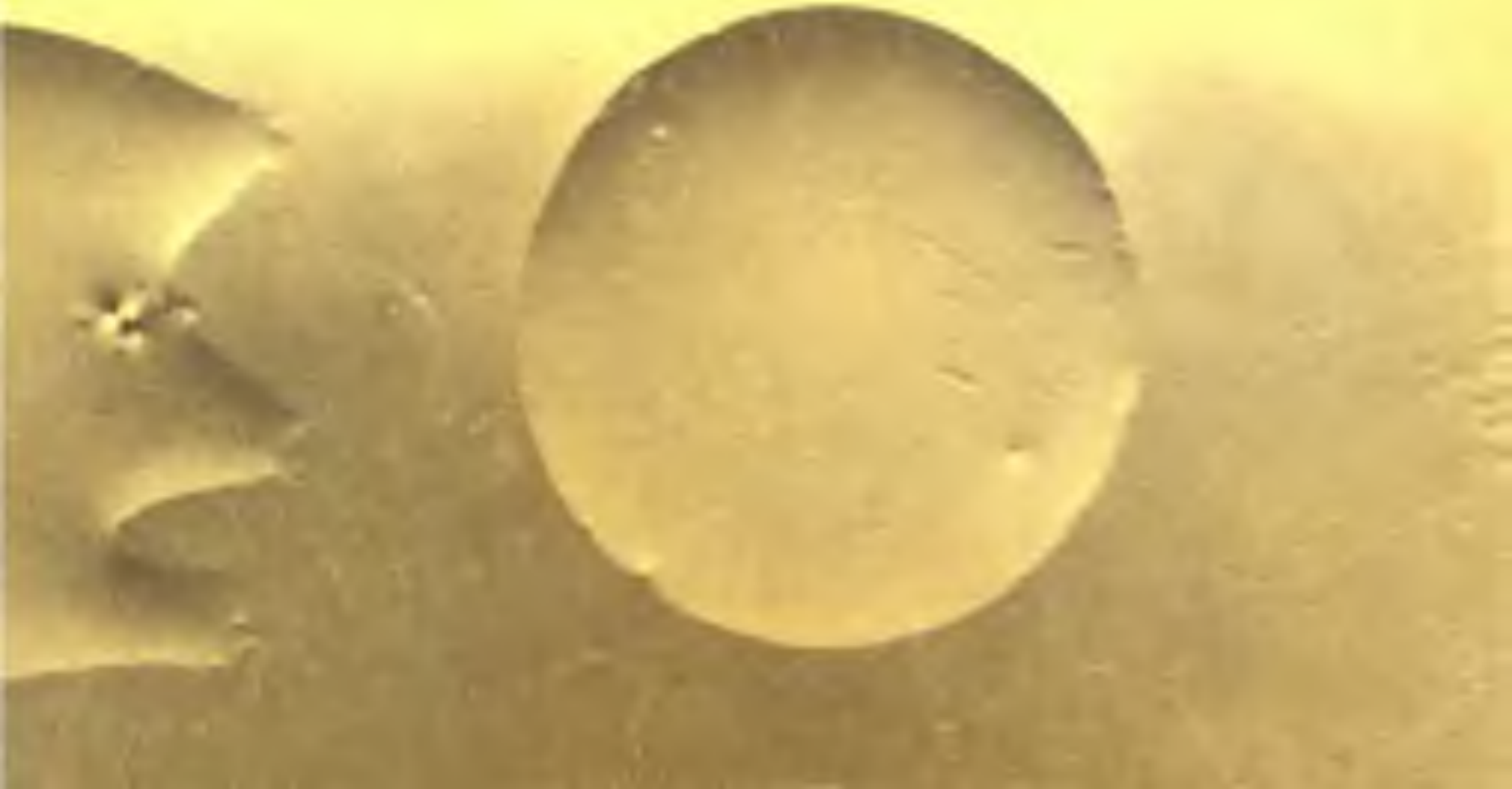

LUIS
MARTÍN-
SANTOS

•

VREMEA TĂCERII

LUIS MARTÍN-SANTOS

VREMEA TĂCERII

Traducere şi postfaţă de SORIN MĂRCULESCU

Bucureşti — 1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta : *Gabriel Constantinescu*

LUIS MARTÍN-SANTOS
TIEMPO DE SILENCIO
Seix Barral, Barcelona, 1962

NOTA BIO-BIBLIOGRAFICĂ

Luis Martín-Santos *s-a născut în oraşul Larache (Maroc) în 1924. Din 1929 se stabileşte împreună cu familia în Spania, la San Sebastián. Din 1940 urmează medicina la Universitatea din Salamanca. Îşi termină studiile în chip strălucit în 1946. În 1947 îşi susţine teza de doctorat la Universitatea din Madrid, specializîndu-se în chirurgie. În 1948 abandonează chirurgia şi se consacră studiilor psihiatrice, obţinînd prin concurs postul de director al ospiciului din Ciudad Real. În 1950 pleacă într-o călătorie de studii şi cercetări în Germania Federală. La întoarcere devine, prin concurs, directorul Sanatoriului psihiatric din San Sebastián, funcţie pe care a exercitat-o pînă la moarte. Pe lîngă numeroase lucrări de specialitate care-l consacră în lumea medicală, publică în 1955 eseul* Dilthey, Jaspers şi înţelegerea bolnavului mental, *iar în 1962 îşi face debutul în literatură cu romanul* Vremea tăcerii. *Salutată cu entuziasm încă de la apariţie, cartea s-a impus, fiind socotită drept cea mai semnificativă apariţie romanescă din ultimele două decade. Romanul a fost tradus în majoritatea limbilor europene. Militant socialist, Luis Martín-Santos şi-a trăit efectiv unele episoade din carte: acuzat de a fi făcut propagandă subversivă de natură socialistă, Martín-Santos a fost arestat pentru prima oară în 1957; apoi în 1958, cînd a stat timp de şase luni în închisoarea din Carabanchel, pentru ca un an mai tîrziu să fie din nou condamnat din aceleaşi motive. În august 1962, în urma unei explozii din preajma reşedinţei de vară a lui Franco, este întemniţat pentru a patra oară. Din 1959 i se dă domiciliu forţat în San Sebastián. La 21 ianuarie 1964 piere, împreună cu soţia, într-un accident de automobil. Postum i se publică eseul* Libertate, temporalitate şi transfer în psihanaliza existenţială *(ed. Seix Barral, 1964).*

Traducerea de faţă urmează textul spaniol, Tiempo de silencio, *Editorial Seix Barral, Barcelona, 1962; din ediţia franceză,* Les demeures du silence, *Editions du Seuil, Paris, 1963, completă, tradusă de Alain Rouquié după manuscrisul autorului, s-au introdus şi în ediţia românească pasajele de la pp. 126—129 şi 142—143, încercîndu-se păstrarea tonalităţii originale.*

S. M.

SUNA TELEFONUL ŞI L-AM AUZIT. Am ridicat receptorul. N-am înţeles bine. L-am lăsat jos. Am strigat: „Amador!" A apărut cu buzele lui groase şi a luat receptorul. Priveam prin microscopul binocular şi preparaţia mi se părea de neînţeles. Am mai privit o dată: „Evident, canceros". Şi totuşi, dincolo de mitoze, pata albastră se estompa treptat. „Se ard şi becurile astea, Amador." A, nu, a călcat pe cablu. „Pune-n priză!" Vorbeşte la telefon, „Amador!" E gras şi numai zîmbet. Vorbeşte rar, se uită, mă vede. „S-au dus." „Gata, s-au dus." S-au terminat şoarecii. De pe peretele din faţă, portretul omului cu barbă, care a văzut atîtea şi care i-a eliberat pe iberici de complexul lor nativ de inferioritate în faţa ştiinţei, prezidează, scrutător şi imobil, criza de cobai [1]. Surîsul lui inteligent şi izbăvitor de inferioritate explică — înţelege — lipsa de fonduri. Popor sărac, popor sărac. Cine să mai aspire la premiul nordic, la zîmbetul regelui înalt, la onorurile, la traiul îndestulat al savantului care aşteaptă, în peninsula stearpă, să rodească minţile şi fluviile? Mitozele anormale, coagulate sub lamele, imobile, tocmai ele, suprema mişcare. Amador, nemişcat, pune receptorul în furcă zîmbind, mă priveşte, îmi spune: „Gata!" Dar cu zîmbetul lui slugarnic şi cărnos. „Ce buzat, şi Amador ăsta!" Tulpina M.N.A., atît de promiţătoare. Iar sună telefonul. Uit. „De ce rîde Amador? De ce rîzi?" A, da, ştiu! S-au isprăvit şoarecii. Niciodată, niciodată, în pofida bărbatului din tablou şi a fluviilor ce se pierd în mare. Se pot construi baraje care să stăvilească drumul apelor. Bine, dar spiritul liber? Izvorul imaginaţiei. Sfredelitorul iscoditor al realităţii vii, înarmat cu scalpelul care pătrunde în straturile agitate şi descoperă ceva niciodată zărit de ochi neiberici. Ca la o luptă de tauri. Ca şi cum între cobai şi tauri n-ar fi nici o deosebire, ca şi cum am rămîne aceiaşi, în ciuda disperării, în ciuda lipsei de fon-

[1] Aluzie la *Santiago Ramón y Cajal* (1852—1934), laureat al premiului Nobel pentru medicină în 1906.

duri. Tulpina asta canceroasă, cumpărată cu devize acordate de Institutul Monetar. Adusă din Illinoisul natal. Şi acum, evaporată. Amador surîde pentru că vorbeşte cu cineva la telefon. Cum să realizăm noi ceva, cînd la incapacitatea noastră notorie se adaugă unghiul facial îngust al omului peninsular, creierul închircit de monotonia dietei alcătuite doar din niprală, bob şi năut, în loc de legume, fără nici un fel de protide ? Numai slănină, slănină şi terci. Pentru oameni ca Amador, care rîd deşi sînt trişti, ştiind bine că o dată pierdut ultimul şoarece din tulpina M.N.A. cercetătorul nu va mai primi în vecii vecilor din mîinile regelui înalt cupa, cununa de lauri, torţa aprinsă pe care s-o poarte alergînd prin faţa tribunei naţiunilor, proclamînd nebănuita grandoare dobîndită de poporul nostru în lupta cu mitoza asta primitivă care la noi, ca şi în Illinoisul natal, proliferează şi distruge carnea sănătoasă a femeilor la menopauză, ale căror scurgeri periodice de sînge nu mai înseamnă viaţă, ci înşelăciune, doar înşelăciune. „Betrogen". Moarte învinsă. „Opreşte-te, ridică receptorul negru, cere-l pe ministrul de resort, spune-i, Amador, că cercetarea, munca asta face măcar cît un şoarece." Încetează cu rîsul şi, mai ales, nu mai împroşca aşa cu scuipat, nu mă face să mă îndoiesc de educaţia şi de inteligenţa ta. „În timpul războiului mîncam şobolani. După mine sînt mai gustoşi decît pisicile. De pisici mi-e lehamite. Şi-am prins pisici, nu glumă. Eram trei. Lucio, Moacă şi sluga." Proteine pentru poporul subalimentat. Iar mitozele acestor oameni, normale de data asta, dar deficitare, se poticnesc în momentul migraţiei motoneuronilor spre cortex şi pier poate tocmai din cauza lipsei de proteine, sau se dispun într-un mod anarhic şi deficient, sau urmează malformaţiile ramificaţiilor, cine ştie. Şi ne oprim neputincioşi în căutarea cauzelor neoplaziei decimante. Amador mă priveşte. Îmi vede mutra ridicolă. Asta-l face să rîdă. La microscopul binocular, în lipsa unuia electronic, fiindcă nu sînt credite, inventariez nucleele monstruoase, iar Amador, grăbindu-se să-şi pună bascul gri, dar încă în halat alb, se duce în fund, unde urlă trei cîini costelivi, care urinează foarte rar, dar abundent, şi duhnesc oribil. Amador, dornic să scape de cîini, aşa cum scăpase şi de tulpină, aşteaptă un ordin pe care nu i-l dau, mulţumindu-mă să privesc şi să ascult, nerăbdător să aud ce mi-ar putea spune ca să mă scoată din nesiguranţa asta. „Are Moacă", spune Ama-

dor. Eroare. Nu orice şoarece este cancerigen. Nu orice şoarece e din tulpina crescută în Illinoisul natal, selecţionată cu abilitate dintre alte şaisprezece mii de tulpini, în laboratoare translucide cu pereţi strălucitori de sticlă, cu aer condiţionat anume pentru instaurarea celui mai deplin confort şoricăresc. Selecţionată cu abilitate, de-a lungul multor familii de şoareci autopsiaţi, pînă la descoperirea micii tumori ingvinale, înăuntrul căreia mocneşte, însămînţată, misterioasa moarte spontană, decimatoare nu numai de şoareci. Blondele fete middle-westice, cu belşug de proteine în timpul perioadei de gestaţie a mamelor lor de descendenţă suedeză ori saxonă, şi la fel şi mai tîrziu, în timpul alăptării şi al anilor de şcoală. Deşi bine făcute, sînt anoste, dar nu oligofrenice, se bucură de o migraţie corectă a neuroblastelor pînă la sălaşul lor îndătinat din jurul creierului electronic de carne şi complexe lipidice pe care-l folosesc acum ca să inventarieze mitoze în palatul transparent. Şi tulpina asta izolată s-a stins aici din lipsă de vitamine, după ce a înghiţit fondurile şi aşa măsurate ale Institutului. Şoarecii — masculi şi femele — aduşi din Illinoisul natal, separaţi pe sexe pentru a evita coiturile inutile şi necontrolate. Graviditate provocată sub control strict. În cuşti climatizate, transportate cu avionul, fără nici o economie de devize. Şi acum s-au terminat. Au murit unul după altul, într-un ritm mai precipitat decît reproducerea — da, mai precipitat decît reproducerea ! — şi Amador rîde şi spune : „Are Moacă". Moacă a venit o dată aici, în aerul ăsta îmbîcsit de duhoare de cîine care urlă şi nu urinează. Nemaiurlînd, victimă a violentei sale încărcături afective, cîinele îşi elimină esenţele prin transpiraţie. Cum nu transpiră decît prin labele picioarelor, cîinele îşi elimină miasmele şi prin răsuflare, cu limba scoasă mereu, ca să asude. Dacă a fost operat şi i s-a aplicat un femur de polietilenă sau polivinil, cîinele trece prin suferinţe cumplite şi asta pentru că aici nu există decolorate fecioare anglo-saxone, necanceroase, nefolosite, veşnic nesatisfăcute sexual, care să-şi sublimeze ranchiuna nepotolită în societăţi de protecţie a animalelor. Altminteri, în Spania, unde lipsesc şi cele mai elementare mijloace, munca de experimentare ar fi devenit imposibilă. Şi şansele de-a repeta gestul stîngaci al domnului cu barbă înaintea regelui înalt ar fi nu numai total inexistente — ca acum — ci şi violent ridicole, nu

numai informulabile, ci și grotești. Și nu uriași în locul morilor de vînt, ci năluci în locul dorințelor. Dar, în definitiv, cui îi pasă de cîini ? Cine se uită la durerea unui cîine cînd pînă și propria lui mamă habar n-are de el ? Pe de altă parte, e tot atît de adevărat că experiențele astea cu polivinil nu dau nici un rezultat, știut fiind că savanții din toate țările civilizate ale lumii au demonstrat de mult în laboratoarele lor transparente că polivinilul nu este tolerat de țesuturile vitale ale cîinelui. Dar cine știe cît poate îndura un cîine spaniol, un cîine care nu urinează, un cîine pe care Amador îl hrănește copios doar cu pîine uscată înmuiată în apă ? Comparația este inoperantă și tocmai de asta nu-i exclus ca Moacă să mai aibă resturi din tulpină. Poate că s-au produs înmulțiri știute doar de Amador, încrucișări neobișnuite cu șoricioaice sau cu femele dintr-o specie apropiată sau chiar identică. Și poate că de aici ar putea izvorî o descoperire și mai importantă, pentru care regele suedez se va înclina, cuvîntînd în latinește sau într-o englezească macaronică, fără accentul blondelor americance din Middle-west, și-i va înmîna lui Amador, lui Amador în persoană, îmbrăcat într-o pijama vărgată fiindcă fracul nu-l prinde, mult rîvnitul, unicul premiu. Va fi și Moacă de față, cu noua tulpină, realizată după o profundă reflecție, după calcule de coeficienți, *de crossing-over* și de trasare a hărților genetice. După implantări de cromomeri în glandele salivare și reimplantări în glandele primordiale prin care se transmite viața. Amador știe că Moacă are tulpina M.N.A. Nu se poate ca șoarecii importați din Illinois să fi pierit toți. După călătoria în cvadrimotorul sau bimotorul cu reacție, cu asigurare și primă de transport specială și cu certificat eliberat de serviciul veterinar de frontieră al S.U.A., a urmat transportul manual, efectuat de Moacă într-o ladă de ouă, goală, pînă la cocioaba lui particulară, unde cele două fiice ale sale — una de șaisprezece și cealaltă de optsprezece ani — nici una nici cealaltă blonde, nici una nici cealaltă venite pe lume cu regim adecvat pe timpul gestației din maternul pîntece toledan, cresc și ele tulpini. Astfel s-ar putea ca în locul cancerului ingvinal să se dezvolte unul axilar. Și nu de origine ectodermică, ci mezodermică. Și cu efecte mortale nu numai asupra șoarecilor și șobolanilor, ci, inoculat întîmplător, dintr-o neglijență în munca lor de crescătoare, s-ar putea să le ducă la pieire și pe

cele două de loc bălaie fete „a Toledo ortae" [1], lipsite cum sînt de îngrijiri medicale calificate, şi private printr-o eroare de diagnostic şi de o intervenţie chirurgicală grabnică, deschizîndu-se, aşadar, calea către o autopsie pe care tatăl, alarmat şi cu chipul desfigurat de groază la gîndul că s-ar putea molipsi şi el, ar autoriza-o şi s-ar descoperi la subsuorile şi vintrele celor două fecioare tumori prolifice, umflate, opulente, care secretă toxine cu acţiune paralizantă asupra creierilor fragili, şi înăuntrul lor — o, miracol ! — în pofida naturii aparent ereditare a tulpinii illinoice, un virus, un virus identificabil pînă şi la prăpăditele binoculare de care ne bucurăm mulţumită domnului cu barbă, un virus, şi din el vom obţine, după repetate însămînţări pe ovare de fată toledană prost hrănită, a cărei mamă a dus lipsă de proteine în timpul sarcinii, un vaccin aplicabil cu succes la specia umană. „Majestate, domnilor academicieni, doamnelor şi domnilor : debutul experienţelor noastre, ca şi în cazul savantului englez care şi-a concentrat atenţia asupra ciupercilor bactericide [2], a fost opera întîmplării..." Amador susţine că sigur tulpina furată este cea veritabilă, cea illinoică, şi că Moacă a luat indivizi de ambele sexe numai ca să menţină puritatea genelor, şi apoi să-i revîndă laboratorului după ce se vor fi stins şoarecii la care observase — fără calcul statistic — că indicele mortalităţii e mai ridicat decît cel al natalităţii. „Dar nu pricepi că e un hoţ, că n-o să putem cumpăra de la un hoţ ceva furat chiar de la noi şi că e imposibil ca instituţia jefuită să accepte să achiziţioneze iar la un preţ oneros lucrul furat sau provenind din el (şi, la urma urmei, cine ne garantează că e aşa ?), doar trăim într-un stat întemeiat pe justiţie, unde există poliţie, judecători, posibilitatea de denunţ proprie cetăţeanului liber ?" „Nu sînt dovezi", răspunde Amador. „Nu sînt dovezi că ar fi furaţi." Ba da, sînt berechet. Determinarea la microscop a apariţiei spontane a tumorilor ingvinale. Doar tulpina asta, numai ea dintre toate cîte există în peninsula noastră, are această însuşire miraculoasă şi totodată mortală. Numai ea e utilizată în cercetare. Numai în ea se produce spontan fenomenul care cufundă în dezolare familiile omeneşti, iar pe

[1] De stirpe toledană.

[2] Aluzie la Alexander Fleming, descoperitorul penicilinei.

victimă o lasă pradă durerii fizice şi autofagiei treptate a propriei sale substanţe vii, pînă la moarte. Cum de a putut ajunge genetica — astfel aplicată — la un rezultat total opus celui la care vor fi visat pionierii acestei ştiinţe (crearea unei omeniri perfecte, extirparea tuturor bolilor ereditare), făcînd să apară o rasă în care partea execrabilă este factorul constant, prezenţa abjectă care-l preocupă pe om după suprimarea microorganismelor de mărime mijlocie, Amador habar n-are. Dar distingi în el un soi de stupoare în faţa experienţelor miraculoase prin care s-a constituit ştiinţa şi graţie cărora, ca un produs auxiliar, abia băgat în seamă şi totuşi important, cercetătorii se pot căsători şi locui în apartamente construite de stat, şi pînă şi el — Amador — poate ieşi la liman cu bacşişurile firave adăugate de sus-numiţii cercetători la leafa lui meschină. „In definitiv, e un adevărat noroc. Dacă nu, ar fi rămas totul baltă. Văd fetele lui de ei. Altfel ar fi murit de mult, nu s-ar fi prăsit aşa cum se prăsesc, de crezi că nu se mai opresc din fătat. Nici nu-i mai încape cocioaba." Întrebarea e cum de nu le mor ? Ce puteri au acele fete toledane prost hrănite ca şoarecii să supravieţuiască şi să se înmulţească ? Ce-i face să moară aici, în laborator ? Chiar dacă nu-i transparent şi cu aer condiţionat, tot oferă condiţii de locuit mai apropiate de omologul său din Illinois decît cocioaba lui Moacă. Poate urletele neîntrerupte — urlete aproape omeneşti — chirurgia este doar atît de specific umană — ale cîinilor cu femur de polivinil au iritat sistemul nervos al şoarecilor M.N.A. şi le-au provocat moartea prematură (prematură pînă şi la un şoarece canceros), sau cel puţin dezinteresul pentru procreare, anulînd astfel cea mai preţioasă contribuţie a lor la eradicarea cancerului, aceea de a fi purtători permanenţi şi propagatori ai cancerului. Sau, mai mult, cine ştie, fetele lui Moacă au o atare suavitate copulativă, o asemenea perspicacitate mamară, o atît de profundă înzestrare genetică, încît efluviile emanate de ele sînt de-ajuns pentru a reaprinde patima zămislirii, asigurînd astfel neabătuta continuitate a descendenţilor taraţi. Mă uit cu ură la microscop. Becul albastru iluminează iar preparaţia şi mitozele imobile, coagulate în formol, sînt imaginea vie a voracităţii. „Nu pleca, Amador, nu vezi că n-am terminat ?" „Bine." „Datoria ta e să rămîi cu mine sau cu oricare alt cercetător pînă cînd plecăm, pînă cînd isprăvim lucrul." „Bine." „Nu cumva să pleci

urechea la poveştile cu ziua de muncă legală." „Nu, domnule." „Mă vezi tu pe mine că lucrez doar opt ore ?" „Nu, domnule." „Stau şi caut mitozele." „Bineînţeles." „Stau pînă cînd cad din picioare." „Ascultă", îi spun. „Spuneţi", exclamă el. „Ce-ar fi să vorbeşti cu Moacă să vină cu şoarecii, o să văd dacă sînt din tulpina bună şi pe urmă o să mă gîndesc dacă-i cumpărăm sau dacă-l denunţ pentru furt." „Precis sînt de soi." „Atunci să vină cît mai degrabă." „N-o să vină." „De ce ?" „Păi de frica denunţului, a mai păţit-o o dată cu directorul adjunct. Nu-i prima oară. Data trecută a fost cu pisicile. Le înfigeau sîrmuliţe în cap şi uitau, şi el le vindea iar, pînă cînd au vrut să le înfigă sîrmuliţe şi au dat de alea vechi, ruginite toate. E clar că afacerea cu mitozele e mai păcătoasă, că dacă-ţi mor, gata, n-ai ce le face. Da pisicile rabdă ca nişte draci, doar că devin mai nervoase. Pe Moacă l-au muşcat şi fiică-si cît pe ce să-i scoată un ochi. Da' rabdă." „Bine, spune-i să vină." „Nu vine. Ştabu-mic crede c-a plecat în America. Dacă dă iar cu ochii de el, îl înfundă. Nu mai calcă p-aici de cînd a spus c-a emigrat." „Atunci, cum a luat şoarecii ?" „Păi staţi, că i-am dat eu o pereche. Aşa a fost. Altminteri cum ştia el care-s de soi şi care nu ?" „Aşa !" „Că atunci erau droaie. Mureau ca şoarecii în fiecare zi. Asta a fost pe cînd o duceau bine cîinii ăia cu polivinaţ." „Meriţi un bacşiş de la don Oscar." „Vă cred." „Ascultă", îi spun. „Spuneţi", răspunde Amador. „Mergem mîine la cocioaba lui." „O să-i pară tare bine."

Sînt oraşe atît de crîmpoţite, atît de goale de măduvă istorică, atît de bruscate şi vînzolite de guvernanţi arbitrari, atît de capricios înălţate în pustii, atît de zgîrcit populate cu familii de veche şi neîntreruptă obîrşie, atît de depărtate de mări sau de fluvii, atît de trufaşe în mijlocul penibilei lor sărăcii, atît de binecuvîntate cu un cer superb ce te face să le uiţi aproape toate cusururile, atît de naiv mulţumite de sine, ca fetele de cincisprezece ani, atît de subjugate de prestigiul unei dinastii, atît de înzestrate cu comori încît sînt gata să uite pierderile din trecut, proiectate fără nici o pasiune, dar cu atîta jind de viitor, atît de sterpe de o autentică nobleţe, atît de înţesate de o lume codoşească, atît de eroice uneori

încît nu găsești altă explicație decît actul elementar și fizic al țăranului tînăr care trece rîul dintr-o săritură, atît de îmbătate de ele însele deși, la drept vorbind, licoarea de care mustesc nu e de loc îmbătătoare, atît de suverane odinioară — oricît ar părea de necrezut — peste robite capitale străine cu cîte două catedrale și felurite biserici colegiale și multe palate fermecate — cel puțin un palat fermecat pe secol — atît de incapabile să-și vorbească limba cu intonația corectă și clară din satele așezate la două sute de kilometri spre nord, atît de uluite de aurul sosit de peste mări care se putea preface în piatră, dar s-a preschimbat în calești și-n cai cu valtrapuri în fir pe fond negru, atît de lipsite de o veritabilă ovreime, atît de pline de oameni severi cînd sînt importanți și simpatici cînd nu sînt, atît de refractare față de natură încît a trebuit ca trenul electric și telefericul să fie inventate aiurea, atît de agitate de tribunale ecleziastice care se folosesc de brațul secular, atît de rar vizitate de soli autentici ai rasei nordice, atît de bogate în teologi mărginiți și atît de sărace în mistici desăvîrșiți, atît de pline de guriste, de autori de comedii de moravuri, de comedii de intrigă, de comedii de capă și spadă, de comedii de cafenea, de comedii de onoare, de comedii cu femei mascate, de comedii de coturn scîlciat, de comedii de salon franțuzesc, de comedii de cafenea nu de *commedia dell'arte*, atît de ticsite de autobuze cu etaj care scuipă fum — cu atît mai admirat cu cît e mai negru — pe trotuare cu pietoni în pardesiu în zile de soare cu dinți, încît nu au nici catedrale.

În fața unor astfel de orașe trebuie să ne amînăm judecata pînă cînd, într-o bună zi, brusc — sau poate încetul cu încetul, deși este greu de crezut — va prinde contur un lucru pe care-l bănuim prezent fără a-l vedea, pînă cînd materia asta ce se tîrăște acum în țărînă se va solidifica, pînă cînd cei ce acum rîd cu tristețe vor învăța să-și privească în față destinul mediocru și vor părăsi marile edificii de beton armat, rotunde sau eliptice, spre a se reculege în intimitatea strîmtorată a casei lor.

În așteptarea acelei zile, amînîndu-ne judecata, ne vom mărgini să pătrundem în cîrciumile întunecoase unde, de deasupra sticlelor, te privește un cap de taur cu ochi de porțelan, să hoinărim pînă-n zori pe *calle del Nuncio* sau pe

calle de la Bola, poticnindu-ne de rădăcinile retezate ale unui început ce ar fi putut da naştere unui oraş cu totul diferit, să contemplăm într-o piaţă mare ingenua plimbare în cerc a soldaţilor, duminica, în vreme ce păsările se sinucid una după alta în imensul pîntece vid al calului de sub Filip al II-lea, să urmărim paşii repezi — ca şi cum ar avea vreo ţintă — ai unei femei fragile şi nervoase, noaptea, să-i îmbrăţişăm pe beţivii ce demisionează din realitate, să admirăm aerul graţios al unui sergent prin faţa căruia trece o femeie mai înaltă decît el, să-l întrebăm pe un şofer de taxi cu ochi galbeni de pisică în ce fel s-ar putea să escrochezi un negustor de ştofe, să frecventăm un salon de dans pînă cînd namila de portar în uniformă verde ne va cunoaşte şi ne va lăsa să intrăm fără bilet, rînjindu-ne afectuos, să ne pierdem o seară întreagă într-un restaurant fără a smulge nici un surîs chelneriţei, să ne facem că bem şi să bem puţin, să ne facem că vorbim şi să nu spunem nimic, să ne facem că mergem la cinema şi să ne închidem în camera cu chirie şi pat cu cuvertură roşie, să vizităm muzeul Prado cu o jună englezoaică şi să constatăm că nu ştim unde sînt expuse nici unul dintre tablourile pe care le cunoaşte ea, afară de Menine[1], să inventăm un nou stil literar şi să-l predicăm seri de-a rîndul într-o cafenea pînă ni se va face lehamite, să legăm prietenii care nu ne vor întovărăşi pînă la mormînt şi iubiri care nu vor dura nici o seară, să vizităm un bal studenţesc unde domnişoarele intră gratis, să calculăm cîte pietre de brichete vinde un pitic la un colţ de stradă, să descoperim cîte bilete de metrou vinde o femeie cu un copil de ţîţă în braţe într-o dimineaţă de iarnă, să ghicim legea economică ce face cu putinţă ca vînzătoarele de tutun să vîndă ţigări cu bucata şi din cîştig să-şi întreţină onorabil amanţii, să cugetăm întrebîndu-ne ce idee nebunească i-a scos pe toţi orbii în stradă pînă şi-n zilele astea cînd ninge vîrtos şi noaptea ies numai cei invitaţi la premiere, să încercăm să ne imaginăm cum trăiau — Dumnezeule! — toţi oamenii ăştia în anii cărora ei înşişi le spun — şi ştiu ei de ce — anii foametei.

[1] *Las Meninas* (Domnişoarele de onoare) de Velázquez, una dintre cele mai cunoscute pînze ale sale.

În felul acesta vom izbuti să înţelegem că un om este imaginea unui oraş, şi oraşul — măruntaiele unui om scoase afară, că un om îşi găseşte în oraş nu numai determinarea sa ca persoană şi raţiunea de-a fi, ci şi multiplele oprelişti şi obstacole de netrecut care-l împiedică să-şi realizeze fiinţa, că între un om şi un oraş există legături ce nu pot fi explicate prin persoanele pe care omul le iubeşte, nici prin cele pe care le face să sufere, nici prin cele pe care le exploatează şi care trudesc în jurul lui vîrîndu-i în gură bucăţi de hrană, acoperindu-i corpul cu fîşii de ţesături, punîndu-i în jurul picioarelor obiecte de piele, lunecîndu-i pe epidermă mîngîieri profesionale, amestecînd sub ochii lui băuturi rafinate în spatele tejghelei strălucitoare dintr-un bar. Vom izbuti să înţelegem de asemenea că oraşul gîndeşte cu creierul său din mii de capete împărţite pe mii de trupuri, unite însă prin aceeaşi voinţă de putere, mulţumită căreia vînzătorii de marihuana, vagabonzii îmbulziţi după pomană la porţile din dos ale mînăstirilor, profitorii de pe urma tîrfelor generoase, proprietarii de căluşei fără motor electric, obscurii *novilleros*[1], tocmiţi cu solemnitate pentru umilele *capeas*[2] de prin satele din deşertul înconjurător, paznicii de maşini, băieţii de mingi de la cluburi şi infiniţii lustragii rămîn înglobaţi într-o sferă radioasă, nu lecorbusieriană, ci radioasă prin ea însăşi, fără a fi nevoie de eforturi arhitecturale, radioasă în scăpărările soarelui şi în splendoarea ordinei menţinute cu atîta graţie şi armonie, ordine mulţumită căreia procentul anual al deţinuţilor de drept comun este în continuă scădere după statisticile cele mai demne de crezare ; omul nu se pierde niciodată, căci pentru asta e lăsat oraşul (să nu se piardă omul din el) şi omul poate suferi sau muri, dar în nici un caz nu se poate pierde în oraşul unde fiecare ungher e şi un instrument perfecţionat de recuperare a celor pierduţi şi unde omul, chiar să vrea, nu se poate pierde, fiindcă o mie, zece mii, o sută de mii de perechi de ochi îl clasifică şi îl aşază, îl recunosc şi-l îmbrăţişează, îl identifică şi-l salvează, îi îngăduie ca tocmai cînd se crede mai rătăcit să se trezească în locul său firesc : în închisoare, la orfelinat, la comisariat, la ospiciu, în sala de operaţii

[1] *Novillero* — toreador de categoria a doua, care se luptă cu tauri tineri.
[2] *Capea* — luptă cu tauri tineri, organizată îndeobşte de amatori.

a spitalului de urgență ; omul, aici, nu mai este la țară, nu mai pari ca de la țară, omule, deși se vede lesne că ești de acolo și ar fi fost mai bine să nu fi plecat din sat niciodată, pentru că tot ca și cum ai fi de la țară te porți, omule.

Oricît ar fi viața de aspră, ce carne pietroasă au uneori oamenii din popor și cum știu să meargă și să-și miște brațele și să rîdă nebunește cînd nu-i nimic de rîs și să se înfioare de voluptate numai pentru că e soare și aerul e limpede. Această înșelătoare frumusețe a tinereții care ascunde parcă existența veritabilelor preocupări, această grație a copilăriei, această erupție a celor nouăsprezece ani, această însușire a ochilor de a străluci în ciuda celor trei sau patru lustri de mizerie și de lipsuri și de efort, te derutează deseori și te fac să crezi că nu e chiar atît de rău ceea ce în realitate este cumplit. Există o frumusețe modestă, plămădită mai mult din grație, agilitate și neastîmpăr, sub care primele mijiri ale rapacității pot părea doar semne de vioiciune, iar fixitatea hipnotică a privirii poate fi greșit pusă pe seama dorinței prea intense, cînd de fapt nu e decît reflexul satisfacției frustrate.

„Bărbatu-meu ar fi putut să-mi lase ceva mai mult, așa mi-a rămas doar amintirea lui plină de farmec, parcă-l văd, cu mustăți stufoase și ochi negri, cu aerul lui milităros și sever, din cauza asta stăteam mereu ca pe jeratic, doar era arătos și-i plăcea s-alerge după fuste, deși mai degrabă aș zice că ele se prăpădeau după el, că pe el nu-l văd să se fi dat în vînt după vreo femeie ; cum-necum, cînd îl căutai era cu cîte una-n brațe, mai ales cînd ieșea-n uniformă, că nu se uita la bani cînd era vorba de dichiseală și ferchezuială. Pe lîngă amintirea frumuseții lui și fata noastră care, uite-o, e leit dumnealui, la fel de bine și aproape la fel de mîndră, pînă și cu o umbră de puf negru, păcatele, care mi-aduce aminte de mustața lui, mi-a lăsat pensia de la stat pentru cei căzuți pe cîmpul de onoare și o medalie care, împreună cu cele trei sute douăzeci și cinci de pesetas și cincizeci de centime, abia-i mai mult decît nimic pentru două femei singure ca noi. Mi-au rămas și niște bibelouri chinezești pe care le-a adus din campania din Filipine unde-a plecat de tînăr și n-a primit deco-

rații din cauza mîncătoriilor. Bine că-mi făcuse fata înainte să plece în insule, că pe urmă cînd s-a-ntors era inapt pentru procreare — dar nu pentru dragoste, slavă Domnului — atîta doar că nu mai putea să mă facă să rămîn iar, cînd mie mi-ar fi plăcut să am trei-patru copii, însă dumnealui care era bărbat, nu glumă, și nu prea răbda, s-a-ncurcat cu o tagală [1] pe care-o credea tinerică neatinsă și sănătoasă, dar n-a scăpat și l-a umplut de-o boală urîtă, nu s-a mai putut face nimic și-așa am rămas numai cu Carmencita mea care împlinise douăzeci și opt de ani tocmai cînd a căzut în mîinile maurilor și nu s-a mai întors, atunci, cînd cu catastrofa. Pe lîngă figurinele de porțelan și nenorocirea asta, a mai adus din Filipine cinci evantaie și niște șaluri de mătase, unu împodobit cu pasărea-paradisului, al doilea cu flori exotice și-al treilea cu un cap mare de indigenă cum foarte rar găsești desenat pe șaluri, dar dumnealui tocmai de-asta mi l-a adus, totdeauna i-a plăcut tot ce-i mai rar și mai fistichiu. Totdeauna i-a plăcut să-și trăiască viața și nu era chip să-l ții în frîu, toată ziua-bună-ziua la club, unde cam întrecea măsura la băut, dornic să se împăuneze cu prestanța lui ca să-i dea gata pe toți, mai ales în privința femeilor, lucru de care mi-am dat seama și eu personal, numai că strălucea mai mult în lume, de nu-și mai vedea capul de amoruri, și mai puțin acasă unde-l așteptam eu, soția legitimă, și mă uitam la el ca proasta, cu gura căscată. Niciodată nu m-am putut mîngîia de pierderea lui, nici eu nici biată fiică-mea, fiindcă n-a mai avut cine s-o scoată în lume și pe deasupra, cu nenorocirea lui taică-su, a rămas și nemăritată, nici măcar un frate n-a avut ca să-l oblige pe porcul ăla de logodnic să se țină de cuvînt, deși la drept vorbind mi-a părut mai bine c-a părăsit-o, că altfel ar fi nenorocit-o și-ar fi tîrît-o în noroi. Cred că nu s-ar fi dat înapoi nici s-o prostitueze și ar fi profitat de nurii ei și de prestanța moștenită de la taică-su și care — deși-i dădea un aer mai bărbătos, fără să fie de loc omoaie — îi atrăgea pe toți bărbații care-o cunoșteau, și cum pe urmă au venit anii grei cu imoralitatea totală, cînd toate erau bine văzute, și căsătoria fără preot, și divorțul cît ai bate din palme, și mai apoi anii de foamete, sînt sigură că mi-ar fi terfelit fata și-ar

[1] Indigenă din arhipelagul Filipinelor.

fi aruncat-o azi în patul unuia, mîine în al altuia, pentru că nici ea — ce s-o ascund — cu sîngele moştenit de la taică-su nu poate rămîne liniştită şi singură, şi eu o-nţeleg, cînd mă gîndesc c-or mai fi bărbaţi ca al meu cu cîrlig la femei şi sărăcuţa de ea nu era-n stare să le reziste tocma din cauza firii aprinse care i-a rămas de la răposatul şi de la mine, că nici eu nu mi-s de lemn, slavă Domnului. Vorba e că noi două ne-am păzit mai bine, aşa singurele, cu cîte-un mic ajutor ocazional şi trecător, decît cu parazitul ăla în spinare, vorbesc de tatăl nepoatei mele, care nu ştiu cum de-a ieşit aşa de drăgălaşă dintr-un tată ca el, că nici n-aducea măcar cu bărbaţii adevăraţi, curtenitori, puternici şi dintr-o bucată, nu, era o stîrpitură, o cîrpă cu apucături de toreador sau, hai să zic, de dansator ţigan, şi pare-mi-se că nu prea era nici cocoş, nici găină, dar, cine ştie, poate că fiică-mea, cît era ea de bărbătoasă, s-a lăsat cucerită de el tocmai fiindcă era inversul lui taică-su de care-a prins-o frica încă de micuţă, cînd l-a văzut de cîteva ori cum mă bătea şi eu, ce mai, cît de voinică sînt, tăceam şi încasam, fiindcă era bărbat adevărat şi eram, ce mai, complect subjugată de el. Aşa că fiică-mea a preferat o jumate de bărbat pe care putea să-l ţină într-o mînă sau să-l rupă în bucăţi dacă i-ar fi dat prin gînd s-o facă, dar uite-aşa bleg cum era tot a fost în stare să-i ia fecioria, ce-i drept cam roasă de molii încă de pe atunci, şi s-o facă s-o aducă pe lume pe comoara asta de nepoţică a mea, mînca-o-ar mama, că are nouăspce anişori acum, de-mi pierd capul cînd o văd de dragă ce-mi e, că de cînd mă ştiu am avut o slăbiciune pentru tot ce-i frumos şi te cred că mă emoţionez şi mai tare cînd o ştiu şi sînge din sîngele meu. Trebui să recunosc că moliciunea femeiască a tatălui o prinde de minune pe fetiţă. Ea a ieşit mai finuţă chiar decît fiică-mea, care-i leită bărbatu-meu, cu mustaţa lui neagră şi braţele puternice, cu sîngele la fel de cald şi cu vino-ncoace ca el, dar mai puţin prezentabilă în ce priveşte fineţea şi gingăşia trăsăturilor, şi-i cam ţeapănă şi cam calcă otova cînd merge. Afară de pensia de trei sute douăzeci şi cinci de pesetas şi 50 de centime şi de fiică-mea şi de posibilităţile nepoţică-mi, de boarfele din Filipine şi de şaluri, de patru fotolii de mahon masiv din sufragerie şi de un dulap mare de haine cu oglindă şi de patul conjugal înalt, stil *empire*, dumnealui nu mi-a lăsat nimic, aşa c-a trebuit să

deschidem pensiune, profitînd că luasem cu chirie mică un apartament mare, liber şi aşezat şi bine, pe-o străduţă care dă-n piaţa Progresului, şi chiar dacă prin apropiere erau nişte case deocheate, nu erau chiar aşa de-aproape ca să ne confunde lumea cu ele, în schimb, asta îi putea îndemna pe unii domni să se stabilească la noi. Eu n-aveam bani să cumpăr mobile şi să-ncep afacerea, aşa că m-am văzut nevoită să-mi iau picioarele la spinare şi să-i vizitez pe toţi foştii camarazi ai soţului meu care nu pieriseră cînd cu dezastrul — şi erau destui, sărmănuţii de ei — fiindcă se-nvîrtiseră să nu fie acolo, şi ei erau cei mai în măsură să mă ajute, doar le era uşor să se pună-n locul răposatului şi să-şi vază-n mine propriile neveste, îmbrăcate-n negru şi cu faţa cernită de o voaletă deasă, la fel ca mine ; nu ştiu dacă-i mişca la fel, pentru că eu n-am auzit de multe căsnicii unite ca a noastră. Dumnealui era bărbat în toată puterea cuvîntului, mereu la-nălţimea împrejurărilor ; mă stima şi ştia că o soţie legitimă face oricînd pentru el ce nu fac toate celelalte o mie de otrepe la un loc cu care s-a-ncurcat că n-a avut încotro cît a stat acolo în insule, la sute de leghe de mine. Dar pînă la urmă îmi scoteam voalul, cînd trebuia să-i conving (deşi bani n-aveau decît unii dintre ei, cei mai mulţi o duceau de azi pe mîine, numai cu solda) şi-mi arătam chipul nobil scăldat în lacrimi ; avusesem grijă să-mi dau puţin cu negru pe la ochi şi cu multă pudră de orez ca să par albă şi lividă, asta pentru că, din păcate, de cînd mă ştiu, tot rumenă am fost în obraji, şi chiar dacă lui bărbatu-meu îi plăcea şi ştia că asta-i dovada firii mele aprinse, nu-i mai puţin adevărat că mulţi alţi bărbaţi, orbiţi de scălîmbăielile modei, le preferă pe cloroticele anemiate care beau oţet şi care şi fără el tot gălbejite ar fi din cauza sîngelui lor subţiat. O luam şi pe fiică-mea cu mine în vizitele astea, deşi era mare, şi o îmbrăcam cu fustiţe scurte, ca de fetiţă, de i se vedeau pulpele şi domnii se uitau la ea cam tulburaţi, nu c-ar fi dorit-o, copleşiţi cum erau de durerea noastră şi de decesul camaradului lor iubit, ce vream eu era să-nţeleagă că fata are lipici şi dacă am fi căzut într-o mizerie neagră uşor ar fi ajuns hrană pentru toate poftele şi aşa erau şi mai mişcaţi, şi unii chiar, pe lîngă obolul prietenesc cu care ne-au ajutat la instalarea pensiunii, au promis să ne fie şi clienţi cînd drumurile aveau să-i aducă prin capitală şi parte

din ei s-au ţinut de cuvînt, aşa că nu ne-au lipsit clienţii la-nceput, cînd treceam prin clipele cele mai grele. Bine-nţeles că mulţi dintre ei ne-au dat foarte puţini bani, din economii sau împrumuturi, cam jumate dintr-o soldă mijlocie, sume caraghios de mici pentru instalare, mai ales că vream să fac şi un pic de lux, să găsească clientela un fason pe măsura poziţiei sociale de care mă bucuram pe-atunci ca văduvă de erou, dar curînd a-nceput să mi se cam şubrezească poziţia şi pînă la urmă s-a dus de rîpă, mai ales de cînd cu necazul fiică-mi, şi d-asta şi pensiunii noastre i s-a cam dus lustrul şi o dată cu ea s-au ponosit încet şi sigur şi mobilele, şi perdelele, şi brizbrizurile, şi draperiile, şi toate înfrumuseţările pe care le făcusem la-nceput. La fel şi calitatea clientelei noastre a tot scăzut, iar sosirea podoabei de toreador-dansator-pederast de care-am mai vorbit a pus pe fugă două perechi de funcţionari din ministerul de interne care pînă atunci fuseseră cei mai siguri stîlpi ai bunului nostru nume. Erau două familii fără copii şi eu le arătam doamnelor fotografiile din albumul cu amintiri al răposatului, dar aveam grijă să sar paginile unde erau tagalele, că şi pozele lor mi le dăruise fiindcă, glumeţ cum era, zicea că aşa pot să văd şi eu de ce parte se lasă balanţa inimii lui vulcanice şi să mă conving că-i aveau căzuţi şi ascuţiţi aşa cum îmi povestise el. Dar pe-atunci începuse să-mi cam slăbească caracterul şi eram un pic ameţită de succesul pensiunii imediat după deschidere şi de uşurinţa cu care-i convinsesem pe domnii aceia, ca o văduvă de erou respectabilă ce eram, să-mi trimită bani să mai astup găurile ce se iviseră din pricina gospodăririi mele nechibzuite. Tot pe-atunci am prins şi gustul masticii şi-al romului Negrita şi din ce beam mai necumpătat alcool, din aia îmi slăbea şi atenţia de-a putut să mi se bage tot mai mult pe sub piele secătura aia de logodnic care credea că la mine-n casă, în afară de coapsele albe ale fiică-mi, mai ascund şi vreun purcoi de galbeni de peste ocean. Bine-nţeles că se-nşela, dar culmea e că-mi devenise chiar simpatic, în zilele alea nenorocite, cînd seară de seară îmi bucuram inima cu păhărelele de mastică şi-aşa mai mă mîngîiam de grozăvia prăbuşirii vieţii mele de femeie: cauza intimă era că-mi încetau pe totdeauna regulile şi sfîrşitul ăsta mi s-a părut o lovitură îngrozitoare care mi-a scăzut moralul şi de-asta căutam bucurii falşe-n băutură şi-mi plăcea

de mînzul ăla care ştia să se poarte foarte delicat cu mine, mă-mboldea cu cochetăriile lui muiereşti şi-mi aducea cîte o sticlă, ştia doar că, datorită slăbiciunii mele şi a vîrstei grele prin care treceam, avea masa-ntinsă la noi (pe-atunci nu-mi venea să cred că şi aşternutul), dar cît te răscoleşte să-ţi vezi sîngele în fiica iubită, îmbelşugat şi clocotitor, să te vezi în ea, întreagă şi vie, ca-ntr-o oglindă : în fata mea îmi vedeam frumuseţea care trăgea să moară. Nu mai umblam nici una îmbrăcate-n negru ca pe vremea vizitelor cînd căutam să punem pensiunea pe roate şi-a trebuit s-o-mbrac ca pe-o femeie în toată firea pe comoara mea de fată care pe-atunci nu era încă aşa de mustăcioasă, iar eu, ca să dau o faţă mai serioasă ieşirilor ei în lume, mă lăsam tîrîtă de secătura aia în fel de fel de locuri unde nu l-aş fi lăsat să se ducă singur cu fiică-mea. Erau nişte cîrciumi rău famate, cu separeu, da' era aşa de bine să te cherchelesti şi să vezi puţin viaţa pe care-o duc bărbaţii, viaţa pe care precis o dusese şi răposatul. Şi uite-aşa m-am dedulcit la chefurile astea deocheate, chipurile ca s-o ţiu din scurt pe fiică-mea, dar halal de ţinutul meu din scurt ! Unii dintre amicii cu care venea secătura şi mi-i prezenta cînd cădeam pradă romului Negrita, deşi nu beată de tot, mă pişcau, neobrăzaţii, şi ziceau că ce cărniţă albă ai, de simţeam cum mă ia cu fiori prin şira spinării ca pe vremuri, cînd răposatul se-ntorcea noaptea acasă, tiptil, şi-mi intra-n pat şi mă muşca de umăr înainte s-apuc să mă trezesc şi se făcea parcă-n vis că eram o tagală fragedă pe care-o mănîncă un canibal. Făcui prostia să le-arăt într-o zi nevestelor de funcţionari sînii tagalelor şi să le mai şi spun : „Vedeţi şi dumneavoastră că nu se compară cu mine, şi cu toate că eu sînt mai bine, răposatul bărbatu-meu...", şi ele au turbat de indignare şi s-au hotărît să plece de la noi din pensiune, nu fără să-mi ţină predici şi-a fost şi mai şi cînd, colac peste pupăză, din camera fiică-mi s-au auzit nişte ţipete înăbuşite şi ea a ieşit în prag, doar în cămaşă de noapte şi striga : „Mami, am avut o criză de nervi, mami, am avut un vis groaznic", deşi ca să fim drepţi asta n-avea nimic scandalos, era doar urmarea gazelor din burtă sau vreo ameţeală isterică din cauza pornirilor femeieşti nesatisfăcute ale fetei, pe care eu, proasta, o neglijam pe-atunci. Amicii secăturii erau toţi la fel cu el, pe jumătate femei, micuţi, mult mai scunzi ca mine, şi vorbeau

cu accent andaluz şi băteau minunat din palme, şi pentru asta-i admiram cel mai mult eu şi fiică-mea, că altfel n-aveau nici cultură nici conversaţie, însă în lumea tavernelor singura ştiinţă preţuită era bătutul din palme, o îndemînare care face mult pentru buna dispoziţie a petrecăreţilor şi pe care fiică-mea a deprins-o repede, pe cînd eu eram stîngace de tot. Erau zile frumoase, cu toate necazurile, deşi mă rodea gîndul la prăbuşirea pensiunii şi prăbuşirea propriei mele fiice, dar distracţiile mă făceau să uit dorul după năluca bărbatului meu, să uit pînă şi tragedia care mă lovise de cînd nu mai eram femeie întreagă, asta mă îngrozea şi mă răvăşea mai mult ca toate, mă întrebam cum să mai îndur tot amarul vieţii fără nici o mîngîiere adevărată? Îmi închipuiam că numai romul Negrita mi-ar putea face viaţa mai uşoară sau orice altă băutură şi mai tare de care aş fi dat şi nu mi-ar fi ars stomacul. Acum, cînd schimbarea de vîrstă s-a terminat şi nu mai sînt decît o bucată de lemn, văd că poţi îndura orice şi nici de băut nu mai beau, am devenit o bătrînă greoaie şi pisăloagă, de mi-e silă şi mie uneori de mine, dar, cine ştie, poate că aşa o să-i fiu de folos bobocelului nostru de nouăspce anişori, că n-am de gînd s-o las să facă prostiile pe care fiică-mea le-a făcut tîrîtă de mîna mea, victimă pe-atunci a tulburărilor de vîrstă care vin ca un val de nebunie trecătoare şi nu te mai lasă să vezi lucrurile aşa cum sînt şi te fac să crezi că totul s-a sfîrşit şi nu mai are nici un rost să trăieşti. Se vede că biată fiică-mea şi-a dat seama că se-ntîmplă ceva cu mine, dar nici ea n-avea de cine să se agaţe, aşa că secătura de dansator, cînd a văzut că galbenii de peste ocean nu-s decît închipuiri, că pensiunea s-a golit şi burta fetei creşte văzînd cu ochii, a dat bir cu fugiţii, lăsîndu-ne pradă disperării. Dar am început imediat să mă gîndesc că fuga lui avea şi-o parte bună, de vreme ce n-o luase şi pe fiică-mea ca s-o prostitueze, că biata de ea începuse să se împace cu gîndul ăsta. Eu i-am arătat cît îi datorează maică-si care s-a sacrificat atîta pentru ea şi că cel mai bine era să-şi închine zilele minunii de copilaş, frumuşel de pică şi pe deasupra fetiţă, şi să se îngrijească de pensiune pentru că, deşi urîţită cu atîtea cîrpeturi învechite şi demodate cu care o împopoţonasem prosteşte, tot mai avea cele trebuincioase pentru masa, odihna şi îngrijirea unor persoane onorabile. A-nceput atunci să-mi vie alt soi de clienţi,

pe care fiică-mea şi cu mine, după nebuniile din trecut, ne-am străduit să-i înţelegem, şi cum amîndouă treceam drept văduve, fiică-mea a trebuit să se îmbrace iar în negru şi-i şedea de minune, şi ca văduvă nelegitimă a continuat să aibă succese, de data asta însă mult mai puţin trîmbiţate, mult mai discret întreţinute, mult mai rodnice economic vorbind şi care-i dădeau şi ei mulţumirea că pune umărul la educaţia şi la creşterea scumpetei de nepoţele care, cum spuneam, ne întrece pe-amîndouă cu trăsăturile ei feminine moştenite de la fătălăul de taică-su, smintit şi simpatic cum era, aşa încît cînd o vedem cum îmbină prestanţa şi frumuseţea noastră cu sporul lui de plămadă femeiască ne lasă gura apă şi nu mai ştim la ce sfinţi să ne rugăm pentru ca încununarea asta minunată a tuturor păcatelor noastre să nu dea greş, ci bobocul plin de farmec de azi să se deschidă frumos şi să lege rod bogat cum fără îndoială merită."

O, în ce visuri de fericire şi succes se legănau cei doi tovarăşi de muncă făcînd primii paşi către legendarele cocioabe şi terenuri de cuniculicultură şi ratologie ale lui Moacă ! Ce solidari şi prietenoşi se agitau printre hoardele madrilene cercetătorul şi omul de serviciu, străini de orice discriminare socială, indiferenţi la orice discrepanţe culturale care le-ar fi stînjenit conversaţia, ignorînd mirarea stîrnită în ochii privitorilor de contrastul dintre înfăţişarea şi ţinuta lor ! Căci pe amîndoi îi unea un proiect comun şi amîndoi nutreau un egal interes — deşi din raţiuni deosebite — faţă de posibila existenţă a unor şoareci autentici, descendenţi din stirpea selecţionată, purtătoare ereditară de cancere spontane care se dezvoltă în pliul ingvinal şi duc la moartea inexorabilă a animalului, nu mai înainte însă ca acesta, ajuns la maturitate sexuală, să dea naştere unei nesfîrşite serii de animalculi asemănători cu omul — în ciuda dimensiunilor diferite — înzestraţi ca şi semenii noştri cu ficat, pancreas, capsule suprarenale şi hiat al lui Winslow şi care ar putea fi temei de noi meditaţii ştiinţifice, ducînd chiar, cine ştie, la nesperata descoperire a cauzelor supremului rău.

Era o dimineaţă frumoasă, aidoma atîtor alte dimineţi madrilene, cînd candoarea cinică a cerului vrea parcă să ascundă

racilele țipătoare ale pămîntului. Pe străzile abia spălate de echipa municipală, pavate cu granit strălucitor, adus din *sierra* îndepărtată și cioplit în calupuri cubice de o armată de neobosiți pietrari, așezate după o tehnică pretențioasă, cu ajutorul apei, nisipului și al unor bare de fier (mai tîrziu, o dată cu decăderea meseriei, și cu un soi de beton lichid turnat în interstiții), se scurgea o gloată abundentă de indivizi cu felurite ocupații, toți prost îmbrăcați și numai unii proaspăt bărbieriți. Hainele trecătorilor, de culori indefinite, de la un violet-spălăcit pînă la un maro-gălbui sau un gri-verzui, par, în orașul acesta, atît de șterse și de ponosite, încît aspectul lor decolorat nu poate fi atribuit numai sărăciei citadinilor — consecința acesteia fiind rara și îndelung chibzuita primenire a garderobei — ci și efectelor purificatoare de natură chimică ale unui aer deosebit de bogat în ozon și celor de natură fizică ale unei luminozități puțin obișnuite, ce stăruie un număr de ore greu suportabil pentru indivizi neaparținînd rasei negre. Într-adevăr, cetățenii amintiți ar trebui să folosească țesături de bumbac made in Manchester de culoare roșu-aprins, albastru-închis și galben-șofraniu în pete mari și desene luminoase ; mulțumită lor, convexitățile indigenelor ar fi mai avantajos subliniate, iar tenul măsliniu al bărbaților și-ar dobîndi întregul relief plastic. În astfel de gînduri mergea cufundat don Pedro, fără a i le împărtăși însă lui Amador, care n-ar fi fost poate capabil să se ridice la atare considerații asupra legilor cromato-geografice, ci i-ar fi sugerat, mai simplu, să consume licori împotriva oboselii într-una din numeroasele cîrciumi care se deschideau ademenitoare în drumul lor prin peisajul urban.

Dar ideea aceasta părea încă departe de țeasta științifică, și Amador hotărî să-și amîne propunerea pînă la sosirea momentului oportun anunțat de subtilele perle de sudoare ivite pe fruntea savantului sau de un gîfîit mai greoi în răsuflarea-i deocamdată liniștită.

Oamenii — contravenind proverbialului renume de incurie și lene — se agitau frenetic sub cupola mincinoasă. Coborau pe strada Atocha, venind dinspre colinele Antón Martín, dincolo de care se încumetase Amador să-și caute iubitul cercetător și stăpîn, smulgîndu-l din penumbra ospitalieră a pensiunii, grotă obscură unde zilnic se afunda cu jubilații funerare

şi de unde ieşea dimineaţa în durerile facerii. Amador izbuti totuşi să surprindă mărturii imprecise, e drept, dar neechivoce, ale atenţiilor afectivo-viscerale cu care era înconjurat în acea casă investigatorul său stăpîn. O mînă albă, la capătul unui braţ alb, îi trecu grijuliu o perie pe umeri. O pereche de buze cărnoase, aparţinînd unui chip plin de amabilitate, murmură sfaturi referitoare la punctualitate, la efectele vătămătoare ale soarelui în locuri descoperite, la oportunitatea anumitor linii de tramvai, la agilitatea anumitor paraziţi care se pricep să-şi schimbe gazda cu multă uşurinţă. Undeva, o voce muzicală fredonă un şlagăr la modă şi cercetătorul păru că-l ascultă cu un surîs visător de care, cel puţin pentru moment — deduse Amador —, zona cea mai elevată a spiritului său era inconştientă.

— Ai adus cuşca ? întrebă don Pedro cercetînd cu privirea pachetul pe care Amador îl ducea înfăşurat într-un ziar din ajun ca să ascundă orice dovadă a existenţei progenitorilor din şoarecii presupuşi supravieţuitori pe care azi aveau să-i ceară înapoi, după ce, mai curînd din pripeală decît din neglijenţă, nu lăsase ca soarta să-i stîrpească cu desăvîrşire, aşa cum — cu toată sinceritatea — socotea că ar fi fost de datoria lui s-o facă, şi adăugă :

— Să mergem ! în timp ce Amador răspundea cu întîrziere : „Da", fără a-şi da seama de inutilitatea răspunsului, pentru că ce alt obiect oblong, atît de voluminos şi în acelaşi timp atît de uşor, ar fi putut duce sub braţ în acea dimineaţă încă răcoroasă ?

Erau şi femei care coborau şi urcau dealul, la capătul căruia se zărea Glorieta cu obişnuitu-i ghem inform de autobuze, tramvaie, taxiuri cu dungă roşie, cărucioare, vînzători ambulanţi, agenţi de circulaţie, cerşetori şi public în general oprit în loc dintr-un motiv ocult care n-avea probabil nimic de-a face nici cu apropiata sosire a unui tren în gara ce zăcea alături, nici cu o neverosimilă vizită la muzeul Prado din apropiere, nici cu năvala sanitarilor cu tărgi în impunătoarea hardughie a unuia dintre spitalele învecinate. Toate femeile acestea treceau neobservate de don Pedro — într-atît părea să savureze încă amintirea braţului alb şi a glasului vocalizat, fiecare aparţinînd unei alte făpturi, dar amîndouă de sex feminin şi de curînd părăsite — şi nici una nu-i scăpa lui

Amador. Încrezător în sexul său, după ce-şi dovedise neabătuta rezistenţă în mii de bătălii, nici una pierdută, începînd cu cele de pe cîmpiile de pene din imemorialii ani ai adolescenţei (dacă se poate numi adolescenţă această vîrstă la băieţii de teapa lui), şi nici veşmintele sale mult mai anevoios de descris coloristic decît hainele majorităţii trecătorilor la acel ceas laborios, nici ciudata povară pe care-o ducea — deşi misterul conţinutului ei îi ameliora fără discuţie capacitatea de fascinaţie erotică —, nici evidenta sa condiţie subalternă, ba chiar deferenţa slugarnică faţă de abstrasul său tovarăş de drum, nici farmecul precar al feţei sale după trei zile şi trei nopţi de liberă vegetaţie a pilozităţilor nu-l împiedecau să arunce priviri cu subînţeles şi chiar cuvinte de apreciere tuturor tinerelor îmbietoare care-i ieşeau în cale, deşi unele dintre ele, judecînd după aspect, se bucurau de un nivel economic, profesional şi chiar amoros superior. Don Pedro trecea cu vederea aceste activităţi periferice ale însoţitorului său şi, după ce, în sfîrşit, părăsi degustarea inconştientă a tuturor comorilor ignorate pe care le lăsase în coliba sa locativă şi inaugură plăcerea preliminară întîlnirii cu jinduitele subiecte de experienţă, îşi imagină consecinţele posibile ale degenerării fatale a tulpinii M.N.A. atît din pricina cvasi-inevitabilului risc de încrucişări bastarde, în locul împerecherilor eugenice, strict incestuoase, cît şi a mediului complet diferit de cel din Illinoisul de obîrşie şi capriciilor greu de imaginat ale dietei cu care Moacă reuşea să ţină în viaţă — dacă într-adevăr reuşise — miraculoasele vieţuitoare. Compoziţia dietei nu era decît rezultatul unei funcţii exponenţiale de grad necunoscut şi cu un număr nedefinit de variabile, dintre care se pot semnala cîteva, dar numai cu titlu provizoriu : încasările în numerar ale lui Moacă şi ale diverşilor membri ai familiei sale, calculele (de probabilitate) din capul numitului Moacă privitoare la ipotetica vînzare a turmei păstorite, apetitul lui Moacă şi al soaţei sale la ora mesei, duioşia (dependentă într-o anumită măsură şi de asediul mai mult sau mai puţin vîscos al adoratorilor pămînteni) a celor două vlăstare de mult cu soroc, flora spontană din regiunea locuită de familie, în funcţie de anotimp şi, element esenţial, compoziţia calitativă a detritusurilor aruncate într-o groapă de gunoi din vecinătate (doar la trei kilometri de cocioabă) de căruţele unei cooperative familiale de colec-

tare a gunoaielor care avea să contracteze — la vremea potrivită — cu Moacă aprovizionarea lui cu furaje. O rasă de șoareci cancerigeni degenerată și supraviețuitoare numai printr-un miracol politicii de *New Deal* decretate de F.D. Moacă pentru perioada de depresiune critică, și dresată în vederea unei supraviețuiri imposibile în ambianța confortabilă a laboratorului, este, desigur, o rasă cu totul remarcabilă. O, cît de plastică e materia vie ; iscă mereu alte surprize pentru cine știe să le vadă ! Cîte rase și chiar specii diferite de grauri împînzesc pădurile fragmentate ale unui arhipelag ! O, ce șansă abia bănuită, abia intuibilă, întrezărită cu venerație, ca una — una era de ajuns — dintre puberele fetișcane toledane să fi contractat, în urma coabitării din colibă, un cancer ingvino-axilar surprinzător la vîrsta ei și nemaiîntîlnit la specia umană, ceea ce ar demonstra — în fine ! — posibilitatea unei transmiteri virotice care a îmbrăcat aparențe ereditare numai pentru că gameții (inoculați *ab ovo* înainte de ivirea vieții, înainte de reproducere, înainte chiar de apariția tumorilor alarmante la părinți) înzestrați cu o nelimitată imortalitate latentă, sar în vidul dintre generații și-și înglobează plasma întreagă — cu particulele ei morbigene — în obîrșia-limită, în oul noii ființe !

Pentru moment însă coborîrea pe dealul Atocha era plăcută, bărbați urîți și femei murdare, dar atrăgătoare, apăreau în cîmpul vizual al savantului și nici o imagine de șoarece autentic nu-i irita gelatina sensibilă a ochilor. Coborau, și Amador blestema direcția deplasării, din pricina căreia oboseala cugetătorului devenea tot mai puțin probabilă, ca și popasul într-unul din birturile care jos, acolo, lîngă furnicarul și promiscuitatea Glorietei, își răspîndesc izul sincer îmbătător — și cu efect asupra stomacului ca filtrul medieval în dragoste — de calmari prăjiți în ulei de măsline încins din ajun sau de cîteva zile. Grație prăjelii penetrante și puterii calorifice atinse de uleiul clocotit, esterii volatili degajați de începutul de putrefacție a calmarilor sînt în întregime consumați (ca niște compuși termolabili ce sînt), și materia astfel prelucrată e ingerată fără primejdii și cu vizibile delicii.

Și coborînd pe caldarîmul larg al străzii, lăsau în urmă, de o parte și de alta, uși deschise și mărfuri pregătite pe rafturile din vitrinele nenumăratelor prăvălii de tot soiul. Puteai

găsi acolo tot ce dorești, de la piese de lenjerie intimă de damă, confecționate la sold, albe, roz, violete, înghesuite lîngă geamul vitrinelor în mormane haotice, cu țipătoare anunțuri mincinoase de rabat, pînă la caiele, vase de plastic, farfurii colorate și cadouri, ca, de pildă, o diană cinegetică din porțelan ordinar de culoare cenușie, un donquijote de alamă lîngă un sanchopanza argintat prinși în șuruburi pe un bloc de sticlă neagră, o călimară de birou îmbrăcată în piele pirogravată, un presse-papier de sticlă cu scoici marine sidefii, o ramă din cioburi de oglindă cu fotografia în ea, sau, în sfîrșit, o garnitură de șapte crătiți roșii de mărime descrescîndă, abil desfășurată. Alte dughene, cu aspect mai nociv, nu erau decît farmacii și drogherii, unde îngălbeneau în nădejdea vînzării toate insecticidele de pe mapamond, bașca valuri de balsamuri și siropuri contra tusei din mii de laboratoare diferite, unele instalate chiar într-o odaie din fundul prăvăliei, sfidînd toate normele de fabricație elaborate de știința farmaceutică. Deasupra unora dintre aceste farmacii, acoperind vechile balcoane de fier rămase din vremuri anterioare urcării prețurilor la turnătorii, se lăbărțau firme mari și albe pe care se putea citi, scris cu litere cît un papuc : Fimoză, Sifilis, Boli venerice, Cabinet de consultații economic. Don Pedro, în fața acestor dovezi înfloritoare de exploatare industrială a științei la edificarea căreia colabora și el, nu se simțea rănit, ci, dimpotrivă, considera că pogorîrea unor atît de sublime principii asupra poporului de jos și a masei inculte este un fapt lăudabil în sine. Altminteri cum și-ar compensa omul în libertate ce se plimbă pe străzile astea, evidenta lui neîncadrare în marile organisme de asistență socială, de care nu beneficiezi decît făcînd dovada trăiniciei și stabilității unei anumite alienări profesionale, cum și-ar împăca el orgoliul hipertrofiat care-l îndepărtează de cabinetele de consultații gratuite pentru rele generate nu de sărăcia și de strîmtorarea existenței lui, ci de un plus de energie, de vitalitate, de libido, ba chiar, uneori, de bani ? Nu, hotărît, sînt bune cabinetele de trei *duros*, și bune sînt și spălăturile cu permanganat în plină eră a penicilinei, fiindcă, la urma urmelor, prelungind durata tratamentului, intensifică emoția stîrnită pesemne în piepturile virile de acoladele erotismului proaspăt descoperit, cruci dureroase care, printr-un soi de eroism, înnobilează funcțiile cele

mai de jos, dar nu şi cele mai puţin aducătoare de satisfacţii, ale naturii umane.

Cu totul străin de înlănţuirea cugetărilor umanistico-demoniace, dezrobit de orice preocupare igienică în viaţa sa intimă, Amador continua să coboare la un pas în urma stăpînului său natural, cu coletul paralelipipedic sub braţul opus, fără a-şi bate capul cu bogăţia comercială şi sanitară ce se scurgea pe lîngă el, dar cu atenţia concentrată asupra tot mai apropiatelor baruri de la Glorieta şi a posibilului — deşi puţin probabil — popas răcoritor într-unul dintre ele. Se autojustifica spunîndu-şi că dacă don Pedro doar coborîse dealul, el fusese nevoit să-l şi urce o dată şi să se scoale cu noaptea-n cap pentru ca, luînd metroul tocmai din îndepărtatul Tetuán de las Victorias unde locuia, să ajungă la institutul de scîrbavnică cercetare şi — cu cuşca sub braţ — să urce apoi pe jos pînă la pensiunea unde era găzduit cercetătorul, care, deşi îşi dovedea simţămintele democratice de prieten al poporului făcînd personal drumul pînă la cocioaba lui Moacă, şi le-ar pune şi mai frumos în lumină dacă ar înţelege imperioasele necesităţi adăpătoare ale lui Amador, de atîtea ceasuri în slujba lui, fără a-şi precupeţi nici un efort.

— Astea sînt cocioabele ? întrebă don Pedro, arătîndu-i nişte magherniţe spoite cu var şi străpunse de vreo două orificii negre, dintre care unul lăsa să se prelingă o coloană subţire de fum cenuşiu, iar celălalt era astupat cu o prelată prinsă într-o parte, şi în prag, pe un scăunel, şedea o bătrînă.

— Astea ? răspunse Amador. Nu, astea sînt case.

Şi continuară să păşească în tăcere pe o porţiune de drum unde resturi abia vizibile de bitum încadrau petice de ţărînă, pe care se mai zărea puţină iarbă răsărită primăvara şi acum uscată.

Amador adăugă :

— Cînd au venit de la ţară, am vrut să-i deschid ochii, i-am spus că n-o să găsească casă. Şi mai 'avea pe cap şi nevasta şi amîndouă fetele. Da' i-ajunsese cuţitul la os. Şi rămăsese cu boala oraşului încă din război, cînd am fost împreună. Ce mai, îl trăgea aţa încoace. Aşa-i Madridul. Îi zăpăceşte pînă şi pe cei din alte locuri. Eu unul sînt născut

şi crescut în Madrid. În Tetuán de las Victorias. Nici nu era fotbal pe-atunci. Şi el s-a încăpăţînat să vină. Degeaba i-am spus eu să nu vină, că-i grea viaţa, că dacă la ţară nu-i uşor, nici aici nu umblă cîinii cu covrigi în coadă, că-i prea bătrîn ca să mai capete vreo slujbă, vor doar băieţi tineri. Că fără slujbă o s-alerge de colo pînă colo toată viaţa şi tot n-o să dea de nimic ca lumea. I-am spus tot ce-l aşteaptă, tot, deschis. Da-i căşunase că făcuse războiul aici. Şi gata, a venit. Şi-a căzut buclucul pe mine. Vericule în sus, vericule în jos, că maică-ta şi maică-mea ne-au născut tot într-o zi şi cînd a venit maică-ta la Madrid a mea era servitoare la doctor şi erau să vină amîndouă ; scurt pe doi, m-am pomenit cu toată liota pe cap. Numai că eu nu-mi pierd cumpătul şi ce-am în guşă şi-n căpuşă, i-am spus verde ce-aveam de spus. S-au bulucit la mine-n bucătărie pe o saltea adusă de la ţară şi dormeau acolo claie peste grămadă. Fetiţele erau cît degetul meu, aveau nişte picioruşe de ţi-era frică să te uiţi la ele. Da' nu m-am lăsat înduioşat. Şi dacă n-aş fi ştiut că viaţa-i grea, dacă nu i-aş fi spus să-şi vadă de treabă, aş mai zice. Nu ştiu ce socoteli îşi făcea el, c-o să-i subînchiriez. Da' cum naiba să subînchiriez la un prieten, atunci chiar că se duc de rîpă prieteniile şi-ntr-o bună zi ajungem să ne spintecăm. Nu de mine-i vorba, de el. Ţiu la el, da-i mare măgar. O fiară şi jumătate. Cînd îl cauţi, scoate cuţitul şi ameninţă. Atunci, ca să scap de el, i-am făcut trampa la laborator, c-aşa cum îl ştiam de neajutorat, n-ar fi găsit de lucru cît e lumea.

— S-a angajat la laborator ?

— Nu. L-am pus eu s-aducă animale, de unde-o şti. Avea mîinile legate, nimic nu ştia să facă, da' nimic. Nici la ţară nu era mai breaz. E ditamai zdrahonul, da' la treabă — baligă. Dacă nu ştii să munceşti, fii dracului puţin şmecher, descurcă-te. El, tămîie. Nu ştiu cum n-a crăpat de foame la ţară. Pe urmă s-a mai împiciorogat. Mi se pare că socru-său avea o sfoară de pămînt ; el, pornit cum era, a dat-o pe nimica toată. Şi pe urmă ţin-te, plecăm, plecăm, pîn-au plecat. Nevastă-sa e o martiră. Fetele s-au mai deprins puţin aici.

— Dar el ce făcea la laborator ?

— Păi asta. Aducea animale. Subiecţi de experienţă, cum zicea răposatul don Manolo. Se ducea la hingheri şi cumpăra

cîinii nereclamaţi, înainte să-i caute stăpînii. Sau aranja cu omul de-acolo, îi lăsa cîţiva *duros* să nu dea înapoi cîinii cui n-are cu ce-i plăti. Era ceva sigur, banii de la institut, plus bacşişurile pe care le dau unii domni doctori. De la răposatul don Manolo bacşiş n-a văzut, da' a-nvăţat multe. Aşa a-nvăţat să prindă cîini pe cont propriu, şi-n felul ăsta economisea şperţul pentru hingheri. Cîştiga din două părţi. Lua bani grei pe cîini de la bursierii din anul I care ard să-şi termine teza în două luni şi atunci el dădea din umeri, de parcă n-ar mai fi fost picior de cîine pe lume şi-şi dosea marfa ca negustorii, pînă creşteau preţurile, şi-n vremea asta-n cocioabă cîinii mîncau toată pîinea, fetele boceau, mai mare comedia. Cu pisicile-i mai greu, da' pîn' la urmă s-a-nvăţat. Se pricepea la d-alde d-astea. La ţară, cam tot de braconaj se ţinuse, cum punea mîna pe-o puşcă, Dumnezeu ştie de unde, că n-a fost niciodată-n stare să-şi cumpere una. Prinde ici un cîine, colo o pisică, e fericit. Îi plăcea să prindă melci în lunca Tagelui, unde-s droaie. Nu ca pe cîmpia asta blestemată, că nu găseşti urmă de melc.

— Şi tu de ce nu aduceai cîini ?

— Pînă a venit el, asta făceam. Da' dacă nu-i găseam de lucru, şi azi mi-ar fi stat proţăpit în bucătărie cu saltea cu tot. Şi pormă eu aveam leafă de la stat, ce-mi trebuie mai mult, nu-s cîrpănos. Însă o taxă, e clar că-i iau.

— Cum ?

— Clar : la atît, atît. De fiecare cîine sau pisică vîndută iau atîta, că doar clienţii prin mine-i găseşte. Nu profit mai mult. Mi-e recunoscător şi plăteşte bucuros, pricepe că nu mi-e greu să mă descotorosesc de el şi să caut altul. Numai că nu mă grăbesc să-i fac bucata, la urma urmei sîntem ca şi rude şi el e mereu cu capsa pusă şi nu-mi place că, una-două, mîna la cuţit. Nu. Mă-nţeleg cu el. De cînd am fost împreună în război. I s-a înfundat cînd a-nceput să facă ce nu trebuia. Cîinii uitaţi de studenţii cu tezele... moşmolesc ce naiba au de moşmolit de două-trei ori, pe hîrtie trec treizeci sau patruzeci pun acolo ce trebuie să iasă, chit că habar n-au cum şi uită că mai au o pisică cu sîrmuliţe în ea sau un cîine c-un tub colorat în maţe, îi dau bătaie să cîştige parale cît mai repede. Nenorocirea a fost că şi el a uitat şi-a vîndut iar o pisică cu sîrmuliţe şi praful s-a ales de afacere. A-nţeles

că n-am încotro și trebuie să dau toată vina pe el. Da Ștabu-mic gata, să nu-l mai prindă pe la institut, și-a căzut măgăreața pe mine, a trebuit să merg eu după lighioane și acum le trecem dintr-o cușcă-n alta în mijlocul străzii sau în Retiro, cînd nu-i nimeni pe-aproape, deși nici așa nu scăpăm de buclucuri, mai ales cu pisicile, două vieți să ai și nu-nveți să le prinzi.

— Ascultă, unde-și crește șoarecii ? Într-o cameră, toți ? Fetele se joacă cu ei ?

— Fetelor nu le mai arde de joacă, ci de altele...

— Dar se pot contamina.

— Știu și eu...

— Tare-aș vrea să știu dacă s-au contaminat.

— Asta o s-o vedeți dumneavoastră. Adevăru-i că pe săraci nimic nu-i contaminează. S-au imunizat de-atîta porcărie.

Uneori, seara, după cină, Pedro participa supus la ritualul taifasului. Erau atît de îndatoritoare cu el, cele trei gazde. Pentru el, parcă nici n-ar fi fost pensiune. Se prefăcuse într-un soi de familie protectoare și oprimantă. Abila bătrînă își adunase treptat o colecție de bărbați singuri, statornici, între două vîrste, care se retrăgeau în camerele lor imediat după desert. Era acolo un bărbat înalt și trist, reprezentantul unei firme de medicamente. Un domn chel, contabil sau înalt funcționar la o bancă. Altul, militar în retragere. Văduva căutase totdeauna să aibă în pensiune cel puțin un militar în retragere, în amintirea răposatului. Camera destinată militarilor era mobilată cu o anumită austeritate cazonă, astfel, pe un cămin de marmură albă, unde nu se făcea foc niciodată, atîrnau — cu intenții ornamentale — două krisuri malaieze încrucișate sub care ședeau două vase de lut, rămase tot de la răposat, cu un minuscul steag spaniol de crepon roz și șofraniu înfipt în unul dintre ele. Mai era o pereche fără copii și foarte tăcută. Amîndoi soții îmbrăcați în negru, amîndoi puțini la trup și palizi, amîndoi ușor zbîrciți, netezeau amîndoi fața de masă cu mîini la fel de albe și dădeau la o parte firimiturile în așteptarea portocalelor. Perechea locuia în cea mai proastă încăpere din apartament, o cameră fără ferestre, cu un stîlp de fier în mijloc. Bătrîna croise o mînecă de pluș de culoare închisă și

îmbrăcase cu ea jumătatea de jos a stîlpului. Aşa „e mai puţin frig", explica ea prudentă.

Dintre toţi, preferatul, răsfăţatul, unicul era, fără îndoială, Pedro. Meritul lui esenţial era de a fi bărbat tînăr. Trioul feminin era suficient de sensibilizat la acest dat obiectiv de *bărbat tînăr* pentru a nu-l confunda, nici o clipă în timpul şederii sale în pensiune, cu vreo altă specie de muritori.

Prima generaţie apărea sub înfăţişarea unei bătrîne solemne, puternice, întreprinzătoare, aproape turbulente, dacă se poate aplica un astfel de epitet unei bătrîne de conformaţie monarhică şi legitimistă. Prima generaţie păstra încă un aer falnic şi, în ciuda vîrstei, pîinea şi cuţitul ea le ţinea. Judeca oamenii cu o inteligenţă hîrşită. Dar încă se mai putea topi într-un surîs, uneori. Purta sutiene care să-i pună în valoare pieptul şi corset care să-i deseneze favorabil talia. Se ţinea dîrză şi, spre deosebire de fiica ei, deşi vînjoasă, nu avea umbră de mustaţă.

Cea de-a doua generaţie era lamentabil umbrită de atotputernica mamă şi de conştiinţa propriei sale istorii anterioare. Subjugată sau învinsă, în pofida fizicului ei impunător, avea o fire de pisică, de animal tandru şi lunatic. Trecuse prin viaţă jucîndu-şi rolul de fetiţă alintată, de fetiţă mică, de fetiţă înşelată, de fetiţă care aşteaptă să-i spună mămica ce are de făcut. Rolul acesta nu încolţea de fapt din natura ei bărbătoasă, nici din oasele robuste ale arhitecturii ei, ci îi fusese impus de o mamă mai voluntară. Şi tot se mai codea la gîndul efortului cerut de o reafirmare al cărei temei şi utilitate rămăseseră de multă vreme, undeva, în urmă. Avea o cochetărie cu zece ani mai tînără ca ea, drapată în rochii la modă acum zece ani.

A treia generaţie nu semăna cu înaintaşele decît în privinţa limbajului, a expresiilor, a vocabularului, pe care, vrînd-nevrînd, le deprinsese de la ele, printr-o convieţuire de nouăsprezece ani. A treia generaţie se bucura în chip firesc de tot ceea ce maică-sa se străduise să simuleze o viaţă-ntreagă. Traiul într-o atmosferă atît de feminină (în ciuda veleităţilor de energie sau de pantomimă neguţătorească ale primelor două generaţii) o umpluse cu o esenţă greu de comprimat, gata să se reverse, un amestec de gingăşie, dezamăgire şi surpriză. Era foarte frumoasă. Ca un ecou al afectării mamei, şi ea se mişca, vorbea şi se purta ca şi cînd ar fi rămas la o divină

şi vagă vîrstă de paisprezece ani şi nu i-ar fi avut pe cei nouăsprezece ai ei, ţipător de carnali şi de rotunzi. Aici îşi afla explicaţia şi faptul că era în stare — de pildă — să treacă pe coridoarele casei sau în imediata apropiere a capului unui bărbat aşezat pe scaun ca şi cum şi-ar fi ignorat cu desăvîrşire prezenţa sînilor. Sau că, izbindu-se cu şoldul de canatul unei uşi, se oprea surprinsă, nedumerită parcă de prea timpuria zestre de inutilă opulenţă a trupului ei. Oare în sufletul fetei sălăşluia ceva analog cu ignoranţa afectată a fiziculuí ei ? Poate că da, şi tocmai enigma asta îl îndemna pe Pedro să se supună încetul cu încetul angrenajului în care îl vîrîse acea trimurti de zeiţe contrastante.

Tustrele vedeau în el un ambasador învestit cu asemenea puteri, încît după atingerea lui magică, întregul destin al familiei avea să se schimbe, luînd alt curs şi căpătînd o semnificaţie nouă. Nepoata avea temeiuri să-l privească drept îngerul Bunei-vestiri, cu sulița de flacără în mînă ; pentru fiică tot atît de bine putea să însemne o epifanie puţin amînată faţă de rodul pîntecelui ei, iar bătrîna mamă îşi aştepta, poate, propria schimbare la faţă, în plină glorie, pe un vîrf de munte, susţinută de mîinile tînărului. Cîteşitrele erau gata să aducă jertfa cuvenită cu diferite nuanţe de premeditare şi cinism.

Prin urmare, uneori, seara, după cină, Pedro participa supus la ritualul taifasului care se desfăşura tot în sufrageria-salon, după ce servitoarea strîngea masa, înlocuind astfel atmosfera rece de hotel de mîna a treia, cu aceea, la fel de ternă şi vulgară, însă mai primitoare, de salonaş burghez modest, în care stăruie amintirile trecutei glorii de familie.

Cele trei zeiţe se înălţau fiecare pe un alt soclu. În încăpere se aflau două fotolii de piele, rămăşiţe dintr-o garnitură pe care văduva o va fi achiziţionat cu obolurile camarazilor de arme ai eroului. În măruntaiele fotoliilor se ascundeau străvechi arcuri englezeşti, de bună calitate şi, deşi complet desfundate, comode încă. Într-unul din ele lua loc decana. Celălalt îi era rezervat lui Pedro, deşi uneori el stăruia să-l ocupe cea de a doua spălăcită generaţie, potrivit rangului cronologic şi sexului ei. Dar ea, respectuoasă atît faţă de bătrînă cît şi faţă de oaspete, şedea pe un scaun obişnuit de sufragerie şi înţepenea pe el ore în şir dacă era nevoie, deşi, vrînd să pară

mlădioasă, stătea picior peste picior sau își făcea vînt cu un ziar, ba chiar îndrăznea să-și retușeze buzele în prezența străinilor sau — fără exagerare — fuma cu poticneli o țigaretă blondă pe care Pedro se grăbea să i-o aprindă. În armonie cu firea ei dinamică, generoasă și deschisă, tînăra se tolănea într-un balansoar. Și nu numai se tolănea pur și simplu, ci, în această mobilă sortită unei dispariții apropiate într-o lume unde motorul cu explozie și avioanele cu reacție oferă mijloace mai perfecționate pentru a gusta senzația voluptoasă a mișcării, se legăna fără întrerupere, îngăduind unui observator atent să constate eficacitatea motrice, cu imperceptibile contracții, a mușchilor prelungi ce-i modelau pulpele suave. În balansoar, fata se arunca îndărăt, își prăvălea capul pe spătarul scund și arcuit, și coama — nicicînd cele două mame n-o avuseseră atît de bogată — îi atîrna în cascade ondulate, învălmășite în ardoarea zvîcnetului și reflexele lor aurii se răspîndeau și umpleau toată sufrageria cu un soi de mireasmă vizuală care-i învăluia pe toți, îngăduindu-le să rămînă tăcuți, fără a simți apăsarea timpului. Și nu numai Pedro contempla valul de aur revărsat într-o cădere fără sfîrșit, cînd aproape, cînd departe de mîinile lui, mamele îl îmbrățișau și ele cu privire posesivă. Și ele savurau cu senzualitate virilă priveliștea unui trup oferit doar în făgăduință, dar care, în făgăduința lui, își vădea substanța cu atîta plenitudine, încît inunda realitatea opacă a salonului-sufragerie și ajungea să distileze pînă și izul de mîncare abia ingerată și de portocale proaspăt desfăcute, în alt parfum — asemănător și totuși atît de diferit — de banchet parizian cu demimondene și fructe aduse din fecunditatea violentă a tropicelor.

Și totuși vorbeau, conștienți fiind de inutilitatea semnificației cuvintelor în conversația pe care o purtau ei patru, conversație susținută mai mult de atitudini și gesturi, de inflexiuni și priviri, de surîsuri și amuțiri bruște. Fiindcă frumusețea fetei îi izbea uneori atît de violent, încît, în mijlocul unei fraze și fără a mai fi nevoit să caute o scuză, Pedro se cufunda într-o tăcere deplină, și, ca la un semn, cele două mame îi contemplau și ele profilul sau albul de alabastru al gîtului, sau alungirea aeriană a unui picior de pe care tocmai căzuse papucul, ori descopereau că rochia fetei se săltase ceva mai

sus ca de obicei, dezgolind o mică porțiune de coapsă mătăsoasă, încă nedeformată de grăsime.

Dacă în salonul-sufragerie se nimerea să intre vreunul dintre pensionari în căutarea unui obiect uitat (o brichetă, o scrisoare, o panglică roz) sau dacă trupeșa servitoare se întorcea să pună în bufet un tacîm pe care-l dusese din greșeală la bucătărie, cele trei zeițe tremurau de indignare și fulgere scăpărau din ochii negri ai decanei, lovindu-l drept în față pe netrebnicul intrus. Tînăra își contenea legănarea leneșă a balansoarului, iar a doua generație își ascundea țigara blondă și renunța discret la poziția picior peste picior. Pînă și Pedro, unicul spectator norocos considerat de cele trei femei vulgare și scăpătate demn să asiste la revelarea subiacentei lor naturi divine, pînă și el își dădea seama că legătura s-a rupt. Și se simțea obligat să se foiască în fotoliu, să se agite, să întredeschidă ziarul, dispus parcă să se afunde în lectură, pînă cînd, în sfîrșit, nepoftitul dispărea.

— Ești așa de tînăr, îi spunea bătrîna, că n-a trebuit să mergi la nici un război. Dar să nu crezi că e bine. Într-un fel e chiar păcat. Bărbații se întorc mai bărbați din război. Ascultă-mă pe mine. O știu de la bunicul fetiței.

— Din nenorocire, surîdea Pedro, eu sînt un om pașnic. Nu mă interesează decît luptele dintre viruși și anticorpi.

Cuvinte cabalistice ; se lăsa în voia lor, victimă a atmosferei ireale care scălda întrevederile acelea. Cuvintele nu erau însă deplasate. Cu toate că nici una dintre cele trei femei nu avea de unde să le înțeleagă, le acceptau tustrele cu zîmbete însuflețite, ca pe o demonstrație vie a esenței superioare din care se împărtășea tînărul lor cavaler, lucru bănuit și chiar știut de ele, devenindu-le însă și mai evident cînd Pedro le dezvăluia profunzimile unei științe pe care, deși o ignorau, nu o aplaudau mai puțin.

— S-a dus vremea charlestonului și a one-stepului, intervenea a doua generație. Voi, tinerii de azi, preferați dansurile languroase. Cel puțin așa am auzit.

— Trebuie să vă mărturisesc, doamnă, că eu nu prea dansez. Sînt așa de stîngaci, încît nu știu ce să fac cu picioarele. Mă împiedic și o calc pe biata domnișoară care are ghinionul să-mi fie parteneră. N-aș putea spune c-am dansat vreodată. Poate la nunți.

La auzul ultimului cuvînt, cea mică, așa cum îi stătea bine la cele nouăsprezece primăveri ale sale și în starea ei de vrajă extatică, roșea.

— Nu-mi vine a crede. Să dansezi numai la nunți ? Nu se poate să nu te fi dus cu prietenii pe la vreun cabaret sau pe la vreun ceai dansant. Înainte, tinerii de vîrsta dumitale erau nelipsiți de la ceaiurile dansante. În timpul războiului din Africa se dădeau baluri de binefacere patronate de infante. În tinerețe am fost la multe ceaiuri d-astea cu intrare și am văzut perechi care dansau minunat charleston. Adevărat, alte vremuri...

— Nu te îmbătrîni, Dora, protesta mama-mare. Dacă tu ești bătrînă, ce să mai zic eu ? Îți place să mă umilești făcînd pe bătrîna. Nici n-ai crede că lumea ne lua drept surori !

Pedro era la fel de îngrozit și că Dora se dusese la ceaiurile organizate de infante, și că maică-sa o însoțea și se dădea drept sora ei. Falsitatea convorbirii și, pe lîngă ea, faptul că ignora ce cîrciumi frecventaseră Dora și mama ei pe vremea decăderii lor — ceea ce făcea să și le imagineze și mai sordide — nu-i trezeau nici o înclinație către ironie sau dispreț, ci, conștient de veritabila natură de operă de artă a acelor conversații, convins că în cuvinte se ascunde un adevăr profund (adevăr tălmăcit de patimile arzătoare, și nu de evenimentele înșelătoare și instabile) își aducea și el contribuția, născocind altele pe același calapod.

— Mi-aduc aminte că mama îmi povestea de ceaiurile date în beneficiul Crucii Roșii. Poate v-ați și cunoscut pe acolo, — dar imediat introducea un corectiv, atingînd o și mai înaltă culme de perfecțiune. Deși, dacă mă gîndesc bine, nu-i cu putință. Mama era mult mai în vîrstă. Mai curînd ședea pe vreun scaun printre celelalte doamne în vîrstă și vă admira pe dumneavoastră.

Auzindu-l, Dora se umfla de mulțumire și-și încrucișa iar, mai sus, picioarele, podoaba cea mai de preț a făpturii ei, și așa înțelegeai că nu numai modestia o făcea să șadă invariabil pe scaune drepte, ci și un vag răsfăț narcisist, satisfăcut cu parcimonie în ultimii doisprezece ani. Dar amintindu-și de adevăratul ax (mut) al reuniunii, continua :

— Eu însă n-am dansat bine niciodată. Fata mea, în schimb, are talent. Eu sînt cam țeapănă din spate. Ar trebui s-o duci într-o zi la un local — dar regretă imediat avansul

acesta impudic, care arunca o lumină prea crudă peste legenda întreţinută cu atîta grijă.

— Doar n-o să-i dai voie, spunea bătrîna, să se ducă în asemenea locuri, fată la vîrsta ei.

— Am spus-o doar pentru că ştiu ce serios e don Pedro. Dar îmi dau seama că s-ar plictisi cu o fetişcană ca ea.

— Nici vorbă, doamnă. Îmi pare rău însă că nu ştiu să dansez. Dar dacă vreţi să-mi daţi lecţii, mă voi simţi adînc onorat, după ce voi face progrese suficiente, să vă însoţesc pe dumneavoastră şi pe fiica dumneavoastră oriunde veţi dori.

— Ce nebunie ! Da-mi place că eşti cavaler, replica decana, ulcerată de perspectiva plecării către un ring de dans a celor două descendente fără ca ea să ia parte la petrecere, deşi ştia bine cît de grotesc s-ar fi înscris prezenţa ei într-o astfel de expediţie.

Fata urmărea cu sensibilitate vibratilă firul discuţiei, cînd roşind, cînd accelerînd oscilaţiile balansoarului, cînd oprindu-l, cînd izbucnind într-un rîs fragil sau arătîndu-şi iar, cu candidă impudoare, profilul desăvîrşit.

Scurgerea nopţii sporea densitatea intimităţii lor. Semnele trecerii orelor — uşa de la bucătărie se trîntea ultima oară, de pe culoar se auzea ţăcănitul comutatorului, comis-voiajorul îşi stingea aparatul de radio al cărui zumzet străbătuse pînă atunci pereţii — făceau mai palpabilă singurătatea ce înconjura tîrziul taifas. Spre sfîrşit, o tăcere prelungă îi învăluia pe cei patru actori ai dramei, şi, pe fondul acesta de tăcere, subînţelesurile celor trei femei deveneau mai clar perceptibile pentru Pedro, ca şi cum Parcele i-ar fi depănat în şoaptă înţelesul firului existenţei sale. Şi astfel, pe cînd balansoarul, după o pauză, îşi relua legănarea, Pedro auzea : Prima generaţie : „Înainte !" A doua generaţie : „Cît despre mine...". A treia generaţie : „Îmi placi".

Şi îl invada o uşoară nelinişte şi, treptat-treptat, ceda ispitei.

Iată cocioabele ! În vîrful unui muncel unde sucomba drumul cariat, Amador se înălţase — la fel ca Moise, cu veacuri în urmă, pe un munte ceva mai înalt — şi arăta, cu gest solemn şi cu surîsul exploziv al buzelor lui impunătoare, vîlceaua pitită între două masive trufaşe, unul de dărîmături şi moloz,

celălalt de vechi și spoliate gunoiști urbane (răscolite de băștinașii învecinați și secătuite de orice substanță cît de cît valorificabilă sau nutritivă) unde înfloreau, vîrîte unul într-altul, superbele castele ale mizeriei. Palma de loc neted era în întregime acoperită de construcții onirice, înjghebate din scînduri de lăzi de portocale și cutii de lapte condensat, din bucăți de tablă de la butoaiele de petrol sau de gudron, din plăci ondulate de azbociment tăiate grosolan, din tot soiul de olane desperecheate, din cușaci încovoiați aduși din păduri depărtate, din bucăți de pături folosite cîndva de trupele de ocupație, dintr-un fel de pietre granitice rotunjite, pentru consolidarea temeliilor, tîrîte de ghețarii cuaternari în morenele pierdute prin stepă, din cărămizi cu găuri, furate una cîte una de pe șantiere și transportate în buzunarul trenciului, din prisme de chirpici în care paiele fragile se comportă față de lut la fel ca barele de fier față de ciment, din fragmente curbate de vase sparte prin liturgice cîrciumi în ruină, din împletituri rotunde de răchită care înainte vreme fuseseră pălării, din tăblii de pat stil *empire* cu alămurile căzute încă din Rastro [1], din frînturi de parapet de la o *plaza de toros*, încă date cu vopsea ruginie sau sîngerie, din cutii galbene cu litere negre de la brînza împărțită de ajutorul american, din piele de om și din sudoare și din lacrimi omenești înghețate.

Constatarea că la ferestrele acestor locuințe neverosimile atîrnă draperii, că de acoperișurile zgîlțîite la cea mai mică adiere de vînt spînzură candelabre din cristal de Boemia, că în curți frînghii încovoiate sub povară etalează bogata rufărie de la un spălat abundent, că în dosul ușilor încropite din pături soldățești se cuibăresc (lucioase, fildeșii) frigidere și că adînci covoare persane înăbușe sunetul pașilor nu era făcută să-l surprindă pe Pedro, bun cunoscător al contrastelor naturii umane și al efectelor nebuniei care-i mînă pe oameni ca, în loc să-și chivernisească precarele mijloace economice cu cît mai multă chibzuință, să-și delapideze stupid resursele. Era, prin urmare, cît se poate de logic să întîlnești în baie turme de porci guițători, hrăniți cu tot felul de scursori ; odrasla femeiască a familiei împăunîndu-se cu fileul de păr al unei fecioare de casă mare și

[1] Tîrg de vechituri, în Madrid.

stînd acolo pentru că nu-i bună de nimic, nici măcar de prostituată ; proprietăreasa, grasă, înfăşurată într-un capot roşu de satin şi cu papuci orientali scumpi în picioare, expunîndu-şi pe degetele plinuţe şi albe o verighetă fără nici o semnificaţie ; cîteva megieşe din cartier, care, în loc să-şi umple ceasurile cu un lucru de mînă folositor, şed pe lăzi goale şi joacă pătimaşe cărţi, cu cugetul la fel de împăcat ca muncitorii cinstiţi duminica seara, la cîrciumă ; albume cu cromolitografii Nestlé în mîinile roase de buboaie ale unor adolescenţi la vîrsta rău mirositoare, insensibili la orice convenienţă morală ; perechi cu viaţă sexuală activă împărţindu-şi singurul pat mizerabil cu copii măricei cărora nu le scapă nimic, mulţimea statuetelor de sfinţi ascultînd cu inalterabilul lor surîs catifelat litania grandilocventă şi magnifică a sudalmelor virile ; o supieră de Limoges autentică, vîrîtă sub pat în chip de ţucal.

Dar, trecînd cu vederea asemenea contraste lesne remediabile, cît de frumos apărea ansamblul poligonului acestuia locuibil ! Ce minunat ieşea la iveală capacitatea de improvizaţie şi înnăscuta forţă constructivă a omului iberic ! Ce demonstraţie mai palpabilă a valorilor noastre spirituale, invidiate de atîtea alte popoare, decît această înălţare din neant şi din dejecţii a unui întreg oraş armonios, numai sub impulsul suflării lui dătătoare de viaţă ! Ce mişcător spectacol, izvor de nobil orgoliu pentru compatrioţi, alcătuia vîlceaua acoperită toată de o materie proliferantă, fojgăitoare de viaţă, în culori explozive, care n-ar fi avut de ce să invidieze — deoarece le şi depăşea — creaţiile desăvîrşite — la urma urmei monotone şi fără graţie — ale celor mai inteligente specii : furnicile, harnicele albine, castorul nord-american ! Cum se învedera vitalitatea unei civilizaţii care ştia să-şi manifeste puterea creatoare atît în condiţiile lipsei totale de mijloace ale Mesetei [1] cît şi în abundenţa dezlănţuită a pădurilor transoceanice ! Şi dacă poţi admira ceea ce alte naţii — aparent superioare — ar fi obţinut mulţumită organizării, muncii, bogăţiei şi — de ce să nu o spunem — plictiselii zugrăvite pe chipul livid al ţării lor — un cvartal cociobăresc de felul acestuia este totodată obiect de desfătare pentru artist şi cîmp de investigaţie pentru sociolog. La ce bun să mergem tocmai la antipozi ca să studiem mora-

[1] Podiş. Aici, regiunea de podiş din jurul Madridului.

vurile omeneşti din Tasmania ? Ca şi cum aici n-am vedea eternele probleme rezolvate mult mai original de oameni de aceeaşi limbă cu noi. Ca şi cum tabuul incestului n-ar fi încălcat în aceste primitive crivaturi nupţiale cu aceeaşi îndrăzneală ca şi pe straturile de iarbă ale cutărei insule paradisiace. Ca şi cum instituţiile primare ale colectivităţii de aici nu ar fi la fel de notabile, ba chiar mult mai complexe decît ale populaţiilor ce nu au fost capabile încă să treacă de stadiul tribal ! Ca şi cum inventarea bumerangului nu ar fi depăşită neted, ba chiar strivită sub ridicol de infinitele ingeniozităţi — ne e cu neputinţă să zăbovim şi să le descriem — graţie cărora mulţimile de aici supravieţuiesc şi se înmulţesc. Ca şi cum nu ar fi un fapt demonstrat că în ianuarie temperatura din interiorul unui iglu eschimos este cu cîteva grade Fahrenheit mai ridicată decît într-o cocioabă de la periferia Madridului. Ca şi cum nu s-ar şti că vîrsta medie de pierdere a virginităţii e mai redusă pe coclaurile de aici decît la triburile din Africa Centrală, cu rituri iniţiatice atît de complicate şi de groteşti. Ca şi cum steatopigia hotentotelor nu ar fi perfect contrabalansată de lipodistrofia progresivă a femeii noastre mediteraneene. Ca şi cum credinţa într-o fiinţă supremă nu şi-ar găsi aici un echivalent în teama reverenţială, mai pozitivă, faţă de forţele ordinii publice, şi ele omnipotente. Ca şi cum omul n-ar fi acelaşi, Doamne, pretutindeni acelaşi : totdeauna atît de înapoiat în tot ce ţine de precizia instinctelor în comparaţie cu cele mai neevoluate animale şi totdeauna infinit superior ideii pe care şi-o făuresc despre el filozofii cunoscători ai civilizaţiilor.

Pe buzele opulente ale lui Amador înflorea veşnicul zîmbet tăcut, în timp ce Pedro divaga, abstras în contemplarea cocioabelor. Acolo, în cine ştie ce bortă ocultă, inferiori omului şi dominaţi de el, şoarecii din tulpina cancerigenă devorau dieta născocită de Moacă şi se reproduceau necontenit, insensibili la avitaminoză şi la nevroza penitenciară. Gîndul la minusculul mugur de viaţă investigabilă, înecat într-un ocean vijelios de pudică suferinţă, îi trezea emoţii inedite. Avea impresia că vocaţia îi este limpede, că poate nu numai din pricina cancerului se deformează chipurile şi ajung să ia înfăţişarea animalică şi buhăită a nălucilor ivite în visurile noastre şi în existenţa cărora, naivi, nu credem.

„Ce-o fi zis ea ? Că cad mesa şi-mi iau plodu pă cap. E-al tău, zice, e-al tău. Da io mă gîndisem că se întinsese şi cu alţii. Şi ce dacă era al meu ? Parcă nu se-ntinsese şi cu alţii, las că ştiu io. Îi dădea zor că-i al meu. O ţinea aşa dă cînd îl tăiasem pă Frumosu. Frumosu, băiat ghigherl. Făcea toţi pă ei dă frica lui. Fără şiş o mîlceam şi io. Ştie al dracu că-i cu mine şi-i ia lăptăria la pipăit sub nasu meu. Se gîdila, putoarea. Şi se mai şi gimbea la mine a frică. Da numai dă sanchi, că ştia că n-am şişu la mine. Băga-mi-aş picioarele-n neamu ei dă căţea. Şi ţine-o iar că-i al tău, zice, că-i al tău. Las că ştiu io că-i al meu, zic. Da mi se fîlfîie. N-o să-mi iau io plodu pă cap aşa dă gîlmă. Să fi căscat ochii, căţeaua. Ce-o fi crezut ? O fi zis că-i cum zice fincă l-am răcit pă Frumosu. De ce s-a-nhăitat cu alţii, şteoalfa dracului ? Nu, zice, zău, că doar cu tine, zice. Da cînd am fost prima dată cu ea m-am prins că-i geamu spart ; şase. Cartuş, zic io, că-i lată. Da nu i-am făcut hai că sfîrîiam după ea. Da cu pironu rămăsesem. Şi ea că nu, uite, na, să-mi saie ochii, zice. Să i-o spună lu mutu, că io n-o-nghiţ, zic. Frumosu o pipăia sub nasu meu şi ea-l lăsa, doar-doar m-o lua zulia. Toantă. Urc la coşmelie şi cobor cu şişu. Dau dă mă uit înainte dă intru şi văz că se dăduse dă lîngă el. Îl lăsa s-o cobzărească doar cînd ştia c-o văd, toanta naibii. Unu n-avea curaj să se ia dă ei. Ori că n-avea şiş, ori că nu ştia să-mpungă. Io, cu şişu-n mînă mă iau dă piept şi cu Dumnezeu. El dă colo : Ei, puicuţa, i-am căzut cu tronc, zice. Îmi vine să borăsc cînd îi aud p-alde jagardelele astea cum ia omu la mişto, parc-ar fi scutiţi dă tăiş. Da dă el dă dracu cu mine. Vede că-nghiţ şi tac mîlc. Serveşte-i vin lu Cartuş, zice. Mie să nu-mi zică nimeni Cartuş dacă nu-i dau io paşaport. Stai oleacă. Io, mucles, ea se ginea la mine ca la nen-su. Bine, dacă nu vrea vin, apă cu fîs, zice Frumosu. Şi vine cu-n pahar dă sifon, mi-l trînteşte-n bot şi-l beau. Mă uitam scîrbos la el. El rîdea : mai duios, că mă deochi la devlă, zice. Şi cînd s-a cărat, tot bălmăjea printre dinţi : nasulie, nasulie, zice. Ea tot cu musca, se bunghea la mine ca la nen-su. Băga-mi-aş picioarele-n neamu ei dă căţea. Se vedea cît de colo că-i creşte burta şi mai umbla cu şahăr-mahăr. Frumosu, băşcălios. Făcea mişto dă mine. Şi toţi janghinoşii cu ochii beliţi după el. Pîn-şi fra-su ei îl lăsa s-o cobzărească cu el dă faţă. Cît m-am dus după şiş, ea s-a dat dă lîngă tejghea. După asta vedeam că-i damblagie după mine.

Şi-l lăsa doar cînd o vedeam... Da mi se rupe, aşa-s ele. Le ia cu dambla. Ei şi ce, cum vezi c-o apucă damblaua pă una, trebuie să spui aferim şi iartă-mă Cristoase ? După ce mi-am luat şişu, l-am aşteptat să-mi cază bine. Dădea molu afar din el şi credea că-i toată lumea a lui. Mai ales pă chestia cu Cartuş nu puteam să-l iert. Goli-mi-aş rînza-n groapa lu tac-su. L-am împuns pă la spate şi-acolo a rămas, în noroi. Şi ce era la gura lui ! Cristelniţa şi parastasu şi Treimea... Căzuse lat, plin de borş şi de noroi. M-am uşchit. Am curăţat şişu şi l-am băgat în mindir. A venit presarii şi ţin-te. „Cîntă, Cartuş, spune, boule !" Ploua bastoanele, nu alta. Io, nimic. „Ţi-am găsit cuţitu." „Arată deştele." „Uite, are amprentele tale." Chestia cu amprentele ştiam io că-i iordan. N-a scos nimic şi m-a băgat la pîrnaie. Arest simplu pentru port ilegal dă arme albe. N-avea dovezi pentru ailantă. S-a zis cu Frumosu. Atunci a fost şi ea sigură. Mă aştepta ca balabusta-n poartă şi mi s-a aruncat dă gît. Cu burta pîn-la gură. Slăbeşte-mă, zic. E-al tău, zice. Slăbeşte-mă, zic. E-al tău, zice. Te-ai dus şi cu alţii, zic. Zău că nu, zice. Nu mai erai fată, zic. Ba am sîngerat, zice. Nu erai fată, zic. Să mor dacă n-am roşit cearceafu, zice. Înjug-o şi dă-mi pace, zic. Cu statu la gros i-am dat apă la moară. Se ţinea scai dă mine. Ce să-i zic ? Că da. Că dă dragu ei l-am tăiat. Îmi cam stătea-n gît. Dă unde dracu atîta dragoste la ea ? Aşa-i muierile. Îi cîntam în strună. Da cînd am ieşit, ea hăis, io cea. Îmi plăcea dă a mare a lu Moacă. Asta da bucăţică. D-ailantă mă durea capu : e-al tău, zice. Ba l-a trimis şi pe fra-su, p-ăla dă n-a zis pîs cînd o pipăia Frumosu sub ochii lui. Bă, puţoi, zic, adu-ţi aminte dă Frumosu. Sor-mea-i fată bună, zice. Ai nenorocit-o. Bă, puţoi, zic, s-a culcat cu alţii. Ai nenorocit-o, zice. Adu-ţi aminte dă Frumosu, zic. Ea, tot mai a dracu. Credea că face ceva cu afurisenia. A-nceput să mă facă albie dă porci pă stradă. M-a dat în judecată c-am rupt logodna. Nu-s dovezi, zic. Ai fost văzut cu ea, zice ei. A fost alţii, zic, nu-i dovezi, zic. Judecătoru, i s-a acrit. Mie şi mai şi. Burta creştea. Tot nu-mi dădea pace. Lasă-mă-n pace, şteoalfo, zic, c-o să mă ţii minte. Într-o noapte, nu mai ţipă. Da mi s-aruncă-n spate pă-ntuneric. Mă iubeşti, zice, mă iubeşti. Şi se smiorcăia. Mi s-a-nmuiat mîinile. Cu burta era ce era. Gata, credea că-s piftie, căţeaua. Mîine, iar. Da n-am mai vrut io. Se ţinea după mine, zi şi noapte. M-am săturat. I-am ars una peste zotcă dă i-au sărit mucii. Cît pă ce să fete.

M-a luat mai rău scîrba. I-am turtit nasu. Am cîrpit-o prea tare pentr-o muiere. Da m-ajunsese. M-a dus la secție. Boieru știa meserie, da nu era dovezi. Iar șase luni dă pîrnaie. Mai bine. În vremea asta, a fătat. M-a slăbit. Mă liniștisem. Îi și spusesem lu Florita a lu Moacă că-mi place. Cînd am ieșit, nici nu s-a uitat la mine. Se fîțîia cu broscoiu dă colo pînă colo. Doamne, cum seamănă un plod cu taică-su ! Leit mandea ! Da nu-i probe. Il dă-n grija lu sor-sa aia urîtă și ea face pă coarda cu nasu rupt. Doar să vreau, ce mai vacă cu lapte. Da-mi place să fiu salon cu muierile. Așa-s ele cînd le cade cineva cu tronc. D-asta-i muieri. Nu mă mai slăbea gîndu la țîțele lu Florita, să mă-ndop. Nici n-am ieșit bine. Da pică și bătrînu ei. Moacă e și el țîfnos și cuțitar. Dați în mă-sa ăștia din La Mancha. Și ea-i minoră. Nu vreau să dau dă nasulie. Mă țin departe. Da-mi place. Nu-i ca ailantă. Îmi știe dă frică. Din cînd în cînd îmi fac plinu. Dă nu m-ar găbji Moacă. Nu-mi trebui nasulie. Da nici să las așa iepșoară. Mi-e frică s-o arăt. Din cînd în cînd pă săturate, da m-opresc. Nici nu mai pilesc. O cafea ș-atît. Azi un stos, mîine-un șeptic. La ciubuc. Smotru, neam. Merg pă la balurile dă la cîrciumi. Că-mi place să dansez. Mai pică și dulce la pat. Da Florita nu-mi iese dîn minte. Cît m-a-ndopat și tot nu-s sătul. Și să nu se dea vrunu la ea că-l belesc fără citație. S-a zis cu Frumoșii."

Și după ce contemplară impresionantul spectacol al orașului prohibit, cu acoperișuri cîrligate pentru paza contra diavolilor zburători, Amador și don Pedro coborîră de pe colinele înconjurătoare și, alegîndu-și drumul cu prudență printre fel de fel de obstacole — cîini care-i lătrau, copii goi, grămezi de bălegar, cutii cu conserve pline cu apă de ploaie —, sosiră la poarta principală a reședinței lui Moacă. Demnul proprietar era acolo, cu spatele la ei, și aranja absorbit pe pămîntul din cocioabă un șir de obiecte heteroclite pe care, probabil, izbutise să le extragă, atras de valoarea lor prezumtivă, din grămada de gunoi pentru care încheiase de cîteva luni un contract de exploatare. Dar îndată ce le simți prezența mulțumită unui zgomot semnificativ ieșit din gura cărnoasă a lui Amador, se îndreptă cu o mișcare lipsită de grație și pe fața lui brăzdată de timp și de muncă și agitată de furtuna ritmică a ticului

nervos de care-i era legată porecla, se aşternu o expresie de vie surpriză.

— Dumneavoastră pe la noi, don Pedro ! Ne-aţi făcut cinstea să veniţi ! De ce nu m-ai anunţat ?

Întrebarea era adresată de data asta prietenului şi cvasi-rubedeniei sale.

— Intraţi. Poftiţi, luaţi loc.

La fel de ceremonios îşi primeşte şi un burghez semenii de acelaşi rang, poftindu-i în salonul liniştit, prăfuit şi întunecos, unde scaune tapisate cu atlaz aşteaptă cinstita povară a trupurilor de musafiri, care, de la o înălţime ierarhică egală cu a stăpînilor casei, îşi pot ocupa stranele, gata să susţină, pe durate imprevizibile, o conversaţie plictisitoare şi găunoasă, dar reconfortantă pentru toţi interlocutorii prin confirmarea indirectă a apartenenţei lor la una şi aceeaşi onorabilă stare socială. Deci, Moacă îl invită pe don Pedro să ia loc pe un soi de pat improvizat din lăzi şi acoperit, în lipsă de aşternuturi, cu o pătură cenuşie. Şi compunîndu-şi pe figură trăsăturile curtenitoare moştenite din vremuri străvechi de către ţăranii din cîmpia toledană şi modulîndu-şi vocea, de obicei aspră, într-o tonalitate melifluă, izbuti să articuleze cu oarecare efort :

— Poate serviţi ceva răcoritor.

După care, uitînd pentru moment să-şi mai controleze timbrul aspru al glasului, strigă :

— Flora, Florita ! Adu repede o limonadă, c-a venit domnu doctor.

Se auziră zgomote seci şi confuze dintr-o parte a cocioabei ascunsă după o draperie roşcată de natură nedefinită. Cu toate protestele lui don Pedro şi în ciuda rîsului viclean al lui Amador, Moacă se îndîrji să grăbească mersul evenimentelor şi, vîrîndu-şi capul creţ pe după perdeaua despărţitoare, mugi înăbuşit o suită de ordine ininteligibile. Reapăru puţin mai tîrziu, compunîndu-şi personalitatea socială cu variate nuanţări expresive ale feţei (stăpînindu-şi cu greu invincibilul tic), ale inflexiunilor vocii şi chiar ale atitudinii corpului care se modifică într-o intenţie vag realizată de a-şi alipi umerii în faţă, rotunjindu-şi simultan spinarea.

Amador se aşezase pe unul dintre obiectele aranjate de Moacă şi care se nimeri să fie o oală ruginită şi spartă. În

poziția aceasta, cu spatele la ușă, făcea și mai evidentă lipsa de lumină din cocioabă, drept care gazda exclamă :

— Amador, dă-te la o parte. Nu vezi că-i iei lumina lu domnu doctor ?

Atunci se ivi și progenitura lui Moacă, apărînd în scopuri omagiale de după vălurile ce ascundeau restul proprietăților imobile și, dezvelindu-și într-un rîs nătîng segmentul lat și roșu al gingiilor superioare cu dinți albi și mărunți în mijlocul unei fețe rotunde, îi oferi lui Pedro un pahar cu puțină apă, unde, judecînd după sîmburele care plutea ca un minuscul dirijabil, storsese o lămîie.

— Dă-i-o, Florita ! Răcoriți-vă, domnu doctor.

— Poftiți, domnu doctor, îndrăzni să spună Florita, roșind puțin, dar neșovăind să prindă în căutătura-i oacheșă ochii neliniștiți ai lui don Pedro.

Musafirul nu îndrăznea să-și oprească privirea asupra nici unui detaliu din interiorul cocioabei, deși curiozitatea îi dădea ghes, de teamă să nu-i ofenseze pe beneficiarii mizerelor bogății, deși tot atît de bine își dădea seama că onoarea unui proprietar impune ca vizitatorul să-i aducă un elogiu, oricît de neverosimil și de absurd.

— E rece limonada, se hotărî el pînă la urmă.

— Lămîile îmi vin de la țară, minți Moacă, vorbind ca un moșier cu pămînturi administrate de vechili îndepărtați, și de regulă, scuzați, sînt prima-ntîia.

— Mai doriți una ? întrebă Florita.

Ofertă căreia don Pedro îi opuse o rapidă și fermă negație, în timp ce Amador spuse credul :

— Dă-mi și mie una, fato.

— Nu-i mierea pentru bot de măgar, sosi răspunsul neaoș al fetei, lăsînd să se vadă că, aidoma tatălui, și ea era capabilă, cu toată tinerețea ei, să-și plăsmuiască două personalități distincte și să le utilizeze alternativ, după rangul interlocutorului.

— Dă-i și lui, îi porunci tatăl, mai conștient de relațiile economice vitale pentru subzistența onorabilei familii ce-l legau de un membru al personalului institutului, fiindu-i pe de altă parte îndatorat și pentru anumite hatîruri nespecificate și știind că pe vremea războiului întreținuse cu el raporturi de camaraderie pe care mai tîrziu încercaseră să le îngroape sub tăcere, dar fără ca vreunul dintre ei să le fi uitat.

— Şi nu face pe arţăgoasa cu nea Amador, adăugă el spre a-şi desăvîrşi omagiul sub o formă mai puţin rafinată socialmente vorbind, dar poate mai necesară în ultimă instanţă.

Între timp, pe uşa cocioabei, retezînd iar drumul luminii, pătrunse un trup masiv de femeie, aproape rotund, înfăşurat în nişte cîrpe lălîie de un negru care, cu trecerea anilor, începe să bată pe de o parte în cenuşiu, iar pe de alta în verzui, aducînd cu aripile anumitor muşte de grajd sau cu unele sutane vechi.

— Ne iertaţi, domnu doctor, făcu Moacă prezentările, asta e femeia mea, nu prea ştie să se poarte. O s-o iertaţi că-i alfabetă. Tu, Ricarda, uite, domnu doctor ne face cinstea să ne viziteze.

— Ani mulţi să vă dea Dumnezeu, spuse Ricarda.

Într-una din fustele ce-o înveleau ca straturile concentrice ale foilor de ceapă, ducea ceva indescriptibil, nutreţul pentru şoareci, deduse Amador. Astfel găsi prilejul să intre în subiect, punînd capăt deocamdată dovezilor de ospitalitate şi curtenie.

— Da' ia să trecem la ce ne-a adus aici, că don Pedro n-are timp s-asculte verzi şi uscate.

— Spuneţi, domnu doctor.

— Ce mai tura-vura, domnu doctor vrea să ştie dacă trebuie să te bage la-nchisoare sau nu.

— Ce spui ? exclamă Moacă brusc alarmat, în timp ce don Pedro, cuprins şi el de panică, se risipea în gesturi de tăgăduire cu capul şi cu amîndouă mîinile (dreapta şi-o liberase de limonada astringentă), sfîrşind prin a spune :

— Nici vorbă. Dimpotrivă, să-ţi mulţumesc că i-ai îngrijit bine şi i-ai făcut să se înmulţească, dacă-i adevărat.

— A, şoarecii, răsuflă Moacă ceva mai liniştit.

— Şoricuţele, şoricuţele, rîse Florita, uitîndu-şi rolul de sfielnică modestie. Te cred că se-nmulţesc pezevenghile. Am asudat şi eu pentru asta şi m-au mursecat.

Spunînd acestea, se descheie la piept şi le arătă tuturor celor de faţă, la rădăcina sînilor, două-trei mici urme roşii care semănau într-adevăr cu dantura stilizată a şoricioaicelor în rut.

— Toate astea din cauza frigului, îl lămuri Moacă — tobă de carte — arborînd mina cea mai solemnă şi compunîndu-şi mimica adecvată. Sigur că-n America le ţin în incubatoare. Nu ca aici, că sîntem în zona temperată.

Amador îl privea ironic, gata să pufnească în rîs, dar Moacă, fără a se sinchisi de efectul pe care-l produceau asupra fostului său camarad de arme zdrenţele decolorate ale unei culturi cu izvoare enigmatice, continuă :

— E lucru ştiut, căldura dă viaţă. Ca-n cînticelul cu David împărat. Două fete-l încălzea, că de nu, se prăpădea. Asta-i şi-n bălţi sau smîrcuri. Ajunge să le-ncingă puţin soarele, că gata se umple mîlul de şerpi şi viermişori. Uitaţi-vă numai la bătrînii rezemaţi de garduri, iarna. Ce s-ar alege de ei dacă n-ar fi picul de căldură de la prînzişor ? N-ar mai exista bătrîni. Aşa şi cu şoricioaicele. Cum să intre-n călduri dacă mureau de frig ? D-asta li se umflau alea ca nişte testicule, mă iertaţi, şi cînd mureau şi vă scoteaţi ochii s-aflaţi de ce, frigul era de vină.

Don Pedro asculta uluit acea teorie etiologică a cancerului spontan *a frigore*, nerăbdător să afle la ce consecinţe profilactice ajunsese Moacă, reuşind nu numai să-şi păstreze şoarecii în viaţă, ci să le şi asigure reproducerea.

— Cînd începe să se-aiurească cu esplicaţiile lui, nu-l mai opreşte nimeni. Tata predicator sau doftoroi trebuia să fie. Şi mai zice lumea că-i dobitoc. Dobitoc o fi la caracter, nu la intilect.

— Taci, proasto ! protestă el cu modestie. Vorba-i că dacă le dai căldura de care duc lipsă, şoarecii se-nmulţesc şi văd că dumneavoastră ştiţi unde să veniţi după ei. Aici sînt, domnu doctor, fiii fiilor, să nu le zic nepoţi, că nu e-n firea animalelor să-şi caute rudenie. Ba chiar fiii fiilor fiilor.

— Adică strănepoţii, rîse Amador, şi Florita îi ţinu isonul, căci dăduse definitiv uitării timiditatea din clipa cînd îşi arătase decolteul şi semnele care făceau din ea o martiră a ştiinţei.

— Tata a fost cu ideea. Da' eu şi sor-mea am dus în spate beleaua asta cu şoricuţele.

— Taci, fato. Şi nu mai vorbi neîntrebată. Uite la mă-ta, tace din gură şi nu se bagă. Şi doar a tras şi ea în rînd cu voi.

Într-adevăr, rotunda lui consoartă care, spre deosebire de Moacă, se bucura de un chip neted şi încremenit, asculta conversaţia ca pe o simfonie. Era limpede că deşi nu pricepea o iotă din discuţie, savura totuşi sunetele exalate de vorbitori. Ca să nu stinghereaască, se aşezase pe jos, şi de sub multiplele straturi ale fustei îi ieşeau picioarele rotunde, albe şi fără

glezne, iar în poală ţinea cu încordare nutreţul miraculoşilor şoareci.

— Aş putea să te întreb cum le-ai dat dumneata căldură naturală ? făcu don Pedro după cîteva clipe de ascultare plină de uimire.

— Puteţi să-ntrebaţi, da n-o să vă spun din respect pentru dumneavoastră.

— Bine, interveni Amador. O să-mi spui mie mai tîrziu. Hai să-ţi vizităm acum strănepoţii şi să vedem dacă sînt bastarzi sau nu. Că dacă sînt, n-avem ce face cu ei. Trebuie frate şi soră sau, cel mult, fiică şi tată.

— Aşa-s, afirmă Moacă hotărît.

Altceva nu i-au putut smulge. Moacă nu primi să-şi arate instalaţiile. Promise să aducă şoarecii la locul şi ora indicată, dar nu vru să-şi conducă oaspeţii mai adînc în bîrlogul său. Curiozitatea era însă prea mare pentru ca don Pedro să consimtă să plece acum după ce băuse toată limonada. Trebuia să ajungă pînă în fundul întreprinderii de creştere a şoarecilor care, în acelaşi timp, era şi întreprindere de creştere a oamenilor în condiţii — atît pentru şoareci, cît şi pentru oameni — diferite de cele teoretic considerate ca suportabile. Miasmele de dincolo de perdeaua roşcată ce soseau în zona cu cea mai mare densitate demografică din cocioabă, prezenţa la picioarele sale a mormanului puhav şi mut al femeii, mursecăturile de pe pieptul fetei toledane, împreună cu mentalitatea ştiinţifico-ratiocinantă a lui Moacă alcătuiau laolaltă un tot de care nu se putea rupe uşor, ci dimpotrivă, voia să-l cunoască, chiar dacă în dorinţa lui se amestecau în egală măsură curiozitatea rece şi interesul autentic, necesitatea de a-şi procura şoareci pentru cercetări şi pofta abjectă de a vedea carnea omenească în cele mai impure zemuri ale ei.

În fundul cocioabei lui Moacă se afla terenul de creştere a rasei cancerigene. Fiecare şoarece era închis într-o colivie de păsări din sîrmă ruginită. Moacă găsise coliviile prin grămezi de fiare vechi şi le reparase grosolan, ajutat de degetele îndemînatice ale mezinei. Cuştile atîrnau pe pereţii încăperii. Fiecare avea un mic vas de faianţă albă unde consoarta depunea nutreţul cărat în fuste. Mica încăpere era făcută din scînduri puţin coşcovite de umezeală, dar, oricum, geluite. Golurile din-

tre scînduri fuseseră astupate cu zdrenţe, obţinîndu-se astfel un compartiment etanş. Coliviile erau atîrnate artistic în eşichier, realizînd o armonioasă distribuţie a golurilor, luminilor şi umbrelor, ca într-o pinacotecă al cărei proprietar, putred de bogat, a cumpărat mai multe tablouri decît încap în realitate. Pe pardoseala chiliei se întindea o saltea mare, pătrată. O parte era ocupată de corpurile lui Moacă şi al consoartei sale, cealaltă de corpurile mai zvelte ale celor două fiice nubile. În patul mic, din prima cameră, pe care şezuse don Pedro, dormea de obicei un văr, acum la armată. Însă cei patru continuau să doarmă claie peste grămadă în patul cel mare, din mai multe motive : fiindcă patru trupuri unul lîngă altul ridică temperatura camerei etanşe (aşa le era mai puţin frig şi era mai bine şi pentru şoareci, după teoria lui Moacă). Fiindcă se obişnuiseră aşa. Fiindcă lui Moacă îi plăcea să se lovească în somn de picioarele fetelor. Fiindcă aşa le avea sub ochi toată noaptea şi ştia de rostul lor tocmai în ceasurile cele mai primejdioase pentru tinere. Fiindcă era nevoie de mai puţine cearşafuri şi pături, cele folosite de vărul de la militărie fiind pentru moment amanetate. Fiindcă o dată obişnuit cu el, mirosul corpurilor nu te mai supără, e chiar reconfortant. Fiindcă Moacă se simţea, fără a cunoaşte sensul cuvîntului, patriarh biblic, stăpîn pe femeile din jurul lui. Fiindcă jumătatea lui Moacă îi ştia de frică şi n-ar fi putut să-i îndure mîniile fără problematicul ajutor mut al fetelor. Fiindcă *ultima ratio* a prăsirii şoricăreşti constă în producerea rutului la şoricioaicele de rasă exotică. Fiindcă Moacă amenajase trei pungi de plastic unde punea şoricioaicele şi le atîrna între sînii celor trei femei din casă. Fiindcă socotea că mulţumită căldurii umane rutul era obţinut de două ori mai lesne, cu atît mai mult cu cît căldura era de femeie. Pentru că nu voia ca procesul de maturare a mucoasei vaginale a şoricioaicelor să sufere o întrerupere în eventualitatea că vlăstarele lui ar fi dormit în încăperea de la intrare, unde, din pricina etanşării defectuoase a crăpăturilor din pereţi şi în absenţa promiscuităţii nocturne, era mai puţin cald. Cînd şoricioaica intra în rut, Moacă o scotea grijuliu din punga de plastic unde petrecuse cîteva nopţi şi o trecea în colivia nupţială în care sosea şi vigurosul armăsar, oricînd apt pentru împreunare şi cu atît mai îndîrjit s-o pună în fapt cînd amuşina stimulii aromatici ai estrului. Colivia aceasta copulativă era căptuşită cu pînză de sac îm-

podobită cu vată și capoc, materiale optime pentru construcția cuibului, dar pe care Moacă le răpea de sub femelele gravide după consumarea ceasurilor de dragoste, ca și cînd ar fi crezut că viziunea unor asemenea bogății destinate mobilării viitorului cămin le-ar fi stimulat entuziasmul afrodisiac. Pe timpul gestației n-aveau să se mai desfete în culcușurile de vată și capoc, care ar fi sporit excesiv cheltuielile de întreținere, și erau silite să se mulțumească cu o mînă de paie ordinare în vilele lor aeriene. Șoricuții sau șoricuțele născute își vesteau apariția printr-un concert subtil de chițăieli mărunte ca de privighetori, iar mamele, spre deosebire de specia umană, erau capabile să fete fără un geamăt, într-o tăcere pătrunsă de respect în fața tainelor naturii ce se înplineau în ele. După săvîrșirea acestei nașteri pudice — și uneori nocturne — dimineața familiei mocești era înseninată de chițăiturile juvenile, și fetele rîdeau zăbovind în pat, îmbrăcate în cămăși de noapte fără mîneci, și strigau : „Tată, a fătat aia de sus !“ „Tată, a fătat a mea, aia care m-a mușcat !“ „Tată, am spus eu că nu-i bine mîrlită, era plină numa de aer și de nerușinare, scroafa, că mînca într-una și nici nu l-a lăsat pe Manolo și el tare tînjea săracu !“ „Ce-o fi crezut ea, mironosița naibii !“ Moacă, dacă băuse prea mult în ajun, nu lua în seamă exclamațiile fetelor și-și vîra iar capul sub pătură, mormăind, în vreme ce rotunda lui consoartă trebăluia în față sau pornise de mult către grămada de gunoi contractată.

Zilele se scurgeau voioase în casa lor. Doar nourași fără importanță pătau uneori cerul îndeobște trandafiriu. *Gentleman-farmer* Moacasthone își vizita dimineața hergheliile unde iepele sale de prăsilă, de rasă selecționată, înnobilată prin savante încrucișări endogame, zămisleau rîvnitul rod pursînge. Împărțea ordine cu mormăituri scurte pe care personalul specializat le înțelegea fără efort și le îndeplinea *ipso facto*. Cu un pahar cu băutură tare în mînă, plescăia satisfăcut cînd simțea arsura rachiului în cerul gurii. Își biciuia cizmele înalte de piele cu lovituri sonore de cravașă. Apoi, se întreținea cu notabilitățile despre hotarele vastei moșii. Pastorul, în drum spre turma lui sufletească, îl punea la curent cu ambianța spirituală a satului. „Cred că o s-aveți greutăți în problema evacuării.“ Felcerul aplicator de cataplasme, plin de dispreț pentru moașele superficiale cu pretenții de știință, îl lumina : „Cîtă vreme fetele de pe aici o să se încăpățîneze să bea fierturi ca

să avorteze, o să devină clorotice sau sifilitice, şi pînă la urmă rămîn şi cu burta şi cu gălbejeala. Unde nu-i chirurgie e timp pierdut şi păduchernița le mănîncă." Speculant cociobăresc îmbogăţit din vînzare de combustibil în doze minime, susţinea că vremurile-s grele şi cumpărăturile de zahăr de cîte zece centime nu fac decît să te-mpingă la viciul de a pofti cafea cu lapte la orice oră, şi se mai găsesc unii care strîmbă din nas pînă şi la napi şi vor doar cartofi şi iar cartofi, auzi depravare, de parcă am fi o ţară bogată. Cu zaharina s-ar fi putut descurca perfect, iar cu napii, pe lîngă că-s hrănitori, economisesc şi zahărul, dar nici nu ştiu ce vor. Arhitect-maistru-zidar-antreprenor de cocioabe, într-o fericită ignoranţă a planurilor de sistematizare şi a normelor municipale, construia cum puţini mai sînt în stare s-o facă astăzi, după bunul-plac al instinctului său de artist şi în funcţie de materialele avute la îndemînă. „Pe peticul ăsta le-aş trînti o casă pe cinste, cu cămin şi cu tot dichisu, pentru trei mii de *reales*. Că hîr, că mîr, că plouă şi se face băltoacă. Da ce mă doare pe mine de băltoacă, dacă pot să-i ard un uluc să se scurgă apa ? O ţin morţiş că nu vor baltă-n casă. Dacă plouă trei zile aici, mare lucru. La ce bun să strîngă dacă tot ca viermii trăiesc ? Puah ! ce porcărie !" Moacă nutrea preocupări edilitare. „Aici am putea să lăsăm frumuşel o pieţişoară goală, să se joace plozii. Punem pietre d-astea, sădim şi-o muşcată." „Ia mai slăbiţi-o cu pietrele astea, că le ţin deoparte pîn' se hotărăsc şi, ce mai tura-vura, sînt ale mele. Să-l văd eu p-ăla cu pretenţii la ele."

Pe lîngă terenul construit, Moacă mai avea şi alte locuri edificabile, precum şi un fel de parc sau grădină de jur împrejurul lor. Un drept cutumiar, potrivit căruia *res nullius* răsărise iarăşi prin asimilare în proprietăţile cutărui magnat din celălalt oraş, pierdut în tratative asupra preţului pe metru pătrat cu societatea imobiliară care într-o bună zi avea să apară cu buldozere şi camioane, conferea o existenţă provizorie acestor speculaţii de ordinul al doilea, vînzări, închirieri, evacuări şi trocuri, la fel cum proprietăţile tribale şi uzufructul terenurilor de vînătoare ale aborigenilor se dovedesc incongruente cu noua realitate economică atunci cînd îşi face apariţia autentica civilizaţie. Însă aici, printr-un soi de paradoxal mers invers, vechiul drept se cătăra prin fisurile (mai degrabă neştiute decît abandonate) ale celui în vigoare. Ca într-o prefi-

gurare a ceea ce ar deveni existența în ziua cînd, după veritabilul război atomic, resturile omenirii, supraviețuind radiațiilor prin cine știe ce har miraculos, ar trebui să se instaleze printre ruinele metropolei iradiate și să trăiască folosind la maximum materiale devenite inutile. Astfel, locuitorii acestui colț de omenire vedeau înălțîndu-se în depărtare edificiile unei lumi distincte, față de care ei erau în același timp excrescențe și paraziți. O dualitate esențială îi împiedica să se integreze ca slugi sau copărtași în marea întreprindere. Nu-și duceau traiul decît din ceea ce azvîrlea orașul : gunoaie, detritusuri, pomeni, conferințe sub hramul Sfîntului Vincent de Paul, moloz de la demolări, cutii de conserve goale, salarii minime pentru salahoreli necalificate, economii strînse prin devotamentul fetelor-servitoare. Și totuși zilnic trebuiau să bată drumul către cealaltă realitate (ca omologii lor aborigeni spre terenurile de vînătoare) și, postîndu-se în locuri strategice, să pună mîna pe prăzi infime pe scările metroului, printre mărfurile oropsite din piețe, în gamelele cu zeamă lungă ale Asistenței sau în specula cu pietre de brichetă.

Cetățeanul Moacă, om cuprins, grănicer veteran, notabil al orășelului, respectat de cei de-o seamă, sfătuitor avizat, se uita din înălțimea fructuosului său stabiliment zootehnic la cei ce aveau pretenția să trăiască în belșug — cu o zdreanță în față și alta-n spate — cînd abia sosiseră în vagoane soioase de-a treia din îndepărtata țară a foamei. O certitudine disprețuitoare îi permitea să descopere pe fețele veneticilor pecetea ignonimiei și a inferiorității de rasă. Înțelegea intuitiv că asemenea oameni nu vor fi niciodată capabili — ca el — să se ridice la demnitatea de liber întreprinzător lansat în comerț contractual cu o instituție științifică autentică și legală din orașul învecinat nepulverizat încă de bombă. Ghicea pe chipurile acelor hominizi sfîrșitul care-i aștepta mai devreme sau mai tîrziu, fie moartea, ajungînd hrană ticăloasă pentru viermi printr-una din complicatele forme ale stingerii prin înfometare (tuberculoză, scrofule, latirism, hemoptizii, tremurături progresive ale călcîielor, durere de cuțit în pîntece și leșinuri de nemîncare etc. etc.), fie vegetarea pe cheltuiala Statului încă nepulverizat de bombă în clădirile înalte și roșcate cu ferestre egale și mici, întrezărite în depărtare, fie reîntoarcerea umilă în țara foamei de unde veniseră și pe care cu adevărat nici o bombă nu putea s-o distrugă.

Vesele se scurgeau prin urmare zilele gentilomului nostru, bucuros de condiţia sa confortabilă, încălzit în pat de mai multe trupuri, consolat de ingerări alcoolice, reconfortat de certitudinea de a fi obţinut toate acestea graţie unei iscusinţe ce-i îngăduise să-şi perfecţioneze metodele de prindere şi reproducere şi de alimentare cu furaje şi nutreţuri, fiind inteligent, deşi fără carte, aureolat pe deasupra de relaţii alese şi protectori din cealaltă lume, care uneori catadicseau să-l şi viziteze, ca, de pildă, cvasi-rubedenia sa Amador şi chiar domnul doctor, care i se adresase de la egal la egal, fără a lăsa să se vadă diferenţele dintre ei şi fără a face vreo aluzie la ele şi la genunile căscate între existenţele celor aflaţi de o parte şi de alta a barierei de culoare.

Mai nefericiţi decît în alte ţări, concetăţenii lui Moacă şi însuşi Moacă, laolaltă cu notabilităţile Republicii, nu puteau explica apartenenţa la una dintre cele două lumi (cel puţin două !) care, suprapuse, alcătuiesc realitatea socială a tuturor oraşelor, a tuturor naţiunilor, a tuturor continentelor, prin accidentul (atît de comod accidental) culorii epidermei şi al proporţiilor relative înregistrate la muşchii şi tendoanele pulpei, corespunzătoare unor indivizi din două rase bine definite biologic. Aici, o anumită îngustime a frunţilor (care, poate, privite cu atenţie ar apărea dilatabile) nu era un temei suficient pentru a te simţi diferit de aproapele. Principe negru şi demnitar, Moacă îşi plimba ţilindrul *gris perle* şi jiletca roşie, cu o pană de cocoş înfiptă orgolios la butonieră, printre negrii mititei cu burtă proeminentă şi printre bietele negrese cu şolduri unduitoare care abia aveau din ce să-şi facă un şorţ. Cînd îi convoca pe cei de-o seamă cu el (personaje cu gambetă dacă nu cu ţilindru) şi jucau stos în palatul lui Mo-lan, ştiind că, în vreme ce ei beau, plebeii n-au de ales decît să mănînce nap crud ca desert sau fiert în apă cu sare ca aperitiv, ajungeau să creadă că lumea e bine întocmită, chiar dacă ei, negrii, notabili crescători de vite, proprietari de mine, comercianţi şi neguţători de fildeş şi abanos pentru îndepărtatul-om-puternic ar avea şi de acum încolo aceeaşi piele neagră, minunat de neagră, spre deosebire de făpturile astrale, marţieni sau venusieni, care, după datele ştiinţei negre, trebuiau să fie albi, blonzi şi cu ochii halucinant de albaştri. Şi convingerea asta că lumea e bine întocmită se amplifica violent, devenea o evidenţă pentru Moacă, ori de cîte ori, după lăsarea nopţii, părăsind pa-

latul cu stomacul încălzit de băutură, sosea la armanul rezidențial și, după ce făcea prezența celor trei corpuri calde de pe saltea, nu-i rămînea decît să se introducă în mediul dilectisim unde fericirea lui fizică sporea și mai mult, fie simplu și fără scandal, fie — dacă i se părea mai potrivit — numai după o convenabilă distribuție de scatoalce asupra turmei somnoroase, manifestîndu-și astfel încă o dată natura lui de senior atotputernic. Dacă apoi, în clipa delicioasă a cufundării în somn mai auzea și țistuitul cîrlanilor pursînge, Moacă adormea nu numai fericit, grosolan de fericit, ci și cu un surîs de rafinată satisfacție în colțul gurii lui aspre, muncite de timp și de izbeliștile unui război și a două păci din care ieșise cu bine.

Ca de obicei, sîmbătă seara, Pedro cină mai grăbit. În sufragerie ședea în spatele perechii bătrîioare și între două măsuțe ocupate de doi bărbați singuri. Merlanul mușcîndu-și coada apăru pe o farfurie atît de desăvîrșit în el însuși, atît de emblematic, încît, la vederea lui, Pedro nu-și putu reține zîmbetul. Mîncînd din peștele acesta, avea sentimentul că împărtășește mai intim viața de pensiune și că este mai solidar cu masa mucenicilor deplinului confort care a devenit treptat esența unei țări străine de Europa. Urovorul domestic avea o înfățișare ironică și surîzătoare. Coada nu și-o mușca pătimaș, ci cu delicatețe, atîta doar cît trebuia ca să nu-i scape și să-și destindă iar trupul de pește oceanic decăzut, încă neatins în întregime de corupție, cu carnea încă albă, dar cu pete roșii-violacee în locurile unde se anunța descompunerea. Lămîia stoarsă ca să disimuleze eventualele abateri de la sfințenie ale merlanului îi aminti de limonada acră, băută cu cîteva zile în urmă. Scutură din cap și atacă portocala rece. Printre meseni circulau aceleași comentarii inutile. Slujnica se mișca mai zorită ca în alte zile, cu gîndul la plimbare. Renunță la bizarul taifas nocturn cu cele trei generații uluite. Străbătu culoarul către camera sa și, pe cînd se îndrepta spre ieșire, îi veni în întîmpinare decana și, spunîndu-i la revedere, îi recomandă să se înfășoare bine la gît, chiar dacă nu-i încă iarnă, și să nu vină prea tîrziu, chiar dacă a doua zi e duminică.

Pedro coborî cele trei etaje pe scara întunecoasă, abia luminată de trei becuri anemice şi rare. Treptele vechi de lemn miroseau a praf, unele trosneau. Pe palierul de jos, o pereche de îndrăgostiţi se îmbrăţişau într-un colţ. Servitoarea de la parter şi un consătean al ei, soldat. Ieşi în stradelă. Cu paşi repezi, trecu prin faţa unei cîrciumi cu un cap de taur la intrare. Ajunse în mica piaţă Tirso de Molina. În faţa cabaretului de mîna a doua se şi postaseră cîţiva indivizi cu mutră de peşti, în aşteptarea primilor clienţi. O luă pe o stradă piezişă, în pantă uşoară. Comerţul mărunt îşi stinsese aproape în întregime luminile. Doar cîteva prăvălii îşi mai risipeau kilowaţii. Într-un magazin haotic se întîlneau maşini uzate de făcut cafea şi gheridoane străvechi cu taburete de răchită. Dădu colţul în piaţa Antón Martín, cu staţie de metrou şi ceva mai luminată. Două taxiuri aşteptau oprite, altul ocolea încet piaţa. Cîteva femeiuşti cu aspect inechivoc stăteau pe trotuare sau beau cafea cu lapte în localurile dubioase cu aurării false. Vînzători ambulanţi de tot felul îşi ofereau mărfurile în ciuda orei tîrzii. Îşi continuă drumul. Dintr-un bar ieftin ţîşnea o voce de ţigan care se încălzea poate pentru mai tîrziu, căci muşterii încă nu se zăreau. Bătea un vînt tăios dinspre răsărit. Ca să-l evite, părăsi dealul Atocha, deschis şi neadăpostit, şi o luă pe străduţele mai întortocheate şi mai ferite de pe stînga. Erau aproape pustii. Îşi urmă drumul pe aici, apropiindu-se fără grabă şi cu multe ocoluri de zona marilor hoteluri. Pe acolo trăise Cervantes — ori Lope ? — sau chiar amîndoi. Da, pe acolo, pe străzile acelea care-şi păstraseră atît de bine aspectul provincial, ca un chist în carnea marelui oraş. Cervantes, Cervantes. Oare să fi existat cu adevărat într-un asemenea popor, într-un oraş ca acesta, cu străzi atît de neînsemnate şi de vulgare, un om cu o asemenea viziune a omenescului, cu o asemenea credinţă în libertate, cu o melancolie deziluzionată atît de străină de orice eroism ca şi de orice exagerare, de orice fanatism ca şi de orice certitudine ? Să fi respirat oare aerul acesta peste măsură de pur şi de clar şi să fi fost în acelaşi timp conştient, după cum îl arată opera, de natura societăţii în care se vedea silit să încaseze impozite, să ucidă turci, să piardă o mînă, să solicite favoruri, să treacă prin închisori şi să scrie o carte sortită doar să stîrnească rîsul ? De ce a trebuit oare să stîrnească rîsul tocmai omul care a purtat cu cea mai adîncă melancolie o frunte

senină pe umeri înfrînți ? Ce urmărea el de fapt ? Să reînnoiască forma romanului, să pătrundă sufletul meschin al semenilor săi, să-și bată joc de țara asta monstruoasă, să cîștige bani, mulți bani, cît mai mulți, ca să scape de amărăciune, de cea mai grea amărăciune ce-l poate lovi pe cineva, de strîngerea birurilor ? Nu-i un om care să poată fi înțeles numai pe baza existenței ce i-a fost hărăzită. Ca și celălalt — pictorul cavaler [1] — și-a detestat totdeauna meseria și ar fi dorit, poate, să-și folosească pana doar ca să pună parafe cu înfloriturl pe poliţele pentru bănci genoveze. Ce a vrut oare să ne spună acest om, cel mai adînc cunoscător al omului din vremea sa ? Ce înseamnă oare faptul că el, care știa că nebunia nu e decît neant, vid și găunoșenie, afirmă totuși că numai pe nebunie se întemeiază moralitatea omului ?

Dar răspunsul este grozav de complicat. În vreme ce parcurge însoțit de zgomotul înăbușit al tocurilor spațiul pe care-l cunoscuse corpul cavalerului mutilat, propriul său raționalism morbid îl învăluie în spirale succesive.

Întîia spirală : există o morală — o morală vulgară și explicabilă — potrivit căreia e proclamat bun, chibzuit și rezonabil cel ce citește romane cavalerești și admite că sînt mincinoase. Romanul cavaleresc încearcă să aștearnă peste realitate o altă lume, mai frumoasă ; dar lumea asta, vai, e falsă.

A doua spirală : se ivește însă un om care urmărește ca tot ce nu poate exista în realitate să existe totuși. Se hotărăște deci să creadă. Răul — pînă atunci numai virtual — devine real pentru omul acesta.

A treia spirală : cel ce se comportă astfel este poreclit — cu toate acestea — de concetățenii săi *cel Bun.*

A patra spirală : credința în realitatea unei lumi bune nu-l împiedică să vadă în continuare mîrșăvia lumii inferioare. Continuă a ști că lumea de aici este tot rea. Nebunia lui (la o privire atentă) se dovedește a nu fi decît credința în posibilitatea de a o îndrepta. O dată ajuns aici trebuie să rîzi, deoarece este un adevăr ce sare în ochi — pînă și pentru un imbecil — că lumea nu e numai rea, ci și că nu poate fi îndreptată cu o iotă. Să rîdem deci.

[1] Aluzia la Velázquez.

A cincea spirală : dar după rîs răsare îndoiala dacă rîsul este de ajuns, dacă nu cumva nebunul ar trebui răstignit — fiindcă cel mai scandalos lucru în nebunia lui este că pretinde să impună şi să dea viaţă însăşi moralei în care cred — după spusele lor — cei ce rîd de el. Dacă vreunul s-ar opri o clipă din rîs şi l-ar privi ţintă ar putea să se molipsească. Să fie oare un pericol public ?

A şasea spirală : dar să nu exagerăm. Să nu împingem ipoteza pînă la ultimele consecinţe. Nu trebuie să uităm că nebunul *apare nebun*. Sub vălul acestei nebunii a eroului său îşi ascunde autorul ultimul cuvînt. Neputinţa de a întemeia bunătatea pe pămînt nu e decît neputinţa de care se poticneşte un biet nebun vrînd s-o înfăptuiască. Toate uşile rămîn deschise. Şi Cervantes strigă din răsputeri că nebunul plăsmuit de el nu e cu adevărat nebun, ci prin toate isprăvile lui nu urmărea decît să-şi poată bate joc de preot şi de bărbier, întrucît, dacă ar fi rîs de ei fără a se fi arătat mai întîi nebun, ei nu ar fi închis ochii, ar fi luat măsuri şi ar fi pus în acţiune, de pildă, mica lor inchiziţie locală, micile lor scule de tortură şi micile lor opere de binefacere pentru ajutorarea săracilor din parohie. Iar nebunul, dovedit că nu e nebun, ar fi avut parte, în loc de cuşca de lemn, de o cămaşă de forţă straşnică din in întărit cu vergele şi de douăzeci şi una de şedinţe de electroterapie.

Dar nu se ştie cine a fost cel căruia oamenii îi spuneau don Miguel şi care poate a cunoscut strada asta provincială, liniştită şi curată. N-a fost nici o clipă dominat de nebunia furioasă ce dormita totuşi în el : doar o visa şi, expulzînd fantasme din ţeasta-i chinuită, evită să sfîrşească în chip de Mesia. Nici nu ţinea să fie Mesia. Voia să cîştige bani, să încaseze impozite, să-şi mărite fata, să obţină favoruri, să-i îmblînzească pe mai-marii lumii şi să li se supună. Povestea nebunului şi toate celelalte poveşti admirabile n-au fost ceva esenţial pentru el, doar o petrecere la oboseală, paiaţe boite, fii bastarzi zvîrliţi în lume (şi aici stă adevărul suprem) numai ca să-l ajute — după ce nici bani nu cîştigase, nici nu-şi încasase datoriile, nici fata nu şi-o măritase bine, nici protecţii nu găsise, dispreţuit şi uitat fiind pînă şi în spaimele morţii — să nu înnebunească el însuşi.

E departe acum. A traversat efemera cetate nocturnă atît de îndurerată de bisericile închise şi de cîrciumile deschise, de

luminile pîlpîitoare şi de automobilele care zvîcnesc cu toată viteza la ora asta la întretăierea marilor artere, pilotate parcă de sinucigaşi lucizi, maşini decapotabile deschise în noaptea rece ca să lase vederii părul blond sau etola de vizon a femeii de lux, maşini argintate de mărci scumpe, închise ca să ascundă masca de beţivi brutali a potentaţilor, maşini imense, puternice, cu linii de cetaceu elegant, rulînd suav, cu legănări lubrice, în urmărirea unei femei care a ieşit din barul în vogă şi nu aşteaptă decît întunericul dens pentru a deschide fără efort portiera cu comenzi automate, maşini lansate ca nişte proiectile către un viitor de voluptăţi tangibile. În uşa hotelurilor îl izbea o fierbinţeală de gură apropiată, dar cufundat în raţionamentele lui scămoşate, nu observă. Acum însă da, se opreşte şi priveşte lunecarea automobilelor şi aude fîşîitul specific al cauciucurilor de bună calitate dezlipindu-se de pe pavaj noaptea, cînd o singură maşină străbate imensul deşert al pieţei cu fîntîna vegheată de lei. Şi-şi urmează drumul către cafeneaua tot caldă, dar de o altfel de căldură, nu de corpuri de curtezane ca în marile hoteluri, ci căldură veselă de tineri care strigă, căldură de corp de gardă.

Intrînd îşi dă seama că s-a înşelat, că de fapt n-avea nici o poftă să vină la cafenea, că ar fi preferat să evoce mai departe fantasmele bărbaţilor ce şi-au risipit cancerul pe foi albe de hîrtie. Dar e prea tîrziu, virtutea aderentă a caracatiţei îl imobilizează. Ciocul ei strident a început să cînte. Capul puhav şi pluriform, acelaşi şi mereu altul, îl contemplă. A salutat, ascultă, ventuzele îl sug irezistibil. Şi este încorporat într-o comunitate, căreia, oricum, îi aparţine şi din care nu se va mai putea desprinde lesne. Intrînd acolo, oraşul — prin una din conştiinţele lui cele mai ascuţite — l-a înregistrat : există.

Ca pe un mal promiscuu şi delectabil, îngrămădindu-şi trupurile în momentul cel mai viu al mareei, pe suprafeţe neverosimil de limitate, unde fiecare invadează spaţiul vital al celuilalt, striviţi dar fericiţi, năzuind, în ciuda mediului strîmt, să ocupe cît mai mult din ceea ce se poate ocupa, fiecare ins avid de emisie-recepţie etalîndu-şi cu egală impudoare goliciunea, nu de carne înfierbîntată şi răscoaptă, ci de teorii, poeme sau ingenuozităţi critice, mulţimea cultă se revarsă pe plaja îngustă

și, mai fericită ca vilegiaturiștii ce se bucură după putință de un soare unic și îndepărtat, fiecare devine soare pentru el însuși și pentru cei din jur, cufundați și ei într-o necontenită admirație de sine și pătrunși de o căldură asemănătoare cu cea solară, cînd ultravioletele răzbat pînă la o profunzime de patru sute de microni în interiorul corpului, activînd provitaminele, capilarele și melanoforele adormite. Dar spre deosebire de această morfină solară care te abrutizează insidios și te încorporează în materialitatea inertă, drogul nocturn al cafenelei literare mai curînd produce fierbere și stimulează mașinăria ascunsă ale cărei idei au să neliniștească într-o bună zi mințile celor mai buni învățăcei din aule, colegii, seminarii. Fulgurațiile minuscule de lumină violacee pe care, la o privire atentă, le zărești pe tîmplele maeștrilor de sîmbăta noaptea, ca pe două platforme, de unde pătrund fără efort sub frunțile tinerilor încercănați și limbuți, lăsînd un semn trandafiriu, sînt fecundări la fel de necesare pentru mersul înainte al masivului car al culturii ca și jocurile polenului care, purtat de vînt sau transportat de bîzălăi vulgari sau dus, ca în cazul orhideei malgașe, de trompa unui fluture nocturn încă neclasificat, dar a cărui lungime în centimetri îngăduie profeții, asigură o exogamie indispensabilă pentru propășirea neîntreruptă a speciei. Și nu pentru că toți maeștrii (de altfel nerecunoscuți de nimeni ca atare) le-ar spune discipolilor (în realitate nici unul nu-și recunoaște un asemenea rol) : „Asta ai de făcut", „Bagă la cap ce-ți spun", „Nu abuza de gerunziu", „Nu cumva să scrii vreodată o operă literară din care elementul sexual să fie absent", „Observă realitatea vie a naturii umane în pensiunea modestă unde locuiești", cu gest doctrinal și cuvînt scandat rar, ci pentru că, aruncînd fraze ca : „E un imbecil", „Habar n-are să scrie", „Nici nu l-a citit pe Hemingway", creează un humus colectiv din a cărui îmbelșugată floră se înfruptă toți, inconștient, și așa, fără o laudă, criticînd într-una, ridicînd disprețuitor din sprînceană pînă la jumătatea frunții, bătîndu-i încurajator pe umăr pe cei mai puțin înzestrați din rîndul asistenței, discutînd despre fotbal, ciupind o studentă de la filozofie, admirînd costumul de catifea neagră și coada lungă a unei snoabe agramate, făcînd glume crude pe socoteala unui pictor șchiop care se tîrăște spre masa lor, simulînd triumfuri sentimentale printr-o abilă succesiune de convorbiri telefonice, tratîndu-l cu o impertinență nici măcar spirituală pe chelnerul

care a scris şapte comedii, punîndu-l pe provincialul încă neiniţiat să plătească un rînd, fumînd mult, vorbind fără oprire şi fără să asculte, asigură, mai mult ca toţi, continuitatea generaţională şi istorică a acestui vid în formă de poem epigonic şi idilic numit literatură spaniolă.

Pedro se opri o clipă în marginea plajei ca să caute un punct de reper, un petic de nisip liber unde să-şi poată întinde spiritul şi ultimele lecturi. Din fundul sălii, Matías ridică braţul. Ca să ajungă acolo trebuia să străbată haosul sonor, rimele, rămăşiţele tuturor avangardismelor răposate, cuvintele goale ale lui Ramón [1] şi spectrul lui încă „gregherizînd" gîrlă în vespasiana actorilor pederaşti, palidele tinere orgolioase îmbrăcate în negru, care, cînd sînt la modă buzele vopsite îşi fac doar ochii, iar cînd vine moda ochilor daţi cu rimel îşi fac buze sîngerii, fumul celor o sută de mii şi una de ţigări, suma valurilor de pedanterie, unghiile negre de jeg, calicia care păstrează un unic *duro* pentru o cafea cu lapte seara ce dă dreptul (cu zahăr cu tot) să şezi în templul unde mierea înţelepciunii năclăieşte marmura meselor.

Îşi croi drum cu chiu, cu vai, poticnindu-se în calviţii sonore şi în ochi sticloşi. Matías făcu prezentările bucuros :

— Uite-o. Merită osteneala. L-a citit pe Proust, spuse el, şi arătă către o fată cu ochelari care, pentru variaţie, nu era îmbrăcată în negru, ci într-un jerseu de culoarea lămîii în ton cu formele ei.

— Zău ? exclamă Pedro interesat.

— N-o mai privi. O fîstîceşti, îi porunci Matías. Ia un gin.

Şi instantaneu, uitînd de Pedro, se întoarse către fată, explicîndu-i încă o dată, mai riguros, cu şi mai multă subtilitate, importanţa romanului american şi superioritatea creatorilor săi celor mai distinşi asupra învechitului roman european care şi-a încheiat ciclul literar, nemaiizbutind să iasă din el, poate tocmai pentru că, pe deplin conştient de sfîrşitul acestui ciclu şi de inevitabila sa decadenţă, orice ingeniozitate tehnică rămîne inutilă şi numai pedanteria şovină le-a putut băga în cap înapoiaţilor mintali din cercurile galicane şi tu-

[1] Aluzie la romancierul spaniol *Ramón Gómez de la Serna* (1888—1963) creatorul aşa-numitelor *greguerías* (propriu-zis zarvă, ţipete confuze), scurte poeme în proză cu caracter epigramatic, cu poante subtile inserate în fraze precise, dovedind spirit de observaţie, dar bătînd adesea în gol.

turor celorlalți imbecili de pe mapamond că tot mai fac roman mare, cînd nu mai e decît dibăcie franțuzească, lipsită de forță și de realitate și de grandoare autentică, cel mult exerciții de caligrafie, împletituri de jună clorotică, dintr-un internat elvețian, ca să nu spunem broderie în puncte și în cruciulițe. Fata rîdea agitîndu-și jerseul.

Reconfortat de gin, repezindu-se să-și apuce rîndul la cuvînt, Pedro începu și el — de ce nu ? — să vorbească. Jucărioare estetice. Valuri ce vin și se duc. Maree ale spiritului. Piramidalofanfaronade egiptiene. Sînt situații cînd înnămolirea e totală. Sigur, evident că da. Trebuie citit *Ulysses*. De aici a ieșit tot romanul american, din *Ulysses* și din războiul civil. Adîncul sud. Bineînțeles. Romanul american e superior. Influențează Europa. De acolo se trage, da, da. Și tu, fetițo, neapărat și tu. Dacă nu citești asta, n-ajungi nicăieri. O să-i dai într-una cu istorioara europeană a Eugeniei Grandet și nenorocirile orfanilor o să te răscolească în vecii vecilor. Amin. Facă-se voia ta. Ansisuatil.

Jerseul galben păru că e tîrît de valul irezistibil al refluxului în clipa cînd un tînăr înalt, cu barbă, o privi printr-o pereche de ochelari rotunzi. Dispăru. Nu mai există. Gură sîngerie. Volatilizată.

Își continuară discuția, indiferenți, ca într-o simbioză, aglutinați într-o unică materie sensibilă. Orașul, momentul, rigiditatea proprie unei situații determinate, unor plăceri determinate, unor prohibiții inconștient respectate, unui trai parazitar acceptat cu sentimentul culpabilității, unei desprinderi dogmatice de dogme, unei delimitări de norme indeterminată estetic, unei dezorientări întîmpinate cu violență virilă dar fără nici un rezultat, făceau din ei ceea ce iremediabil erau (ceea ce ei credeau că sînt prin propriul lor efort). Infrarealismul vieții lor nu izbutea să se închege într-un stil. Din el nu răsărea nimic.

Comandă al doilea gin și începu să se-nsufletească. Băuse și o cafea neagră. Își simțea capul limpede și-l încercau ispite vagi. Conversația îl însufleți în ciuda vidului ei sferoidal. Imaginea lui Cervantes îl urmărea stupid, ca un refren fără sens. Cervantes în mijlocul acestui ghem de fum și țipete părea o absurditate. Și galimatia literaro-sentimentală a lui

Matías nu ascundea decît absența îngerului păzitor care să-l ajute să ia taurul de coarne. Dar Matías era înzestrat cu un soi de căldură aderentă care avea să-l silească să rămînă alături de el, nu știa cît timp încă, dar cu siguranță mult. Matías se și îmbătase? Probabil că nu, era în starea aceea intermediară cînd și vorbăria și spiritul sînt cu putință.

Se trezi că Matías îi prezintă, nitam-nisam, un pictor german cu nume confuz, a cărui cacofonie amintea numele unui fiolozof suab. Pictorul german era înalt și descărnat — ftizic — cu o barbă blondă, ascuțită. Avea ochi dezarmați de copil alintat și neajutorat. Îl privea cu o timiditate rigidă. Făcînd un efort, îl pofti insistent să șadă și comandă, fără să-l întrebe, un pahar de gin plin ochi, ca să-l bea repede și să ajungă în ton cu ceilalți. Matías părea să-l fi luat sub ocrotirea sa, mînat parcă mai mult de un avînt umanist decît de cvasi-inexistenta simpatie umană ce emana din ființa neamțului, și vorbea grandilocvent pe teme vagi, fără nici o legătură cu pictura, cu războiul sau cu melancolia stupefiată a bietului german cu înfățișare de șoarece canceros. Dar acest cavaler al tristei figuri doar de pictură ar fi vorbit, voia să le spună că va expune la galeriile Buchholtz, să insiste asupra faptului că pictura sa este neoexpresionistă și să-i întrebe dacă nu vor să vină chiar atunci, pe loc și fără subterfugii după ce își vor fi consumat cantitatea necesară de gin, în atelierul lui unde, contemplîndu-i tablourile, s-ar fi putut convinge de inutilitatea atracțiozităților senzoriale în opera unui german pentru a exprima patosul chinuit al unui popor vinovat și în derută. „Dar să golim întîi paharele", protestă Matías.

— Bon, consimți pictorul.

Își stăpînea greu nerăbdarea. Simțea că-i absolut necesar ca noile sale cunoștințe să nu-l judece numai după aspectul fizic și după imperfecta stăpînire a limbii care-l împiedica să-și exprime ideile, ci, luînd contact cu opera lui, să-l ridice pe piedestalul ce i se cuvenea firesc. Așa că, scoțînd un morman de bancnote disproporționat cu locul și ora, îi ceru chelneruluí-dramaturg să toarne iute noi doze mortifere în cupele purtătoare de otravă. Maestrul paharnic execută cu agilitate ordinul, trecînd la o pritocire rapidă și satisfăcătoare, fără ca nimeni să dea vreun semn de uimire, cu excepția pictorului care insistă să se repete de mai multe ori pe cheltuiala lui agreabilul număr de prestidigitație.

— Acum asta este aici, anunță el grav, în vreme ce ducea paharul la gură, și acum nu mai este, spuse el după ce-l goli. A trecut în interiorul gorpului.

Nu rîsul era comentariul potrivit pentru acest gen de umor asertoric, ci aplicarea imediată și universală a metodei, ceea ce și făcu Matías, inspirat de îngerul său :

— Acum scaunul ăsta este aici, jos, și-l apucă pe cel de sub el. Și acum este sus, spuse el, așezîndu-se pe marmura neagră a mesei.

— Dar gorpul tău nu este unde era, protestă neamțul, care se trăgea dintr-o rasă mai înzestrată pentru metafizica strictă.

— Ba este, zise Matías, cocoțîndu-se și așezîndu-se triumfal și indiferent la gesturile de dispreț, dar nu lipsite de admirație, ale mulțimii literate cu nivel alcoolic moderat sau nul.

Trei chelneri avansau energic spre scaunul curúl și Matías se văzu silit să-și limiteze extinderea temporală a experimentului, care, dimpotrivă, sub aspect spațial, nu i se păru că ar fi lăsat de dorit. Jos, cele trei-patru femei stranii, îmbrăcate în catifea neagră și pieptănate cu cozi și cele două-trei actrițe cu ochii vopsiți zîmbeau și-și spuneau că-i idiot. Această scurtă fracturare a obișnuitului, obținută atît de ieftin, îl umplu de un sentiment de infailibilitate asemănător cu al celorlalți ocupanți de scaune mai trudnic cucerite de-a lungul secolelor și prin rituri stipulate tradițional, printre care castitatea cu menținerea integrității glandulare nu i se părea în momentul acela cel mai puțin supărător. Cînd coborî, încă-nesmintitul-pictor continua să aplice metoda asertorică în domenii de mare importanță socială.

— Acum nu este nimic plătit, îi spuse el zîmbind chelnerului. Și acum este totul plătit, după ce îi dădu un întreg cec la purtător care depășea cu mult consumația.

— Un moment, domnule, un moment, domnule, îi urmări cinstea iberică a chelnerului, în vreme ce tustrei se năpusteau spre tenebrele exterioare, beți de alcool și de orgoliul insuflat de actele gratuite, dispuși să se îmbarce pe nava expresionismului și să treacă astfel oceanul nesigur al nopții.

— Gorpul meu e acum înăuntru, anunță Matías. Și acum gorpul meu e afară din local, spuse el după ce trecu prin ușa turnantă cu patru aripi, nu de pene, ci de fetru roșu și alamă aurită.

— Gorpul tău nu e acum gorpul tău, replică Pedro. Gorpul tău e gorpul lui Bacchus.

La care neamțul, după scurgerea timpului necesar pentru înțelegere, reacționă explodînd pentru prima, dar nu pentru ultima oară, într-un walhalic hohot de rîs ale cărui ecouri izbiră arborii, casele și ministerul, alarmîndu-l pe paznicul de noapte oprit într-un colț de stradă.

— Este foarte bon, foarte bon, admise el prietenos. Vreți veniți la atelier de la mine ? întrebă el apoi, pradă unei îndoieli care-i încolțea brusc dintr-un strat al ființei sale acoperit de alcool și de rîs.

— Bon. Să mergem, îl imită Matías.

Și, învăluiți în cascadele de rîs gratuite ale pictorului, porniră cu pași nesiguri prin noapte, către o mansardă de pe calle Infantas, unde îi așteptau creaturile uscate ale spiritului său.

Suiră treptele întunecate agățați unul de altul ca să nu se poticnească, și pictorul deschise ușa după multe manevre sterile în cursul cărora încercă, una după alta, mai multe chei. Ajunși, în fine, înăuntru, îi întîmpină din prag bezna mirosind a uleiuri proaspete. Alte bîjbîieli avură ca rezultat aprinderea luminii și în fața ochilor le apărură nenumărate pînze tapisînd pereții vastului atelier, toate populate cu nuduri trandafirii de femei plinuțe.

— Nu, nu, nu ! urlă pictorul neoexpresionist. Nu al meu, nimic al meu. Sînt ale altui, spuse el văzînd că Matías se înclină cu o atenție respectuoasă înaintea uneia dintre pînze, la întîmplare, ca și cum ar fi calculat valoarea cărnurilor la cîntar.

— Remarcabil, afirmă Matías. Are vînă.

— Ve rog, insista neamțul. A mea e alta, și arătă către o ușă ascunsă după imensele șevalete.

Proprietarul studioului, artist-pictor și coleg cu Bon, părea să aibă idei foarte clare despre idealul său estetic și le expunea reiterat, aceleași, fără un atom de rușine, mîntuit de orice falsă pudoare. Damele trandafirii surîdeau stereotip cu fețele lor ca de pîine prăjită și-și dispuneau membrele în cele mai variate atitudini. Fără doar și poate, prezența a două nuduri în loc de unul pe fiecare pînză ar fi permis multiplicarea nelimitată a combinărilor și permutărilor, dar și fără ele —

prea ar fi mirosit a truc — artistul reușise cu mijloacele lui elementare să dea o idee aproximativă despre infinit.

— Jubilatio in carne feminae, începu Matías.

— Pulcritudo vastissima semper revarsata, continuă Pedro.

— Ve rog. Nu al meu.

— Nu al tău, dar foarte bon.

— Bon nu! Scîrboșenie. Nu e artistic. Nu spune nimic. Nu este expresionist. Arta germană, altceva.

— Numărul de nuduri pictate indică nivelul atins de reprimarea unui popor, opină confuz Pedro, cu gîndul la propriile sale refulări. Era mai plăcut să rămîi în sera asta imensă cu bujori opulenți, decît să te îndrepți către cine știe ce Dachau inevitabil.

Ca prin telepatie, Matías exclamă și el :

— Nimic nu mi-a amintit mai mult camerele de gazare.

— Nu cameră. Shocking ! protestă artistul și, revenind la aplicarea metodei sale logice și explicative, continuă : Tablouri acestea nu eu pictat. Eu pictat tablouri de dincolo, spuse el agitîndu-și brațele lungi în răvășite gesturi direcționale care traversau spațiul carnal al vastului atelier.

— Înainte de a intra în cameră, le dezbrăcau pe toate și le dădeau săpun și prosop ca să creadă că merg la duș. Dar alea erau mai slabe.

— Imagine grozavă-a morții, nu-mi tulbura odihna, recită Pedro. Eu n-am murit atunci, acolo. Eu sînt viu acum, aici.

— Spun că tablourile mele sînt acolo.

— Astora le lipsește doar săpunul din mînă. Le-ar curăța.

Neamțul, ieșindu-și din sărite, se năpusti către cubiculul său artistic și intră prin ușa îngustă, făcîndu-se nevăzut. Puțin după aceea se auzi un strigăt însoțit de înjurături cîtuși de puțin metafizice, întrucît, ca urmare a deprinderilor lui de disciplină igienică, lucra numai la lumina zilei și n-avea nici un fel de instalație electrică, astfel că expunerea în masă a producției sale se dovedi irealizabilă. Ieși după cîtva timp cu o pată de vopsea verde pe o mînecă, și în cealaltă mînă cu tabloul pentru a cărui contemplare bătuseră drumul pînă acolo, departe de vacarmul nopții de sîmbătă. Un spațiu de formă cubică, în parte ocupat de vecini profund adormiți, îi izola acum de vîrtejul fundamental al nopții și de primitiva forță germinativă care mișuna pe străzile din împrejurimi, și din adîncurile negurii lor alcoolice erau hotărîți să-i ceară

socoteală amicului inițiator. Acesta, vrînd parcă să le explice integral noaptea, amețeala, camerele de gazare, greața de nuduri și de sine, le arătă opera sa predilectă, cu uleiuri încă umede.

Era un tablou într-adevăr prost. Pe un fond brun-închis, erau înfățișate într-un brun mai clar și cu cîteva tușe de roșu infernal, ruinele factice ale unui oraș bombardat. Pietrele se îngrămădeau la o prea mare înălțime de ambele laturi ale unui defileu urban încă neastupat în întregime cu moloz. Subiectul compoziției consta dintr-o mare mulțime de ființe aparent umane însă mai curînd formiciforme și de talie inferioară celei normale. Făpturile acestea, alcătuind un fel de vast fluviu, coborau în clocot către primul plan al tabloului. În gesticulațiile haotice ale acelei lumi insectivore și scîrnave încerca să se exprime o disperare colectivă în care infinita suferință e însoțită de conștiința unei justiții ce dictează verdictul meritat. Caracterul fecaloid al tabloului și anatomia vermiformă a protagoniștilor săi nu-l împiedicau pe bețivul cu sintaxă bîiguită, bun platnic, umorist asertoric, vrăjitor al nopții de sîmbătă, să-l privească la fel de pătimaș cum își privește o mamă (nu un tată !) pruncul nou-născut, după ce, ca să-i facă și pe ei să-l contemple, ținuse morțiș să-i smulgă plăcerii, cu atît mai desfătătoare prin contrast, a eternului sat de piele trandafirie.

— Cum îi zicea el adineauri ?

— Shocking...

Fu comentariul celor doi iberici neexpresioniști, nicicînd constructori de camere de gazare, deși cu prisosință poate scandalagii de arenă, urlînd pînă ce, în sfîrșit, cornul se înfige în manoletinul [1] triunghi femural, nicicînd organizatori de pogromuri, deși în genele lor participaseră cu prisosință cu veacuri în urmă la inchizitoriale execuții pe eșafod, în etole sau în cămăși de condamnați, le era totuna.

— Bon. Văzut, spuse Matías.

— Ți se pare bon ? întrebă neamțul, tot străin de bunurile lumii acesteia.

— Foarte bon.

— Bon.

[1] Derivat de autor de la numele toreadorului Manolete.

— Dar ce vrei tu să exprimi aici ? Falimentul civilizației europene sau necesitatea de a-ți pierde fecioria asta sleită pe care-o păstrezi cu atîtea griji și pagube nocturne ? întrebă Matías consecvent cu teoriile sale despre originea operei de artă.

— Me rog ?

— N-are magmă !

— Ce magma ? Nu înțeleg.

Matías îmbrățișă într-o privire circulară întreg atelierul luminat de becuri strălucitoare și cu un divan la un capăt, unde cu siguranță poza modelul doamnelor trandafirii, în vreme ce colegul neamțului își continua investigațiile asupra posibilităților de amplasare a unui corp omenesc într-un spațiu cu trei dimensiuni.

— Vrei să-ți explic ?

— Sigur ! explică, te rog.

— Pictore cu ifose, tu n-ai pictat tablourile de aici. Tu ai pictat tablourile de-acolo. Dacă în loc să pictezi tablourile de-acolo, ai fi pictat tablourile de aici, n-ai fi pictat tabloul de-acolo. În loc să ne-arăți tabloul de-acolo, le-ai arăta prietenilor tablourile de-aici. Știind că nu ai pictat tabloul ăsta, nu ne-ai fi adus aici, ci ai fi uitat ce vrei să pictezi, ce n-ar fi trebuit să pictezi așa, și ne-ai fi condus în fața tablourilor de-acolo și noi n-am fi trecut pe-aici... Pricepi ?

Germanul rămase tăcut. Apoi insistă cu timiditate :

— Insă ce magma ?

— Magma — asta e tot. Magmă — protoforma realității născînde. Magmă — vîscozitatea de funingine a germenilor. Magmă — roca topită în starea ei primitivă, înainte de a se degrada în piatră. Magmă — evreii de pe vremea ghetourilor, reproducîndu-se între ei indefinit...

— Eu evreu.

— Ce ?

— Da. Mama israelită.

Pedro se înclină ca și cum neamul formiciform care se scurgea prin canalul dintre ruine i-ar fi captat brusc interesul. Nu cumva s-o fi înșelat Matías ? Nu cumva tocmai acolo se află magma esențială ? Totdeauna trebuie să fie așa. Totdeauna omul care apare într-o sîmbătă, la momentul potrivit, și rostește cuvinte potrivite, și ghicește ce fibră umană trebuie atinsă ca să răsară din ea ceva fierbinte, neapărat declară pînă la

urmă, cînd sună ceasul, că e evreu, francmason sau fost iezuit.

— Repede ! Să coborîm din acest templu al artei ! Să părăsim în voia soartei corabia asta eşuată pe acoperişurile nopţii. Furtuna îi va risipi lemnăria putredă ! În bărci ! Toată lumea în bărci ! E prea mult timp de cînd n-am mai băut ! Şi Matías, invadat brusc de timiditate, fără să mai arunce vreo privire ispititoarelor femei-petale, coborî scara în salturi, urmat la o distanţă prudentă de Pedro şi de însuşi căpitanul-de-navă-care-ia-apă, ce coborî ultimul, conform codului de onoare al unei atît de nobile profesii, nu fără a fi contemplat, plin de tristeţe reflexivă, impetuosul şuvoi de apă, ca şi cum încă ar mai fi sperat să-l astupe cu catran şi cîlţi.

Strada îi primi liniştitoare, întîmpinîndu-i cu o boare răcoroasă şi cu certitudinea că noaptea stăruie încă, oferindu-li-se la fel de darnică, în pofida umanităţii de insectar şi a picturii neoexpresioniste a popoarelor din Europa Centrală, care ignoră adevăratul sens a ceea ce numim noi viaţă. Palma de aer rece în obraz le reda în acelaşi timp lui Pedro conştiinţa atentă de fiinţă liberă, lui Matías sentimentul de fiinţă omniscientă (pe care aproape o pierduse pentru o clipă) şi amîndurora voinţa de a continua beţia pînă la deznodămîntul ei logic şi treptata ei apoteoză. Se înfundară deci imediat într-o bombă de pe aceeaşi stradă, pe a cărei uşă stătea un afiş stimulativ : „Paharul mare de coniac 0,50" ; nu din dorinţa de a face o bună speculaţie, investind o sumă modică într-o doză de o asemenea tărie, ci dintr-o pornire investigativă şi din curiozitate de a încerca *in propria capita* ce soi înfiorător de holercă ţi se putea servi la un preţ atît de scăzut. Ca aspect exterior, într-adevăr, lichidul chihlimbariu aducea cu coniacul spaniol comun, iar forma paharului mare era cea obişnuită, dar restul proprietăţilor organoleptice nu mai semănau cu nimic. O dată înghiţit, aducea puternice întăriri alcoolicităţii spiritului lor şi un gust persistent cotropea cerul gurii cu plutiri şi eructaţii, covîrşind toate paharele de gin şi *veterano* unul peste altul, ceea ce ar fi amărît lesne pentru tot restul nopţii nişte stomacuri mai puţin apărate de un duh eroic ca ale lor. Horcăitul intern emanat de conţinutul paharului ingerat trecea într-o rîgîială cu buchet de talaş de lemn verde şi demonstra elocvent prin cerbicia şi cleioşenia

duhorii însoțitoare primejdiile pe care noaptea le rezervă celor îndrăgostiți de ea.

Dar cît de reconfortant le întărea o asemenea băutură, făcută din clei, cremă de ghete, tescovină și ciorchini de struguri acriți, convingerea că sînt în stare de orice în noaptea asta scrîntită ! După ingerarea veninului se produse și dispariția pictorului german. Înghițit de o cameră de gazare cu aspirație-refulare în trecere pe calle Infantas de-a lungul axei ei principale, bîigui două-trei „bon"-uri fără sens, încercă să-i îmbrățișeze fără a reuși, mai surîse o dată, se uită după o blondă grăbită să ajungă la proximul local luminat și pieri smuls de lîngă ei pe un car de foc.

Apoi dispăru bomba, cu tot cu galantarul ei metalic, cu chipurile tîmpe ale beților și cu brațele vînjoase și sumese ale chelnerului de noapte. Toată fantasmagoria asta abia existentă suferi o răsturnare și se cufundă într-un neant nou-creat. Avertizați prin aceste transformări subite de posibila ascensiune pe propriul lor munte Tabor, se prinseră reciproc de umeri, deși erau de staturi diferite, și se înțepeniră pe picioare, încercînd să facă față momentului critic. Naufragiați în repetata, inevitabila degustare a paharului lor, agățați de mutuala frînghie de contact cu omenirea pe care și-o întindeau unul altuia, așternînd o distanță între tablourile cu picturi trandafirii și realitatea prezentă, veni clipa cînd se simțiră călăfătuiți și apți pentru traversări dificile. Adevărat că taxiuri cu coarne verzi le dădeau amenințător tîrcoale, sunînd din claxoanele lor penetrante, deși nocturne, adevărat că treceau pe lîngă ei femei oacheșe și grase, în blănuri de mouton doré închise la culoare și cu buze stacojii, adevărat că firmele cu neon ale diferitelor așezăminte izbuteau să se facă lizibile în nebulozitatea conștiinței lor, adevărat că-și dădeau vag seama că după cîtva timp, nu știau cît, și după epuizarea altor voluptăți încă imprevizibile aveau să se întoarcă în niște unghere încropite (obișnuitul lor receptacul nocturn) și că după ce se vor fi odihnit în locurile acelea, vor fi ridicați de o chemare inimaginabilă — comparabilă doar cu trîmbițele îngerești din ziua judecății de apoi — pînă la o realitate persistentă în care ocupau anumite casete, ca șuruburi sau ca piese metalice de mașini ce se poticneau, dar nu încremeneau niciodată definitiv, însă indiferent de succesiunea asta care constituia universul lor real,

deşi fragmentat, rămîneau deocamdată cufundaţi într-o altă existenţă, mai joasă, unde limitele nu sînt tăioase, ci boante şi unde prietenia nu se manifestă ca o înţelegere spirituală, ci ca o căldură animală în umăr şi ca reazem pentru o masă al cărei centru de greutate tinde periculos să-şi proiecteze verticala în afara limitatei baze de susţinere, circumscrisă poligonal de cele două trepiede osoase invizibile ale piciorului drept şi ale celui stîng, comandate stîngaci de cîteva fibre nervoase cu randament de funcţionare sub normal.

Dar nici cel mai critic moment, nici el nu e mai mult decît asta : un moment. Pînă într-atît de mărginită este natura umană ! Deşi în anumite momente omul pare că poate scăpa de propria lui fiinţă, fie în saltul atletului, fie în pirueta balerinei, fie în extazul care-l pune în contact direct cu divinitatea, fie pur şi simplu în beţia magnifică ce-l constituie pe el însuşi ca pură euforie scuturată de temporalitate, aceste fulguraţii de eternitate se dovedesc dezolant de caduce şi tranzitorii. Saltul atletului se sfîrşeşte prin dovada că, orice ar face, muşchii coapsei trebuie să împiedice îndoirea genunchiului în cădere, pirueta balerinei moare în braţele delicate dar ferme ale partenerului, extazul mistic, printr-o anumită jubilaţie concomitentă în josul vintrelor, îşi certifică slaba capacitate sublimatorie, iar beţia alcoolică nu îşi este de-ajuns, ci duce la vărsături sau la zbieret.

Trecu deci şi pentru ei clipa cea rea, cu încărcătura ei de eternitate, şi sosi momentul cînd, graţie unui mare număr de cafele duble fără zahăr şi vîntului rece care sufla pe străzi, începură să simtă mai puţin nevoia sprijinului reciproc antigravitaţional. Dar după ce îşi iţiră capetele din adîncimile de greaţă ale coniacului de tescovină, nevoia de a se îndrepta către apropiata stradă San Marcos deveni imperioasă. Stomacurile lor robuste reuşiseră să domine lovitura sub centură, şi fără urmă de vomat, fără tremurături aparente în degete, doar cu chipurile verzui, dar fără să fi îmbrăţişat pămîntul, se pomeniră şezînd pe pluşul roşu al unei mici cafenele cu tejghele nichelate, unde un tonomat reîncepea la nesfîrşit acelaşi cîntec andaluz, mixtură de *cante hondo* [1] degenerat şi

[1] Cîntec popular andaluz, specific mai ales ţiganilor ; a pătruns şi în creaţia cultă prin poemele lui Federico García Lorca.

scrîşnet de ac vechi pe ebonita neagră. Ceva mai încolo stăteau o vînzătoare de arahide grasă şi un bătrîn cu înfăţişare de infirm şi purtînd, fără a fi orb, ochelari fumurii, dindărătul cărora îi privea cu atenţie. Paznicul de cartier se rezema de tejghea cu obişnuitu-i malacov de centiroane şi fulare. Cîteva mese mai departe, şedea o femeie cu aspect nocturn, dar din păcate tristă şi castă. Deasupra ei, la un alt etaj de mese, cîţiva bătrînei — probabil plasatori la cinematograful apropiat — îşi sorbeau în tăcere cafeaua cu lapte. Uşa closetului scîrţîia ori de cîte ori se deschidea cu oglinzile ei pătrate în care se reflectau zgîrcit cîteva becuri galbene. Locul acesta, supravieţuitor al unor epoci trecute, nu fusese încă modernizat, şi melancolia pe care o exala era prea răscolitoare ca să poată fi suportată multă vreme. Paznicul îi privea cu ochii mijiţi, iar cei ce zgîndăriseră încă o dată tonomatul ca să profereze acelaşi cîntec tînguitor erau o pereche de puştani îmbrăcaţi în negru care-şi îngăduiau să marcheze uşor ritmul din călcîie, şi care, altminteri, nu vorbeau, se priveau doar, rîdeau, băteau leneş din palme şi n-aveau altă grijă — toată noaptea — decît ca fularele lor albe să le rămînă aşezate exact între gulerul hainei şi hălăciuga slinoasă prelinsă pe ceafă.

„Şi băiatul ăsta cine ştie pe unde o fi petrecînd, cum făcea şi răposatul bărbatu-meu, cînd de fapt el e cu totul altfel şi ce bine s-ar potrivi cu fetiţa noastră. Proasta de Dora cred că l-a şi pus în gardă şi i-a dat să înţeleagă destul de limpede că fata-i o bomboană, o pară pergamută pentru o gură cam neînvăţată ca a lui. Un bărbat hîrşit ar şti s-o aprecieze, dar nefericitul de el — că la drept vorbind mi-e drag parcă mi-ar fi copil — nu apreciază. Se uită la ea tot ca la o fetiţă şi dacă l-am lăsa să ghicească ce vrem şi-ar lua tălpăşiţa şi ar căuta altă pensiune şi altceva. Fata noastră s-ar da huţa mai departe în balansoar sau, ăl mult, ar cădea în spinarea vreunuia din nenorociţii ăştia de comis-voiajori sau căpitani ai lui Papuc care nici loc de-ngropăciune n-au. Parcă ar fi de nasul lor sufleţelul. Mai bine să facă ce-a făcut mă-sa, c-o fi ruşinos, dar cel puţin scapă de mizerie. Da' nu. Să nu vedem lucrurile prea în negru. Mai are vreme să pice în cursă. Cred că tot pică. Aşa-i el, puţintel aiurit ca un

intelectual sau cercetător sau ce ciorile este. N-ajunge niciodată să vază limpede şi cum nu-i de loc hîrşit, întîrzie pînă s-aprecieze calităţile fetei. Da' cînd o să se vadă compromis n-o să ştie să se apere şi-o să cază la pămînt şi-o să se execute ca un cavaler, fiindcă, ce mai, asta e el, un cavaler, adică ce-mi place mie mai mult. Un domn în toată puterea cuvîntului. Unul pentru care vorba-i vorbă, nu ca ăilalţi, nişte lepădături cu apucături de peşti. Ca fătălăul de taică-su, bată-l Dumnezeu să-l bată. Vorba e că nu-mi găsesc locul cînd pleacă-n oraş. Nu mai dorm. La vîrsta mea, dormi puţin, chiar dacă te ţii bine. Şi cînd iese-n oraş, mi-l închipui tot prin cafenele d-alea cu chelneriţe, dac-or mai fi, sau prin vreun separeu, înhăitat cu cine ştie cine, el care sînt sigură că nici din palme nu ştie să bată, printre femei stricate, printre cine ştie ce tîrîturi care pot să-l învîrtească pe degete, să ni-l pervertească, să-l schimbe şi să-i deschidă ochii. Nu că nu i-ar avea el deschişi, îngeraşul, că doar e student în biologie, da' uneori face o mutră aşa de nevinovată, că mă mir, după mine alţi bărbaţi n-ar fi lăsat-o pe fata asta ca-n ziua cînd a ieşit din pîntecul maică-si, pe cînd el nici n-a atins-o, degeaba i-am aşezat eu dormitorul alături de camera lui, că şi toanta asta de Dora i-a spus : „Doarme singură fetiţa", cînd bărbaţii miros ei singuri lucrurile astea, nu-i nevoie să le-o spui tu în gura mare. Se vede că ori e prea curat omul ăsta, ori e prea bun de n-a profitat încă. Nu prea cred să fi fost asemenea bărbaţi pe vremea mea. Şi doar îi place, sigur că-i place, se vede. I se înmoaie privirea cînd hoţomanca de ea, cît e de neştiutoare şi fără gînd rău, se dă-n balansoar ca o puturoasă mică şi se uită la el pe sub sprînceană. Nu ştiu cum de poate fi un bărbat aşa naiv. Da' o să-l strice. Mi-e şi frică, zău, că doarme fata singură, prea-i la nas şi oricare dintre ăştia, uite, comis-voiajorul, poate să profite şi să creadă că-i pentru el „îmbucătura fragedă" cum zicea răposatul de coapsa mea cînd o mîngîia — era albă — şi încă mai este — şi se prefăcea c-o muşcă. Mare pişicher ! Aşa zic şi eu bărbat. Da' şi de ăsta-mi place, deşi nu ştiu cum să-i scot bărbăţia din răbdări, pentru că nu s-ar cădea, zic eu, s-o fac pe codoaşa cu nepoată-mea, după ce am făcut-o cu fiică-mea cum m-am priceput mai bine. Şi asta pentru că toanta de ea, cînd a lăsat-o cum a lăsat-o dansatorul, de n-aş fi fost eu şi codoşenia mea — şi ruşine nu-mi e fiindcă la

urma urmei aşa-i lăsată lumea de la Dumnezeu — mi şi-o vedeam după cîteva luni în şanţ, că n-am pomenit femeie mai neajutorată cînd e vorba să-şi dea importanţă şi să se pună în valoare, cum zicea mucalitul ăla, franţuzul priceput la toate, care vrea s-o pună în valoare la Paris, în Franţa, că dacă nu eram cu ochii-n patru, rămîneam şi fără casă, şi fără fată. Da' nu i-a mers cu fata maică-mi, eram pe-atunci gata tăbăcită, se terminase de-a binelea cu schimbarea de vîrstă, nu mă mai scotea nimic din ale mele şi lumea şantanurilor o cunoşteam ca pe degete, numai că-ntr-un singur loc poţi să vinzi cu folos asemenea marfă, în casa ta, într-o casă cuviincioasă şi onorabilă unde fiecare crede c-a înşelat-o pe virtutea virtuţilor şi se fac numai miere şi le stă pe limbă să vorbească de-nsurătoare, chiar dacă pînă la urmă se stăpînesc pentru că bagă de seamă, asta ar mai lipsi. Vorba e că mă frămînt la gîndul c-a ieşit într-o sîmbătă. Noaptea. Şi-ntr-o sîmbătă. Da' ce, e băiatul meu ? Şi chiar dac-ar fi. Un bărbat trebuie să se deprindă cu focul, ca soldaţii, şi cu atît mai mult el, care n-a fost niciodată la război. Asta se-ntîmplă cu toţi bărbaţii de-acum. N-au venit pe lume la timp ca să prindă ultimul război şi cu atîta pace şi cu mîncare pe sponci în copilărie nu prea ştiu ce-i femeia, îşi închipuie că-i un diamant să nu-l iei decît cu penseta şi că-i musai să-i vorbeşti întîi pe franţuzeşte ca să afli ce hram poartă. Dac-ar fi apucat şi el ofensivele, cuceririle, siluirile şi ar fi învăţat ce-i prada şi sfîntul drept de a jefui popoarele cucerite, nu doar citind despre astea în romane, altfel ar fi cîntat. Altfel s-ar fi purtat, bietele de noi, şi prostuţul ăsta nu numai c-ar fi trecut prin patul nepoată-mi, da' acum ar fi fost departe, şi noi, îngrozite, l-am fi văzut trecînd cum simţi copita lui Belzebut, mai mult după zgomot şi după mirosul de pîrlit pe care-l lasă în urmă decît după vorbele mieroase ce-i ies din gură. Da' e clar că dacă era ca secătura, fata dormea şi azi cu mine-n cameră şi altfel aş fi făcut eu planurile, numai să-l fi prins că-ncepe să-nşire măscări în faţa toantei de Dora, care rîde totdeauna cînd le-aude, că o dată m-aş fi încruntat la el, şi i-aş fi turnat basmul cu casa cinstită şi l-aş fi trimis unde şi-a-nţărcat dracu copiii. Da' nici vorbă de-aşa ceva, parcă-i sfîntul Luis de Gonzaga al nostru, îi lipsesc doar mătăniile şi crinii, are răbdare şi face conversaţie cu noi şi-şi petrece cu noi ceasurile libere mai în

fiecare seară în sufragerie şi nimic nu m-ar mira din partea lui, nici chiar dac-ar veni într-o bună zi în haine bleumarin, să-i ceară mîna fetei, cu un buchet de violete, culoare potrivită pentru vîrsta mea, chiar dacă mă ţin aşa de bine."

Pedro se întorcea cu picioarele moi. Înspăimîntat de ceea ce lăsa în urmă. Scuturat de greaţă înăbuşită. Încercînd să dea uitării absurdul vieţii. Repetînd : este interesant. Repetînd : orice are un sens. Repetînd : nu sînt beat. Gîndind : sînt singur. Gîndind : sînt un laş. Gîndind : mîine o să-mi fie mai rău. Simţind : e frig. Simţind : sînt obosit. Simţind : mi-e gura uscată. Dorind : să fi trăit cît de cît, să fi întîlnit o femeie, să fi fost capabil să mă las în voia valurilor, cum se lasă atîţia alţii. Dorind : să nu fiu singur, să găsesc o căldură omenească, să fiu înlănţuit de o carne catifelată, dorit de un suflet apropiat. Temîndu-se : mîine va fi o zi goală şi mă voi întreba de ce am băut atît. Temîndu-se : niciodată nu voi ajunge să ştiu cum să trăiesc, voi rămîne mereu în marginea vieţii. Afirmînd : şi totuşi nu este, şi totuşi poate eu, şi totuşi cine poate dori aşa pe cineva. Afirmînd : nu-i vina mea. Afirmînd : este ceva putred, ceva, nu numai eu. Afirmînd : răul e acolo. Întrebînd : cine explică răul ? Meditativ-evocator : femeia aceea nu avea ce căuta acolo, parcă nici n-ar fi fost, pentru că nu era bună de nimic. Incisiv-iertător : n-are nimic îngeresc, nu-i lipsesc numai aripile, ci pare-se că nu visează decît la nimicire. Îngerul se poate răzvrăti împotriva dumnezeului său, dar jumătatea asta de înger nu se răzvrăteşte decît împotriva mamei sale. Acuzator-dezmăţat : era o bătrînă oribilă, atît, o bătrînă oribilă. Concluziv : sînt un biet nenorocit.

Străbătea străzile pustii cu lumini aţipite care abia despărţeau faţadele una de alta. Oameni grăbiţi, singuratici, posomorîţi, cu pălăria trasă pe ochi, îl ocoleau. Nu mai treceau maşini. Doar în depărtare se auzea lunecînd cîte o umbră dreptunghiulară şi tăcută. Paznicii de noapte plecaseră să doarmă în bîrloguri necunoscute de unde chemările prelungi ale naufragiaţilor nu mai reuşeau să-i scoată. Poate vreo cerşetoare-vînzătoare de ţigări mai rămăsese ascunsă pe undeva, pe după colţul vreunei case de pe calle de la Reina, ca să se apere de vînt. Poate tot pe acolo, un cerşetor cu baston şi

duhnind a vin încerca să-şi obţină milosteniile printr-o tehnică aflată la antipodul implorărilor din tinda bisericii. Trecea şi o femeie în mantou de astrahan, brună şi frumos coafată, unsă cu briantină şi cu o garoafă în păr, oferindu-i anason cu aerul că-i oferă droguri. Femeia zîmbeşte, parcă îmbiindu-l — la ceas nepotrivit — să cumpere şi altfel de marfă. Dar e prea tîrziu, nu-i rămîne decît să-şi ridice gulerul de la palton, prefăcîndu-se că nu-i obosit şi nici beat şi să meargă repede, repede, sus către pensiunea îndepărtată, către Plazuela del Progreso, tăind prin calle de Sevilla, prea largă, prea luminată, apoi, mai plăcut, prin străduţe mai înguste, invadate de miros de prăjeală, de gogoşi, de *porras* calde cu care în scurt timp aveau să iasă eroicii vînzători ambulanţi, culcaţi de la cinci după-amiaza, ca să ajungă, în sfîrşit, la cunoscutul portal de pe strada singuratică. Mulţumită precauţiilor materne, are la el cheia de la poartă şi de la apartament. Totul e să deschidă poarta masivă cu cheia cea mare — replică din aluminiu, uşoară — a celei vechi de fier, păstrată de portăreasă, care n-o încredinţează nimănui. Şi-apoi s-o închidă, cu un bubuit sonor, mult mai surprinzător acum decît ziua. Trebuie să suie scara agăţîndu-se de balustrada mîncată de cari. Trebuie să pipăie peretele în căutarea butonului, să-l apese şi să facă lumină. Trebuie să chibzuiască după ce dă de el, să vadă dacă nu cumva e de la vreo sonerie. Trebuie să renunţe din cauza nesiguranţei şi să urce orbeşte, numărînd etajele prin beznă, cu palma impregnată de ipsosul acid al peretelui, zgrunţuros, mîzgălit cu creionul, plin de inscripţii enigmatice şi de desene diforme. La urmă, trebuie să intre cu acea miraculoasă dibăcie care-ţi permite să deschizi uşa de la prima încercare. Şi îl izbeşte în faţă duhoarea violentă şi familiară a casei. Mirosul stătut de bucătărie şi aerul umed dinspre spălătorie, respiraţiile amestecate ale comis-voiajorului şi ale perechii fără copii, parfumul ieftin al servitoarei şi acela mai scump — deşi aproape la fel — al domnişoarei, şi cel al bătrînei, cu iz de violete. A ajuns, s-a înecat brusc în domesticitatea călîie care-i slujeşte drept cămin. Se reazemă în prag şi se opreşte să adulmece căldura viscerală. Trăieşte toată casa, prin atîtea trupuri adormite în ea. Se aude un grohăit, un şuierat abia perceptibil, corpul imens nu izbuteşte să sforăie. Dar totul e sincronizat, calm, în aşteptarea oarbă şi surdă a sosirii sale.

Acolo, alături, este culcușul lui, cu cearșaful alb, pătura groasă, perna pe care va adormi dintr-o clipă în alta, paharul cu apă care trebuie c-a și prins gust de supă, cărțile lui vechi. Obiectele inestetice și țepene, brațele cuierului răschirate în sus, bufetul cu bibelouri de porțelan oribile, o plantă verde, un șervețel brodat pe o măsuță scundă, un scaun tapisat cu mușama pe care nu se așază nimeni, un cactus artificial de plastic care nu trebuie udat, un suport de umbrele din metal aurit cu basoreliefuri grecești, un glob de cristal așezat pe tăblia ce ascunde radiatorul care — afară de noaptea de Anul nou — nu-i aprins niciodată — îl așteaptă și devin vizibile (fără să aprindă lumina ca să nu deranjeze) pentru un ochi interior. „Al treilea ochi", se gîndește el strîngîndu-i și mai tare pe ceilalți doi, oricum inutili. Simultan cu gestul acesta de contractare, aparent exterior și de prisos, o imagine i se aprinde clară pe ecranul său imaginar. Dorita doarme în camera ei, cu trupul mlădios întins pe cea mai moale saltea din casă, așa cum a hotărît decana, pentru ca numai trupul ei s-o poată folosi și nici un altul. Trupul (invizibil pentru ochii obișnuiți, sub învelișul lui de pături, cearșafuri, cămăși de noapte și poate și vreun veșmînt vechi de zi) apare neted și întreg celui de-al treilea ochi care primește unde uluitor de precise. O vede aievea toată, zăcînd aievea, jertfită aievea pe eternul balansoar în care-l așteaptă. Casa stăruie în aceeași tăcere masivă ca o teacă. Velurul invizibil sau violet al penumbrei o căptușește atît de dens, încît abia simte durerea izbiturii de ușă sau de masă, abia dacă-i aude ecoul în întunericul vătuit al primei ore de dimineață, și ea îl așteaptă în profunzimea unui spațiu paralel, crescut din amintirile creierului său surescitat. Imaginea tinerei apare dedublată într-o viziune stereoscopică : într-unul din tuneluri se desfășoară într-un cortegiu aproape infinit de taifasuri, de tăceri, de aluzii ale mamelor, de capoate viu colorate, luate la purtare unul după altul și mulate pe rînd pe corpul pururi înfloritor ; în celălalt tunel nu apare decît imaginea încremenită a unei realități pe care el niciodată n-a zărit-o. Trupul gol, ca o floare îmbobocită, arhetip de armonie exactă. Ca o sirenă tăcută răsună chemarea trupului ei după literatura veșnic erotică a lumii, după mutra șnapană a chelnerului, după modelul necunoscut al tablourilor cu doamna trandafirie, după convulsia lăcustei neoexpresioniste, după rotunjimea compactă

a damei asudate, după privirea finală a prostituatei amăgite. Asta e dragostea ? Oare dragostea e o colecţie pripită de sensuri ? Unificarea lumii în jurul unei fiinţe simbolice ? Sau este tocmai anihilarea individualului pentru a dezgoli o altă realitate absolut incomprehensibilă în sine, dar pe care ne înverşunăm s-o întreţesem în urzeala existenţei noastre şovăitoare ?

Nu. Nu asta e dragostea. Ştie că nu. Lîngă tot acest fenomen nocturn concrescut şi grotesc, lîngă această magie de obiecte familiare şi atmosferă caldă, lîngă toată beţia asta de vin şi erotism nesatisfăcut, păşeşte doar o frîntură intimă din el însuşi, cea mai josnică şi cea mai plină de fierbinţeală poetică, cu impudoarea plantelor care-şi arată sexul îmbogăţit printr-o obscenă estetică, făcînd să apară frumos ceea ce noi, animalele, ştim cu prisosinţă că este urît. Edificarea unei vieţi mai consistente, proiectul de a merge mai departe, pretenţia de a nu se confunda cu realitatea plată a oraşului, a ţării şi a momentului rămîn neatinse. El este dintr-o altă plămadă şi n-are nimic comun cu lăstarul impregnat de sevă dar gol al claselor răbdătoare şi pasive. El trăieşte într-o lume diferită, în care o fată nu pătrunde numai pentru că e languroasă şi musteşte de sevă. Şi-a ales o cale mai dificilă şi la capătul ei îl aşteaptă o altă femeie, pentru care nu exuberanţa elementară şi ciclică va fi hotărîtoare, ci luciditatea liberă şi decisă. Nu trebuie să cadă ca o muscă în floarea asta întredeschisă şi să-şi prindă labele-n ea ca într-o cursă.

Şi totuşi, în clipa cînd mîna dreaptă — care va ţine în ea o lume — vrea să deschidă uşa chiliei lui ascetice de savant, mîna stîngă, cu voluptate dezmierdătoare, întredeschide caliciul rîvnit.

Dorita îşi dă seama abia cînd îi simte mîinile indecise pe trup. Străbătută de un fior, întreabă şoptit :

— Tu eşti ? Iubitule !

Pedro se afundă, fără să deosebească încă unde începe trupul şi unde ia sfîrşit căldura îmbietoare. Dar conştiinţa femeii (pururi vigilentă, chiar cînd e siluită în zori de zi de un beţiv nehotărît) îl loveşte, cerînd răspuns la întrebarea esenţială şi premergătoare :

— Mă iubeşti ?

„Te iubesc." „Te iubesc." „Te iubesc." „Te iubesc." „Te iubesc", simte Pedro că îi alunecă din gură, în timp ce departe de sine şi departe de ea, prin cine ştie ce fisură lucidă a spiritului său, contemplă, îndepărtate, abandonate, singure sau automate, posedate nu de el, ci de un demon, cele două trupuri care se zbat, incub sau sucub, atît de îndepărtate, atît de înstrăinate şi de pierdute, fără ca prin asta bucuria mai violentă hărăzită bărbatului să iradieze şi să-l mistuie mai puţin, anulînd distanţa, chiar acolo unde se refugiază, în spaţiul infim, unde cea mai liberă esenţă a spiritului său se mai apără o clipă, pentru a-şi închina apoi, inevitabil, ca o jertfă zvîrlită unui cîine negru — libertatea, şi a cădea învins.

Şi pînă şi din golul prelung în care se cufundă şi pluteşte şi se îneacă iar, pipăind după matca somnului ce nu mai vine. „Trebuie să pleci", îl trezeşte, inexorabilă, lăsîndu-l iar pradă greţurilor de coniac care-i umplu gura de bale sărate. Dar trebuie să-i ia şi interogatoriul. Îi prinde ceafa în braţele-i calde, îl sărută, pretinde :

— O să mă iubeşti mereu ?

„Mereu." „Mereu." „Mereu." „Mereu", şi pleacă bălăbănindu-se către obscuritatea culoarului ticsit de obiecte familiare şi de mirosurile revărsate prin uşile întredeschise ale dormitoarelor, unde corpurile fără glorie ale bătrînilor continuă să exale la intervale regulate acrul respirat.

Cutele inimii şi creierului unei bătrîne. Capcana. Feminitatea devenită viclenie cînd carnea a încetat să fie carne şi nu mai e decît o substanţă de nedescris. Codoaşa ajunsă codoaşă ca să nu moară de foame sau ca să nu fie silită să-şi scoată brizbrizurile de la ferestre. Ca să nu trebuiască să frece podelele, ea, văduva Cutare. Vînătoarea. Avantajele vînătoarei faţă de comerţ sau închiriere. Să-l înşface de tot, fiindcă, în sfîrşit, a căzut şi, aşa cum îl ştie, nu mai poate scăpa. Îşi va face datoria. Ce bine că n-a dormit. Bătrînele trebuie să fie de fier. N-au nevoie de somn. De ce vrei să dormi, trup ostenit, cînd de mult nu mai deosebeşti oboseala de odihnă ? De ce vreţi să vă închideţi, urechi ascuţite, pe care încă nu v-a atins frigul din oase ? De ce vreţi să vă închideţi, pleoape cu albastre pungi zbîrcite, cu tegumente prisoselnice, cînd încă vă bucuraţi de puterea de a vedea

noaptea şi de a-l înfricoşa pe cel pe care-l priviţi în ochi şi care ştie că ştiţi ceea ce şi el ştie c-aţi văzut ! Cît e de naiv ! Carnea ei nu mai stă pe oasele care continuă să-i aparţină, ci pe cea mai moale saltea din casă. Carnea ei a făcut marele salt peste generaţii şi s-a aşezat acolo, rămînînd ea însăşi, gata să simtă plăcerile pe care şi ea le-a încercat cîndva, pe care încă şi le mai aminteşte, şi le poate imagina, dar nu le mai simte. În sfîrşit ! S-a răzbunat pe secătura aia scîrboasă de balerin fătălău ! Şi-a luat revanşa faţă de bancherul gras, cu ochelari, abil degustător de mărfuri ! În sfîrşit ! Rîzi în mormînt, soldăţoi mîndru, crai de *tagale*, colecţionar de fotografii cu indigene în pielea goală, otrăvitor al sîngelui soţiei tale, spoliator al cinstei fiicei şi văduvei tale căzute la patima romului Negrita ! Rîzi, pentru că totul a fost reclădit şi legalitatea numelui tău, rătăcită o clipă, va trece iar, cu grijă, din generaţie în generaţie, însoţită de semnături şi de martori.

— Noapte bună ! hîrîi vocea spartă a bătrînei. Cam tîrzior !

— Da... eu..., sigur ; e foarte tîrziu. Noapte bună ! Şi trînti uşa de la odaie mai tare decît ar fi vrut, roşu, tremurînd, furios pe sine şi simţind arsura unei ruşini inutile faţă de bătrînă, faţă de lume, faţă de el însuşi şi faţă de un viitor ce se estompa între cancere nedescoperite şi virginităţi smulse în treacăt cu o expresie care nu era a lui, dar care totuşi îi aparţinea.

Puse zăvorul. E singur. O exultare de mascul triumfător îl năpădi o clipă şi i se păru că e un cocoş cocoţat pe gard, care-şi lansează cucurigul strident şi sfidează cu el animalele nearipate ce se învîrtesc acolo, jos, şi-l privesc batjocoritor : motanul, vulpoiul, vulpea. Ce înseamnă cucurigul ăsta ? Da, sînt beat ! Şi ea ? Doarme ; a rămas cufundată în somn. Dormea, cred că nici nu s-a trezit. A fost doar un vis dulce. Doarme, şi eu ce caut aici ? La dracu şi cu cucurigul şi cu urletele la lună. Ce-mi trebuie să ştiu ce-am făcut. La ce să protestez contra văpăii din obraji. Contra paharului mare de coniac, care încă-mi vine pe gît. Contra întregii nopţi idioate. De ce ? De ce am făcut-o ? Cînd eu cred că dragostea trebuie să fie conştiinţă, claritate, lumină, cunoaştere. Şi-s

aici, cu cucurigul ăsta de beţiv. Ca un asasin cu cuţitul din care picură sînge. Ca matadorul care a înfipt spada o dată şi trebuie s-o-nfigă iar, într-un coşmar, o dată şi încă o dată, toată viaţa, deşi au început anunţurile, deşi preşedintele a poruncit ca toate pălăriile să fie acoperite cu batiste albe, deşi cîntă muzica şi *monosabios* [1] fac piruete pe nisipul arenei, deşi soseşte autostropitoarea primăriei, toreadorul, ţintuit acolo, trebuie să-şi înfigă mai departe spada în taurul care nu moare, ci creşte, creşte, creşte, explodează şi-l îneacă în mîzga lui neagră ca o caracatiţă îndrăgostită, fără coarne, iubitule, iubitule, pe cînd spectatorii rîd şi cer banii înapoi.

Îşi umplu ligheanul cu apă. Apă rece din cană. Îşi udă faţa. Îşi vîrî tot capul în apă. Se privi în oglinjoara spartă. Se roti în juru-i pe loc. Apa îi şiroia pe faţă din părul negru şi lucios. Curgea pe gît şi pătrundea între piele şi cămaşă. Îşi scoase cravata care, absurd, rămăsese credincioasă formei sale diurne. Căzu pe podea cu dungile ei oblice, albastre şi roşii. Imaginea frumuseţii Doritei încă-i plutea prin mintea confuză. Nu ca imaginea unei fiinţe iubite sau pierdute, ci decapitate. Rămăsese acolo, despărţită de un simplu perete şi unită cu el printr-o poveste stupidă, care nu putea fi luată în serios, dar care avea să-l urmărească inevitabil. Capul plutea — parcă tăiat — pe cearşaful răsfrînt. Era atît de frumoasă ! Dormea. În ea, totul era firesc. Şedea în balansoarul ei tăcut şi nimic nu o putea surprinde.

Îşi dădu iar cu apă pe faţă. Plăcută e apa în zori. Limpezeşte capul. Tot ce-i dilatat se contractă. Beţia dispare. Fruntea redevine frunte, nu mai e berbece-armă-ţeastă în atac. Apă rece. Leacuri primitive : pînză de păianjen pe rană, cearşaful între picioare, scuipatul la mursecătură, puiul de porumbel spintecat pe fluxiunile de piept, lipitoarea la apoplexie, curăţenia la încurcătura de maţe. Băile purificatoare, botezul, învierea mortului căzut din car la trecerea prin vad, izvorul Siloamului, taurobolul, baia de sînge la picioarele marelui idol al sacrificiilor, ploaia, ploaia. Şi aşezarea asta în care nu plouă. Aşezarea asta fără apă. În ce fluviu să te arunci aici, cînd, de pe viaduct, sinucigaşul se prăbuşeşte pe ţigle ro-

[1] Termen de tauromahie ; cei ce au grijă de caii picadorilor (*mono sabio* — maimuţă dresată, rîndaş de arenă).

mane. Sinucigaşul de pe viaduct, chiar lîngă locul unde ar trebui să fie catedrala şi unde străluceşte doar splendoarea casei. Viaduct pentru beţivi prinşi în capcană. La fel şi eu, adus în rut, înfierbîntat peste măsură ca şoricioaicele lui Moacă, dezmierdat de curve, răsfăţat de babe, jefuit şi rămas fără animale de experienţă, meditînd la cancere experimentale, dar amic cu literaţii, trăind într-o pensiune modestă, dar bînd sîmbăta seara, atîrnat într-o pungă la sînul termogen al oraşului, pînă cînd va cădea asupră-mi ordinul preşedintelui şi mă va pune-n faţa obligaţiilor mele intelectuale în aşa fel, încît — ca om de onoare însufleţit să apere familia şi *status actualis situationis* — să reuşesc ca totul să rămînă în cea mai bună armonie şi rînduială instituite pentru binele omului şi al popoarelor în îndepărtata noapte a evului mediu, cînd aceste popoare, cu sabia scoasă, au izbutit, pe seama stirpei maure din cîmpiile toledane şi din regiunile joase unde începuse să se îndeletnicească cu grădinăritul, să dea formă noii naţiuni, popor ales, oraş aseptic, fără grădini, în care omul se hrăneşte cu spirit şi aer pur în vecii vecilor. Amin. Apă, mai multă apă, mai multă, să şteargă urma gurii. Apă adusă din *sierra* îndepărtată prin canale lungi, plătite de oamenii care asudă departe, pentru ca — o dată ajunsă — atît de pură, să nu contrasteze cu pneumul local şi să nu sugrume voinţa de cîrmuire, să nu transforme capetele în bureţi, ci bărbaţii ce respiră să fie şi de aici înainte clarvăzători, pururi cu spada haricâ ridicată, diriguind, dînd formă inertei corpolenţe bolnăvicioase a îndepărtatelor viceregate. Apă nu de îmbăiat, ci doar de băut, apă care să nu învăluie ca o ceaţă sau ca un nor apropiat, ci să se infiltreze prin porii fini ai corpului, să-l destupe fără să-l îmbibe, să nu-l umfle, să nu îngroaşe pielea, să nu buhăiască profilul dur, aproape sticlos, al imperiului secetei.

Şi bea din apa asta, ca şi cum şi el ar fi fost un vultur pe care-l aşteaptă un zbor îndelungat.

Era scris ca noaptea aceea să fie între toate plină de evenimente. Era o sîmbătă elastică, ce se prelungea în zorii duminicii şi o contamina cu substanţă sabatică. Pedro nu apucase să adoarmă, încă îşi privea chipul în oglinda spartă,

împrospătat de apa castiliană, sau poate zăcea prăbuşit, încă îmbrăcat, pe patul desfăcut de servitoare sau se dezbrăcase şi încerca să lupte împotriva greţurilor de holercă sau se gîndea la Dorita şi la trupul Doritei, mai mult atins decît văzut, cînd răsunară bătăi puternice în uşa apartamentului, după ce poarta de jos fu deschisă sub atenta supraveghere a vreunui paznic de noapte. Şi cînd se potoli larma, decana însoţită de servitoare îl introduse pe mesagerul trimis de noapte ca să-l aducă iar la sînul ei păcătos, întrucît încă nu-şi împlinise întreaga odisee pe care destinul i-o pregătise. Solul însărcinat cu această misiune şi care se pricepuse să-i aplice pecetea urgenţei, necesară spre a învinge diversele bariere — distanţa, ora neobişnuită, uşile zăvorîte, prudenţa şi rezerva femeiască — şi spre a irupe în intimitatea unde i se refugiase osteneala, nu era altul decît Moacă în carne şi oase, care, modulîndu-şi vocea cu o emfază specifică şi mobilizîndu-şi uluitorul joc al musculaturii faciale printr-o mimică persuasivă, făcu să-i ajungă un glas gîtuit la strigătul de „don Pedro, fie-vă milă, don Pedro", moment cînd îşi recupera apelativul don, pe care prietenia, lupanarul, beţia şi dragostea i-l smulseseră pe rînd.

Iar groaza întipărită cu trăsături evidente pe faţa omului-Moacă nu era decît groaza lui Moacă-tatăl, cu cele două fiice nubile, şi pentru una dintre ele, mărturisi el, i se zbătea inima neliniştită, şi pentru sănătatea ei sau ca să-i scape viaţa primejduită alergase el fără zăbavă cu ajutorul mai multor mijloace de tracţiune mecanică, începînd cu o bicicletă ruginită a unui vecin şi continuînd cu un taxi în retragere pe care-l descîntase, arătîndu-i că e vorba de ceva de viaţă sau moarte.

Deoarece cauza (nu ocazie vagă, ci cauză specifică) acestei noi întîlniri era mîna întinsă cu afecţiune de înţeleptul, binefăcătorul, protectorul don Pedro către mizeria întruchipată de Moacă şi de familia lui, ai cărei membri de frunte erau cele două fete toledane. Şi interesul arătat de generosul sus-menţionat don Pedro faţă de înmulţirea şoarecilor, lucru înfăptuit de aceleaşi fete mulţumită căldurii lor naturale, era o chezăşie că şi sănătatea fizică a incubatoarelor de rase apte pentru investigaţie trebuia să-i trezească, fără-ndoială, interesul onest şi mărinimos.

Dar ceea ce îl hotărîse pe Moacă să-şi ia pe umeri nu mica răspundere de a-l smulge pe un om de importanţa lui din pat, din casa bogată unde locuia şi din tovărăşia doamnelor, care, nu mai puţin deranjate ca dînsul, aveau toate temeiurile să-l fulgere cu priviri de dispreţ, ca pedeapsă pentru îndrăzneala lui, lucru de altfel cu totul firesc şi potrivit cu datinile şi obiceiurile din aceste zone sociale unde el rareori pătrunsese, nu era altceva decît abundenţa neobişnuită şi alarmantă a pierderii de sînge care o chinuia pe cea mai mare dintre cele două modeste mîngîieri ale bătrîneţilor sale, astfel că fata, lividă din pricina secătuirii fluidului vital, zăcea albă, scuturată de fiori, vegheată doar de celelalte femei din familie, ale căror îngrijiri necalificate şi empirice se reduceau la aplicări de comprese reci, cordoane binecuvîntate de Sfîntul Anton şi felii de cartof tăiate proaspăt puse la tîmple, sorbituri de extract de ţelină obţinut printr-o stoarcere rudimentară, belşug de rugăciuni şi gesturi magice şi superstiţioase, ca impoziţia mîinilor practicată de omul hemostatic.

Şi deşi se putea presupune că pe o arie geografică foarte restrînsă era cu neputinţă să nu existe sanitari, moaşe şi alţi membri ai facultăţii, ca bărbieri, diverşi profesionişti calificaţi şi — chiar în cartierul locuit de postulant — un om cu ştiinţă înnăscută (sau naturală), care dădea consultaţii cu succes în multe afecţiuni benigne, gravitatea pe care o citise pe chipul bolnavei, precum şi ataşamentul şi legăturile profunde dintre el şi sus-pomenita îl făcuseră să nu recurgă la nişte cîrpaci neatinşi de cerească lumină ce fără-ndoială scălda cavităţile craniene ale unui atît de învăţat cercetător ca domnul, ocupat să-şi tragă ciorapii de nailon şi să se pregătească — împins de inima-i milostivă — să-şi reia periplul nocturn către o Nausicaa necercetată încă.

Deşi îşi dădea seama că factorul timp nu era de dispreţuit şi că fiecare picătură de sînge care curgea mînjind cele două cearşafuri ale familiei apropia tot mai ameninţător ultima răsuflare a nefericitei fete, şi deşi ar fi fost poate mai înţelept să o transporte către echipele de urgenţă, staţiile de salvare, serviciile de gardă din spitale sau alte instituţii puse de către colectivitatea prodigă la dispoziţia celor mai oropsiţi dintre fiii săi, Moacă, ştiind că în aceste locuri îşi fac de obicei ucenicia mulţi dintre feciorii de lele care au să

devină repede faimoşi maeştri ai bisturiului şi ai acului, dar care, pentru moment — şi cu atît mai mult într-o sîmbătă noaptea — sînt neapărat novici, nu ezitase nici o clipă să prefere mîinile lui don Pedro, care vor fi ştiind, fără nici o dificultate, să învingă neajunsul unor sîngerări ceva mai îndelungate şi al unui mediu nu atît de perfect aseptic ca în celelalte părţi, sterilizate din belşug.

Însă că, dacă însuşi don Pedro găseşte că a procedat pieziş şi rău oprindu-şi alegerea asupra unui om care, ca făuritor al ştiinţei viitoare, încă nedesăvîrşite, nu este obligat să se ocupe de îndeletniciri atît de josnice ca ajutorul direct acordat membrilor colectivităţii extraurbane, ceea ce fără îndoială aşa şi este, îşi ia el asupră-şi sau împotrivă-i, tată denaturat şi slugă neobrăzată, obiectul îndreptăţitei sale mînii, pentru ca, meditînd la neprihănirea de prunc botezat a fetei lui tot nevrednice, deşi în agonie, şi al cărei destin părintele năuc cutezase să încerce a-l cîrmui cu mîini pe cît de stîngace, pe atît de murdare, din nemeritată bunătate sau din milostivire creştinească sau numai dintr-un capriciu al firii lui darnice, să binevoiască a se lăsa cuprins de îndurare şi a porni la drum către băltoaca de sînge în care fiica lui, încă vie, plutea la ceasul acela.

Drept care, cu riscul ruinării totale, el, nevrednicul, oropsitul Moacă, reuşise cu bani grei să-l oprească pe automedonul în retragere, rămas, cu motorul zumzăind şi consumînd preţioasa benzină adusă de peste ocean, să aştepte la poarta regescului castel, în tovărăşia paznicului de noapte — uns şi el de acelaşi părinte deznădăjduit — şi a doi-trei curioşi oricînd gata să-şi bage nasul unde nu le fierbe oala, în pofida orei înaintate, printre care un brutar în drum spre casă făcea o pată albă cu totul nepotrivită, ba chiar de prost-gust, după părerea vorbitorului, dar ce să-i faci, ăştia-s oamenii şi pace.

Cît despre temerea lui don Pedro privitoare la lipsa de instrumente chirurgicale sau material de sutură sau pansamente îndestulătoare, nu va întîmpina nici o greutate, deoarece un telefon oportun o mobilizase pe îndepărtata rubedenie — onoare a familiei prin apropierea-i instituţională de ştiinţă — pe preaiubitul Amador, aşa că la ora asta brăzda şi el, plin de bună-credinţă, nocturna mlaştină madrilenă ca să caute în institutul a cărui cheie avea privilegiul s-o poarte la el, materialele trebuincioase care, deşi destinate cîinilor şi altor ani-

male superioare slujitoare ale științei, aveau să servească, fără dificultate și fără scrupule false, și pentru nedemna progenitură a pururi umilului tată care, încă o dată, își cere iertare pentru îndrăzneala lui.

Și întrucît gesturile și preparativele inițiate de don Pedro erau o dovadă clară că, dispus la orice, avea să-i urmeze pașii lui Moacă pînă la patul durerii, gata să pună capăt tuturor relelor de pe lume, lui nu-i mai rămînea, ca părinte recunoscător și mus entuziast, decît să-și arunce în aer șapca prăfuită, strigînd „Slavă lui Hristos!" și „În veci fii binecuvîntat și lăudat!"

Cartuș dăduse tîrcoale toată noaptea, ca și cum unicul sabat n-ar fi avut loc doar în Sanmarcos, în Reina, în Villarosa, în Tudescos sau în Echegaray, ci, proliferant, ar fi cuprins zonele depărtate ale mahalalei, pînă către locurile acelea atît de sărace, încît ar fi cu neputință să aduni de la mai mulți locuitori prețul unei singure fise de telefon, și unde foamea, mai mult decît instinctul de distrugere, condiționează agitația din timpul zilei și al nopții. Pîndise din făgașe rîpoase folosite ca drum și văzuse trecînd umbre — blestemate fie — care i se părea că se-ndreaptă — blestemate fie — spre locul știut, unde — blestemat fie — își închipuia ce se petrece : un soi de negoț cu mărfuri al căror monopol ar fi vrut să-l dețină el. Dar nu era sigur de ceea ce, din păcate, îl frămînta și intră în maghernița ce slujea de cîrciumă și prinse inimă cu un rachiu de anason sau o *cazalla* și, cînd își isprăvi sărăcăciosul peculiu, cu tescovină. „Ce-i cu a lu Moacă?" îl întrebă el pe cel ce făcea pe chelnerul, îmbrăcat nu în smoching, ci cu o haină din piele de drac cu guler înalt de blană neagră. „Coc ei ceva", îl lămuri omul cu blană. „Nu-i mult de cînd a trecut ăla." Nu întrebă cine-i ăla, dar se întărîtă și mai vîrtos cînd rotunda consoartă ieși cotcodăcind de una singură sau vorbind cu naiba știe ce dumnezeu-cu-urechi-pentru-femei și se întoarse însoțită de o cumătră în negru, pe care nu o recunoscu, și mai sosi încă o femeie grasă și toate se bulucirăă în cocioaba unde sigur că nici un ac nu mai puteai arunca sau erau mai mulți oameni decît șoareci. „A-nceput să mă inerveze", îi explică pseudochelnerului Cartuș. „Le-o fac io să se ducă buhu." „Lasă-i în treaba lor", răspunse paharnicul cu tescovină. „Ce-ți

pasă ţie ?" „Nu vreau io să facă băşcălie dă mine." „Stai locului liniştit." „Mă ia toţi dracii." „Da' n-ai nici un drept la Florita." „Nu s-a născut ăla !"

Se apropia ora închiderii şi, supunîndu-se unor dispoziţii care nu puteau fi municipale, de vreme ce se explicau prin oboseala de peste zi, omul îşi aşează inventarul alcătuit din zece sticle, şase pahare mari şi unul mic în lada de lemn cu rol de tejghea şi anunţă că stinge becul ofticos : „Că mi se duce cîştigu pe curent". Cartuş, senin : „Las-o", nu pe ton rugător, ci foarte hotărît, continuînd să privească prin uşa-fereastră pe care stătea scris cu roşu sîngeriu : CÎRCIUMĂ.

Mult mai tîrziu, Cartuş, întors pe drumeagurile rîpoase, se învîrtea pipăindu-şi cu o mînă jungherul de casap şi cu cealaltă bărbăţia pe unde-l luase cu frig. „Mă inervează" şi „Nu s-a născut ăla" şi „Cum îl văd îl tai" şi „O fi Moacă parşiv da şi mandea" şi „Să nu creadă că tuşesc cînd l-oi arde" şi „Baliga mă-si dă janghinos" şi „Slobozi-m-aş în groapa lui tac-su". Şi curgeau înjurăturile înfiorătoare şi rîgîielile de tescovină şi nălucirile pielii mătăsoase a Floritei pe care-o cunoscuse şi era bună şi ştia foarte bine cum era, că-şi păstrase mîinile fine ca de domnişor, parcă ieri ar fi ieşit din pîntecul maică-si, nu şi le stricase la şmotru şi de-asta simţea dacă este mătăsoasă ori ba, nu ca unu care pune osu şi s-alege cu mîinile îngroşate de ciment. Între o ghiftuială şi alta o cerceta toată, deşi încă n-o cunoscuse de-adevăratelea, naiba ştie cum se făcuse, că era bărbat în toată legea şi-acum avea să vadă dacă nu cumva, cît de bărbat fusese, n-a lucrat pentru altu. Dă-i mai departe pîn-o sări arcul să-l atingă. „O să dea dă tăiuş ăl de i-a făcut cucuiu, că-i clar c-au lăsat-o borţoasă şi-acum mi ţi se duc să desfacă ce-au făcut, că n-a făcut-o Cartuş, da dacă n-o să poată şi-o să iasă nasulie, n-o să mai semene broscoiu cu mandea."

Era încă beznă, dar zorii trandafirii se desluşeau într-o firavă învăpăiere care, departe, spre stînga, lupta cu vîlvătaia dinspre dreapta, vomitată de oraş, ca un abur-de-alcool-damf-de-beţiv arzînd fosforescent ca să dezvăluie mai bine păcatele. Aerul era atît de pur, încît te pătrundea pînă-n adînc şi te gîdila în nas, pe gît şi în coşul pieptului, afund. Dar pentru un bărbat, aerul ăsta e un prieten bun. E de-ajuns

să-l respiri cu gura uscată, cu buzele strînse, cu sprîncenele lăsate în jos, aşteptînd să se limpezească negura şi ceea ce-i scris să răsune, să explodeze.

Contrar opiniei arhitecţilor sanitari suedezi care în ultima vreme preferă să construiască săli de operaţie hexagonale sau aproape circulare (ca să faciliteze deplasările personalului auxiliar şi transportul materialelor necesare în fiece clipă), sala unde zăcea Florita era dreptunghiulară sau oblongă, puţin turtită la un pol şi cu acoperişul înclinat artificios de-a lungul uneia dintre dimensiuni. Pacienta cvasiparturientă nu se bucura de o masă nichelată sau de oţel inoxidabil cu suporturi pentru coapse ca să se obţină mai lesne poziţia ginecologică preferată de majoritatea maeştrilor, ci de una cu fason de ladă de pin galician, utilizat cîndva la transportul citricelor din regiunea valenciană şi adaptată ulterior pentru rolul de pat, suport al mindirului-somieră şi al cearşafurilor roşii de propriul ei sînge revărsat din belşug. Lampa scialitică era înlocuită avantajos prin două lămpi de acetilenă care răspîndeau o aromă de praf şi pădure cu haite de ogari, mai satisfăcătoare decît mirosul de eter şi bioxid de azot, şi care, în ciuda oscilaţiilor provocate de intrarea musafirilor (din nefericire lipsiţi de indispensabilele măşti mici) ofereau o iluminaţie suficientă. Fiind vorba de o femeie sănătoasă de spiţă toledană, orice anestezie păru inutilă, întrucît provoacă totdeauna intoxicaţii şi o face pe pacientă să-şi piardă cunoştinţa, şi tocmai în acest scop au fost aplicate în cea mai mare măsură canoanele moderne care, prin lucrarea şi harul reflexologiei, prin educaţia anterioară, prin exerciţii de gimnastică pentru relaxarea musculaturii perineale şi prin contracţia mandibulelor în momentele dificile, reuşesc, din cînd în cînd, superbe mostre de strigăt fără durere. Mai incultă, fata urla cu vorbe deşănţate (în locul vaietelor fine, fără sens scatologic) ceea ce le răpea multiplilor asistenţi seninătatea necesară. Aceştia puteau fi clasificaţi, după diferite categorii în „rude şi nerude", „experţi în avorturi provocate şi inexperţi în această artă", „vecini proveniţi din cîmpia toledană şi imigranţi din alte regiuni ale Spaniei aride", „oameni cu aptitudini pentru sfatul moral şi cinici care înţelegeau că aşa e viaţa", „femei legate printr-o solidaritate obscură şi bărbaţi

uniţi în speranţa hoţească de-a ajunge să vadă sînii pacientei", şi, în sfîrşit, ca să încheiem această ordonare dicotomică, „cei informaţi că tatăl Floritei era pe cale de a deveni tată-bunic şi naivii care abia bănuiau adevărul acesta evident".

Fata, în loc să stea în poziţia indicată mai sus, considerată ca fiind cea mai favorabilă pentru expulzarea conţinutului uterin, zăcea într-o rînă pe mindir, cu trupul închircit. Ţipetele ei semnificative slăbiseră tot mai mult, pe măsură ce se accentua pierderea de lichide vitale de-a lungul orelor scurse de cînd operaţia iniţiată de către vraciul cu undrea debutase nemulţumitor. Probabil că vraciul greşise traiectoria instrumentului înţepător sau poate chiar vîrful undrelei, de prea multă întrebuinţare, îşi pierduse eficacitatea demonstrată în atîtea rînduri. Era de asemenea posibil ca excesiva ei tinereţe să imprime, atît ţesuturilor proprii cît şi produselor lor, o consistenţă sau o elasticitate diferite de cele obişnuite. Sau poate contracţiile uterului, alteori suficiente pentru uşurarea femelelor îndurerate, de data asta nu făceau decît să-i dilate venele hemoragice şi s-o facă să simtă durerile ritmice mărturisite de ţipetele ei tot mai rare. Fapt este că vraciul pleoştit şi chiar puţin ruşinat renunţase la orice activitate terapeutică şi se mulţumea să afirme că natura trebuie lăsată să-şi urmeze cursul, aşa cum ar fi spus oricare medic faimos din secolul al XVII-lea. Spiritele vitale, cărora le era adresat apelul acesta, îl luaseră desigur prea în serios şi urmarea a fost pe cît de violentă, pe atît de inundatoare. Înainte de a se refugia în formula orală şi în descîntec, vraciul ţinuse să desăvîrşească acţiunea distructivă a undrelei prin mijloacele obişnuite cele mai recomandate. O puse pe rotunda consoartă să se aşeze pe burta fiicei ei, considerînd că aşa erau îndeplinite exigenţele unei intense forţe gravitaţionale şi totodată ale pudoarei cuvenite ; comprimă cu o sfoară mijlocul subţire al fetei începînd de la înălţimea buricului şi înfăşurînd-o tot mai strîns pe măsură ce inelele coborau spre şoldurile mai opulente ; după ce înlătură sfoara care luase pielea de la vîrful oaselor coxale, masă cu ambele mîini zona cu pricina, făcînd rapide mişcări descendente, constant energice, pînă la expulzarea tuturor materiilor fecale şi a urinei reţinute ; administră băuturi foarte fierbinţi, de compoziţie secretă, care opăriră (puţin, desigur) cerul gurii mamei-nemamă feteinefată ; îi puse apă rece pe pîntece şi apă clocotită cu puţin

muştar în josul coapselor ; şi, lac de sudoare, dar nu învins, anunţă că-l scoate cu mîna, lucru ce se dovedi absolut imposibil şi determină atît plecarea lui Moacă spre îndepărtatul salvator, cît şi iritarea consoartei — pînă atunci nemaivăzută — care-l reduse la o inacţiune nevătămătoare şi la conjurarea spiritelor vitale.

Consoarta, dimpotrivă, găsi că e bine să încuviinţeze aşezarea între picioarele fetei a unei crenguţe de mărar verde care-l atrage pe bebeluş cu mirosul. Dar mărarul îşi pierdu repede culoarea sau fu înlăturat, ori pesemne mirosul nu putea fi simţit la o vîrstă atît de fragedă. Aflară de asemenea îngăduinţă rugăciunea cu mătănii, precum şi o anumită rugăciune către Sfînta Apolonia ştiută pe de rost de o bătrînă care, după spusele ei — deşi nu era de loc sigur — în tinereţe fusese sacristană — dar acum, din pricina vîrstei înaintate nu-şi mai amintea că rugăciunea era de fapt specializată pentru alinarea durerilor de măsele. În afară de aceste rămăşiţe de medicină primitivă caracteristice stadiilor animiste, restul activităţii terapeutice indica mai curînd un Weltanschauung empirico-activist, caracteristic populaţiilor de vînători şi crescători de vite, şi, ca atare, perfect adecvată ambianţei pedigristice a cocioabei. Doar unei fatalităţi puţin obişnuite i se poate atribui eşecul, însă nu intervin oare decesuri, uneori foarte dureroase şi fulgerătoare, pînă şi în cele mai moderne spitale care fac mîndria laborioaselor oraşe nord-americane ? Da, şi acolo, sub duraluminiu şi cobalt, continuă să moară fetiţe cărora li se dăduseră în prealabil toate asigurările (lor şi mamelor lor iubitoare) că nu-i decît o chestiune de o clipă.

La sosire, don Pedro procedă, o dată evacuat localul, după cum se cuvine, la stabilirea diagnosticului afecţiunii evident hemoragice care o chinuia pe tînăra incubatoare a şoarecilor de experienţă. Pe drum, nutrise nădejdea că se produsese poate o contagiere virotică datorită convieţuirii intime şi-l dojeni afectuos pe gentilomul crescător de vite pentru felul cum obţinuse perpetuarea stirpei pe seama propriilor sale fete şi a căldurii lor vitale. Dar curînd fu silit să accepte realitatea neobişnuită a faptelor şi o lumină orbitoare îi zgudui creierul naiv. Sîngele de fată, iarăşi — pentru o clipă — îi făcu greaţă. Simţi o ameţeală de luciditate şi frică. Se răsuci furios către Moacă, gata să-i spună : „Canalie !“ sau să strige : „Cheamă o ambulanţă !“ sau să ceară ca toreadorii : „Trans-

fuzie l" dar tocmai intra Amador şi agita triumfător instrumentele cu care el, chiar în clipa aceea, cu toată urgenţa, şi în ciuda inexperienţei sale, trebuia să-şi facă datoria. Se aplecă spre fata nemişcată. Nu mai ţipa. Dormea sau murise. Îi dezveli pieptul. Aplică stetoscopul. Se zăreau încă mursecăturile şoricuţelor. Inima bătea departe. Ridică aparatul. Rămase tăcut. Amador îi şoptea la ureche : „Trebuie un chiuretaj". Da.

Mai întîi e necesar s-o aşezi în poziţia ginecologică optimă, apoi să dilaţi colul uterin strangulat de natura prevăzătoare şi, în sfîrşit, să cureţi cu un instrument asemănător cu o lingură interiorul tăinuitului cuib. Contactul instrumentului cu ţesutul dă naştere unui zgomot cu scrîşnete de pilă sau de dinţi, care parcă arată că materia smulsă nu este vie, ci aţoasă, lemnoasă, minerală. Inaparenţa vieţii în materia aceasta se înfăţişa frămîntatului don Pedro ca o prefigurare a dispariţiei totale a vieţii ce se putea produce dintr-un moment într-altul. Încetarea hemoragiei putea însemna un succes al terapeuticii şi tot atît de bine epuizarea venelor golite. Ar fi vrut, în timp ce lucra, să poată privi faţa fetei pe jumătate moarte şi-l întreba pe Amador : „Are puls ?" Amador ţinea mîna Floritei şi-şi încleşta cele patru degete groase, obişnuite cu strunitul cîinilor şi al şoarecilor, pe încheietura moartei fragile. Nu mai simţea nici un zvîcnet, dar îşi lăsa capul mare, binevoitor, şi buzele cărnoase într-un semn afirmativ precaut de care don Pedro se agăţa ca să poată lucra mai departe. „Criptele trompelor", îşi repeta el, ştiind că în aceste cripte, după cum învăţase la vremea lui, se pot ascunde fragmente de materie vie (dar cu altfel de viaţă decît a mamei) şi de acolo pot reîncepe hemoragiile, infecţiile şi putrefacţiile periculoase. Un instinct mai sigur decît clătinările din cap ale lui Amador îi spunea că toată meticulozitatea asta, scormonirea plină de grijă cu lingura prin cutele pe unde viaţa se apropie de grota ei primitivă nu mai sînt de nici un folos. Coapsele moartei căzuseră ca două mari petale, iar şuvoiul subţire de sînge secase complet. „Are puls ?" „Continuaţi, continuaţi", răspunse Amador nemaiîndrăznind să mintă. „Continuaţi, mai e puţin", fiindcă Amador socotea că don Pedro ar fi mai liniştit dacă pe viitor, în zilele, lunile

şi anii ce-i rămîneau ca să-şi amintească de noaptea aceea ar fi convins că a procedat după toate regulile artei. Don Pedro făcea prin urmare eforturi, cu gesturi de o abilitate deliberată, aproape tactile, să simtă, ca printr-un deget, dacă nu rămăsese nici un fragment din mucoasa catifelată şi sîngerîndă pe unde să se scurgă viaţa — dacă mai exista — a celei moarte. Timpul se tîra, nesfîrşit. Continua să răzuie obscura suprafaţă interioară, imaginîndu-şi forma cavităţii acum curate, ascultînd şi în acelaşi timp simţind în mînă, transmise rigid de instrument, scrîşnetele materiei sfîşiate. Moarta nu suferea, accepta docilă nişte operaţii care nu mai aveau nimic de-a face cu ea. Abandonîndu-şi aerul atmosferei şi sîngele lumii, se resemna la modestul rol de cîmp de ucenicie pentru savantul care (deşi o studiase minuţios) realiza acea intervenţie pentru prima oară. Pedro, înţelegînd sensul gravelor clătinări din cap ale lui Amador şi fără a cuteza să-şi mărturisească gîndul mînios „a doua oară o s-o fac mai bine" şi „o transfuzie la timp poate ar fi reanimat-o", continua automat chiuretajul şi, terminîndu-l, tamponă cu tifon curat destinat şoarecilor, aplică un pansament, îşi spălă mîinile, aşează corpul într-o poziţie mai decentă şi se întoarse către mama rotundă care urmărise totul, apoi îl privi pe Amador, şi toţi aşteptau un semn pe faţa lui, o expresie descompusă, un instrument azvîrlit de pămînt sau înjurătura ce-ar fi descătuşat lamentabilul cor al bocitoarelor.

„Murise cînd am venit" fură primele cuvinte pe care le rosti împotriva oricărei evidenţe şi se făcu stacojiu de ruşine, fiindcă toate astea nu erau decît o scuză menită să domolească ura mamei. Ea nu părea însă născută pentru ură, ci, dimpotrivă, încercă să-l consoleze : „Aţi făcut tot ce-aţi putut" şi imediat începu să urle şi să se azvîrle peste fiica ei moartă şi să-i sărute buzele pe care probabil nu i le mai sărutase de cînd — copilă fiind — luau, după supt, gustul laptelui ei, şi să-şi lovească bărbatul de alături şi să-l zgîrie pe obraji fără ca el să se opună de data asta, cu toată firea lui de senior, pe care mîine, desigur, şi-o va relua şi iar îşi va strivi femeia ca un cerc de fier la pămînt.

Cînd mama izbucni în ţipete, prinseră să urle pînă la una şi bocitoarele. Ca şi cum de-o veşnicie ar fi fost pregătite

pentru morți premature, toate bocitoarele erau îmbrăcate în negru încă de cînd năvăliseră în cel mai mare număr posibil (deși nu prea mare) în camera mortuară.

— Nenorocitule ! îi strigă una dintre ele chirurgului ca și cum ar fi stat să-l scuipe, ridicîndu-și spre el mîinile crispate, pe care, cînd să-l atingă, și le-ntoarse asupră-și, izbindu-și fața cu violență. Ce-ai făcut cu floricica noastră ?

— Ian vezi-o ! Ca un înger ! se extazie o femeie cu mînecile suflecate, care, poate fiindcă luase parte mai înainte la manevrele vraciului, părea convinsă că a colaborat la acea operă de artă.

Într-adevăr, biata fată, pierzîndu-și turgescența de prisos provocată de vîrsta rușinoasă și de hrana grosolană, se făcuse mai frumoasă.

— Parc-ar dormi...

Și toate comentariile erau sincopate de o ritorneală necurmată : „Fata mea, fata mea, fata mea, fata mea, fata mea", slobozită ca un sughiț din gura deschisă a mamei, care după ce-l zgîlțîise pe Moacă și-i spusese medicului ce-avea de spus, se lăsase în voia disperării necesare.

Moacă, la fel de înțelept și de senin, dirija intrarea și ieșirea curioșilor și, pentru mai multă ușurință, luă una dintre lămpile care luminaseră amfiteatrul și o instală în vestibulul cocioabei. Părîndu-i-se apoi că lampa rămasă nu-i de ajuns, aprinse două lumînări de stearină, dispus să nu neglijeze nimic din cuvenitele onoruri funebre. Ceva mai tîrziu desprinse coliviile-palat ale șoarecilor crescuți cu atîta dragoste și le scoase sub cerul liber fără a-i păsa că frigul dimineții ar putea întrerupe vreo sarcină dificilă.

Potolite în fine, cumetrele ocupară poziții strategice și, ghemuite pe vine, bolborosind rugăciuni de neînțeles, în vreme ce femeia cu mîneci suflecate și alta subțire ca o ață purceseră la îmbrăcatul moartei.

Pedro și Amador priviseră spectacolul puțin uluiți, puțin surprinși, văzînd o dată mai mult că moartea nu are nimic ireparabil, ci că ajunge să iei — după ea — măsurile cuvenite pentru ca evenimentele să reintre în matca lor obișnuită. Dar pentru Pedro și Amador, moartea era altceva decît o simplă durere sau o simplă luare de dispoziții : era o problemă tehnică. Don Pedro rămăsese nemișcat cu mîna încleștată pe o piesă metalică de uz dubios ; Amador rămăsese și el nemișcat,

cu caseta de tifoane sterile tot întredeschisă ; sughițul mamei „fata mea, fata mea, fata mea, fata mea" se preschimbase într-un zumzet neîntrerupt ca de motor sau de cascadă care în scurt timp nu mai este perceput, și numai cînd nefericita fu aruncată în spațiile nesigure cu utilizare de piață sau de stradă, printre cutiile de conserve dezdoite, plăcile de azbociment și blănile furate de pe șantiere, se simți lipsa tînguirilor ei. Moacă nu se uita la don Pedro și nu ajunse să-i spună (deși s-ar fi priceput s-o facă mai bine decît consoarta lui) nici măcar : „Ați făcut tot ce-ați putut". În schimb, mezina își privea țintă părintele și-și ținea mîinile pe pîntece, apărîndu-și-l parcă de orice vătămare. Nu plîngea. Își privea tatăl care făcea toate pregătirile atît de conștiincios și care, isprăvindu-le, îi porunci :

— Adu ceva de băut pentru domnu doctor.

Veni iar cu o limonadă acră, la fel de puțin îndulcită, cu apă rece, pe care Pedro o bău cu aviditate.

— Dă-mi și mie una, ceru Amador.

Și-i dădu.

Don Pedro nu pleca fiindcă simțea că mai este ceva de făcut. Și brusc își aminti ce.

— Cine a făcut avortul ? îl întrebă pe Moacă.

— Păi, domnu doctor, doar ați văzut. Chiar dumneavoastră ați făcut ce...

— Cine l-a făcut ?

Cumetrele îl priviră iscoditoare pe Pedro. Își întrerupseră rugăciunile. Moarta stătea acum în giulgiul ei și asista la dispută. Doi-trei bărbați care pînă atunci rămăseseră nemișcați, fără să dea vreun ajutor, necum să plîngă, defilară în tăcere și dispărură.

— I-a venit hemoragia, zise Moacă, pentru că așa a vrut Dumnezeu. N-a atins-o nimeni. A venit de la sine. S-a pornit întîi încet și pe urmă tot mai tare, gîrlă, nu alta. Doar d-asta am venit după dumneavoastră, domnu doctor, că eu nu mă pricep, vai de mine, sînt nepriceput. Vedeam eu că-i e rău. Și zicea biata de ea că nu se simte bine, că-i e tot mai rău. I se scurgea viața cu sîngele din ea, sărmănuța.

Mezina îl privea țintă pe Moacă ; gura i se deschisese și respira gîfîind printre buzele care-i tremurau. Era albă ca varul. Și deodată se repezi înainte cu fața boțită :

— Matale ! Matale, tată ! Matale i-ai...

Palma lui Moacă o trăsni la pămînt şi acolo izbucni în hohote înecate de plîns care se transformară curînd în gemete nearticulate, în convulsii, într-un atac de nervi delirant, insuportabil, zgîria, muşca, îşi sfîşia rochia, urina, şi Moacă lovea orbeşte în grămada vie de carne agitată, fără a reuşi să-i reteze paroxismul.

Don Pedro aruncă în sfîrşit instrumentul nichelat pătat de sînge şi ieşi cu paşi repezi, pierdut, nemaivrînd decît să fugă departe de noaptea aceea şi de aventurile nebuneşti în care-l cufundase, nemaivrînd decît să doarmă, să rămînă singur, să intre într-un pat cald unde să nu fie nimeni şi apoi, trezindu-se, toate să-i apară doar ca un lung coşmar exagerat de real, asemănător cu visele zămislite de alcool în cei nedeprinşi cu băutura.

Se luminase de zi. Într-un colţ, lîngă altă cocioabă, asistată de două femei de acelaşi rang cu ea, plîngea mama expulzată, fără lacrimi, scoţînd aceeaşi tînguire întretăiată: „Fata mea, fata mea, fata mea", şi fără a-l observa pe medicul ce se îndepărta ca scos din minţi. Aerul rece şi lumina proaspătă îi înţepară ochii. În lumina noii dimineţi, cocioabele apăreau îmbujorate, ca şi cum un reflex sidefiu le-ar fi transmis o frumuseţe provizorie, de cîteva minute, pînă cînd autenticele raze ale soarelui, încă ascuns, aveau să le reconstituie în întreaga lor hidoşenie. La capătul drumului îl aştepta taxiul. Se urcă şi dădu sec adresa. Pornise, şi Amador, din pragul cocioabei, strigă inutil:

— Don Pedro! Don Pedro! Certificatul...!

Dormi neîntors toată dimineaţa. Gazdele îi ţesură tăcerea cuvenită în jurul odăii. Dorita rămase şi ea pînă tîrziu în pat şi cînd toanta de maică-sa plecă la biserică, urmînd apoi să dea vreo raită pe Paseo del Prado sau să ia un vermut într-un chioşc din Retiro împreună cu o prietenă din alte vremuri căreia îi vorbea îndelung de gloriile-i apuse, bunica, strecurîndu-se în acelaşi dormitor unde intrase şi Pedro, îi şoptea la ureche nepoatei şi o trăgea de limbă şi iar îi vorbea şi-i da anumite poveţe şi schiţa un surîs, mai şi plîngea puţin, dar totul cu acea măsură proprie femeilor care, stăpînind o adîncă înţelepciune şi cunoscînd temeiurile simple care guvernează comportarea oamenilor, nu-şi pierd nădejdea de a-şi

vedea dorinţele ajunse la liman, cu condiţia să nu le apară în cale balerini fără scrupule şi imorali sau femei stupide dedate la romul Negrita şi care nu ajung să-şi folosească farmecele cu chibzuinţă.

La ora prînzului, cînd mama cea flecară reveni în sînul căminului şi toţi oaspeţii se întoarseră şi ei la pensiune şi consumară cartofi prăjiţi sau chiar crevete la tavă, după cum le-o îngăduiau mijloacele pecuniare, decana dădu ordine pertinente ca atît membrii familiei şi servitorii, cît şi distinsa clientelă să păstreze în deplasări şi în conversaţii o anumită moderaţie, spre a nu întrerupe în chip nepermis odihna celui care, solicitat fiind în primele ore ale dimineţii să opereze un caz urgent, îşi refăcea preţioasele forţe menite să se desfăşoare magnific, şi foarte curînd, într-o strălucitoare carieră bogată în succese profesionale. Şi pentru asta, gîndea ea, trebuia să pună capăt unei vieţi consacrate de prea mult timp cercetării, lucrărilor de laborator şi desăvîrşirii studiilor teoretice şi, lăsînd drumurile astea ingrate în seama celor mai puţin înzestraţi pentru reuşită în viaţă, să primească cu braţele deschise clientela strălucitoare, care nu aşteaptă decît un gest din partea lui spre a se năpusti asupră-i şi a-l copleşi cu daruri aurite. Vorbele ei erau primite de clasele pasive cu mîrîituri înţelegătoare şi cu cîrmeli din cap sau din umeri prin care-şi învederau acordul unanim asupra faptului că această cale şi nu alta îi era destinată tînărului pe care toţi îl considerau ca pe fiul lor adoptiv şi care risipea atîtea dovezi de corectitudine, seriozitate şi bune maniere, încă din ziua — acum îndepărtată — cînd sosise la poarta pensiunii îmbrăcat după moda nesigură a provinciei şi tîrînd după el un cufăr cu cărţi şi haine înlocuite treptat, mulţumită sfaturilor bineintenţionatei decane, cu altele mai pe măsura splendidei sale cariere viitoare.

Dar cînd, după ce se strînse masa şi conversaţiile amuţiră treptat, deveni evident că somnul băiatului intrase în competiţie nedorită cu la fel de ineluctabila necesitate de a hrăni un corp tînăr cu metabolism ager şi existenţă relativ agitată, examinîndu-se posibilitatea de a o trimite pe servitoare cu o tavă încărcată de merinde, pentru ca, rămînînd în pat, să-şi poată satisface una dintre necesităţi fără a întrerupe cu totul îndestularea celeilalte, hotărîrea fu precipitată de sosirea la pensiune a unui alt tînăr, elegant îmbrăcat, pe

nume Matías, pe care-l cunoşteau mai de mult, deşi nu-l cîntăriseră încă, şi care pretindea să fie introdus în iatacul unde i se odihnea prietenul. Deşi poate chiar tînărul acesta — după cum bănui spontan înalta diriguire a tuturor evenimentelor — era cel care-l împingea la rele pe cercetătorul decedat şi nounăscutul practician chirurg, plăcutul aer monden degajat de costumul impecabil călcat, de cravata de mătase, de părul tuns ireproşabil, ca şi de inflexiunile pline de distincţie ale glasului şi de bogatul lexic folosit, au fost motive hotărîtoare pentru a nu pune întîlnirii piedici prin mijloace specioase, dovedind astfel grijă pentru anturajul social ales, atît de necesar în viitor tinerilor căsătoriţi, după ce va fi trecut beţia lunii de miere, întrucît o poziţie convenabilă într-un univers social potrivit avea să netezească drumul către un cabinet luxos pentru clientela care — după cum am mai spus — aştepta hotărîtă cu anticipaţie să se dea pe mîinile experte ale celui încă adormit, dar pe punctul de a fi tîrît în apăsătoarea lume a vegherii.

Căzîndu-se de acord asupra expediţiei, membrii ei se prezentară în pragul dormitorului în ordinea următoare: în frunte, lucida bătrînă, cu un surîs imperceptibil rotunjindu-i sinuozităţile buzei superioare; apoi sus-numitul Matías, cu un plan ticluit gata ca să-i umple după-amiaza şi seara prietenului său; în al treilea rînd, slujnica îmbufnată, cam apelpisită de o asemenea harababură care îi amîna ora de ieşire, tocmai într-o duminică, zi cînd timpul ei liber ar fi trebuit respectat cu sfinţenie de direcţiunea instituţiei. Intrînd, un miros nesuferit şi acid amestecat cu aburi de alcool îi făcu să bănuiască priveliştea ce-i aştepta, adică cearşafurile pătate de vărsături vinoase şi arhanghelul zăcînd într-o aură de sforăituri şi întinat de propriile-i dejecţii, lamentabilă imagine a condiţiei umane şi nu divine lăsate nouă moştenire de primii noştri străbuni.

— Bietul de el! O fi răcit! explică prompt decana. Pregăteşte repede baia.

— Rămîn fără apă caldă. Încă n-am spălat vasele, răspunse servitoarea.

— Să nu-mi răspunzi.

— Baie se face dimineaţa.

— Ţi-am spus să taci.

— Şi, mă rog, eu la ce oră mai ies?

— Du-te-nvîrtindu-te și lasă-ne-n pace ! O s-o pregătească domnișoara.

Tava cu alimente, inutilă, rămase pe un scaun. Pedro se-ntindea lenevos. Matías rîdea pe înfundate. Bătrîna plecă să-și aplice măsurile. Viața își relua desfășurarea banală și, în timp ce Dorita umplea cada și-ncropea apa, încercînd cu mîna temperatura ideală pentru un trup capricios, bunica scotea dintr-un șifonier, de după teancuri de rufărie imaculată, un flacon de săruri de baie albastre pe care le mai folosea și ea din cînd în cînd și care o umpleau de o nostalgică bucurie cînd bulbucii se rostogoleau pe pielea ei, gălbejită, e adevărat, dar încă în stare să simtă răceala sau gîdiliturile.

Cartuș ținea de jurisdicția cea mai lamentabilă dintre toate districtele de cocioabe. Pe cînd reședința mortuară a lui Moacă fusese fondată în mod legal și demn, cum îi șade bine unui imigrant onorabil, cea a lui Cartuș (mai bine zis a bătrînei mame a lui Cartuș) era o șandrama păcătoasă, șoldie, aducînd a hrubă. Cocioabele, periferice și îngălate nu mai pretindeau nici măcar, ca celelalte, să semene cu niște colibe, ci se resemnau în starea lor de găuri puturoase fără fumuri de demnitate sau de amor propriu, în strictă corelație cu existența locatarilor din ele. Lux la care niciodată nu ajungeau aceste infracocioabe era compartimentarea interiorului, ca în locuința crescătorului de vite, alcătuită judicios, după cum am văzut, din bucătărie-sufragerie-living-room și dormitor-tabernacol-cameră de incubație. Maghernița lui Cartuș era formată dintr-un spațiu unic și lucrurile furate nu puteau fi mutate într-o încăpere specială, ci le îngropa sub o lespede rotundă (utilizată și pentru ședere), le încredința ghiulurului sau le azvîrlea în lacul din parcul Retiro. Lamentabilii locuitori ai acestor cartiere nu purtau pe palmele lor bătătorite stigmate de salahori necalificați, ci preferau să-și etaleze corpurile în atitudini graciloide și avantajoase, cu pretenții de sex ambidextru și exploatat comercial. Foloseau în acest scop pantaloni colanți cu fermoare pe pulpe și cunoștințe folclorice și ritmice de rigoare. Dar cînd vîrsta favorabilă trecea fără ca ei să-și fi găsit un sălaș stabil prin ocnițele viciului urban, bătrînețea îi despuia pînă și de cele mai mizere parcele de

farmec şi doar cerşetoria (puternic reprimată de către o societate eminamente progresivă) sau goana după picuşuri îi mai fereau de totala extincţie şi de zgîrcirea trupului sub frigul total — intern şi extern — al dimineţii. Meleagurile acestea nu ajungeau să fie locuite de personalităţi generos dezvoltate, ca, de pildă, caramangii, corecţionare, şuţi, întorcători, ploscari, sticlari, ci de subdelincvenţi în pragul uceniciei, rămînînd adesea nişte neisprăviţi toată viaţa, pentru că le lipsea fie nivelul cerebral minim, fie fermitatea de caracter necesară. Turnaţi dintr-un bronz abia şlefuit, oamenii aceştia, împărţiţi între suduieli şi eventuale corvezi retribuite (încărcatul şi descărcatul camioanelor sau căratul cărbunilor la vreun hotel), nu-şi dobîndeau niciodată un statut stabil şi rămîneau exilaţi atît din societatea intolerantă cu tot ce-i e străin, cît şi din infrasocietăţile constituite dedesubtul ei, care-şi plăsmuiesc coduri de onoare ininteligibile, limbaje, gesturi şi adunări constituante provizorii. Zăreai pe aici ţigani în trecere spre oraş ; cînd soseau să-l cucerească, aici făceau primul popas, şi apoi înaintau, aproape respectuos, şi se pierdeau pe străzile lui. Ţigăncile bătrîne reapăreau, mai tîrziu, cînd cetatea le lăsa să-i cadă din poale, scuturîndu-le ca pe nişte firimituri de la un ospăţ. Soseau cu chipul sculptat de o mie de ori mai subtil decît acela al femeilor care nu au ştiut să se deprindă cu viaţa prin antonomază şi nici nu s-au priceput să lumineze (cu flacăra artei şi perfecţiunea mărfii auto-oferite) trecerea anilor ce surpă treptat burduşele, şi muştiuc, şi buci, şi rochii de lamé şi de catifea neagră.

Şi astfel, mama lui Cartuş stătea ghemuită pe bătrîneţea ei şi pe lespedea rotundă, sub care fiul îşi dosise cuţitul folosit în urmă cînd îl crestase pe Frumosu şi pe alţii, neştiuţi. Băiatul îi aducea codrul de pîine, năclăit de înjurături, şi ea, nemaiputînd să se scoale, aştepta nemişcată ca el să-i înmîneze şi prada sărăcăcioasă, mereu alta : un inel, un ceas, banii cîştigaţi ocazional cu sudoarea frunţii, cîte o găinărie măruntă, o vînzare-cumpărare eşuată, o maşină de cusut de jucărie, geanta unei servitoare care a făcut economii ca să şi-o cumpere şi a plecat cu geanta să danseze cu un băiat sprinten, oacheş şi cu părul creţ. Cartuş, fecior de tîrfă şi cu mamă celibatară, agăţat de arborele vieţii, răsărit la întîmplare, ca un clovn prin discul de hîrtie, într-un circ unde nu ştie să spună snoave, aştepta dis-de-dimineaţă, lungit printre pietre, ieşirea cuiva din coliba mor-

tuară de unde auzise țipete ce-l făceau să presupună că cineva umbla cu ce era al lui, umplîndu-i inima de turbare.

Amador ieșea cu povara de flacoane și de pansamente și de amar, însoțit de clinchetul metalic al instrumentelor pe care le spălase grijuliu cu apă scoasă de o femeie, din puțul alăturat. Nu se gîndea atît la moarte, cît la certificatul înzestrat cu puterea de a face ca toate să rămînă cum au fost pînă și într-un loc atît de uitat de Dumnezeu ca acela și în ciuda neghiobiei unora ce se apucă de treburi la care nu se pricep. Stătuse de vorbă cu Moacă și căutaseră o soluție ca lucrurile să se aranjeze chiar fără certificat. Dar prea știau mulți, așa că Moacă îl pofti la consfătuire și pe vraci. Și vraciul, Moacă și Amador vorbiră în șoaptă ca să ajungă treptat să se înțeleagă ce să spună dacă ar veni ceasul cînd ar trebui să vorbească de nevoie. Mama scotea același vaiet ritmic care îl înnebunea pînă și pe Moacă, deși după atîția ani de trai împreună firesc era să se fi deprins cu timbrul glasului ei. Dar femeia fusese îndeobște foarte tăcută, și Moacă nu-și amintea s-o mai fi auzit țipînd atît de ascuțit din primele lor zile, în lanurile de grîu, din lunca Tagelui. Hotărî deci să fie strămutată către o regiune ceva mai depărtată de locuințe, unde stăteau niște veri primari de-ai lui, care-i erau îndatorați, și o verișoară de-al șaptelea, curioasă probabil să-i asculte urletele. Mezina, după criza de nervi, adormise atît de adînc, încît, cu toate urmele de zgîrieturi și de picioare, părea inofensivă. Și sigur că un tată are unele motive să se înduioșeze văzîndu-și fiica rămasă după ce prima abia i s-a stins. Și așa, cei trei țînură sfat despre viitorul nesigur și-și luară măsurile de prevedere ca niște oameni cu scaun la cap ce erau.

Cartuș îl urmărea pe Amador, pornit la drum cu sarcina lui ilegală de instrumente, proprietate a statului care, acordînd credite atît de generoase unui institut, pare a presupune că băștinașii de pe teritoriul său, instruiți pe cheltuiala sa și în edificii anume rînduite, pot contribui la sporirea acelui munte de cunoștințe, ingenios ordonate, despre care, aici, nu se știe mai nimic. Și, pe măsură ce se depărta de locul întîmplărilor, se apropia încet, incapabil să risipească pe taxi o sumă cît de mică, chiar dacă ar fi găsit unul în deșertul primei aurore, de subcartierul infracocioabelor unde Cartuș domnea ca senior necontestat după ce cîteva dintre cele mai

răspicate isprăvi ale sale puseseră anumite trupuri la pămînt, iar pe el, din păcate doar provizoriu, la o umbră nutritivă și odihnitoare.

Se azvîrli asupra lui Amador cînd acesta se aștepta mai puțin și-i propti vîrful cuțitului sub coaste, în stînga, și apăsă puțin, ca să simtă. Îi spuse : „Mișcă !" Îl sili să meargă. Apoi îi spuse : „Intră !" Amador intră pînă la locul unde ședea mama celibatară, bătrînă, ghemuită pe piatra rotundă și ocupată să molfăie o fiertură de usturoi rece.

— Care a fost ?

— Pe sufletul mamei că eu nu ! Să n-am parte !

— Jos boarfele.

Amador lăsă pachetele să cadă, bătrîna începu să le desfacă și zări obiectele strălucitoare, tifoanele și pansamentele și un flacon cu tinctură de iod.

— Tu ai fost ! Nu minți !

— Mă jur că nu !

— Și atunci toate astea ?

— Moacă a vrut să-i facă fiindcă era în...

— Cu cine ?

— Nu știu nimic, mă jur, să n-am parte.

— Cîntă.

Bătrîna, nepăsătoare, își văzu mai departe de fiertură. Își ducea viața ascunsă între fustele lungi, lipite de trupu-i slăbănog ca pieile vechi pe un șarpe nenăpîrlit, pe care putea dormi împărățește.

— Nu-l lăsa, băiete, se amestecă ea. Să plătească.

— Dă-mi drumul sau te reclam !

— Hai, prăduiește dacă poți !

— Dă-mi drumul !

— Crezi că m-apucă bîțîiala ? Da tu o să ai dă ce dîrdîi...

— N-am fost eu.

Cartuș se prefăcea că împinge, fără nici un efort, vîrful cuțitului, în burta cam plină a lui Amador, plămădită dintr-o materie prea puhavă, pentru anumite îmbucături. Nu reușea să priceapă de unde răsărise omul ăsta negru, picat parcă din cer sau scuipat de iad și care-l înghesuia tot mai mult în baba asta scîrboasă și-și simțea gulerul tot mai muiat de spaimă. Ce amestec avea el în toată afacerea asta ? Era îndrăgostit de moartă. Gagicul Floritei. O fi chiar tatăl. Dar Moacă nu știa. Ăsta se-nțelegea cu ea și Moacă habar n-avea

de ce-i intra în casă. Are o mutră de fiară şi e în stare de orice, Dumnezeu ştie ce nelegiuire...

— Doctorul este, spuse Amador.

— Să nu minţi.

— Doctorul...

Pe jos se întindea un covor aspru cu spicul lung, culcîndu-se sub paşi. Portarul gras, în uniformă albastră, cu faţa stacojie, bine ras, se repezi în salturi moi de minge de cauciuc şi le deschise uşa ascensorului cu o plecăciune. Intrarea mirosea a esenţă de pin superioară, altfel decît în cinematografele de cartier. Ascensorul suia foarte lent, fără zgomot, şi pe trei părţi era căptuşit cu oglinzi. Pe jos era un covor roşu. La un capăt al cabinei, o mică banchetă îmbrăcată în catifea îi invita la odihnă pe istoviţii aeronauţi. Avertizat de cine ştie ce misterios mecanism insonor, un servitor în veston gri, strîmt, cu nasturi metalici, deschise uşa ascensorului. Servitorul, subţire şi flexibil, avea părul ondulat şi ochii verzi. Se înclină şi el, dar altfel decît portarul, schiţînd din gură un gest care era în acelaşi timp şi un rictus ironic. Psalmodie cîteva cuvinte confuze, printre care „domnişor" apărea şi dispărea, rătăcit în mijlocul altora şi mai vagi. Părea că ştie să se încline şi în acelaşi timp să rămînă drept şi ţanţoş. Vestonul gri, ajustat, îi strîngea mai ales gîtul, prinzîndu-i-l ca uniformele picolilor de prin hoteluri sau ale ofiţerilor din unele armate de mult dispărute. Cu o agilitate uimitoare, izbuti să închidă atît uşile interioare ale cabinei cît şi pe cele metalice de la grilajul scării şi să se aşeze în pragul intrării apartamentului, deschizînd larg uşa, în vreme ce ei alunecau cu paşi repezi de-a lungul palierului unde, peste covorul principal, fusese aşternută o a doua fîşie, dintr-o ţesătură mai deschisă, în nu ştiu ce scop, poate pentru protecţie sau poate dintr-un rafinament inaccesibil unor picioare încălţate cu pantofi de gata. Mergînd, servitorul se legăna pe gleznele sprintene şi-şi lăsa să-i atîrne mîinile ca nişte pendule cu degete lungi, gata să aducă servicii neaşteptate, ca de pildă să pună la loc un porţelan deplasat, să apropie o scrumieră chiar în clipa cînd este mai necesară, să ia un mantou, să apese un comutator ascuns sub o mulură aurită, să semnaleze cu un arătător fără

inel direcţia în care trebuiau să se deplaseze domnii pentru a ajunge la locul unde doresc să fie depuşi.

Pînă şi pentru Matías — proprietarul casei — culoarul făcea în mod fatal impresia că este excesiv de larg, şi servitorul excesiv de omniprezent. Pedro se mişca greoi, copleşit de somptuozitate. Părea că draperiile bogate îmbracă o atmosferă specifică, nelăsînd să pătrundă aerul vulgar al străzii, îmbîcsit de miasme. Lămpile indirecte îşi răspîndeau lumina reflectată după ce-o izbeau de cîteva uleiuri vechi, înlăturîndu-le parcă patina şi brăzdîndu-le cu crăpături mai repede decît ar fi făcut-o scurgerea firească a timpului. La capătul lungului coridor se deschideau cîteva saloane asemănătoare ca dimensiuni cu un refectoriu de mînăstire, unde însă, în locul emaciaţiei lungilor mese de marmură albă, te îmbiau fotolii de piele făcute să cuprindă comod trupurile giganţilor supravieţuitori din epoca de fier, iar alături, măsuţe ridicol de mici, scunde, moapse, cu picioare scurte, acumulau obiecte greu de descris şi reviste ilustrate englezeşti.

Matías îi făcu semn să se aşeze într-unul dintre fotoliile acelea şi Pedro se supuse, simţind cum trupul i se cufundă treptat şi leneş prin straturi succesive de puf de raţă, de perne ospitaliere şi arcuri de fabricaţie engleză, cu desăvîrşire silenţioase. Într-acestea, servitorul somnambul reuşise, cu o simultaneitate miraculoasă, să pună în mişcare un disc ales de Matías şi să le ofere cu cealaltă mînă două pahare înalte, unde se amestecau, într-o anumită proporţie, o băutură opalină, sifon şi cuburi de gheaţă al căror clinchet în contact cu sticla dovedea excelenta calitate a cristalului. Pedro se pomeni sorbind băutura aceea binefăcătoare pînă şi pentru un stomac bolnav ca al lui şi, puţin mai tîrziu, Matías îi potrivi între degete o ţigaretă blondă, aromată, iar servitorul se retrase, lăsînd ca trebuinţe mult prea personale, precum aprinderea ţigării sau depozitarea scrumului sur în farfurioare artistic lucrate, să fie satisfăcute de mîini mai puţin îndemînatice decît ale lui.

Pedro abia deschisese gura cît ţinuse drumul din mizeria sumbră a iatacului său prihănit pînă acasă la Matías. Rememorîndu-şi cele întîmplate, desfăşurarea lor nu-i apărea ca o succesiune coerentă şi ordonată, ci ca un maldăr de note şi instantanee de pe masa de lucru a unui reporter imaginativ, care aşteaptă ca inspiraţia creatoare să-i sufle sensul încă neclar al peripeţiei. Matías, deşi mai spilcuit, se afla şi el sub efectul

experienței nocturne și încă nu-și lansase către cer trîmbițele vioaie ale frazelor sale emfatice, greco-celtice sau latine, ci spunea într-o vulgară spaniolă vorbită cuvinte ca : „Am făcut-o lată !" „Cățea bătrînă", „Pură literatură..." și „Nimic mai distractiv ca un neamț plicticos".

Pe cînd timpul se trăgea încet-încet către odihnă și durerea din tîmplele lui Pedro se îndepărta spre ceafă și el simțea (deși nu era sigur) cînd închidea ochii că trupul îi pătrunde tot mai adînc în alte straturi și mai confortabile din abisalul fotoliu, ghiciră, mai mult decît auziră, un zvon de pași nervoși, la început șovăitori, care apoi se îndreptară decișI către ei ; la apropierea lor, Matías se ridică în picioare, ca-n poziție de drepți, obligîndu-l astfel pe Pedro să-și întrerupă secularа odihnă și să-și înjghebe o atitudine cît de cît asemănătoare cu a prietenului său. O doamnă îmbrăcată în negru, cu o tunică foarte ajustată, încheiată cu nasturi la spate, cu un decolteu triunghiular foarte alb din care se înfiripau delicat gîtul și capul armonios alcătuit și pieptănat artistic, înainta spre ei precedată de fluturarea unui surîs amabil.

— Mamă, spuse Matías, îl cunoști pe Pedro ? Ți-am mai vorbit de el.

— Da, desigur, confirmă doamna, ridicîndu-și mîna neobișnuit de fină atît de sus, încît capul lui Pedro nu mai trebuia să se plece decît foarte puțin, în vreme ce el se întreba ce să facă, să-i sărute mîna descărnată sau pur și simplu să simuleze gestul cu buzele, încercînd să evite orice zgomot hidroaerian.

— Va să zică, dumneata ești cercetătorul, spuse doamna. Foarte interesant ! Trebuie neapărat să-mi vorbești despre experiențele dumitale. Nimic nu mă pasionează mai mult. Fiul meu îmi spune că ești un adevărat savant.

— Nu, mă străduiesc doar să demonstrez dacă în ereditatea tulpinilor de șoareci cancerigeni acționează o transmitere dominantă, sau dacă influența principală o exercită factorii de mediu. În realitate, nu-i ceva prea original. Niște americani au și studiat-o înaintea mea, dar...

— Pasionant... da, ai o figură de savant. Fiul meu are grijă de dumneata ? De ce nu-l iei să te ajute ? Băiatul ăsta al meu e un leneș, păcat de inteligența lui.

— Dacă vrea, cu plăcere. Eu...

— Mai rămîneţi ? Dacă vine sora ta cu fetele, ocupaţi-vă puţin de ele.

Doamna făcea la fiecare pas o piruetă, ca şi cum nici un fotoliu, ori cît de zveltă îi era făptura, nu ar fi fost destul de comod pentru ea. Părul blond, pieptănat cu grijă, îi încadra faţa rotundă, nasul drept, ochii mari şi limpezi cu sprîncene înalt arcuite şi i-o îmbrăca într-un nimb luminos, dînd adîncimi unei figuri altminteri poate prea eterate, cu nervi ce se manifestau printr-o contracţie sau o zvîcnire aproape necontenită în colţurile gurii, printr-o excesivă transparenţă a pielii de pe frunte sub care se ghicea o vînă albastră, printr-o spuzeală a epidermei sub bărbia ce şi-o ţinea mereu ridicată (victimă a unui obicei sau a unei ispăşiri sisifice), evitînd ca umbra cutelor de grăsime să aibă mai mult decît răgazul unei insinuări, pentru a dispărea imediat apoi, conjurată de o voinţă de desăvîrşire ce nu-şi îngăduie nici o clipă de odihnă.

— Staţi jos, staţi jos, îi invită ea, eu prefer să stau în picioare.

— Stai jos, îl linişti prin exemplul său Matías, pe care obişnuinţa îl imunizase faţă de prezenţa acestei femei.

— Aştept un telefon, plec imediat.

Întorcîndu-le spatele, se apropie de oglinda aşezată deasupra unui cămin de marmură (lîngă ignoratul ungher de unde se revărsa muzica ce continua să umple spaţiul salonului prea mare ca să rămînă gol) şi pîndi cu ochi ageri apariţia posibilă a vreunei urme de imperfecţiune pe imaginea ei. Şi surîsul care pînă atunci se menţinuse coagulat parcă sau prins cu un bold de chipul ei alb dispăru brusc şi colţurile buzelor se lăsară pierzîndu-şi tremurul. Fixitatea ochilor se domoli printr-o cădere proporţională a bolţii sprîncenelor. Şi păru că priveşte direct în centrul ei, în punctul echidistant dintre pupile, dar o clipă mai tîrziu, după ce revizui fiecare amănunt, îşi compuse din nou complicata, însă armonioasa structură integrală a ideii pe care şi-o făurise despre sine şi-şi reluă jocul nepotolit. Părea să fi constatat ceva foarte important în acea fracţiune de secundă, ceva ce-i garanta dăinuirea sub mască şi-i permitea să rămînă aceeaşi, cu suferinţa-i secretă sau cu vîrful ei de oţel înfipt într-un punct sensibil.

Pedro nu se aşezase, o privea fascinat, uitînd că e şi fiul ei acolo, pe mama lui Matías. Ea îi surprinse privirea.

— Mă studiezi ? Mă sperii. Savanţii mă sperie totdeauna. Fac impresia că ştiu despre noi lucruri pe care noi înşine le ignorăm.

Fîstîcit, Pedro făcu un pas îndărăt, căzu inert în fotoliu tocmai cînd n-ar fi trebuit să stea jos, scăpă ţigara aprinsă pe genunchi, dădu s-o apuce cu gesturi stîngace, scăpă şi scrumul şi strivi ţigara sub talpă, pe covor. Apoi o privi mai departe.

— Dumneata te duci mîine la conferinţă ?

— Da, bineînţeles, răspunse Pedro, fără a şti despre ce conferinţă este vorba.

— Foarte bine. Vino după aceea pe la noi. Vom avea o reuniune. O reuniune intelectuală, firește. Nu te teme, nu te vei plictisi. Vino tu cu el, Matías.

— Bine, venim amîndoi, spuse Matías. Dar reuniunile tale mă plictisesc.

— Atunci tu nu veni. Dar pe prietenul tău nu se poate să nu-l intereseze dacă-i atît de savant pe cît pare.

Uitînd brusc de ei, se întoarse iar spre oglindă ca să scruteze din nou, cu o seriozitate profundă, acea zonă intermediară şi secretă asupra căreia privirea i se fixa doar cu preţul ruinării subite a întregului ei aparat iluziv. De data asta, contemplarea se prelungi.

— La revedere ! La revedere ! Nu vă mai ridicaţi, întîrzii, şi se depărtă cu acelaşi pas nervos, foarte dreaptă şi foarte zveltă, cu picioarele foarte apropiate, foarte adunată în ea însăşi, foarte conştientă de tainica operă de artă pe care o secreta necontenit, ca miraculosul suc sidefiu lăsat de melci în urma lor.

— Iartă-mă ! Nu-mi închipuiam că-i acasă, se scuză Matías, cînd nici nu dispăruse bine. E agasantă.

— Ce tînără este !

— Nu, nu-i chiar aşa de tînără. Hai la mine-n cameră ! Şi porni în direcţia opusă celei în care îi dispăruse mama.

— Dar n-a spus c-o aşteptăm pe sora ta ?

— Ei şi ? Hai să-ţi arăt un Goya.

Acel Goya al lui Matías era o reproducere mare în culori, prinsă cu piuneze pe un perete din camera lui, într-un total dispreţ faţă de mobilierul *empire* şi de tapetul de hîrtie roz. Marele ţap la sabat, înconjurat de femei uluite, le întîmpina cu o expresie trufaşă, cu capul înălţat dominînd nu numai pe fiecare dintre femeile prăbuşite la pămînt, ci şi pe toţi specta-

torii dezarmaţi ce-ar fi îndrăznit să-şi aţintească ochii asupra tabloului.

— Ce spui ? întrebă Matías.

— Lasă-mă să-l privesc !... Parcă nici nu îndrăznesc.

Scène de sorcellerie : Le Grand Bouc — 1798 — (H=0,43 ; L=0,30). Madrid. Musée Lázaro. Le grand bouc, marele mascul, marele bouc, le bouc émissaire, capridul hispanic bine dezvoltat. Ţapul ispăşitor. Nu ! Marele cabrón în strălucirea gloriei sale, în apogeul dominaţiei, în uzufructul adoraţiei centripete. La el, cornul nu este corn funest, ci semn de glorioasă dominaţie falică. La el, faptul de a avea două coarne nu înseamnă decît reduplicarea puterii. E acolo, cu ochiul treaz, privind mulţimea femelă ce zace pe pîntece în postură de auparishtaka şi ale căror avortoane par a-şi exprima într-o sinceră jalbă speranţa în reînviere prin contactul cu acela care (fără îndoială, încarnare a perversităţii sau simplă şi mare posibilitate a bărbatului nocturn) catadicseşte să-şi lase binevoitor copita stîngă pe trupul încă nerăcit, dar jigărit, subalimentat, minat de rahitismus pirpiriorum de pe urma atîtor *mauvaises couches* repetate, lăsînd resturi mumificate ce atîrnă la intervale egale de un lăstar flexibil. Şi de ce sînt spînzuraţi în felul ăsta ? Şi cum sînt spînzuraţi ? Oare de cordonul dătător de viaţă pe unde alunecă gîlgîind sîngele arterial oxigenat şi sîngele venos oxidat ? Poate fi spînzurat de ombilic pruncul ce încă nu-şi foloseşte gîtlejul pentru funcţiile aeriene de ţipat, de respirat, de tuşit, de plîns, ci numai pentru lente ingeraţii, abia perceptibile, din însuşi lichidul pe care pluteşte viaţa ? Legănîndu-se trei cîte trei, liliecii coboară şi se-aşază pe coarnele fascinante. Şi-n vreme ce copita-i stîngă mîntuie, privirea lui pătrunzătoare arată că aerul pur (respirat chiar de el) de deasupra *sierrei* îndepărtate stă mărturie a legăturii dintre pămînt şi noi toţi, copiii lui ce-n el ne întoarcem. De ce sînt fascinate înfrîntele femei auparishtaka ? Ce adevăr dezvăluie gravitatea încremenită a ochiului său deschis ? Femeile se năpustesc ; femeile se reped cele dintîi să asculte adevărul. Tocmai ele, pe care adevărul le lasă absolut indiferente. El îşi va ridica cealaltă copită, cea dreaptă, şi-n ea va pune un măr. Şi arătînd mărul publicului select, va cuvînta vreme de un ceas despre însuşirile esenţiale

şi existenţiale ale mărului. Quidditatea mărului va fi demonstrată pînă la ultimele consecinţe în faţa femeilor pe care quidditatea le lasă reci. La naiba cu femeile neliniştite, cu femeile subtile, cu femeile selecte la inspiratul discurs ! Să ne plecăm capetele în faţa marelui soldat fanfaron al metafizicii şi să lăsăm să ne şiroiască lustrale pe frunţi cuvintele-i de hidromel. Împarte ceva ce numai el ştie să împartă. Feţele vor rămîne iluminate de un soare imposibil într-o noapte atît de adîncă. Dar iată-l, totuşi, scînteietor, strălucitor ; şi poartă o mască. Doar ochiul ţine de realitatea submascarină. Şi de acolo ne contemplă periscopic, ca să ne fascineze mai vîrtos. Dar de ce-i e ochiul atît de ager ? Ca să ne privească mai bine ! De ce-i e cornul atît de înalt ? Ca să ne străpungă mai bine ! În timp ce ochiul priveşte, trupuri avortate zac, resuscicalcitrante. În timp ce mase nearmate ne sînt înfăţişate în prag de răzmeriţe, corpuri alese zac şi se bucură de penetraţii procumbente. În timp ce soarele nocturn face inutile vitaminele şi eledonele, coaja de portocale molfăită va îngădui creşterea continuă a geniilor elefantiazice. Pentru că în Elefanta[1], templul, şi în Bhubaneswar[2] copilăria pierea nemilos de foame, dar în templele acestea neţărmurit fost-a cultul riturilor închinate naturii pururi mamă — atît de alăptătoare, descrise odinioară de Vatsyayana[3], fără ca obstacolul morţii prin înfometare şi celelalte molime să întărîte, ca un ferment potenţial, poporul — în care se petreceau asemenea procese — abil segmentat (în secte) ca inelele respingătorului anelid, făptură inferioară şi tîrîtoare, aşa încît niciodată să nu ajungă a se simţi în stare să jefuiască, să dărîme sau să dea pradă focului mistuitor ceea ce a primit nobila consacrare a artei. O, proclamaţie profetică făcută înadins ca profeţia să nu se împlinească niciodată ! O, descoperire, scrutare, terebrofilie a viitorului ! Ca pe întruchiparea trădării te chem ! La trădare şi la conclavul fără flăcări de la Barceló te convoc ! Nu eşti ţap ispăşitor, ci ţap pătimaş ! Îţi întinzi copita într-un gest

[1] Mică insulă în partea de est a golfului Bombay (azi, Marathi Gharapuri). Celebră prin templul săpat în stîncă şi închinat zeului Şiva în ipostaza lui de procreator.

[2] Oraş din India, capitala regiunii Orissa. Vechi centru al cultului zeului Şiva. (sec. V—X). Numeroase temple brahmanice (sec. VII—XI). Cel mai important, Lingaraja, e împodobit cu numeroase sculpturi simbolice.

[3] Autorul tratatului de erotologie *Kamasutra (Regulile iubirii)*, 500 e.n.

de dărnicie, dar cu dreapta amenințî, țapule, și de fiecare dată te referi la secretarul doctei corporații personal. Cu ochii tăi sulițători vezi mîrcedul sînge vizigotic curgînd ca sub o rază X hazlie, prin vinele noastre ombilicale, și cît ești de inteligent pentru un popor cu frunți atît de înguste. Și cum ești plămădit dintr-o substanță mai nobilă, o, mare cabrón, pe toți ne disprețuiești. Da, da, așa este, ce bine ai văzut : toți sîntem idioți. Și idiotenia nu are leac. Nu va fi niciodată de ajuns ca mulțimea asta idioată să poată mînca, nici să se îmbrace, nici să fie pios educată în naosurile luminoase din clădirile nou construite, nici să fie hrănită atent cu licori vitaminizate și extracte proteice obținute de prepelița luptătoare din materii prime diverse, sucuri, fructe, iahnii de potroace, mezeluri, rosbifuri, pește proaspăt, fasole nouă, calmari, portocale, portocale (și nu doar coji), deoarece, victime ale sîngelui gotic de proastă calitate și ale destinului de popor mediteranean inferior, vor rămîne pururi legați de structurile lor asiatice și vor vegeta astfel jalnic înveșmîntați doar în har și nu în respingătoarea tehnică a nord-vestului. *Cante hondo*, semiverónică [1], faraoane portpuradei, fidelități de matador bătrîn, ospeții, cavaleri, centauri din Andaluzia de Jos, toate acele siluete din Elefanta, caste și caste și caste și nu numai casta tauromahică, ci și casta miloagă, și casta rătăcitoare, și casta zilașă, casta celor șapte infanți, casta cartierelor chinezești din toate barcelonele și casta femeilor de stradă cu ochi negri ca la Paris care încă n-a învățat să pronunțe — netoatele ! — r-ul așa cum trebuie, bine rulat, casta Marelui Gilbert și a slăbănoagei Mary [2] — unica trăsătură europeană în cel mai european dintre orașele noastre trecut prin sabie pentru ca, drept urmare, toate cuțitele să fie prinse de mese (de nobilii regi nordici de cea mai nobilă spiță) cu belciuge de fier spre a nu mai fi folosite, în veci, decît pentru tăiat pîine uscată și viermănoasă. Știi toate astea, țapule, cu pătrunderea ta gravă, și ne prescrii ca tiriacum magnum și terapeutică încorporarea fenomenologică în marea confrerie nutritivă, Harzhessenul de vrăjitoare și de țapi. Și Carolinele tale spirituale vor fi închi-

[1] Termen de tauromahie, de la *verónica* — provocarea unui taur de către un toreador cu mantia desfășurată în față.

[2] Personaje din fauna nocturnă a cabaretelor barceloneze.

sorile noastre temporale. Dar tu eşti bun ; de-asta îţi ridici potcoava stîngă ceva mai sus decît dreapta. De-asta apari într-un travestiu care nu-ţi aparţine, dar care îi înveseleşte pe cei ce te contemplă admirativ. De-asta îţi dai aere de *aficionado* [1] şi-i faci pe oameni să prindă o dragoste duioasă de filozofie, ca un puşti vioi, atît de spontan, atît de graţios, cu stil atît de sublim, cu pana atît de împodobită, cu metafore atît de precise şi molipsitor de treze, încît copiii morţi te vor ierta că nu le-ai spus de ce mor şi (privindu-ţi ochiul, nu masca) nu-ţi vom mai lua în seamă coarnele şi te vom duce la groapă şi-ţi vom cînta o veşnică-pomenire cu glas aproape trist.

Ca orice cosmos bine întocmit, şi cel unde se desfăşura evenimentul de faţă era format din sfere suprapuse. Avea, prin urmare, o sferă inferioară, una intermediară şi alta superioară, cheie de boltă şi arcbutant dinamic al întregului edificiu. La fel de clasic, aşa cum se întîmplă inevitabil în orice teogonie, sfera inferioară era consacrată infernului, unde — lăsînd la o parte orice tendinţe sau excese ormuzo-ahrimaniene — se pot situa simultan regnul păcatului, al răului, al desfrîului, al condamnărilor la îndelungate şi binemeritate penalităţi, alături de bolgia vitalităţii telurice, a zămislirii din motive genezice, a degustătorilor de voluptăţi premergătoare pedepsei. În felul acesta, sfera inferioară a cosmosului la care ne referim şi unde nu se puteau detecta nici urme, nici relaţii directe sau prin concomitenţă cu celelalte sfere superioare, era ocupată de un bal de servitoare. Aici, indiferentă la faptul că ceva mai sus maestrul vorbea (într-o perfectă simultaneitate temporală şi o riguroasă suprapunere spaţială), gloata asudată trepida cînd învîrtindu-se, cînd legănîndu-se în sunetele unui tra-la-la de pretinsă origine afro-cubană. În această sferă inferioară luau naştere sunete şi mirosuri care abia dacă ar fi impregnat celelalte două sfere, cea intermediară şi cea superioară, în cazul cînd acestea ar fi fost goale. Dar nici vorbă de aşa ceva, sfera mijlocie înmagazina o mulţime aproape comparabilă ca număr cu cea din sfera inferioară, deşi cu o compoziţie mult diferită. Înainte de ridicarea cortinei, mul-

[1] Amator pasionat, mai ales cu referire la tauromahie.

țimea aceasta se răspîndea într-o dezordine browniană în nu prea luxoasele amenajări din sală și pe coridoarele clocotitoare, producînd un murmur perceptibil, în care, printr-o fereastră deschisă către curte, se strecura clandestin și cîte un acord de corn sau un solo de baterie interpretat energic. Cît despre miros, cel din sfera mijlocie era un amestec de diverse parfumuri scumpe (unele importate chiar de la Paris în ciuda dificultăților balanței de plăți), loțiuni medicinale și ape de păr masculine, o profuzie de fum de tutun blond și vagi izuri, abia perceptibile, dar inevitabile, de sudoare axilară și de gît de student pasionat după filozofie, dar adversar al apei cu mult înainte de voga existențialistă. În fine, și ca să încheiem această sumară trecere în revistă a teogoniei noastre, sfera a treia, superioară, și reprezentînd culminația — în diferite sensuri — a întregului ansamblu, era constituită dintr-o scenă de cinema, unde, lîngă un pupitru cu o lampă, o cană de apă, un pahar și un măr, se desena prezența de rău augur a unei table imaculate. Sfera a treia nu avea decît o existență virtuală sau alegorică pînă în momentul precis cînd Maestrul urma să-și ocupe didacticul stîlp al infamiei, putînd astfel să-și înceapă conferința.

Damnații de la subsol habar n-aveau de ce se petrecea la trei metri deasupra lor și din cauza asta nu bănuiau că cea mai ascuțită conștiință celtiberică urma să se consacre, în mod deliberat, ridicării nivelului intelectual al societății din care (deși nedemni, adevărat) făceau parte și ei. Dar se putea observa reciprocitatea și perfecta simetrie a fenomenului, deoarece mulțimea din sfera mijlocie și poate însuși puternicul Maestru n-aveau nici cea mai mică idee despre pasionanta realitate care se statornicea sub picioarele lor, cu simultaneitatea mai sus arătată. Fiindcă e totuși foarte important ca un adolescent ce a economisit trei *pesetas* să poată verifica direct cum sînt alcătuite tovarășele sale de rasă, care, deși fără nici o cheltuială, au reușit și ele să pătrundă în cîmpiile elizee. Pentru că, din aceste întîlniri și nu altminteri — prin generație spontanee sau cărăușie cu berze — izvorăște continuitatea biologică primară, tal germinativ pe care navighează toate celelalte sfere și care satisface feluritele trebuințe corporale și le aprovizionează cu artiști, creatori, pictori, toreadori și domnișoare la toate. Dar asta e situația : poporul, închis în sine însuși, îl ignora pe filozof, iar belșugul de automobile

luxoase de la intrarea unui cinematograf de mîna a doua nu-l făcea să simtă decît apăsarea noilor dificultăţi de traversare a străzii, fără a trage din ele învăţăminte practice asupra momentului istoric.

Cei doi prieteni — incluşi în sfera intermediară — se învecinau la dreapta cu un exseminarist într-o haină neagră de postav, tipică pentru răspopiţi, iar la stînga, cu o elegantă *de la haute*. În faţă, în spate, în lături, erau împresuraţi de cucoane de aceeaşi extracţie şi de poeţi de diferite sexe. Îmbrăcată la Balenciaga, cu o pălărie specială aleasă, sugerînd un mic coif pallasatenian, cu o unică notă frivolă şi anume o pană roşie de colibri în chip de trofeu, o doamnă îşi mişca necontenit, la nivelul ochilor, mîinile admirabile. În vreme ce-şi împărtăşea ideile (poate existente) vecinei de loc şi de pasiune filozofică, mîinile ei, ca nişte animale vii, descriau curbe ample pe imprevizibile traiectorii. Fără să se oprească o clipă, cele două jucării zburătoare se urmăreau şi lăsau să se vadă zvelteţea unei linii pe care nu o deformaseră nici petele de nicotină, nici cuticulele excedentare, nici grăsimea degenerată şi grosolană provocată pînă şi de cele mai delicate unelte. Pedro admiră o clipă unghiile ce le împodobeau. Mai lungi ca de obicei, mai concave şi mai convexe ca de obicei, mai roşii-stacojii, îl neliniştea ca şi cum i-ar fi amintit ceva.

Dar iată, marele Maestru îşi făcea apariţia şi universul îşi desăvîrşea orînduiala sferelor. Urmăriţi de ţistuiturile drept-indignaţilor respectuoşi, ultimii filfizoni se prelinseră către locurile lor după ce se stinse salva de recepţie. Cercurile purgatoriului (astfel am putea denumi locurile ieftine, doar aparent mai înalte decît scena) îşi primiră încărcătura de suflete întîrziate şi solemn, hieratic, conştient de sine însuşi, dispus să se coboare pînă la nivelul necesar, învăluit într-o graţie supremă, cu optzeci de ani de idealism european pe umeri, înzestrat cu o metafizică originală, înzestrat cu simpatii în lumea mare, înzestrat cu un cap considerabil, îndrăgostit de viaţă, retoric, inventator al unui nou stil de metaforă, degustător al istoriei, venerat în universităţile germane de provincie, oracol, ziarist, eseist, purist, cel-ce-spusese-asta-înaintea-lui-Heidegger începu să vorbească mai mult sau mai puţin în felul acesta :

„Doamnelor (pauză), domnilor (pauză), ceea ce vedeţi (pauză) că ţin în mînă (pauză) este un măr (pauză mare). Dum-

neavoastră (pauză) îl vedeți (pauză mare). Dar (pauză) îl vedeți (pauză) de acolo, de unde vă aflați dumneavoastră (pauză mare). Eu (pauză mare) văd același măr (pauză), dar îl văd de aici de unde mă aflu eu (pauză foarte lungă). Mărul pe care îl vedeți dumneavoastră (pauză) este deosebit (pauză), foarte deosebit (pauză) de mărul pe care-l văd eu (pauză). Cu toate acestea (pauză) este același măr (senzație)."

Abia își reveni publicul de sub șocul revelației, și își reluă expunerea, condescendent, cu pauze, pentru a furniza cheia enigmei :

„Ceea ce se petrece (pauză) este că dumneavoastră și eu (pauză mare) îl vedem din perspective distincte (tablou)."

Dată fiind lipsa certificatului legal eliberat de medicul care o asistase în ultimele-i clipe, nu se puteau descotorosi de cadavrul Floritei (cadavru și totodată corp delict) decît printr-unul din următoarele trei procedee : fals în acte publice, coruperea unui profesionist autorizat neimplicat în omuciderea intrauterină, înhumare clandestină în afara pămîntului sfințit. Creierul activ al lui Moacă nu conteni să caute soluția, ajutat de Amador, revenit — fidel — ceva mai tîrziu, după agresiunea-interogatoriu la care fusese supus de către individul cu mutră patibulară. Fiecare dintre aceste soluții contradictorii își avea dificultățile ei proprii. Cel mai simplu ar fi fost să obțină de la don Pedro semnătura pe certificat, dar era imposibil, deoarece, dedicat *full-time* investigațiilor biologice, nu dispunea de autorizația Colegiului și ca atare nu putea atesta decesul în termeni legali. „Dacă n-ar fi tot sîngele ăsta, l-am chema p-ăla de jos", opină Moacă. „Ar fi putut să fie moarte subită." „Nu-i altceva de făcut decît s-o-ngropăm noi, da-nchisoarea ne mănîncă pe toți." „E loc în curte." „O să ne toarne : nația aia nu mi-a plăcut de loc." „Asta nu-nseamnă că toarnă." „N-o fi turnînd el, da' ascultă la mine, ăsta ne-o coace." „Bătrîna și vraciul o să-și țină gura, că au de ce."

Dar rotunda consoartă se așternuse de mult la drum și pornise în recunoaștere, bătînd kilometri de praf, pînă într-o zonă locuită de ființe neticăloșite de emigrație, ca să poată asculta (ca la ea în sat) dangătul de mort al clopotului de la biserică și pentru ca rugăciunile și răspunsurile îndătinate să însoțească trupul nefericitei sale fete, cînd gropari profesio-

nişti, cu îndemînarea şi iuţeala căpătate prin ani de muncă, aveau să arunce primele lopeţi de ţărînă roşcată pe coşciugul pe care era gata să-l cumpere ca să aşeze în el rămăşiţele pămînteşti golite de sînge, oricîte complicaţii legale ar fi putut atrage dorinţa asta iresponsabilă, dar adînc înrădăcinată, pentru toţi cîţi îi hotărîseră soarta în prezenţa, dar fără consimţămîntul ei.

Trupul Floritei, în vremea aceasta, zăcea într-o desăvîrşită odihnă, încă nu începuseră înlăuntru-i secretele frămîntări ce întovărăşesc moartea. Sora ei, cu faţa schimonosită, presăra cîteva flori împrejurul cadavrului şi o privea.

Cu bucurie, cu jubilaţie, cu nerăbdare, cu o excitaţie logoreică şi cu impresia difuză că sînt foarte inteligenţi, musafirii se năpusteau către domeniile acrobaticului servitor şi se aşezau imediat în felurite atitudini, unii în fotoliile gigantice, alţii pe braţele şi spătarele aceloraşi fotolii capabile să ofere adăpost confortabil păsărilor culturale care, astfel cocoţate pe prăjini, cu un pahar de mei în mînă, îşi expediau ruladele în toate direcţiile, vocile fiecăruia deosebindu-se mai curînd prin nuanţa sonoră a trilurilor, decît prin conţinutul lor specific. „Ce uşor îl înţelegi!" era ciripitul rostit cel mai adesea de păsări tinere cu cioc trandafiriu, sfielnic zurbagii, aproape umile, neîndrăznind încă să-şi ia zborul către ramurile cele mai de jos ale arborelui ştiinţei; „l-am urmărit perfect", indica o treaptă mai sus pe scara autosuficienţei, iar la cel ce-l profera, pe lîngă recunoştinţă, se distingea şi aprobare pentru felul cum filozoful îşi susţinuse ideile fundamentale; „a fost mai bine ca niciodată" era un croncănit răguşit de cunoscător care gustă fructele din pom şi ştie dacă sînt avocatiere, mango, ananas sau altă specie de rod tropical şi totodată îşi dă avizul dacă gradul de coacere este optim şi dacă la curăţire şi decorticare s-au respectat regulile bunului-gust; cel ce afirma: „Chestia cu mărul a fost genială, nimeni n-a explicat atît de precis şi atît de clar că Weltanschauung-ul fiecăruia depinde de propria sa situare în cosmos" era o mare pasăre sacră, bufniţă grea de înţelepciune, definitiv instalată în colţul cel mai umbrit al coamei copacului. În afara tuturor clasificărilor, pasăre graţioasă, dar şi abilă păsărăreasă, stăpîna casei zbura din cracă-n cracă, intonînd cîntece mai complexe care, deşi

slujeau — ca şi la celelalte zburătoare — la propria glorificare şi împodobire, aveau şi ţeluri mai subtile, ca intermedierea şi împreunarea grupurilor, uneori defectuos constituite şi cu echilibrul dinamic constant tulburat de o continuă mişcare de compunere-descompunere. Veghind ca nici o alcă, printr-o excesivă izolare, şi nici un struţ iresponsabil, cu zvîrlituri de picior nepremeditate, să nu tulbure armonia generală, îşi distribuia stolurile prin vastele-i sere de aclimatizare, unde-şi găseau confortul dorit atît păsările destinate prin naştere unor înalte climate sociale, cît şi cele ce-şi mărturiseau prin fîlfîieli impudice sau ciuguleli prea hămesite la bufet ori triluri excesiv de inteligente provenienţa din tărîmuri mai joase, de lîngă iazuri mîloase şi pîraie inferioare cu unde impure. Păsările acestea nostime nu puteau răzbate pe asemenea înălţimi, nehărăzite lor, decît mulţumită unor alese înzestrări de penaj sau de ciripit, care să compenseze prin valori estetice şi „interesante" mediocritatea fundamentală a speciei lor. După cum mutaţii rarisime în sînul unei familii de potîrnichi de culoare pămîntie fac să se ivească, fără cauză aparentă, un urmaş cu pene sidefii, ori printre vulgari botgroşi să se nască un strănepot nesperat cu un superb jabou roşu ca focul, aşa şi păsările-toreadori, păsările-pictori şi chiar, mai rar, păsările-poeţi sau scriitori (dacă darul poetic era însoţit şi de un cap nobil cu profil numismatic), deşi fii ai plebei, puteau sta alături de păsări-ale-paradisului şi aristocratice flaminge-roşii, care însă — oricum — continuau să se deosebească de parveniţi prin fineţea picioarelor, lungimea gîtului şi penajul aranjat de cei mai mari croitori.

— Văd că ai venit şi dumneata, rosti amabil păsărăreasa-şefă, oprindu-şi privirea asupra lui Pedro, care avea o înfăţişare de pinguin, în costumul său bleumarin, boţit şi prea strîmt. Ţi-a plăcut conferinţa ? şi între timp scruta orizontul ca să găsească — cu dificultăţi — cui să-l prezinte pe cercetătorul necunoscut, bun prieten al lui Matías, dar fără altă atracţie. Doar dacă ar pomeni de *cancer*, cuvînt crud, cu multe şanse de a răscoli din măruntaie interesul unei anumite marchize bătrîne în curs de zbîrcire definitivă, dar îngrijindu-şi încă, pătimaşă, carcasa cărată cu atîta răsfăţ de-a lungul anilor. Zis şi făcut, şi-l luă de braţ pe tînărul cuprins de panică, fără a-şi da osteneala să-i descifreze murmurul

ininteligibil, mulțumindu-se doar să zîmbească pe cînd străbăteau luxuriantul desiș al cocteilului unde curpeni răsuciți ardeau sub învăpăierile rîsetelor și scînteierile țipetelor ascuțite de papagalițe surprinse de geniul incredibil al interlocutorilor.

Cînd Pedro se pomeni plantat în fața celor două nobile doamne cufundate în lumea lor, după ce făcu gestul de semireverență, semi-sărutmîna ratat, după ce auzi cuvîntul *cancer* ieșind din gura gentilei sale prezentatoare și după ce aceasta dispăru, își dădu seama cu groază că (deși perfectă amfitrioană) stăpîna casei comisese o greșeală de calcul și că se petrecea ceva cu totul aparte, despre care cele două cocostîrce cu pielea tăbăcită preferau să schimbe impresii personale și să exercite o vigilență implacabilă, așa încît nu-i acordară decît o păguboasă rămășiță de atenție. După un interval de timp neprecizat dar lung, bîrfa confuză a babelor se întrerupse și amîndouă îl străpunseră cu privirea, prețăluindu-i calitatea cravatei și a pantofilor.

— Dumneata ești nepotul lui Dolores ? spuse una dintre bătrîne.

— Nu, doamnă. Eu...

— Ce-a spus Mathilde ? Că Dolores are cancer ? o întrebă cealaltă pe tovarășa sa și totodată pe Pedro, deși oblic și dezinteresat. Biata fată !

— Nu. A spus că *eu* lucrez în domeniul cancerului.

— A, dumneata... Ești doctor ?

— Mai bine zis cercetător. Fac studii asupra cancerului la șoareci, care...

— Dar mata ai fost la conferință, constată cea dintîi, dînd ascultare unei necesități de precizie.

— Da.

— Și ce-are a face cancerul cu filozofia ? obligîndu-l astfel pe Pedro să scornească un răspuns de duh care fu cît pe ce să-i apară, dar nu sosi.

— Puteți face cîte experiențe vreți, că de vindecat tot nu se vindecă.

— Nu *încă*.

— Și mata spui că Dolores are cancer. Ce tratament i-au aplicat ? Oricum e pe ducă, săraca de ea.

— Eu n-am spus...

— Ce rost are să negi ? Știe toată lumea. Cancer la plămîni. În familia lor toate mor de asta. Dar se încăpățînează

să spună că nu, că e pneumonie. Toată lumea știe că maică-sa a avut cancer și sora ei, călugărița, cancer... Ei ! Mathilde ! și cu o agilitate de necrezut pentru înfățișarea ei se ridică și porni în urmărirea amfitrioanei, care, făcîndu-se că n-o aude, își lua zborul către un notabil jurisconsult ce pontifica, înconjurat de cucoane mai aproape de vîrsta ingrată decît ar fi vrut-o, despre drepturile femeii în caz de nesemnare la timp a contractului de separare de bunuri.

Pedro profită de fuga ei ca să scape și de cealaltă bătrînă cu aparență de surdă, discret și fără vorbă, arborînd un aer plin de atenție și ținînd în mînă paharul gol în chip de scuză salvatoare. Și-n atitudinea asta de beduin în apropierea oazei dădu peste Matías întovărășit de o tînără blondă și zveltă care-l sorbea devoratoare din ochi și chiar își lăsa o mînă suavă pe reverul hainei lui de bărbat viguros și-i punea întrebări la care Matías, măgulit și orgolios, nu părea grăbit să răspundă. Pedro, cu un surîs de naivă mulțumire, dădu să se apropie, ca să pună astfel capăt rătăcirii sale de geamandură fără amare, prin salonul plin de necunoscuți, dar, cînd să-și ridice mîna și să-și întredeschidă gura a salut, îl opri căutătura împietrită a prietenului său, care, cu un aer de absolută înstrăinare, ignorîndu-l nu numai ca entitate personală, ci și în ipostaza lui de corp fizic, capabil deci să interfereze privirile, îl imobiliză. O clipă, Pedro se întrebă dacă nu cumva e victima unei erori, a uneia dintre acele halucinații care — în momentele de așteptare — ne fac să proiectăm pe fața unui necunoscut trăsăturile și chiar expresiile familiare ale persoanei ce ne consumă timpul. Dar nu, era Matías în carne și oase, deși nu-l cunoscuse niciodată sub înfățișarea asta. Nu numai felul de a privi îi era altul, dar și rictusul gurii se modificase și era evident că din ea nu îi ieșeau cuvinte latinești, ci altele, mult mai banale, pronunțate într-un idiom secret, cu valoare apreciată numai de inițiați și bucurîndu-se, printre alte virtuți, de puterea de a stîrni fiori de intimitate sau de pasiune în unele creaturi delicioase, al căror grumaz gracil exală un halo luminos pe care capul navighează orientat magnetic spre cel ce le rostește. Corpul lui Matías își ierarhizase și el membrele altfel, așa cum Pedro intuise cu totul fugitiv în clipa cînd — în ajun — mama prietenului său pătrunsese în același salon, acum atît de brusc metamorfozat.

Paharul pe care şi Matías — supunîndu-se parcă unui imperativ categoric universal — îl avea în mînă era ţinut şi ridicat şi golit într-un fel aparte, la fel de precis în detalii, la fel de diferenţiat în mişcări, la fel de lent desfăşurat în spaţiu ca şi un rit de la care orice abatere ar fi însemnat un sacrilegiu. Şi astfel, acelaşi Matías cu care-şi împărtăşise uluirea în faţa totalei găunoşenii a conferinţei Maestrului părea acum preschimbat într-o fiinţă distinctă, oferindu-i spre observaţie o suprafaţă tot aşa de necunoscută ca şi cealaltă faţă a lunii, totuşi existentă fără nici o îndoială. Şi ca să-i confirme prezenţa vechiului său prieten, aflătoare sub aparenţa poate mai reală decît cea cunoscută lui, un ochi clipi brusc, ca un fel de semn conspirativ, vrînd parcă a-i spune : „Pisăloaga asta nu mă lasă să viu cu tine, să pălăvrăgim despre ce ne place nouă, dar dacă ai şti cît e de delicioasă, m-ai ierta".

Pedro se lăsă adînc în unul dintre acele fotolii infinit de moi, în care, o dată tolănit, cobori în profunzimi insondabile. Se văzu silit a-şi mărturisi că furnicăturile pe care le simţea nu erau altceva decît invidia : fiara galbenă aşezată de pictorii medievali în cortegiul alegoric unde Luxuria este o femeie goală cu un măr în mînă, iar Trufia o femeie înveşmîntată, cu coroană pe cap. Toată lumea aceea unde cuvintele dobîndesc o semnificaţie pe care nu o stăpîneşte (dar ar putea ajunge s-o stăpînească) şi unde gesturile îşi află frumuseţea într-un spectru care lui îi rămîne invizibil (dar pe care, într-o bună zi, ar putea ajunge să-l vadă, o dată vindecat de daltonismul său inavuabil) alcătuieşte o rezervaţie cu fiinţe de altă specie, arătîndu-se binevoitoare şi îndatoritoare faţă de el, dispuse să-l ajute să urce, una cîte una, treptele unei scări foarte lungi, dar nu inaccesibile. Da ! Nu este decît un act de voinţă, atît. La fel ca ispitirea îngerului : „Mîncaţi din fructul acesta şi veţi fi asemenea zeilor". Şi-i de ajuns să faci pasul, sau gestul acesta, sau să muşti şi să te aşezi în rîndul ce duce într-acolo. Trebuie pur şi simplu să se hotărască să li se-alăture, să meargă drept spre fruct, să adere, să se asimileze, să-şi îmbrace noua natură. Dar nu vrea. Suferă pentru că nu vrea. Suferă pentru că se obligă să dispreţuiască ceea ce-n clipa asta invidiază — ticălos. Oare dispreţuieşte felul ăsta diferit de viaţă pentru că este realmente vrednic de dispreţ sau pentru că *el* nu este capabil să se apropie destul ca să-l împărtăşească ? Oare nu-i decît un resentiment de deposedat sau morala lui

are o valoare absolută ? Dacă-i atît de sigur că ceea ce vrea să fie coincide cu ceea ce trebuie să fie, de ce suferă ? De ce este invidios ? Este prea mult să sufere din cauza lumii acesteia mici unde ar putea străbate şi n-o face, din cauză că femeile-păsări aurite de aici sînt stupide şi frivole. Să fie ascultat şi admirat, să ştie cum se sărută o mînă, să fie admis în dialogul insinuant, să fie sus, să fie unul dintre ai lor, dintre cei aleşi, dintre cei ce sînt dincolo de bine şi de rău pentru că au cutezat să muşte din mărul vanităţii sau pentru că l-au căpătat gata muşcat şi-l respiră ca pe un văzduh imponderabil şi impalpabil.

— E, dar ce faci aici singur-singurel ? îi spune păsărăreasa-şefă.

— Matías era foarte ocupat, explică Pedro vindicativ.

Ciuda îi îngăduie să fie violent, pentru că după analiza de adineauri este dispus să nu mai admire pe nimeni şi să nu se teamă de nimeni, ci să se îmbrace într-o armură de insolenţă.

— Nu vrei să-mi spui că eşti supărat.

— Nu înţeleg rostul acestor reuniuni mondene. Parcă spuneaţi că se va comenta conferinţa ?

— Dar nici nu s-a vorbit despre altceva... dumneata ai fost în lună. N-ai discutat cu profesorul ? Şi arată către un grup numeros unde încă dizertează un domn chel. Vrei să te prezint ?

— Nu, vă mulţumesc. Trebuie să plec.

— Te-ai supărat. Îţi închipui că te-am neglijat.

— Nu, e altceva.

Şi pe negîndite, căzînd şi el în cursă, vrînd să facă pe interesantul, să se împodobească cu pene proprii, fie ele chiar ţipătoare, adăugă :

— Noaptea trecută am operat.

— Nu mai spune ! exclamă strălucitoarea doamnă. Povesteşte-mi ! Dar înainte ca el să-şi înceapă relatarea e silită să se ridice. Scuză-mă !

Profesorul se îndepărtează, se pregăteşte să părăsească reuniunea. Învăluit în erudiţie, se clatină ca o corabie înainte de a ieşi în larg. Ce păcat ! De ce pleacă aşa de repede ?

— Doamnă...

— Mai stai. Nici n-am putut sta de vorbă cu dumneata. Sînt atîtea lucruri pe care-aş vrea să mi le explici...

— O secundă, dar numai o secundă... şi o conduce într-un colţ de lîngă uşă unde, cu gesturi blajine şi privire intensă, îi comunică o înţelepciune pentru ea total indiferentă. Pedro o veghează cu priviri posesive ; i se pare că a şi dobîndit drepturi asupra acestei femei şi că atenţia ce-o consacră altuia i-a fost furată lui. I-ar plăcea ca ea să-l asculte. Era dispus să-i povestească... dar cadavrul Floritei apare în mijlocul salonului. Pe covorul adînc, gros, moale, stufos se odihneşte mai confortabil decît în patul de-acasă. Halucinant de îndîrjită în goliciunea ei, îşi lasă sîngele să se prelingă capricios printre mobile şi printre picioarele convivilor hipertrofiaţi. Fără îndoială, este unul dintre obiectele pe care ei nu le văd, de vreme ce trec pe lîngă ea sau chiar o calcă în picioare distraţi, şi tot n-o observă. Printre legile acestei lumi de zei şi de păsări este şi vreuna destinată cadavrelor.

Matías soseşte alarmat, cu faţa contractată, a uitat-o pe zîna blondă ce adineauri îşi rezema mîna de pieptul lui, pare a-şi fi recăpătat felul de-a fi obişnuit, îl priveşte preocupat. Îi spune ceva în legătură cu o chestiune gravă, foarte urgentă. A venit cineva şi vrea să stea de vorbă cu el. Foarte important. Aşteaptă sus, în aceeaşi cameră unde marele ţap continuă să prezideze sabatul imobil. Matías este foarte nervos. De ce-i atît de palid ? Cineva vrea să-l vadă imediat. E nesfîrşită ridicarea din profundul fotoliu. Straturile de tăcere sînt atît de groase, încît vocea lui Matías abia ajunge pînă la el. Ghiceşte după gesturile lui ce se întîmplă. Matías l-a luat de braţ şi-l scoate din incinta serbării, îl smulge de lîngă prezenţa divinităţilor, conducîndu-l către o realitate care-l aşteaptă acolo, alături, în odaia lui, înaintea marelui ţap dominator.

Diferenţa dintre fabricile care lansează serii mari şi cele care scot doar cantităţi restrînse de produse manufacturate nu este numai — cum s-ar putea presupune — de tip cantitativ, ci există diferenţe calitative şi numai graţie lor aplicarea regulilor izvorîte din taylorism dobîndeşte o eficacitate infinit superioară şi de alt ordin. O fabricaţie atinge anvergura proprie *marii serii*, numai cînd producţia pe bandă repartizează unul sau mai mulţi muncitori pentru îndeplinirea fiecăreia dintre operaţiile minime ce rezultă din analiza şi descompunerea pro-

cesului tehnologic în componentele totalității sale bine integrate. Abia atunci principiul cronometrajului este pus pe deplin în valoare și tot atunci se poate preveni situația ca întreaga fabrică *să fie silită să lucreze în pas cu cel mai slab dintre muncitori.* O planificare adecvată pe ansamblu, cu indicatori schematici de complexitate relativă pentru fiecare operație în parte, și o economie de deplasări, mișcări, întreruperi, chibzuiri, cu excluderea absolută a factorului talent, dau pînă la urmă rezultatele dorite de noi toți. Raționalizarea aceasta încă n-a ajuns poate să se statornicească atît de precis în nici o întreprindere din orașul nostru din lipsa producției de masă necesare. De aceea, pentru a ne face o idee despre principiile sale de bază, vom recurge la un așezămînt unde, cu toate că nu e vorba de o manufactură propru-zisă, există un număr suficient de obiecte de prelucrat pentru ca normele de raționalizare să-și atingă eficacitatea neîndoioasă. Este vorba de înhumările verticale practicate în cazul cadavrelor unor persoane, care, făcînd parte în timpul vieții din clase sociale mai puțin cuprinse, nu au putut sau nu au vrut să-și achiziționeze un loc de veci și de aceea urmează a fi instalate în mod imprecis într-un teren viran și fără limite, unde rămîn numărul de ani necesar ca procesele de putrefacție să-și desăvîrșească opera, fiind ulterior strămutate în groapa cunoscută sub denumirea elegantă și sonoră de osuar. Cum terenul disponibil (cu toată extinderea substanțială a deșertului circumurban) este fatalmente limitat, pe cînd numărul morților poate fi considerat practic infinit, de vreme ce în scurgerea neîntreruptă a timpului, fiecare zi, cu parcimonie sau generozitate, aduce o nouă încărcătură, a trebuit să se pună la punct o tehnologie menită, pe de o parte, să limiteze extinderea zonei de putrefacție, iar pe de alta să reducă și cheltuielile pe care vistieria publică e silită să le consacre acestei prestații ultramoderne, puse la dispoziția oricărui cetățean. Esența și fundamentul taylorismului constau — după cum se știe — în eliminarea din activitatea fiecărui muncitor a tuturor momentelor neproductive (fie că așteaptă sosirea uneltelor, fie că își potrivește într-un mod convenabil piesa de prelucrat, fie că își aprinde în treacăt țigara) și în stabilirea unui randament strict pe tot timpul lucrului pentru fiecare dintre mișcările constitutive ale acestei activități neîntrerupte ce duce la modificarea situării

în spațiu a materiei, în speță a celei ce alcătuiește obiectul în curs de fabricație. În conformitate cu normele acestea, groparii din cimitirul de Est, în loc să se tot joace cu cranii sau tibii și să facă pe seama lor glume macabre și aproape totdeauna de un gust îndoielnic, își dedică activitatea în mod continuu unei munci standardizate și raționale. În timp ce una dintre echipe, să-i spunem A, execută în pămîntul roșcat gropi paralelipipedice cu o adîncime medie de patru metri și cu lungimea și lățimea cea mai convenabilă demonstrată de o lungă experiență, altă echipă, s-o notăm cu C, transportă cu roabele, spre locuri unde este valorificat ca material de rambleiaj, pămîntul excedentar — adică ceva mai puțin de șapte optimi din totalul excavat — iar echipa B se ocupă numai cu înhumarea propriu-zisă, care, fiind faza cea mai specializată a procesului, merită o descriere mai amănunțită. Conform schemei de raționalizare, fiecare dintre muncitori se consacră exclusiv activității sale specifice, materiile prime fiindu-le furnizate de alte servicii auxiliare, într-un ritm a cărui periodicitate trebuie riguros controlată dacă se urmărește realizarea unui randament optim. Ritmicitatea este garantată prin depozitarea preliminară a tuturor celor ce urmează a fi transportați pe durata unei zile de muncă într-o magazie spațioasă, de unde pleacă transporturi la intervale regulate, deplasarea făcîndu-se cu viteze uniforme pe diversele cărări dinainte desemnate. Întrucît timpul investit în fiecare piesă oblongă este precis determinat, el constituie factorul de bază al periodicității, la care se adaugă un coeficient de corecție întemeiat pe respectul durerii omenești a rudelor ; astfel este posibil să se evite ciocnirea cortegiilor funebre sau suprapunerea lor în același sector de lucru. Această pudoare este ocrotită cu și mai mare succes prin stabilirea unor trasee separate pentru fiecare transport succesiv. O dată sosit obiectul la picioarele gropii paralelipipedice, abia părăsită de echipa A, care începe să sape alta asemănătoare în apropiere, intră în acțiune muncitorii din echipa B. Cu mișcări rapide și precise desfășoară două frînghii groase și le trec pe sub sicriu : una la nivelul teoretic al gîtului sau ceva mai jos, în dreptul vertebrei proeminente de la obîrșia spinării ; cealaltă în poziția teoretică a scobiturii genunchiului sau a depresiunii poplitee. Astfel amplasate, frînghiile asigură echilibrul perfect al sarcinii. Cu ajutorul lor, fiecare dintre cei patru membri ai echipei prinzînd de cîte un

capăt, coşciugul (confecţionat din scînduri de pin de grosime redusă, pentru a înlesni pătrunderea cît mai rapidă a tuturor elementelor necesare unei copioase putrefacţii : umiditate, ţărînă, rădăcini, germeni, larve de insecte, viermişori lăptoşi) coboară repede, fără poticneli sau abia atingînd pereţii verticali ai cavităţii. Cînd ajunge la fund, după ce i se verifică orizontalitatea, frînghiile sînt retrase lesne, şi anume dînd drumul unui capăt şi trăgînd în sus de celălalt. Acompaniamentul sonor şi religios al înhumării s-a desfăşurat simultan şi după ce i s-a oferit uneia dintre rudele cele mai apropiate posibilitatea de a arunca un pumn de ţărînă pentru a suspenda precara intangibilitate a capacului, cei patru muncitori, cu mişcări sincronizate şi fără a se stînjeni unul pe celălalt, acoperă obiectul cu un strat de pămînt destul de gros ca să-l ascundă privirii curioaselor şi uneori chiar impertinentelor cimotii care se încăpăţînează să se aplece peste bortă, în nădejdea că ar mai putea zări un petic de scîndură neagră, dar nu atît de gros încît să diminueze sensibil capacitatea gropii şi să afecteze în consecinţă randamentul muncii. O dată isprăvită depunerea acestui strat de pămînt care-l îmbrăţişează strîns pe mort (lăsînd totuşi aerul necesar viitoarei vieţi necrofage), muncitorii din echipa B schiţează un gest atît de expresiv de *all right, finito,* s-a făcut, gata, încît toţi cei rămaşi în jurul gropii ca să studieze coloritul ocru al substanţei pămîntoase suprapuse devin conştienţi de inanitatea ocupaţiei lor şi, ridicîndu-şi ochii, după o scurtă nehotărîre o iau pe urma paşilor — mai fermi — ai capelanului oficiant în acest loc de odihnă şi ai ministrantului său care se retrag în mare viteză către magazie după un nou transport. Şi e şi timpul s-o facă, fiindcă se apropie în taină, greu de desluşit pentru ochii aburiţi de durere, următorul transport conform exigenţelor unei bune raţionalizări. În felul acesta înhumările verticale fac posibilă stivuirea în cel mai mic spaţiu şi cu efort fizic minim a unei cantităţi maxime de răposaţi, fără ca bunele moravuri sau religia să sufere vreo ştirbire. Iar idealul — aproape utopic — al unei munci bine făcute este atins fără pic de pedanterie de aceşti simpli muncitori.

Supus destinului comun, cadavrul Floritei, livid şi pseudovirginal, sosi în depozitul amintit la un ceas incert şi fu depus în şirul bine administrat de mese sarcofagice. Cimitirul de Est

își desfășurase în lumina soarelui toate podoabele sale halucinante de grădină fermecată din pînzele lui Bosch. Acoperișurile ascuțite ale pagodelor își înălțau olanele multicolore într-un spațiu oriental. O mulțime peregrină, lenevoasă și îndoliată străbătea în grupuri mici aleile, admirînd feluritele minuni : firide în șatrange la toate căsuțele morților, fiecare cu ușa ei, la care ai fi putut bate, și accesibile grație unor paraboloizi spiroidali ce înșurubează pămîntul permițînd, cui plătește, să zacă pe veci la al treilea pe stînga ; arbori ascuțiți, împresurați la poale de flori mai cu seamă galbene ; zone sterpe, unde nu este îngăduită nici o lespede permanentă, ci numai trecătoare cruci de lemn ori de fier sau mărunte grilaje de grădină privată de mărimea unui trup ; edificii concepute de un arhitect smintit în momentul de apoteoză al prostului gust de la începutul secolului ; toate aceste elemente heteroclite izbutesc să creeze laolaltă impresia unui peisaj de evantai japonez, din care au fost extirpate lacurile artificiale, brațele de apă, podurile arcuite și sălciile plîngătoare.

Rotunda consoartă însoțită de trei bătrîne, omul de la cîrciumă în haine de catifea reiată, o verișoară de la țară și nevasta lui Amador au fost unicii martori ai abilelor manevre prin mijlocirea cărora se întorcea în pulbere ceea ce din pulbere ieșise ca o nălucă de carne ispititoare. Dar după ce pămîntul ce avea s-o însoțească în lunga-i călătorie fusese așternut pe sicriu cu alarmante bufnituri a gol și alți trei tovarăși de drum se culcaseră peste corpul tînăr al Floritei, sosi ordinul de exhumare semnat, în virtutea cine știe căror stranii mașinații, într-un tribunal colbuit, de către un judecător îndepărtat, pe o hîrtie nearătoasă, dar perfect legalizată, și adus de un aprod pe bicicletă pînă la necropolă. Și în chipul acesta absurd, Legea — pururi inumană — sfărîma ritmul muncii și făcea imposibilă îndeplinirea normei obișnuite în productivitatea unei zile de muncă. Pămîntul afînat trebui din nou să fie scos, jumătate-jumătate de echipele B și C, întrucît echipa A susținu că așa ceva nu intră în atribuțiile ei, și proaspetele coșciuge, cu frumoasa lor culoare chinoroz, încă foarte puțin pătată, se aliniară impudic într-o promiscuitate răvășită și fără precedent, înfățișînd iar sub soare ceea ce n-ar mai fi trebuit să se arate vreodată.

— Asta este, spuse impasibil și ferm, maistrul tuturor echipelor o dată deschis obiectul ca să demonstreze incompati-

bilitatea erorii cu mintea sa organizatoare ; cadavrul Floritei își începu calea întoarsă pe drumul fără întoarcere, dar nu către magazie, ci către alt edificiu învecinat, la fel de spumos și de asiatic, unde domneau — în timpul orelor de lucru — medicii legiști, și — neîntrerupt — ajutorul de la autopsii, gras, rubicond, jovial, mai presus de orice scîrbă, cunoscător versat al corpului omenesc și al multiplelor specii de viermi.

Marele ochi acuzator (care, instalat în timpul zilei în vîrful boltei astronomice, își aruncă lumina insidioasă nu numai pe suprafețele netede ce i se expun cu nevinovăție privirii, ca fațadele caselor văruite, acoperișurile șubrede ale cocioabelor, ci și în colțurile umbrite unde se reculeg sufletele sensibile, el, care mulțumită însăși luminii își duce pînă la limite activitatea înșelătoare, îndîrjindu-se cu încăpățînare în fața fiecărui spectator surprins ca să-i arate într-o demonstrație aparent inatacabilă, că numai suprafața opacă a lucrurilor, forma, măsura, dispunerea lor în spațiu posedă o realitate și că, dimpotrivă, esența lor, semnificația profundă și simbolică oferită noaptea de atare entități este cu desăvîrșire lipsită de valoare) își prelungește, ca-n orice zi, activitatea de transmutare pînă în miezul lumii umbrelor, în palatul fiicelor nopții, unde, încremenită, dar pururi prevăzătoare, se odihnea, ca regina furnicilor, cu pîntece mare și alburiu, dulcea și inefabila doña Luisa. Ca omologul ei din celălalt regat al umbrelor, și ea era capabilă să transforme creaturile tinere pornite să devină cinstite dansatoare în zborul nupțial, îmbrăcate-cu-lungi-văluri-albe, în neobosite lucrătoare aptere ; și tot aidoma omologului ei, nu avea nevoie, pentru trista însă rentabila transformare, să recurgă la mutilări chirurgicale, la extirpări de organe sau la centuri de castitate rigide și lăcătuite ; simple modificări în regimul alimentar și în comportamente (inclusiv o amănunțită prefacere a orarului ce hotărăște alternarea veghii și somnului) dădeau cu ușurință rezultatele urmărite. Astfel, la fel cum un perete de sticlă într-un stup sau un furnicar determină o ripostă neîntîrziată din partea colectivității care tapisează piesa translucidă cu o substanță opacă, restabilind atmosfera obscură caracteristică acestor locuri și singura convenabilă activităților lor specifice, tot așa și în furnicarul doñei Luisa, intrarea marelui mincinos și a razelor sale defor-

mante era stăvilită cu obloane, persiene de rafie verde, jaluzele de lemn şi draperii grele. Ochii împodobiţi artistic cu dungi albastre, cu pleoape rimelate şi picături (cu însuşiri dilatante) nu erau siliţi să îndure ineluctabila jignire cu care ziua le pedepseşte pe congenerele solitare şi aparent libere care, în lipsa unei organizaţii adaptate activităţii lor, sînt în primejdie, din clipa cînd părăsesc în tovărăşia clientului decepţionat, camera de pensiune ieftină sau închiriată de cucoana văduvă ce-şi duce zilele din obolul lor, ca însoţitorul lor să vadă cum se estompează şi dispare în atmosfera ucigaşă a zilei, ca într-o poveste cu zîne, huria lascivă cu care greşit socotise că-şi împărţise aşternutul : şi nu mai găseşte la braţ cu el decît o gospodină grăbită să-şi facă piaţa, o bucătăreasă ce încruntă din sprîncene văzînd că s-au scumpit legumele. O singură încăpere nu era ferită de acţiunea înşelătoare a soarelui, căci puterile malefice nu puteau da înăuntrul ei peste nici o fiinţă susceptibilă de asemenea metamorfoze. În bucătăria unde-şi făcea de lucru slujnica, soarele pătrundea prin curtea interioară şi mîngîia un motan deprins, de-a lungul grozavelor şi neplăcutelor ceasuri ale zilei, să-şi împrumute căldura vie rotundelor coapse ale doñei Luisa. Într-adevăr, înalta ei poziţie ierarhică nu-i permitea să-şi omoare timpul cu lucru de mînă sau cu croşetat fulare, ca o doamnă-patroană de rînd, care-şi cîştigă din greu colţişorul de paradis de-a lungul unei existenţe aproape fără o clipă de răgaz, ci îi plăcea mai curînd să mîngîie blana de pe spatele animalelor nobile, dintotdeauna admise în palate, ogarii, gazelele şi elegantele feline nedomesticite. Astfel, aşezată într-un colţ din bucătărie, singură printre făpturile nocturne, capabilă să ţină piept luminii, doña Luisa se odihnea, cu ochii ei batracieni abia întredeschişi, lunecîndu-şi palma, iar şi iar, pe crupa motanului negru care-i răspundea cu o muzică secretă, perceptibilă prin pipăit ca şi prin auz.

În faţa ei, Matías şi Pedro păreau doi paji călători în drum către Locurile Sfinte, opriţi la un castel să ceară adăpostire peste noapte şi făgăduind în schimb să-şi împărtăşească duhul doamnelor de la curte şi să le distreze. Conduşi la bucătărie, soarele îi găsea şi pe ei mai puţin rezistenţi decît pe matroană, mai plăpînzi şi mai palizi, după o zi de spaimă şi de meditaţie. Intraţi la gînduri, adulmecînd primejdia, apelaseră, într-o necugetată încercare de a evita inevitabilul, la subter-

fugiul, la fuga asta descreierată pe lumea cealaltă, de aci, pe care o cunoşteau bine, în care orele se scurgeau într-un alt ritm, iar hotarele conceptelor nu se suprapuneau peste cele trasate de realitatea diurnă, luminată strălucitor de ideea morţii şi a pedepsei. Fără să ştie, Pedro parcurgea drumul obişnuit al delincventului care, după ce şi-a comis crima într-un cerc străin, se întoarce în lumea cea mai potrivită pentru el. Aşa cum ochii anumitor animale au ajuns să se atrofieze de neîntrebuinţare şi nu mai sînt decît bumbi orbi sub pielea de pe gît şi nu se mai deschid niciodată, la fel şi ei îşi ascund sub frunte organele invizibile ale discernămîntului moral care, din nefuncţionare, nu se mai deschid. Îndeobşte, asemenea ofidieni sau reptile, tupilaţi în crăpăturile rocilor şistoase, se hrănesc, nepăsători, cu gîngănii mărunte, dar dacă uneori, în loc să devoreze onorariul prietenei lor de noapte, muşcă din venitul, deşi mai firav, plămădit totuşi dintr-o altă substanţă, al funcţionarului de bancă sau al taxatorului de la tramvaie, pier striviţi fără scăpare, nu atît din pricina delictului în sine, cît pentru că au cutezat să-l comită la lumina zilei.

Matías şi Pedro, complice şi delincvent, după ce străbătură coridoarele şi scările în penumbră, grele de mirosul fumului de tutun răcit, după ce păşiră peste femeile îngenuncheate care frecau pe jos, după ce lunecară pe mozaicul umed şi recunoscură pe parchet mirosul ce se ridică vara din pămîntul umed, după ce întrezăriră prin uşile deschise unica schimbare a aşternuturilor care caracterizează bordelurile economice bine administrate, după ce întîlniră, pe un alt coridor, pe singurul bărbat al casei, un oligofren cu o mînă atrofiată, comisionarul acelei case boccaceşti, în drum, şi el, împovărat cu un coş cu merinde, tîrîndu-şi laba betegită (mulţumită viguroasei sforţări a piciorului sănătos) către bucătăria îndepărtată, se aflară deodată faţă în faţă cu idolul budist scăldat în lumină. Soarele pătrundea în bucătărie şi dădea naştere pîrîului vizibil de particule infime care-i dezvăluia trecerea prin locurile părăsite-n voia pulberilor. Doña Luisa, cu pleoapele puţin lăsate, îi zări intrînd şi rămase încremenită, dovedind alte înzestrări decît bunăvoinţa comercială de peste noapte şi simţămintele ei aproape tandre pentru bărbaţii foarte tineri. Matías se repezi la idol şi, încordîndu-şi braţele nobile şi stomacul răscolit de greţuri, o îmbrăţişă.

— Am sosit. Unde-s fetele ?

— E prea devreme, îi informă severa matroană.

— Nu-i nimic. Mîncăm cu dumneata împreună. Eşti invitata noastră. Pedro ne invită.

Intră comisionarul. Cu un gest, doña Luisa îl făcu să se apropie ca să se uite ce are-n coş. Ca să vadă mai bine, cu cealaltă mînă îl dădu la o parte pe Matías. Pedro rămăsese lîngă fereastră, speriat, oarecum uluit că într-un asemenea loc pot exista o bucătărie, o maşină de gătit, o pisică neagră şi un coş cu merinde. Doña Luisa, fără să se scoale, descoperi coşul şi mîrîi aprobator. Luă o roşie, o ridică aşa încît sfera stacojie să stea în plin soare. Ea privea roşia dintr-o parte. Pedro o privea din alta. Ergo, amîndoi o vedeau din perspective diferite.

— Prea coapte roşiile astea. Vreau mai verzi.

— Ce contează ? Invitaţia noi o facem. Trimitem după cumpărături. Mîncăm cu dumneata şi cu ceva domniţe de peaici. Stăm toată ziua.

— E prea devreme.

Dar Matías îi şi comanda omului de serviciu mezeluri, cutii de sardele în ulei, compot de piersici, brînză şi vin roşu, strecurîndu-i în mînă una sau două bancnote. Pleoapele nemişcate ale doñei Luisa oscilară uşor în direcţia uşii. Apoi reîncepu să pipăie roşiile.

— Ei, facem oricum o salată.

Şi întorcîndu-se spre infraumanitatea de parte femeiască ce trebăluia pe lîngă maşina de gătit, porunci :

— Voi astea, vă luaţi rasolul şi-o-ntindeţi să mîncaţi jos. Şi adăugă : Trezeşte-o pe Andrea şi pe Alicia şi spune-le să vină imediat.

Doña Luisa se ridică trudnic, silindu-l pe motan să sară jos. Se tîrî spre fereastră, accentuînd grozava dificultate a deplasărilor ei cu dificultăţile la fel de mari pe care i le încercau picioarele la restabilirea contactului cu pămîntul şi cu un gest încet dar sigur, blocă trecerea soarelui, redevenind, impunătoare, stăpîna absolută a nopţii.

Cînd întunericul agreabil şi învăluitor restabili, o dată cu noul amurg, supremaţia adevărului şi a exactităţii în bucătărie, cînd lucrurile îşi proclamară iarăşi natura simbolică de *fiinţe*, eliminînd imprecizia mărturisită spaţial a formelor, unghiurilor şi dimensiunilor lor, cînd doña Luisa îşi reluă înfăţişarea prudentă şi confidenţială de mare mumă falică ce

întinde cupa vieţii tuturor cîţi — înfrîngîndu-şi respectul natural — se tîrăsc pînă la poalele rochiei sale umilindu-se respectuos — îi sărută panglicile violete, dantelurile de culoarea caisei, jartierele de un trandafiriu pudic şi niciodată — la vîrsta ei — de un negru lubric, cînd ochii batracieni izbutiră să se deschidă larg, desfăşurînd evantaiul cutat al pleoapelor şi dezvăluind strălucirea niciodată pierdută a savantelor pupile şi cînd — în sfîrşit — pisica, inutilă acum, se întoarse la obişnuitele-i partide de vînătoare prin încăperile învecinate, Matías simţi că ceasul deplinei spovedanii sosise. Şi cu adevărate frîngeri de inimă, deşi îi lipseau orice hotărîri de viitor în afară de aceea de a rămîne pururi credincios consumator de dragoste (ridicată prin meşteşug cinstit la rangul de operă de artă), îi înfăţişă prezidentei motivele sosirii sale la o oră atît de nepotrivită şi delictele (nu întru totul străine de acea casă) pentru care poliţia, pusă pe picior de război în urma nu se ştie cărei funeste maşinaţii şi stîrnită de Dumnezeu ştie ce proces-verbal de autopsiere, autentificat de un medic legist necunoscut, se afla pe urmele prietenului său aci de faţă, palid şi tremurînd puţin, cu cearcăne adînci, nedormit, după o noapte de panică petrecută pe străzi în preajma vînzătoarelor de *porras*, întremat cu chiu, cu vai de nişte pahărele de anason *del mono* denaturat, dar avînd acum mare trebuinţă de o mîncare mai consistentă, de un refugiu, de o protecţie, de un peplu cald care, desfăşurat într-un gest primitor, să-l oploşească sub un învăluitor gest matern. Relatară apoi circumstanţele, vîrsta suavei victime, inocenţa jertfitorului, faptul de necrezut că nu s-a înfruptat din acea fiinţă căreia îi făcuse chiuretaj, cursa plină de primejdii întinsă de incestuosul tată, relaţiile de natură comercială ce se stabiliseră între cei doi prin mijlocirea credinciosului Amador ; în fine, imposibilitatea în stadiul avansat al hemoragiei de a împiedica inevitabilul deznodămînt. Doña Luisa, luînd cunoştinţă de criminalele fapte, îl privea pe îndureratul fecior ca şi cum un nimb de flacără sau de aur mai subtil i-ar fi încununat coama ciufulită şi părea să găsească o frumuseţe demonică în noul sălăşluitor — pentru o perpetuitate deocamdată provizorie — în întredeschisa ei gheenă. Întinzîndu-şi gingaş mîna împovărată de giuvaeruri, ce numai noaptea scăpărau flăcări mov şi ametist la capătul unui braţ înveşmîntat în negru, încă plin, prinse mîna rece a lui Pedro şi întîi o mîngîie, contemplînd-o apoi, admirînd

parcă forța ascunsă în degetele ei. Mîna lui Pedro, fină, deși nu cum ar fi fost dacă ajungea un chirurg îndemînatic, dispus să urmeze căile triumfale visate de cealaltă bătrînă (cu pensiunea), transmise prin nervii senzitivi pînă în inima strînsă a tînărului un sentiment de repulsie fără echivoc. Dar Pedro își reprimă dorința tot mai puternică de a-și smulge mîna și o lăsă să-i fie mîngîiată, contemplată, savurată, linsă de atenția senilă și calculatoare care prevedea cît de utilă i-ar putea fi pentru tămăduirea ravagiilor dezlănțuite printre lucrătoarele ei de neatenție sau de fatalitate, făcîndu-le să-și părăsească temporal matca definitivă a sterilității lor. Dar nu îndrăzni încă să-și pună în valoare ascendentul cucerit asupra acestor mîini atît de păcătoșite, și se mulțumi să se bucure o clipă de ele în această stare de pură virtualitate, cu senzualitatea sălbatică a criminalului năimit ce mîngîie revolverul strălucitor cu care încă n-a tras.

— Băiețelule ! spuse doña Luisa.

Și Pedro își lăsă capul ca și cum ar fi vrut să-și rezeme fruntea de acel genunchi deghizat, ca și cum ar fi vrut să se prosterne ca în fața unei adevărate mame, ca și cum din gura ei de Pitie s-ar fi pogorît un oracol asupra durerii lui, arătîndu-i singura cale a mîntuirii.

— Poți să rămîi aici cîteva zile, spuse doña Luisa. Pînă se aranjează lucrurile.

Pedro simți că plînge de recunoștință, deși nici un geamăt nu-i ieșea din gură și nici lacrimile nu-l podideau și nici pieptul nu i se zbuciuma, ci avea senzația ciudată că nu mai respiră și încremenește într-un spațiu submers unde totul (hrana, aerul, dragostea, respirația) îi este introdus printr-un tub de cauciuc, în vreme ce el rămîne inert. Doña Luisa făcu atunci gestul atîta timp așteptat, marele gest către care călătorise toată noaptea și de atît amar de ani ; înlănțui cu brațu-i robust gîtul tînărului și-i atrase capul, făcîndu-l să cadă pe voluminoasele perne ale sînilor, strivindu-i nasul de pielea zbîrcită de pe grumaz, silindu-l să-i aspire amestecul rezidual al tuturor parfumurilor cu care-și împroșcase carnea, de cînd, la cincisprezece ani, o și vindea profesional, apoi cînd se exhiba — guristă fără talent — în hangarele libere ale Republicii, cînd — adorată de un consilier municipal — își ascundea gușa sub somptuoase vulpi argintii și apărea în lojile de la teatrul Eslava, și mai tîrziu,

cînd — acum căpătuită — își schimba diapazonul aromelor, îndreptîndu-se către altă gamă unde petalele de flori triturate covîrșesc izurile din punga genitală a mosculuí.

Dar Matías, rîzînd, se precipită :

— Ei, mă faci gelos ! Și tipări o pupătură mucalită pe obrazul flasc și rîse mai departe ca și cum totul s-ar fi aranjat și nu i-ar mai fi rămas decît să facă o piruetă, un salt mortal din vîrful unui scaun, să-și ia rămas bun de la public și să se cufunde în lumea diurnă care se încăpățînează misterios să existe dincolo de pînzele circului și de fanfara lui.

Ciocănind prudent la ușă a prevenire sau a modestă rugă, crăpînd apoi orificiul de legătură, intrînd, în sfîrșit, cu pași precauți, se iviră în lumina becului cele două fete somnoroase chemate de doña Luisa să ia parte la ospățul (aproape agapă) la sfîrșitul căruia Pedro avea să le fie consacrat ca victimă și prețios zălog. Ambele hurii spălăcite sosiră însoțite de coame despletite (blonde la extremitatea lor atmosferică și negre la rădăcină) ; elegante capoate policrome (reprezentînd maci și bujori) descheiate ; guri mari și roșii deschise în căscături puternice terminate prin apariția poznașă a limbii ascuțite ; brațe desfăcute într-o leneșă întinsoare ; șolduri pline, vag mlădioase, și se așezară, cu picioarele ușor desfăcute, pe scaunele de pin din jurul mesei din bucătărie, salutîndu-l vesele pe Matías, pe care-l cunoșteau, și la fel de vesele pe Pedro, pe care încă nu-l cunoșteau. Dar dîndu-și seama că nu le venise încă rîndul, că deocamdată nu erau decît simple obiecte decorative puse în mișcare de voia munificentă a patroanei lor, că mai aveau multe ore de așteptat pînă ce forța irezistibilă a nopții avea să le redea veritabila lor demnitate, se purtau cu sfială și candoare de liceene și, în loc de a folosi limbajul metafizic și gesticulația orgolioasă a ființelor desăvîrșite, vorbeau cu cuvinte șchioape și făceau grimase poticnite de crisalide în așteptarea eliberării din stingheritoarea carapace care le ascunde și sub care, totuși, viitoarea apariție s-a și prefigurat cu delicatețe.

Comisionarul, eunuc al subteranelor, intră încărcat de alimente și le puse pe masă, fără ca nimeni să fi părut a-i remarca prezența.

Doña Luisa tăie pîinea și blagoslovi. Fetele nu socotiră necesar să mulțumească pentru darurile primite. Întindeau mîini avide spre lipiile cu amprentele stăpînei desenate pe ele

cu grăsime de la cîrnaţi. Mîncau într-o tăcere prudentă, gurile se deschideau moderat, lăsînd să se audă uşoare clefăituri de mandibule, dînd capul peste spate pentru a sorbi vinul negru, deşi nu-l beau din ulcior, ci din pahare de plastic albastru, ca de toaletă, scoase de doña Luisa dintr-un dulap în scopuri utilitare, ca să asigure o împărţire în porţii egale şi fungibile.

— Grozav !

Pedro înfuleca exasperat de noaptea pierdută şi bucăţile de pîine dispăreau şi o senzaţie de căldură odihnitoare îi invada corpul rămas rece pînă atunci. Şi totuşi în bucătărie era cald. Cuptorul aprins asigura, chiar de la ora aceea, apă caldă pentru bideurile din alcovuri. Slujnica intră la fel de tăcută ca şi comisionarul şi vîrî iar cărbuni pe foc.

— Poftă bună ! spuse ea.

— Ia şterge-o jos ! o repezi doña Luisa.

Şi după ce băură, începură să înşire fel de fel de fleacuri inocente sau mai curînd începură să aibă urechi pentru sporovăielile nevinovate pe care le înşiraseră femeile pînă atunci şi ei nu le auziseră : „ce grozav", „e fain", „tu, ascultă, mai ia puţin". Pînă cînd Matías vru să atingă piciorul gras al Aliciei pe sub capot. „Ţine-ţi mîinile acasă, mă !"

Doña Luisa, cînd sfîrşiră de consumat nutritivele alimente, ascunse restul de vin în dulap şi îi binecuvîntă, propovăduind pacea între semeni.

Şi Pedro luă drumul ascunzătorii, suind fără nici un chef spre o cameră inospitalieră cu număr precizat de bătrîna solemnă, pentru a se cufunda într-o siestă profundă care să imite cît mai mult cu putinţă adevăratul somn ce naşte din noapte.

Amador, cum i se cade unui bărbat cu buze groase şi puternice, îşi mulţumea nevasta. Ea îi admira tonalităţile afectuoase ale graiului asturian moştenit pe linie paternă, îi admira poziţia socială mai sus-pusă decît aceea de paznic de noapte, îl găsea foarte înalt, foarte viguros, foarte puternic, capabil deci s-o conducă peste toate hîrtoapele vieţii în drum spre o înmormîntare onorabilă clasa a treia specială, cu loc de veci obţinut prin achitarea conştiincioasă a ratelor la societatea de întrajutorare del Ocaso. Amador era generos din fire. Era în stare tot atît de uşor să-şi consacre timpul fără mofturi unui cercetător neobişnuit de activ, ca şi să-i cumpere iubitei soţi-

oare, fără a face caz de asta, o poşetă de plastic café-au-lait. Era în stare să pişte o femeie care lustruia pardoseala istovitului institut sau să facă o escapadă într-o lojă la Monumental cu o slujnicuţă plimbăreaţă din îndepărtatul nord-vest, ca după necorectul episod să-şi facă nevasta să uite ora înaintată a întoarcerii acasă fără efort vizibil. Celt viclean, asturian sălbatic, deşi venit pe lume chiar în buricul pămîntului, atavismele îi îngăduiau să-şi croiască drumul mai cu succes decît masa aborigenilor din stepă. Lungul său părinte răposat îi lăsase — împreună cu sîngele nordic — o anumită dragoste de viaţă, o anumită dispoziţie pentru rîs, o mare capacitate sugătoare pe care matricea uscată a mamei sale toledane nu izbutise s-o reducă în mod apreciabil. Din cauza asta, melancolia lui neaşteptată era şi mai izbitoare, văzîndu-l cum se învîrtea prin camerele relativ confortabile din îndepărtatul apartament unde locuia de atîţia ani, în plin Tetuán de las Victorias.

— Ce-i cu tine ? îl întreba soţia, pîntece neroditor, încă lasciv.

„Bietul don Pedro, bietul don Pedro", repeta Amador în sinea lui, fără a da glas unor asemenea gînduri faţă de nevastă-sa, ci mulţumindu-se să-i răspundă printr-o ridicare din umeri, în care, cu toată bruscheţea dispreţuitoare, ştia să pună şi un nu-ştiu-ce tandru.

Şi apoi, cu glas tare :

— Hai să bem un păhărel la Glorieta.

— Du-te tu singur, îi zîmbi ea, îndrăgostită.

În Piaţa Glorieta, soarele strălucea deasupra obişnuitei învălmăşeli de tramvaie, două-trei taxiuri şi trecători prost îmbrăcaţi. Amador se apropie, cu călcătura lui prudentă, aproape istovit, suflînd greoi, cu o urmă de zîmbet care nu-l părăsea niciodată de tot, de minusculele scaune pliante de lemn şi de măsuţele amărîte fără feţe de masă de plastic şi scrumiere cu reclamă de Cinzano. În staţie oprise un tramvai 43 şi din el coborau valuri de muncitori în haine albastre sau cenuşiu-închis şi, cu cutia de merinde goală învelită în ştergare cu carouri galbene sau verzi, se îndreptau spre drumeagurile din preajmă. Erau vechi lucrători constructori sau electricieni sau instalatori. Îşi aveau casele lor, moştenite. Cîte un nou-venit se strecura modest printre ei, silit să-şi plătească mai departe o cameră subînchiriată sau la hotel.

„Bietul don Pedro", se tot răsucea creierul lui Amador şi-l încerca o vagă mustrare de cuget. Repeta, fără să observe că nevastă-sa nu-l mai vede, acelaşi gest din umeri, dispreţuitor şi tandru.

— El e, spuse, arătîndu-l, un copil de pe strada lui.

„Am păţit-o, poliţia."

Copilul era însoţit de un tînăr bine îmbrăcat, mult prea suspect de amabil (cînd veni lîngă el) ca să-i înlăture bănuielile.

— Sînt un prieten al lui Pedro, spuse el, ca şi cum o minciună aşa de răsuflată ar fi putut să-l liniştească pe Amador şi să-i descleştеze gura strînsă ca o stridie. Trebuie să-l ajutăm. E la ananghie. Mi-a spus să te caut pe dumneata.

— Ce Pedro ? Care Pedro ? protestă Amador.

Dar Matías şi începuse să-i explice totul : pseudoresponsabilitatea pseudoavortului şi motivul trădării lui Moacă sau ce canalie o fi fost, fiindcă lui Pedro nu-i venea să creadă în ruptul capului că Amador ar fi cumva...

— Nu ştiu nimic, spuse Amador, ferm convins că doar un poliţist putea fi atît de bine informat.

— Pedro stă ascuns. L-am ascuns eu. Aşteaptă să te duci dumneata, să se ducă Amador şi să lămurească lucrurile. Mi-a spus că Amador poate declara cum s-au petrecut toate şi de ce a murit fata. Trebuie să vii cu mine la comisariat şi să explici toate astea...

— Eu ? Amador simţi că i se încrîncenează spinarea. Ce să declar eu, nefericitul de mine, nu sînt decît un biet om, nu ştiu nimic, şi vor să mă bage la apă.

— Te rog !

— Eu ? Da' cum vă-nchipuiţi că eu... ?

— Vino cu mine !

— Eu ?

Omida-procesionară-a-pinului este un vierme cu perişori gălbui şi cu aspect delicat dar, cînd e atins, urzică şi acoperă pielea cu blînde, inflamînd pînă şi pleoapele, dacă neglijentul naturalist îşi dă cu degetele pe la ochii curioşi. Fiecare viermişor, aparent orb, secretează în timpul deplasării un filament de substanţă lucioasă şi translucidă. Viermele care-l urmează pe cel dintîi îşi trece filamentul printre labele minuscule şi-l în-

groaşă cu propriile-i bale. La fel şi următorul, şi aşa, rînd pe rînd, fiecare membru al turmei oarbe, ţinîndu-se după călăuza pe care hazardul a prefăcut-o în căpitan. Cu toată cecitatea lor, viermii îşi ating pînă la urmă ţinta şi în nopţile reci, amestecaţi unul peste altul în cuib, îşi împart căldură mutual. Tot aşa, orice adevărat entomolog ar fi tresărit de bucurie la vederea procesiunii pe care (prin oraş, călăuziţi de un fir de natură diferită în urma fiecăruia, dar cu sens unic) o alcătuiau Matías, Amador, Cartuş şi Similiano.

„Cine se ascunde ar trebui pedepsit şi mai aspru. Judecătorii nu ştiu sau nu vor să ştie cît trag funcţionarii mărunţi ca noi şi la ce pericole ne expunem. N-ai încotro. Taci şi tragi, fără să-ţi pese de sănătate, în toiul nopţii, parc-aş fi de fier, cînd e vai de mine, nu ştiu cum de mai rezist şi nu-mi cer pensionarea, şi-mi pun pofta-n cui cînd îmi vine. Cînd sînt de serviciu mi-e mai uşor, e-adevărat. Parcă mă strîng tot şi sînt mai tare şi merg, şi merg, fără să obosesc. Parcă mă lasă şi frica, eu care de cînd mă ştiu tot fricos am fost."

„Crede că mă duce. Nu mă duce el pă mine."

„Bietul don Pedro, cred şi eu că s-o fi băgat şi-n gaură de şarpe. Dar ce-mi spune ăsta că m-aşteaptă, asta n-o mai cred. E de văzut dacă a fost în stare să-l ascundă la el acasă. Să-l întîlnesc şi să ştiu, ori laie, ori bălaie. Şi toate pentru că n-a fost certificat."

„Cred că nu iese nimic de-aici, dar mi-a spus : ţin-te după el c-o să ne conducă fără să-şi dea seama. Asta pentru că n-a fost niciodată la poliţia de moravuri şi nu ştie. Ce-are a face că-i vecin, el a fost doar la criminală, pentru înjunghierea aia sau pentru furt. Dar în afacerea asta nu-l văd amestecat fiindcă nu-s bani la mijloc. Omul de la cîrciumă a declarat că a stat toată noaptea acolo şi a privit, dar el crede că din gelozie. I-o fi plăcut fata şi acum umblă cu cuţitul, pun pariu pe orice, cu un cuţit de o juma' de metru-n buzunar şi-l caută pe cine i-a pus coarne. Trebuie că-i chiar doctorul. Ce rost avea să vină doctorul dacă nu pentru asta, cînd oamenii ăştia n-aveau nici trei *duros* să-l plătească. Nu ţine. Dar treaba mea nu e să judec, ci să-l urmăresc pe ăsta şi are un mers cum n-am mai văzut. Parcă sare. Poate că s-a şi prins că-l filez."

„Nu mă trage el pă sfoară. Uite-așa o să mi-o plătească. Încă nu știe cu cine-o să dea ochi."

„Și-i tare simpatic, singura lui plăcere e să se uite cu microscopul la șoareci. Atîta viciu are și el. Și să le scormonească mațele după gogoloaiele alea. Nu știu ce i-o fi venit să se bage-n asta. Și unde mai pui că habar n-avea. Se vedea cît de colo c-o face pentru prima oară. Pînă și eu m-aș fi descurcat, da' nefericitul de el dădea cu lingura ca un apucat, fără să-i ia pulsul, fără să ceară ajutor, în loc să alerge după transfuzie."

„Fortuna audentes juvat, dar perseverare diabolicum."

„Uite, m-apucă, și nespălatul ăsta nici gînd să se oprească. Iau o pilulă. N-au decît să spună că nu-i bun opiul, că-i stupefiant și te intoxică. Dacă n-ar fi extractul de tebaină, nu știu ce s-ar alege de mine. Parcă-mi ia cu mîna, așa mă liniștește. Ar fi trebuit să mă transfer într-un ținut cu climă mai dulce, Málaga sau Alicante... Buba e cu apartamentul. N-o pot lăsa pe nevastă-mea aici și eu să stau în pensiune. Aș putea vinde apartamentul și ar cumpăra nevastă-mea altul, în Alicante. Ar ieși și-un cîștig... vrea să se urce-n tramvai. S-a urcat! Acum țin-te fugă, fugă cu ghiorăiala asta-n burtă. Acum aproape te odihnești. Cel mai sigur e s-alergi după un tramvai. Nu-i trece nimănui prin cap ce ești."

„O fi zis că mă duce dacă se urcă-n tramvai. Pă mine. Boșorogu ăsta jugănit. Pă mine. Nu știu cum dă nu l-am înțepat încă."

„Existența ! Asta îmi îmbogățește existența. Situația limită, marginea abisului, decizia supremă, prima trăire autentică. Clipa ! Criza după care proiectul muritorului se schimbă. Alegerea. Libertatea întrupată. Moarte, moarte, unde e victoria ta. Cîntă-ne, muză, mînia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul."

„Prin urmare voiai pata, sărmane. Îți plăcea jocul de-a pata. Pata originară. Virginitatea reedificatoare. Te-așteaptă abisul și rîde !"

„Și toate din cauza șoarecilor. Îmi spunea mie ceva că nu-i a bună să se tot intereseze el de cocioabe. Miel cu miel și lup cu lup. Așa trebuia. Nu să meargă la el. Și ce aprins era : Astea sînt cocioabele, Amador ? Copiii tot copii, și se mai și cred bărbați."

„Dacă mă mut la Alicante, o să-mi taie sporul de capitală și indemnizația pentru locuință în Madrid și nu mai văd prime, fiindcă ce s-ar putea întîmpla în Alicante ca să-ți dea prime ?

Parcă văd c-o să trebuiască să renunț la concedii și să caut încă ceva de lucru seara. Dar Laura nu suportă așa ceva. Precis nu suportă. Dacă aici îi e rușine, unde nu te știe nimeni, cum o să suporte la Alicante unde toată lumea, vrînd-nevrînd, te află pînă la urmă. Dar ce bine mi-ar face clima de-acolo, ce bine-ar fi să mă bată soarele drept în burtă, vorba doctorului, singurul care m-a-nțeles. Toată ziua să mă bată soarele-n burtă și sigur scap de crampe și de comicăriile astea de gaze. Știu eu bine că-s doar chiorăieli, vînturi, nu altceva și avea mama vorba ei: Scapi de chiorăială cu motanu-n poală. Dar asta putea s-o facă doar ea, la țară, așezată-ntr-un fotoliu scund, lîngă foc, cu motanul pe genunchi și împletind la ciorapi. Dar eu cum naiba să stau cu mîța pe genunchi cînd mă țiu după un tip ca ăsta prin tramvaie. Nu mi-ar strica să intru-n vagon. Platformele mă omoară. Dar dacă intru, mă vede, eroare tehnică. Nu mă cunoaște, dar se simte. Că altfel, nimeni nu se preface mai grozav ca mine, cum zicea comisarul: «Dumneata, Similiano, știi să te camuflezi. Să juri că ești comisionar.» Altfel, avansări pentru merite, ioc. Numai după vechime și drepți mereu. Ai slujbă-n capitală și asta e ceva. Parc-ar vrea să coboare tipul."

„Felinare înalte îl călăuzesc prin noapte. Sigur că este încă în pat. Parcă ar fi bolnav. S-o fi atins de ea, nu s-o fi atins... Se prea poate să nici n-o fi atins. Cred însă că da. I s-o fi aruncat în brațe. Simte nevoie de ocrotire. Reîntoarcerea de la sînul matern. Încercarea de a recuceri uterul primitiv. Setea de anihilare prefetală. Omul ăsta totdeauna o să fie la fel. (Rîs interior.) Asta e zodia lui."

„I-am spus și-mi ziceam: ce bucuros o să fie. Da' nu credeam chiar așa. Moacă ăsta e o fiară. În ce belea ne-a băgat! Asta c-au dormit toți într-un pat, nu-i lucru sănătos, dom'le. Bine-am făcut eu cînd m-am descotorosit de el. Nici să n-aud de subînchiriere. Da' tu n-ai copii, zice. Uite, zic, tocmai d-aia, ca să nu am. Pare minciună, da' nu-i prima oară. Am mai văzut și altele. Da' bietul don Pedro n-avea nici în clin, nici în mînecă cu el și acum să vedem cine-i întinde-o mînă. Pentru un fleac și ajungi la judecată."

„I-o fi spus: Scuzați, domnișoară, știu că-i prea devreme, dar a stăruit doña Luisa."

„Mai înțeleg să-i faci avort unei ducese sau unei fete de speculant, dar să vii tu, doctor, și să faci un avort într-o cocioabă, așa ceva n-am mai văzut. Mai jos nici că poți cădea."

„Merge, nu se-ncurcă. Seamănă cu prietenul lui, dacă el este. Mergem mai bine în tramvai. Ia te uită că mi ţi se opreşte pe la librăriile de pe San Bernardo. Ca şi cînd de cărţi îmi arde mie. Te pomeneşti că după toate astea nici nu se duce la el şi nu-i decît o poveste. Fie, îl mai urmăresc niţel, dar nu-nţeleg de ce mă bag unde nu-i treaba mea."

„Va'zică grasu se ţine după fundu ăluilant. Miroase a presar."

„Şi bombonica de la pensiune ? E îndrăgostită de el. Cum a venit să-l anunţe, despletită, isterică, ca o adevărată femelă întărîtată. Nimeni nu-i mai potrivit ca femeile pentru circumstanţele sublime. Pedro ! Pedro ! Ce-ai făcut, Pedro ? Ce-au cu tine ? Spune-mi că nu-i adevărat ! Spune-mi că nu poate fi adevărat ! Nici o vorbă de reproş, nici un cuvînt de dezgust. Înţelegere tiranică, asimilare, digerare a bietului mascul în sînul pitonic. Vai de cel ce pătrunde-n carnea ei, cum să mai rămînă întreg după ? Vagina dentata, scopire afectivă, emasculaţie posesivă, al meu, al meu, eşti al meu, cine cutează să mi-l ia ? Ahhh... Dar ce dulce e, o bomboană."

„Nu mă duce pă mine. Mai bine-nfund ocna. Da de dus nu mă duce. Nu s-a născut ăla."

„Laura imediat observă. Ai fost de serviciu. Nu pot să suport, mi se duc ochii-n fundul capului şi-mi trebuie trei zile să mă pun pe picioare. Ia să mai iau o pilulă. Bine că le pot lua fără apă şi nu mi se pun în gît ca la alţii. Or fi avînd gîtul atrofiat. Gata, începe să-mi pocnească şi capul. Musai s-o conving cu mutatul la Alicante, să mă bată soarele-n burtă."

„Superbă femeie. Îmi place la fel de mult ca şi fata de la pensiune. Ce mers ! Este explicabil de ce le lăsăm să facă ce vor, chiar să fie intelectuale şi să asiste la conferinţe. Să fi fost şi mama aşa în tinereţe ? Da, s-ar putea să fi fost, dar asemenea mers n-a avut niciodată. Cred că a fost şi ea la fel de frumoasă, dar mai fină, nasul mic, gleznele subţiri, încheieturile mîinilor delicate... Mi-e gîndul la mama ! Şi tu, Oedip, fiul meu, şi tu, cînd vei scăpa de complexele tale infantile ! Cînd vei renunţa să cauţi tot ce cauţi acum şi te vei arunca în braţele tinerelor abia nubile, nu ale femeilor pe care vasta lor experienţă te face să le crezi superioare, ceea ce în fond nu e decît complexul de retrocesiune intrafetală, ispăşit în clipele astea de bietul tău amic, complex pe care tu nu-l vei împăca decît în ziua cînd, părăsită, năluca Clitemnestrei se va înde-

părta de tine, înfăşurată-n văluri, şi tu, în sfîrşit, o vei vedea numai pe Eva, pură, neînrobită de naşteri, posedată, dar nu posesivă."

„Tot e bine că merge drept şi nu se mai abate din drum, se vede că ştie unde se duce. Mamă, ce femeie ! D-astea mi-a prescris mie doctorul pentru reumatism."

„Nici măcar asta nu poate să mă oprească : Frumoaso ! Doar cu ce ai tu şi am merinde cît e lumea !"

„Cînd s-a-ntors, putea să mă vadă. Eroare tehnică. Să-l urmăresc mai departe. Bine că ştiu să mă fac nevăzut. Numai că nu mi-e capul la lucru. A şi-nceput să-mi pocnească şi nu-i a bună."

„Cum a reuşit s-o facă să se îndrăgostească de el ? E atît de puţin întreprinzător. O fi pus ea la cale vînătoarea. Dar s-a prins. Ce mai Sarah Bernard ! Ce scenă capitală ! Te iubesc, te mănînc, te sfîşii, îmi înfig colţii în măruntaiele tale fragede. Iar eu, spectator privilegiat în lojă specială, reprezentaţie privatissimă. Şi ea, indiferentă la luxul asiatic al castelului senioral, absolut nestînjenită de draperiile luxoase, ca şi cum toate astea n-ar fi fost decît sofite şi decoruri abstracte, joacă la apogeul măiestriei sale. Nu merită aşa ceva prostul de el, nici nu-nţelege. Bine că eram acolo. Dacă nu, s-ar fi pierdut spectacolul degeaba. S-a ivit ca o încarnare a tragediei. *Deux ex machina.* Un gest al ei, şi soarta ar fi rămas pecetluită. Dragostea, furia, teroarea panică, prăpastia anxietăţii, patetism. Şi eu : îl voi ascunde, nu te nelinişti. Fascinat de literatură. Tîrît de vîltoare. Cînd ceea ce trebuia era să se predea : să declare la poliţie. Ce rost are jocul ăsta stupid de-a v-aţi ascunselea ? Am fost siliţi să fim la înălţimea ei. N-ar fi acceptat niciodată să fi chemat un taxi şi să-i fi expediat iubitul la comisariat. Ce o fi citind fetiţa asta ? Adevărul e că se nasc aşa."

„Tare aş vrea să ştiu dacă i-aş putea fi de folos cu ceva fără să cad şi eu. Eu n-am făcut nimic. El a făcut tot. Nu ştiu ce-ar vrea să spun. Chestia cu fata a fost un ghinion. Şi vinovatul e Moacă, dar dacă nu vrea s-o recunoască, nu-mi vine să-i dau la cap unei rude. Cel mai bine ar fi să plece în America, acolo ar putea să studieze cît poftеşte şi să descopere ce caută, că doar de-acolo au venit blestemaţii aceia de şoareci. Ducă-se-nvîrtindu-se, să ceară o bursă şi să ne lase pe noi aici, să putrezim în slinul nostru ca şi pînă acum. Ce mai."

Arestarea a fost ușoară pînă și pentru un polițist atît de puțin entuziast ca don Similiano. Amador nu apucase să intre în casă, țintuit locului de ocrotitorul său instinct de apărare. Cartuș, simțind că nu-l paște nici o primejdie, intrase. Deși nu era oră de vîrf, cîțiva cerșetori erotici rătăceau pe coridoare și pe scări ca niște meteoriți eratici, bolborosind cu voce scăzută și evitîndu-și privirile cînd se întîlneau. Matías stătea de vorbă cu doña Luisa în salonașul rezervat, explicîndu-i situația, cum nu reușise să-l convingă pe martorul apărării și că cel mai bine este să aștepte sosirea unui prieten al său, avocat priceput, adevărat viezure al baroului, inimă generoasă, incapabil să-i refuze un serviciu. De data asta, Matías ignora cu desăvîrșire clinchetul tocurilor înalte pe coridoare. Nu era noapte, nici băut nu era, îl încerca doar o dorință confuză de a vedea isprăvită cît mai repede toată povestea asta. Cînd iată că una dintre obscurele roabe subalterne, cu fața răvășită, deschise ușa și corpul deșirat al lui don Similiano intră, arborînd, în chip de salvconduct sau cheie magică, plăcuța de polițist în mîna stîngă.

— E sus, spuse fără șovăire doña Luisa. Dar eu n-am știut nimic. Ce pacoste !

— Trebuia să ne dea prin cap mai devreme, observă amabil polițistul. Cineva urmărit pentru ce este el n-avea loc mai bun de ascuns.

— Eu nu am asemenea ocupații, se sufocă bătrîna. Aici este o casă onorabilă, recunoscută legal.

Însă don Similiano n-avea chef de vorbă. Aplecîndu-se, o întrebă pe doña Luisa unde se află toaleta, loc de care pilulele nu-l mai puteau cruța mult timp. Știa foarte bine cît sînt de periculoase ungherele acelea și ce neobișnuită densitate de germeni patogeni foiesc în ele. Dar înaltul sentiment al datoriei îl oprea să caute o rezolvare mai îndepărtată. Nu-i putea oferi o nouă ocazie prăzii lui care, deși pentru moment zăcea hipnotizat în brațe de femeie des frecventată, ar fi putut în orice clipă să-și scuture letargia și să-și urmeze, prin lumea largă, drumul devastator.

— Atenție ! spuse el, ridicîndu-și arătătorul și dînd cu înțeles din cap, înainte de a dispărea în periculosul și strîmtoratul loc, la care patroana răspunse :

— N-aveți grijă ! cu același glas cu care în alte ocazii garantase unui client prezența, negreșită și conform învoielii, a unei blonde corpolente cu ochi verzi.

— Mă duc să-l previn... își reveni Matías.

Dar bătrîna îl prinse de braț și, pișcîndu-l zîmbitoare de obraz, îi spuse :

— Tu, băiețaș, o ștergi chiar acum. Lasă-mă pe mine ! Caută-l pe avocat ! Nu vezi că te expui inutil ?

Polițistul, reușind să evite orice contact suspect, mîndru de profilacticele sale lăsări pe vine, zîmbitor, o urmă pe doña Luisa spre regiunile superioare.

— Să nu vă-nchipuiți că l-am ascuns eu, continua ea să-i explice. Dar, știți dumneavoastră, pe cei care stau mai mult îi instalăm sus.

— Da, da, știu, admise Similiano.

— Doamne, ce pacoste ! Nici nu știi cine-ți vine-n casă... Toți sînt niște nepoftiți... da, da, asta sînt. Multe îi mai e dat omului să vadă !

— Așa-i, doamnă.

Într-adevăr, Pedro era acolo, în cameră, alături de o femeie, condiție *sine qua non* impusă de casă în schimbul ajutorului primit. Femeia se cam plictisea, îl privea pe tînăr cu o anumită admirație amestecată cu puțină teamă. El zăcea, îmbrăcat, pe cuvertura înflorată de mătase artificială, rece și lucioasă. Partea de la picioare a cuverturii se căsca boțită de toate încălțările pe care le îndurase luni de zile. Dimpotrivă, fața de pernă, schimbată chiar atunci, uimea, orbitor de albă. Pe noptieră se înălța o lampă mică, roz. Printr-o simplă apăsare de buton devenea albă. Dar toți — clienți și profesioniste — în unanimitate, printr-o rămășiță de sentimentalism îndărătnic care, ieșit din inimă, îi făcea să se revolte împotriva lipsei totale de poezie, preferau lumina roz. Aceasta n-are numai avantajul de-a face să dispară punctele negre de pe nas sau zbîrciturile de la coada ochilor. Acoperă și contururile trupurilor despuiate cu o indeterminare vaporoasă, preschimbîndu-le astfel în obiecte mai curînd tactile decît vizuale, mai lesne de suprapus peste arhetipul interior cu care spiritul neobosit caută să se însoțească. La rîndul lor, ustensilele de porțelan alb, care, într-un colț al camerei, își sugerează utilitatea igienică, ajungeau să semene în bătaia luminii trandafirii cu mici vietăți domestice ghemuite și fremătătoare (de un zvon

de viață aţipită, scos de robinetul deschis). Prospeţimea apei făcea de altfel să uiţi praful de pe pardoseala acoperită cu un linoleum bătut în cuie direct pe podeaua de lemn, brăzdat de linii frînte şi de frize, şi mediocritatea picturilor murale ce se străduiau fără succes să imite modelele pompeiene pe care vreun decorator necunoscut le-a socotit într-o bună zi, văzîndu-le într-o fotografie, foarte potrivite pentru o casă de toleranţă recent inaugurată. O oglindă dreptunghiulară, prinsă orizontal în perete la înălţimea patului, constituia, deşi oxidată şi plină de pete negre, supremul rafinament al camerelor de categoria întîi. Sub lumina trandafirie, abia reflecta silueta întunecată a trupului imaginat, atît de nedesluşit încît, ascunsă în somnul ei de hidrargir, se pierdea într-un anonimat liniştitor, ca şi cum ar fi pîndit perechea veşnic dezamăgită, cu o binecuvîntare inutilă. Într-adevăr, în scutece de cauciuc, cu degetele în mănuşi chirurgicale groase, cu orificiile nasului şi gurii înfundate cu straturi de vată hidrofilă, cu ochii şi faţa încleştate într-o mască de gaze model 1918, corpurile nu se atingeau niciodată, privirile nu se întîlneau. Fiinţele inconştiente de tovărăşia lor intimă, al cărei unic rost e să dezlănţuiască spasmul liberator şi etern după care totul reîncepe, rămîneau pecetluiţi în singurătatea lor. Străini unul de celălalt, aproape miraţi de prezenţa lor, ea, goală încă, dar apărată de straturile indiferenţei sale, şi el, gata îmbrăcat, flecăreau cu un aer obosit despre toate nimicurile mereu aceleaşi pe care le înşiră bărbaţii zi de zi : frumoasă vreme pentru anotimpul ăsta, eşti foc de drăguţă, ai ochi grozav de frumoşi, iar se scumpeşte viaţa, îmi place mult Humphrey Bogart, tot mă mai doare piciorul pe care mi l-am rupt în copilărie.

— Hai, ieşiţi, vă rog. Poliţia, spuse pudic Similiano, fără a se arăta.

Speriată, fata se înfăşură în capotul floral cu bujori şi-i aruncă priviri îngrozite bărbatului de lîngă ea, ca şi cum s-ar fi metamorfozat în scorpion ameninţător. Mişcarea de retragere o purtă pînă în celălalt capăt al camerei, unde, pitit într-un colţ, bideul lăsa să se audă o interminabilă tînguire, care acum se desluşea mai limpede. În primul moment, Pedro rămase nemişcat, apoi păru că se dezmeticeşte dintr-un somn adînc, recuperîndu-şi forţele pentru o nouă acţiune. Dintr-o singură mişcare bruscă se ridică în capul oaselor, rezemîndu-şi coatele de genunchi şi fixînd uşa cu ochii.

— Să mergem, o să răspundeți doar la cîteva întrebări, repetă polițistul, la fel de uman și liniștitor. Nu vă speriați.

Și cu toate că nimic nu-l îndreptățea să se aștepte la ieșiri violente, insistă cu blîndețe profesională.

— Nu vă opuneți. Este în interesul dumneavoastră, vă asigur.

Cum spune și dentistul : „Stați liniștit", chiar cînd înfige freza în miezul măselei.

Don Similiano era atît de amabil, își masca funcția cu atîta finețe, încît, cînd ieșiră braț la braț, cei ce intrau nu au putut distinge pe fața lui Pedro altă roșeață decît obișnuita învăpăiere a speciei satisfăcute. „Ar fi trebuit să-l culeg și pe ăsta", gîndea polițistul care-l zărise pe Cartuș, hirsut, la un colț, petrecîndu-l pe arestat cu privirea și gravîndu-și cu ură imaginea lui în memorie.

Gratiile, ușile-ghilotină sau zăvoarele întîlnite de Pedro în timp ce cobora își aveau fiecare gnomul cenușiu care, la apropierea lui, i le înlătura din cale, ca și cum n-ar fi fost făurite din fier cu umbre de rugină, ci dintr-un alt material, fluid și maleabil.

Nici faptul că în răstimp Similiano îi solicitase cîteva rețete gratuite pentru amănunțit descrisele lui pătimiri, nici dialogurile cu care alte persoane amabile și îndatoritoare îl întreținuseră în legătură cu numele și prenumele, starea civilă, profesiunea și domiciliul său, nici aerul foarte cotidian care însoțea gesturile și atitudinile tuturor truditorilor din acele birouri nu izbutiseră să-l liniștească pe Pedro, alungîndu-i zbuciumul din piept și aducînd în locu-i oboseală, somn și dezgust. Rămînea, prin urmare, treaz, așezat pe un fotoliu rotativ, în vreme ce cîte un funcționar se apropia de el și-l privea spunîndu-și parcă : „Da, el este" și-apoi se depărta după ce lua la întîmplare o hîrtie evident inutilă sau bătea într-o doară la una dintre mașinile de scris răspîndite din belșug prin toate birourile unite de culoarul pe care-l străbăteau paznici, deținuți, slujbași și chiar cîte un chelner disperat în haină albă. Un jeg pulverulent se cernea imperceptibil și se depunea pe toate obiectele accesibile degetelor, îngălbenindu-le și înzestrîndu-le cu o tactilitate zgrunțuroasă. La drept vorbind, senzația aceasta se datora nu atît prafului, fenomen cu realitate oricînd con-

troversabilă, cît mai degrabă spaimei ce părea a domni cu puteri discreţionare peste aceste regiuni locuite, în afara dregătorilor şi meşteşugarilor groazei, şi de un soi de fiinţe plăpînde, cu piele verzuie şi barbă stufoasă, zămislite dintr-o rasă încă neclasificată antropologic, pe chipurile cărora, la un examen atent, observai răsfrîngerea strălucitoare a imperiului acela discreţionar ; înaintea lor Pedro se putea înclina ca şi în faţa unei oglinzi ca să zărească imaginea metamorfozei suferite de el însuşi, fără a fi încă pe deplin conştient de ea. Prin urmare, ceea ce el lua drept o uşoară senzaţie de oboseală în scobiturile genunchilor, tensiune în pleoapa inferioară pungită, înţepături persistente de-a lungul ambelor fante palpebrale, absenţă completă a senzaţiei de foame pe toată suprafaţa uscată a limbii ce-i atîrna ca un obiect străin în cavitatea bucală brusc contractată, incapacitate de a înţelege întrebări elementare, dorinţă irezistibilă de a fi amabil cu toată lumea, murdărie vîscoasă la subsuori şi picioare nu din lipsă de săpun, ci datorită unei sudori inedite, nemaieliminate vreodată, priviri agitate şi halucinante către toţi (absolut toţi) funcţionarii, încercînd să discearnă pe feţele lor semnele unei vagi simpatii pe care, de altfel, o risipeau cu indiferenţă, strînsoare excesivă a pantofilor din picioarele aparent văduvite de orice utilitate translatoare, de vreme ce nu mai sînt puse în mişcare de impulsurile unei voinţe trasmise în muşchii gambelor, ci printr-o forţă magnetică emanînd din abilii ordonatori ai circulaţiei de pe aceste drumuri, strînsoare excesivă a gulerului cămăşii pe gîtul care, şi el, şi-a pierdut însuşirile naturale de cărăuş al aerului, alimentelor etc., păstrîndu-şi numai funcţia de pivot pentru mişcarea circulară precisă menită să capteze cu cea mai mare frecvenţă posibilă dovezile de simpatie de pe feţele înconjurătoare, tremurături sau, dimpotrivă, rigiditate în vertebrele lombare — toate acestea nu erau decît indiciile interne ale terorii ce-şi vădise efectele mutilante şi pe chipurile celor întrezăriţi de el, fii a unei rase vrednice de dispreţ în care oricine poate fi transformat pentru o culpă dată în vileag, dovedită şi pe cale de a fi pedepsită.

— O să terminăm repede. Dumneata eşti un om inteligent, spuse unul dintre omnipotenţii locuitori ai birourilor, chiar acela care-i arăta o simpatie mai nestăvilită, un zîmbet neobişnuit de primitor, o mărinimie mai delicată şi mai atentă.

Pedro se întoarse către el, nemaicăutînd alte izvoare de simpatie, de vreme ce acesta, mai decisiv pare-se, curgea atît de îmbelşugat.

— Aşadar, dumneata... (supoziţie insidioasă şi surprinzătoare).

— Nu. Eu nu... (respingere indignată şi surprinsă).

— Doar nu vrei să mă faci să cred că... (ipoteză neverosimilă, aproape absurdă).

— Nu, dar eu... (recunoaştere consternată).

— Dumneata ştii perfect... (logică, logică, logică).

— Eu nu am... (simplă negaţie, evident insuficientă).

— Trebuie să recunoşti că... (logică).

— Însă... (adversativă fără sorţi de supravieţuire).

— Vreau ca dumneata să înţelegi... (cu caldă omenie).

— Nu.

— Oricum este inutil ca dumneata... (afirmaţia unei superiorităţi întemeiate pe o vastă experienţă personală).

— Dar... (adversativă debilă, cu minimă convingere).

— Evident că dacă te încăpăţînezi... (posibilitate de a recurge la alte căi, părăsind drumul inteligenţei şi al înţelegerii amicale).

— Nu, nici vorbă (negaţie alarmată).

— Prin urmare sîntem de acord... (depăşire a unui obstacol abia vizibil).

— Bine... (început primejdios de mărturisire).

— Perfect. Deci dumneata... (triumfător).

— Eu ? ?... (oroare în faţa deducţiilor neprevăzute).

— Am început să mă plictisesc !

Brusc şi imprevizibil, izvorul simpatiei secă şi Pedro avu ocazia să contemple tocmai chipul de care se temuse încă de la începutul agoniei sale, dar pe care îi fusese cu neputinţă să-l întrevadă sub masca blajină a lui Similiano sau sub onorabilitatea aferată a tuturor celor ce, cu cîtva timp înainte şi în mai multe rînduri, se interesaseră de vîrsta, profesia, domiciliul, starea civilă, locul naşterii lui şi chiar de prenumele părinţilor săi.

Şi după orbitoarea viziune a acestui Jupiter-tonans, Moise-sfărîmător-al-viţeilor-de-aur, Părinte-oferind-generoase-ajutoare-cu-ingratitudine-refuzate, Virtute-surprinsă-şi-uluită-de-pro-

porţiile-aproape-infinite-ale-răutăţii-omeneşti, Pedro fu privat pe bună dreptate şi foarte firesc de augusta prezenţă şi condus către tempestuosul avern într-o prăbuşire rapidă şi neîntreruptă, dar desfăşurată prin toate meandrele şi opreliştile cîntate de legendă.

Şi prima nu era altceva decît un lung coridor labirintic cu zigzaguri maliţioase dispuse pe două dimensiuni, în lung şi-n lat, şi aşijderi pe o a treia, în profunzime, prin intercalare de scări derutante şi disimulate, acum suind, acum coborînd, fără nici o noimă aparentă şi fără putinţă de memorare a traiectului. După coridor, traversă o clipă o curte plină de automobile şi de şoferi încremeniţi în scurtele lor de piele, şi care priveau fără a vedea. Apoi, o nouă gură, şi mai apropiată de gîtlejul definitiv, înghiţea în sorbituri irezistibile sufletele tremurătoare ale damnaţilor. Şi iar alte scări duceau într-o încăpere amenajată ca un bar american, unde, rezemaţi o clipă de tejghea, cu un funcţionar mai sever decît cei de sus şi cu maşini de scris mai îngrijit unse, reluau dialogul ritual despre nume, prenume, vîrstă etc., pentru ca orice eroare omenească evitabilă să fie evitată şi nimeni să nu sufere dintr-un motiv sau altul o coborîre în adîncuri nehărăzite lui. Şi iarăşi un coridor şerpuitor, de data asta subteran, cu lămpi de neon simulînd lumina zilei, cu pereţi granitici şi nuzi, fii buni ai pămîntului, ducea la prima dintre porţile prin care nu se putea trece decît prin îngăduinţa gnomului tăcut şi numai după ce i se arăta o hîrtie galbenă purtată în mînă de iscusita călăuză. Următoarea gură se deschide către un gîtlej eşalonat şi sinuos prin care, fără icnete, ingestiunea este uşurată de contracţiile peristaltice ale granitului, ajungînd astfel — după alt şir de gratii — într-o amplă piaţetă gastrică unde începe digerarea binemestecatelor resturi. Acolo se purcede efectiv la despuierea fiecărei piese individuale proaspăt primite, înlăturîndu-i-se încărcătura de metale preţioase, stilouri, cravate, bretele, curele, ochelari şi orice alte obiecte utilizabile în scopuri sinucigaşe, după care indivizii spoliaţi din casta intelectualilor rămîn îndeosebi umiliţi, îşi ţin pantalonii cu amîndouă mîinile, înfrigurați la gît, şi aruncă priviri pinguineşti cu ochii lor fără lentile, temători să nu-şi ofenseze bineintenţionaţii zbiri dacă îşi modulează vocea cu excesiv rafinament. Supraveghetorul manevrelor împarte apoi cîte un număr şi prizonierul călăuzit

alunecă pe sub criptele concave şi coridoarele boltite pînă la locul exact al sălăşluirii sale în acel infern în care, spre deosebire de iadurile unde diavoli mai îndemînatici chinuiesc condamnaţi stridenţi, nu se aud urlete, ci domneşte o tăcere profundă, întreruptă rareori, la intervale de mulţi ani-lumină, de glasuri ce imploră fie hatîrul unei micţiuni, fie al unui chibrit — cînd tribunalele superioare au îngăduit, cu o neobişnuită bunăvoinţă, ca tutunul să nu fie inclus în lista de obiecte mortifere riguros confiscabile.

Celula este mai degrabă mică. Nu are forma unui paralelipiped perfect din cauza tavanului. Într-adevăr, suprafaţa lui are o formă parabolică, partea cea mai înaltă găsindu-se într-unul din unghiurile patrulaterului superior. Aparent, două celule alăturate alcătuiesc una dintre semibolţile pe care se reazemă, zdrobitoare, colosala masă a marelui edificiu suprapus. Bolţile şi pereţii sînt de granit. Toate proaspăt văruite. Doar urme de sgrafitti făcute în pripă în ultimele săptămîni atestă preocupările artistice ale foştilor ocupanţi. Dimensiunile celulei sînt, mai mult sau mai puţin, următoarele : doi metri cincizeci înălţime pînă la partea cea mai ridicată a semibolţii ; un metru şi zece de la uşă la peretele opus ; perpendiculara pe această direcţie măsoară un metru şaizeci. Date fiind dimensiunile acestea, un om de anvergură normală nu-şi poate întinde amîndouă braţele deodată — fără a se izbi de materie opacă — decît în sensul diagonalelor. Dimpotrivă, nimeni, nici un om chiar foarte înalt, n-ar reuşi să atingă tavanul. Patul nu este orientat în sensul diagonalei, ci paralel cu planul uşii, rezemat fiind de peretele opus, aşa încît un om de statură normală e silit, cînd doarme, să-şi adune puţin picioarele, apropiindu-se de aşa-numita poziţie fetală, fără a trebui totuşi să o adopte cu totul. Uşa este calculată atît cît să treci fără a te apleca şi este confecţionată din lemn uscat de bună calitate. La jumătatea înălţimii este prevăzută cu o ferestruică de cincisprezece centimetri pe douăzeci, latura mare fiind cea verticală. Deşi este obturată de trei bare de fier, ferestruica permite inspectarea perfectă a întregului conţinut din spaţiul locuibil al celulei. Înălţimea la care este practicată îi sileşte pe gardienii de statură reglementară să plece puţin capul pentru a vedea ce se petrece înăuntru. Dacă deţinutul

stă în picioare pe pat, gardianul nu-i zăreşte decît porţiunea inferioară a corpului, de la buric în jos, ca să-l vadă în întregime, trebuie deci să se aplece şi mai mult. Inspecţia vizuală este posibilă graţie unui bec instalat într-o gaură din perete, deasupra cadrului uşii. În felul acesta, atît celula cît şi coridorul strîmt sînt luminate simultan de un singur bec. Coridorul este astfel amenajat, încît nu există celule faţă în faţă, ci numai perete gol. Între perete — văruit şi el — şi uşă rămîne un spaţiu de patruzeci de centimetri prin care se preumblă gardienii. În aparentă contradicţie cu masivitatea zidurilor de granit şi adîncimea la care a fost croit ciudatul labirint, fiecare uşă individuală nu este închisă decît cu un modest lacăt de proastă calitate, asemănător cu unul folosit, de pildă, la o cuşcă de păsări. Lipindu-şi faţa de gratii, prizonierul poate izbuti să vadă lacătul, dar nu-l poate manevra dacă nu dispune de un instrument adecvat, sîrmă, sfoară sau o bucată de lemn. Nimic însă în interiorul celulei nu poate fi considerat ca sursă de aprovizionare cu asemenea materiale. Ferestruica, lipsită de geam, pe lîngă faptul că asigură ventilaţia, face posibilă aprinderea de către gardian a ţigărilor pe care prizonierul şi le-a putut aduce în locuinţa-i provizorie.

Lumina este veşnică. Nu se stinge nici ziua, nici noaptea.

În celulă, afară de aer, de deţinut, de varul de pe pereţi şi de desenele zgîriate pe ei, nu mai există nimic altceva decît un pat. Patul este solid construit, rezistînd chiar la greutatea excesivă sub care l-ar putea strivi într-o bună zi un ipotetic campion de lupte greco-romane sau trezorierul escroc de la „Clubul celor graşi". Ideea fundamentală pe care s-a întemeiat fabricarea acestui pat standard merită să fie studiată amănunţit. S-a realizat un tip de pat ce înlătură nu numai orice posibilitate de dezarticulare, ci şi supărătoarele trosnituri pe care le-ar putea produce mişcările dezordonate ale prizonierului. La fel de imposibilă devine şi prăşirea sau înmulţirea paraziţilor în interstiţii. Construcţia lui solidă sorteşte eşecului orice încercare de a extrage din el materiale ofensive sau utilizabile ca şperaclu. Patul acesta silenţios, nedeformabil, incombustibil, netransportabil, antifoc, antişoc, hidrofug, sub care nimeni nu se va putea ascunde vreodată, pe care nici un deţinut perfid nu va izbuti să-l arunce mişeleşte în capul gardianului, este făcut cu totul şi cu totul din zidărie de piatră acoperită cu un strat de ciment cu pasiune şi o dată pentru totdeauna

sclivisit de meşterul zidar cu aceeaşi precizie cu care îngrijitoarea dintr-un hotel de lux netezeşte zi de zi aşternutul. În felul acesta, armonizarea dintre artele somptuare şi arhitectură a fost realizată în chip desăvîrşit. Dintr-un scrupul de omenie şi pentru a oferi oaspeţilor cele mai îmbietoare condiţii de odihnă, perna, la capătul corespunzător al patului, a fost executată tot din ciment, făcînd corp comun cu restul imobilului şi avînd înălţimea optimă pentru un somn perfect din punct de vedere fiziologic : şase pînă la opt centimetri. Alte avantaje : perfecta coaptaţie a patului la pereţi şi pardoseală suprimă crăpătura în care, deseori, au fost vîrîte mesaje cifrate, biblii protestante, fotografii obscene sau capsule de cianură. Şi nu numai asta : soliditatea, robusteţea, armătura cimentului oferă (îndată ce renunţi să consideri masivul cenuşiu drept pat şi îmbrăţişezi numai utila perspectivă de a-l privi ca pe un peisaj locuibil sau un accident geografic) sprijin solid şi cîmp de exerciţii oricui vrea să execute feluritele tipuri de gimnastică pe care o închisoare celulară i le îngăduie prizonierului : exerciţii respiratorii, yoga, swing de golf cu o crosă imaginară, atacuri epileptiforme simulate, precipitare în abis şi reascensiune pe munte. Într-adevăr, stînd în picioare pe pat, deţinutul se bucură de o categorică schimbare de perspectivă. Aerul din zonele superioare este fără doar şi poate mai curat, desenele murale sînt mai rare acolo sus, se zăresc picioarele gardianului în trecere prin faţa ferestruicii, şi nu spetele lui robuste, pardoseala celulei, semănată cu firimituri de pîine, resturi de grăsime sau chiştoace deletere, rămîne undeva, jos. Pînă şi perna se transformă într-un monticul sterp, călcat în picioare de Guliver în sfîrşit într-o lume pe măsura omului.

Altă utilizare posibilă a patului este pur şi simplu să şezi pe el, cu privirea aţintită asupra lucarnei şi (dincolo de ea) asupra peretelui gol şi (dincolo de el) asupra lumii exterioare ordonate concentric. Dacă apoi îţi ridici uşor oblic raza vizuală către zonele de altitudine ale coridorului, poţi zări faţa gardianului (pe cînd trece mînat de o periodicitate paradoxală) fără ca el să mai fie nevoit să se aplece şi astfel te poţi convinge de prezenţa ochilor, buzelor, nasului, gurii şi, uneori, a frunţii sale.

A treia utilizare posibilă a patului nu este alta decît poziţia culcată sau postura caracteristică somnului, funcţie niciodată total imposibilă, nici chiar în cele mai vrăjmaşe circumstanţe.

Deşi în primele ore s-ar putea crede că în acele galerii încîlcite domneşte tăcerea, impresia este falsă şi e datorată sărăciei de semnale acustice semnificative şi redusei importanţe acordate în primul moment unor zgomote şi rumori care, totuşi, există. Nu strică un mic inventar în privinţa asta. Înainte de orice, zgomotul constant de apă care curge în closetele şi spălătoarele defecte. Apoi, devii conştient de ecoul şi rezonanţa concavă a vocilor cărora le-am putea spune *exterioare*, tînguire de orb cu lozuri de vînzare, glas monoton de femeie grasă strigîndu-şi ziarele, claxoane înăbuşite de distanţă. Alte voci, dimpotrivă, sînt *interioare* şi au un interes sporit. Cele mai stăruitoare aparţin gardienilor ieşiţi din schimb care joacă zi şi noapte cărţi în pieţişoara centrală a labirintului. Cele mai surprinzătoare sînt rîsetele şi giumbuşlucurile Kindergarten-ului subteran alcătuit din copiii deţinutelor din celulele comune, care, dată fiind vîrsta lor fragedă, îşi însoţesc mamele. Copiii aleargă, ţipă şi rîd într-un spaţiu foarte redus, însă glasurile lor răzbesc pînă la cea mai izolată celulă. În sfîrşit, crezi în permanenţă că auzi numele vreunui deţinut chemat fie pentru declaraţii, fie pentru transferare, fie pentru a fi pus în libertate. Aşteptarea modelează în aşa fel materia primă a vibraţiilor, încît fiecărui deţinut i se pare, cînd îşi ciuleşte urechile, că-şi aude numele rostit de unul dintre nemijlociţii slujitori ai forţei care sălăşluieşte la cîţiva metri deasupra lui.

Seara, deţinutul primeşte o pătură cenuşie, dimineaţa trebuie s-o restituie împăturită pe dungă. Evenimentele astea, ca şi altele mai banale, ca tainul sau ritualul urinării, conferă structură calendaristică unui timp altminteri uniform plămădit din anxietate şi virtuţi teologale.

Destin implacabil. Resemnare. Să rămîi liniştit, aici, atît cît va trebui. Să nu te mişti. Să înveţi a privi un singur punct pe perete, pînă ce, încetul cu încetul, vei ajunge să te concentrezi într-un vid fără gînd. Relaxare autogenă. Yoga. Întins şi liniştit. Atingi lent peretele cu mîna. Pauză. Domină-ţi spaima. Gîndeşte încet. Trebuie să crezi că nu se-ntîmplă nimic grav, că nu ai decît să aştepţi în tăcere, că nu se poate întîmpla nimic grav, pînă cînd nodul se va desface la fel cum s-a şi strîns. Fii calm. Simte-te calm. Află-ţi refugiul în singu-

rătate, sub protecţia zidurilor. În nemişcare. Nu-i rău. Nu-i chiar aşa de rău. La ce bun să gîndeşti. Nu ai altceva de făcut decît să stai liniştit. Să nu te gîndeşti la nimic. Să te comporţi ca şi cum calmul tău ar fi rezultatul unei dorinţe profunde. Ca şi cum şederea ta aici, liniştit, ascuns, ar fi o dorinţă sau o joacă. Să stai ascuns oricît. Să stai liniştit atîta timp cît va trebui. Aici, cîtă vreme stau liniştit, nu mi se-ntîmplă nimic. Singur tot nu pot face nimic. Calm. Nu pot face nimic ; deci nu pot greşi. Nu pot lua nici o hotărîre greşită. Nu pot face nimic rău. Nu pot greşi. Nu-mi pot dăuna. Să stau liniştit, la fund. Nu are ce să se mai întîmple. Ce se va întîmpla de aici înainte nu mai depinde de mine. Rămîn aici pînă mă vor azvîrli ei afară, singur nu pot face nimic ca să ies.

De ce m-am dus ?

Nu gîndi. N-are rost să te mai gîndeşti la un fapt consumat. Este inutil să încerci să depeni iar greşelile comise. Toţi oamenii greşesc. Toţi oamenii se înşală. Toţi oamenii îşi caută pierzania pe un drum mai complicat sau mai simplu. Desenează sirena în pata de pe perete. Peretele pare o sirenă. Părul îi cade pe umeri. Cu un căpătîi metalic, căzut de la şiretele cuiva căruia nu i-au fost luate, poţi zgîria zidul, dînd formă clară desenului sugerat de pată. De cînd mă ştiu am desenat prost. Are coada scurtă, de peşte mic. Nu e o sirenă ca toate celelalte. De aici, tolănit, sirena mă poate privi. O duci bine. Nu ţi se poate întîmpla nimic pentru că nu ai făcut nimic. Nu ţi se poate întîmpla nimic. Îşi vor da seama pînă la urmă că n-ai făcut nimic. Este limpede că n-ai făcut nimic.

Ce ţi-a venit să bei atîta în noaptea aia ? Ce ţi-a venit să faci asta cînd erai beat, beat turtă ? Este interzis să conduci în stare de ebrietate şi tu... tu... Nu te mai gîndi. Aici eşti la adăpost. E totuna ; aici eşti liniştit, calm, din ce în ce mai calm. E doar o aventură. Experienţa ţi se lărgeşte. Ştii mai multe acum decît înainte. Vei şti mult mai multe ca înainte, vei şti ce au simţit alţii, ce înseamnă să fii aici, jos, unde ştiai că sînt alţii şi niciodată nu pricepeai cum. Îţi îmbogăţeşti experienţa. Ajungi să te cunoşti mai bine, să ştii ce eşti şi ce poţi. Dacă eşti fricos, dacă te laşi invadat de groază. Dacă te laşi înfrînt. Ştii ce e spaima. Ce mai rămîne dintr-un om îndărătul spaimei, de sub spaimă, dincolo de hotarul spaimei. Că eşti în stare să trăieşti calm şi aici, să rămîi senin. Dacă rămîi senin aici, nu mai e un eşec. Învingi spaima. Omul imperturba-

bil, omul care rămîne mereu imperturbabil, integru poate spune că triumfă, chiar dacă toţi vor crede că a făcut pe el de frică, că-i o piftie, o cîrpă-n cur. Dacă-şi păstrează zestrea de libertate care-i îngăduie să aleagă ce i se întîmplă, să aleagă ce-l striveşte. Să spună : vreau, da, vreau, da, vreau, vreau să fiu aici, fiindcă vreau să se întîmple ceea ce se întîmplă, ceea ce este, vreau cu adevărat, vreau, vreau cu toată sinceritatea, e bine aşa. „Ce rîvneşte orice voluptate ? O profundă, profundă veşnicie."

Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Nu era moartă. Tu ai ucis-o. De ce zici : tu ? Eu.

Să nu gîndesc. Să nu gîndesc. Să nu gîndesc. Ce-a fost, a fost. Să nu gîndesc. Să nu gîndesc atîta. Să stau liniştit. Să-mi rezem capul aici. E bine. E bine, rezemat aici, fără gînduri, poţi închide ochii, e totuna dacă-i ţii deschişi, e totuna. E totuna. Cu ochii deschişi se zăreşte mica sirenă. Cu căpătîiul de tablă de la şiretul cuiva căruia au uitat să i le ia se poate desena pe zid zgîriind varul puţin cîte puţin. Zgîrii încet, ai doar tot timpul. Zgîrii începutul cu începutul şi scrîşnetul neplăcut, strepezit, scos de aşchia de fier, de frîntura de tinichea îndoită la maşină pe şiretul maro de la un pantof maro lunecă pe zid şi lasă în urmă un desen care ia treptat formă semiumană şi care ţine de urît, căci vine o clipă cînd capătă expresie, vine o clipă cînd capătă formă şi vine în sfîrşit o clipă cînd sirena urît desenată te priveşte şi te fixează cu ochii ei mari şi umezi de fată şi te priveşte şi-ţi ţine parcă de urît. Coada e făcută din amîndouă coapsele lipite, strînse. Fata cu coadă nu vrea să-şi spintece coada cu cuţitul pentru că nu iubeşte. Rămîne aşa, cu coapsele într-o teacă de solzi. Nu e nimic pe perete pînă-n clipa cînd forma se cristalizează, cînd recunoşti o fiinţă omenească într-un pic de var scrijelit, care-ţi aruncă priviri. Da, vreau, aşa vreau. E ca şi cînd aş vrea. Ce diferenţă este, cine se-ncumetă să-mi demonstreze că nu-i adevărat, cine îmi poate dovedi, oricît m-ar dispreţui, oricît de îndîrjit ar fi în dispreţul lui, oricît ar rîde aflînd că sînt aici şi ar zice : „nenorocitul de el" — că eu nu sînt aici pentru că aşa vreau, pentru că am vrut să fiu şi vreau să rămîn ? Chiar dacă m-am ascuns, chiar dacă am rămas în braţele unei curve ca să treacă timpul, ca să treacă zilele, chiar dacă voiam să nu-şi mai aducă nimeni aminte de mine şi să mă uite toţi şi să-mi dea o bursă de studii în Illinois şi să stau acolo contemplînd stinghii de şoareci în

vecii vecilor, acolo unde spui *vreau* şi pică din cer un superciclotron de o sută de milioane de dolari şi spui *îmi trebuie* şi pică tot neamul maimuţelor tropicale cu creieri cvasiomeneşti să le studiezi, şi afară, într-o imensă maşină violetă aşteaptă tînăra aerodinamică, ultimul tip al unei omeniri bine hrănite care a atins perfecţiunea frumuseţii într-un corp ce ascunde şi o inimă sănătoasă şi democrată, şi generozitatea oamenilor care te invită la un garden-party, şi savantul joacă golf, şi savantul mănîncă crenvurşti fierbinţi, şi laboratorul seamănă cu un bar zîmbitor unde cancerul se descompune la o simplă atingere de parcă ar fi ice-cream-soda. Dar eu am vrut să stau aici, distrus, fără să mai mă ating de cancere, nici de microscoapele iberice ale mărunţilor savanţi iberici şi nici nu le mai pot atinge, fiindcă eu am vrut să stau aici, singur, gîndind ; ba nu, fără să gîndesc ; depus, întins, ca şi cum aş fi fost omorît şi aş şti acum ce înseamnă să fii mort, cu corpul întins la fel de desăvîrşit ca şi al unei fete moarte, conştientă de ce a murit, nu dintr-un accident stupid la care am contribuit şi eu, cu mîini lipsite de siguranţa pe care firesc ar fi fost s-o aibă...

Eram beat. Eu.

Să nu gîndesc. Să nu gîndesc. Să privesc peretele. Să-mi petrec timpul uitîndu-mă la perete. Fără să gîndesc. Nu trebuie să mai gîndeşti, fiindcă nu mai poţi aranja nimic cu gînditul. Nu. Stai aici, calm, tăcut. Tu eşti bun, ai vrut să iasă bine. Ai făcut-o cu dorinţa să iasă bine. Tot ce-ai făcut a fost făcut bine. N-aveai nici un gînd rău. Ai făcut-o cum te-ai priceput mai bine. Dacă ar fi s-o faci iar...

Imbecil !

Nu gîndi. Să nu gîndesc. Să nu gîndesc. Stai liniştit. N-o să se întîmple nimic. Nu ai de ce să-ţi fie frică. Dacă ţi se întîmplă cel mai rău lucru ce ţi se poate întîmpla. Cel mai rău. Dacă realmente cred că tu ai făcut-o. Dacă aşteaptă să te strivească sub greutatea celei mai mari pedepse pe care o pot născoci ca să te zdrobească. Pune-te în cea mai rea situaţie. Cea mai rea. Cel mai negru deznodămînt pe care ţi-l imaginezi, cel mai cumplit, cel mai grav, cel mai inimaginabil. Dacă ţi se-ntîmplă ceva ce nici nu se poate numi, la urma urmei, ce ţi se întîmplă ? Nu s-ar întîmpla nimic. Nimic. *Nimic.* Stai aici o vreme, aşa, ca acum. La fel. Şi pe urmă pleci în Illinois. Asta-i. Şi nu ţi-e rău aici. E chiar bine. Reîn-

toarcerea în leagăn. În pîntecele matern. Aici eşti apărat. Nimeni nu-ţi poate face rău, nimeni nu poate nimic aici, nimic. Eşti calm. Sînt calm. Mi-e bine. Nu mi se poate întîmpla nimic. Să nu mai gîndesc atîta. Mai bine să nu gîndesc. Să las să treacă timpul, liniştit. Timpul trece oricum, fatal. Nu se poate întîmpla nimic. Chiar dacă lucrurile ies rău. Chiar dacă e rău. Mă pun în situaţia cea mai rea. Să presupunem că se întîmplă cel mai rău lucru. Presupun că aş fi în situaţia cea mai rea. Nu se întîmplă nimic. Doar o perioadă. O perioadă exclusă din viaţa mea, pusă între paranteze. Exclusă din viaţa mea idioată. O perioadă cînd de fapt voi trăi mai intens. Încă de pe acum trăiesc mai deplin. Viaţa de afară s-a întrerupt, cu toate imbecilităţile ei. Au rămas afară. Viaţa goală. Timpul, doar timpul umple vidul ăsta cu lucruri idioate şi cu indivizi idioţi. Totul trebuie să alunece, totul alunecă peste mine, nu sufăr, nu sufăr absolut de loc. Oricine ar crede că sufăr. Dar nu sufăr. Exist, trăiesc. Timpul trece, mă umple, înaintez în timp, niciodată nu mi-am trăit timpul vieţii mele care se scurge, ca acum, cînd stau liniştit şi privesc un punct de pe zid, ochiul negru al sirenei ce mă priveşte. Singur aici, ce bine, mi se pare că sînt mai presus de orice. Nu mi se poate întîmpla nimic. Sînt cel care trece. Trăiesc. Trăiesc. Liber de orice preocupări, liber de banii pe care trebuia să-i cîştig, liber de femeia cu care trebuia să mă însor, liber de clientela pe care trebuia s-o cuceresc, liber de prietenii care trebuiau să mă stimeze, liber de plăcerea după care trebuia să alerg, liber de alcoolul pe care trebuia să-l beau. Ar trebui să rămîi aşa. Rămîi aici. Aici trebuie să stai. Trebuie să stau aici, la înălţimea asta, conştient de singurătatea mea, dar sus, e mai bine ca înainte, mai cald, mult mai multă linişte. Să nu cazi. Nu trebuie să cad. Mi-e bine aici, liniştit, nu mi se poate întîmpla nimic, nimic mai mult decît să rămîn aşa, aici, în locul unde vreau să fiu, calm, clarvăzător, liniştit, mi-e bine, mi-e bine, mi-e foarte bine aşa, nu mai am nimic de dorit.

Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Eu am ucis-o. De ce ? De ce ? Nu tu ai ucis-o. Era moartă. Nu eu am ucis-o. Murise. N-am fost eu.

Să nu gîndesc. Să nu gîndesc. Nu gîndi. Nu te gîndi la nimic. Liniştit, liniştit. Nu mi se-ntîmplă nimic. Sînt liber aşa. Sînt calm. Aştept. Nu trebuie să gîndesc. Nu mi se-ntîmplă nimic. Sînt calm, timpul trece şi eu sînt liniştit pentru că nu mă

gîndesc la absolut nimic. Trebuie să învăţ, să nu mă mai gîndesc la nimic, să privesc fix peretele, să fac alt desen cu aşchia de fier de la pantof, un desen oarecare, să nu fie o fată, poţi face alt desen, deşi totdeauna ai desenat prost. Ai libertatea să-ţi alegi desenul pe care vrei să-l faci pentru că libertatea ta există şi acum. Eşti o făptură liberă, eşti liber să desenezi orice desen sau să faci o scrijelitură pentru fiecare zi care trece, cum au făcut şi alţii, şi la fiecare şapte zile o scrijelitură mai lungă. pentru că eşti liber să tragi scrijelituri cît de lungi pofteşti, fără ca nimeni să te poată împiedica...

Imbecil !

Deşi mama, la gîndul că s-a întîmplat un dezastru, făcuse o criză de isterie, ţipase, băuse o cană mare de ceai de tei şi a doua zi se plînsese de migrenă, bunica şi nepoata — fiecare în felul ei — avură sentimentul că de data asta, da, era într-adevăr al lor pe de-a-ntregul. Bătrîna ştia că pe un bărbat o ticăloşie măruntă îl umileşte mai mult decît este firesc s-o facă. Ştia dintr-o veche experienţă că nimic nu-i primit cu mai multă recunoştinţă ca o mică mîngîiere la ceas de restriştе. Dacă sterilitatea ruşinoasă a bătrînului colonel îl adusese şi mai mult la cheremul soţiei, la fel şi neaşteptata poticnire a cercetătorului avea să-l facă tocmai potrivit pentru a deveni bărbat în casă, rămînîndu-le şi recunoscător pe deasupra, şi, fiindcă se ştia cu musca pe căciulă, avea să fie animat de şi mai multă consideraţie faţă de familia care — demnă, deşi lovită de soartă — îl primise cu braţele deschise la sînul ei.

Din pricina asta, bătrîna făcu pe nu-vede-n-aude atunci cînd Dorita — dînd ascultare impulsurilor evident mai generoase ale inimii ei tinere — o rupse la fugă pe coridor, deşi abia isprăviseră cina — şi — apărată numai de o pelerină subţire de postav şi de frumuseţea ei — coborî în stradă puţin timp după ce, prin cine ştie ce cablogramă clevetitoare, fusese înştiinţată de arestarea lui Pedro. Pe străzi lumea încă se mai bulucea în jurul cinematografelor care-şi anunţau reprezentaţia de seară cu reclame luminoase şi afişe viu colorate. Din Plazuela del Progreso o apucă pe strada ce coboară direct în inima oraşului şi grăbi pasul, evitînd privirile, îmbrîncelile,

îmbulzeala, atît de răscolită de durerea ei, încît nu observa nimic în jur.

I-au spus întîi că-i prea tîrziu. Apoi i-au spus să aştepte. Pe urmă au lăsat-o să intre. Urcă o scară şi străbătu un culoar îmbîcsit. Se aşeză pe un scaun. O priveau cîţiva funcţionari care făceau ore suplimentare. Fu poftită mai departe. Aşteptă într-un birou zugrăvit în galben, plin cu maşini de scris prăfuite. O balustradă de lemn despărţea zona ocupată de maşini, unde stătea şi un domn gras, de spaţiul destinat probabil publicului sau postulanţilor. Domnul cel gras abia cinase, judecînd după tacîmul murdar dintr-un colţ al mesei. Citea ziarul de seară şi asculta la un mic aparat de radio anunţuri şi muzică. În primul moment o privi acru. Apoi surîse. O pofti să ia loc. Îşi puse haina care atîrna pe un umeraş. Se apropie zîmbitor :

— Pentru cine aţi venit ?

— Nu. Nu se poate.

— În ce calitate vă interesaţi de el ?

— Nu. Nu vă pot spune nimic.

— Sînteţi rudă ?

— Nu fiţi îngrijorată, domnişoară. Toate se aranjează pînă la urmă. Ascultaţi-mă pe mine că am văzut multe-n viaţă, şi bune şi rele.

— Nu pot face să-i ajungă nimic.

— Nu. Nu este grav.

— Toţi sînt izolaţi şaptezeci şi două de ore.

— Da, şaptezeci şi două de ore.

— Abia au trecut trei ore de cînd e aici.

— Cine v-a spus ?

— Nu. Nu ştiu nimic.

— V-am mai spus că nu vă pot ajuta cu nimic. Regret.

— Nu vă faceţi sînge rău.

— Duceţi-vă liniştită acasă şi odihniţi-vă.

— Păcat de ochii dumneavoastră să plîngeţi.

— Nu vă mai prăpădiţi atîta cu firea.

— Vă repet că este imposibil. Dacă n-ar fi...

— Dacă ar fi după mine !

— Asta mai lipsea !

— Absolut imposibil.

— Bineînţeles ! puteţi reveni mîine.

— Cum aţi spus că vă numiţi ?

Dacă musafirul ilustru se încăpăţînează să nu vadă decît *majas* şi *toreros*, dacă pictorul genial zugrăveşte cu penelu-i mirific doar *majas* şi *toreros*, dacă de-a lungul şi de-a latul acestui tărîm străvechi sînt mai multe arene rotunde decît catedrale gotice, asta trebuie să-nsemne ceva. Va fi nevoie să răsfoim iar toate legendele negre, să ne aplecăm asupra prospectelor de răsunător succes turistic, înfăţişînd o Spanie a dairalelor, să ridicăm stratul de verniu aşternut pe fiecare tablou de pictorii care ne-au înfăţişat şi să vedem în ce lamentabil sens aveau dreptate. Fiindcă dacă există o constantă, dacă există ceva ca un principiu subteran ce insuflă vigoare şi virilitate într-un corp altminteri livid şi descărnat, acest ceva trebuie analizat, scos la lumină, măsurat şi descris corect. Nu e de ajuns să fii sărac şi flămînd, nici să prezinţi un craniu dolicocefal, nici să ai pielea de o delicată nuanţă măslinie spre a fi definit ca exemplar al unui anumit tip uman căruia, inexorabil şi cu atîta iritare, îi aparţinem. Să examinăm fenomenul mai de-aproape şi să încercăm a simţi în propria noastră carne — perfect asemănătoare cu a lui — ce simte omul acesta cînd (din strînsoarea veşmîntului său strălucitor) îşi dă seama că trupul îi va fi străpuns de corn şi că imensa masă a semenilor săi, la fel de măslinii şi de dolicocefali, vor să fie spintecat de corn şi să rămînă acolo, sub ochii lor, prefăcut, după unanima dorinţă mistuitoare, într-o paiaţă umplută cu zdrenţe stacojii. Faptul că această ură a putut fi instituţionalizată într-un mod atît de desăvîrşit şi în coincidenţă istorică frapantă cu momentul cînd, întorcînd spatele lumii exterioare şi după repetate catastrofe, continuau să se ridice imense palate pentru cei cărora nimeni nu ştia de unde şi în ce galioane le mai sosea aurul, nu poate avea altă explicaţie decît că ura aceasta are o importanţă aparte pentru om şi că, înspăimîntaţi de forţa acestui odiu ce şi-a dovedit atît de convingător perenitatea inepuizabilă, căutăm o matcă simbolică în care îndeplinirea sfîntului sacrificiu să se desfăşoare cît mai pe viu cu putinţă pentru a desface blestemul şi a paraliza patima continuă ce ne încleştează gîtlejul. Este neîndoielnic că evenimentul major din anii de după teribilul dezastru a fost această polarizare a urii contra unui singur om şi că sub semnul urii şi idolatrizării ambivalente s-au conjugat toate iredentismele revanşarde clocite în sufletele unora şi altora. Să-l botezăm, prin urmare, ispăşitor

al odiului popular pe insul acesta care, cu bicornu-i inestetic, se mişcă prin arenă înadins dizgraţios şi, cu chipul grav şi contractat, mort de spaimă, îşi desenează caligrafia funambulescă în faţa animalului în dispoziţie feroce ? Da, da, s-ar putea, s-ar putea să fie asta, de vreme ce şi forţa publică, şi presa, şi fanfara regimentului, şi săracii din azilul Casei Mizericordiei, ba pînă şi un reprezentant al Excelenţei-sale Guvernatorul civil iau parte cu atîta interes la celebrarea misterului.

Dar ce taur zace în noi şi-i dă putere şi impetuozitate fiarei cu grumaz robust care aleargă de-a lungul marginii cercului ? Oare ce taur din noi ne face să dorim atingerea, aerul, tactul rapid, subtila precizie milimetrică după care cunoscătorul măsoară nu pericolul, ci — zice el — valoarea artistică a luptei ? Ce taur, Doamne ?

Şi veneau gardienii materni, laţi în spete, graşi, înalţi, cu toracele puternic, acoperit cu postav gros, cenuşiu, sub care ascundeau cutii de chibrituri, ţigări, carneţele cu însemnări misterioase, fotografii ale fetei lor, bilete de tren, şi-l îmbărbătau. „Va să zică dumneata eşti medic, ia te uită, dom'le."

Şi venea gardianul cutare care se ocupa de el, şi se arăta la ferestruică şi-i spunea : „Cereţi-mi tot ce vă trebuie", bineînţeles cu condiţia să nu fi fost altceva decît un foc sau un drum la closet pentru urinat.

Şi dacă-i spunea : „Mulţumesc", gardianul răspundea : „N-aveţi pentru ce ; de-asta sîntem aici", şi dacă nu-şi exprima recunoştinţa, data următoare, cum bătea de cîteva ori în uşă, compătimitorul asistent se înfiinţa la fel de prompt, după ce întreba cu accent galician : „Numărul !" ca să identifice celula şi să se descurce prin încîlcitele cărări cretane.

Şi veneau tot alţi şi alţi gardieni, se schimbau din două în două ore, şi nu le venea de loc greu să te conducă la pisoarul mustitor la orice oră din zi sau din noapte, fie că erau treji şi plictisiţi, fie că piroteau tolăniţi comod într-un scaun. „Numărul !" şi soseau neobosiţi.

Şi veneau alţi doi însoţindu-l pe unul bătrîn care împărţea hrana aşezat pe un scăunel, fiindcă nu-l mai ţineau picioarele, şi, cu cazanul fumegînd între genunchii tremurători, cufunda polonicul cu o singură mişcare pînă la fund şi sco-

tea de fiecare dată, cu o pricepere seculară, cantitatea precisă, matematic identică, deşertînd-o în strachina întinsă cu sfială de deţinut, secundat fiind, prin contrast, de un puştan cu obraz de fată care ţinea un vas cu bucăţi de slănină prăjită şi lăsa să cadă în fiecare strachină cîte una pe o traiectorie de lăcustă strivită, precizîndu-le deţinuţilor dacă mai cereau : „Numai una", pe un ton izmenit : „Vine doar una de fiecare".

Şi veneau gardieni neobişnuit de robuşti, neobişnuit de bine dezvoltaţi, încărunţiţi înainte de vreme de munca de noapte şi de contactul permanent cu neliniştea, apăreau cu nobilul lor aer roman de boxeri retraşi şi-şi povesteau viaţa în frînturi de cuvinte, prin ferestruică, explicînd cum fuseseră în Australia şi cum luptaseră la Madison Square Garden.

Dar slăbiciunea tuturor gardienilor era să explice nevoia imperioasă pe care o simţeau cu toţii de a avea o altă ocupaţie în orele libere, astfel că unul era încasator la Societatea de gaze, altul încasator la o Societate recreativă de ajutor reciproc, al treilea încasator la un club select : „Sînt munci de încredere şi de-asta ne preferă pe noi".

Şi venea alt gardian care, după vîrstă, putea fi tată de deţinut şi spunea cum îl operase un chirurg faimos şi-şi arăta cicatricea şi preciza în ce măsură asta-i lăsase capul ca să zică aşa gol şi încă îl mai doare cînd se schimbă vremea şi cînd are mult de lucru şi era de ajuns să-l zărească în plină stradă pe faimosul chirurg pentru ca acesta să se oprească, să-l recunoască, să-l strige : „Domnule gardian !" şi să-l întrebe cum o mai duce cu supărările vechi, uşoarele colici, furnicăturile, cefalgiile şi ameţelile de care faimosul chirurg nu putea decît să rîdă subţire ca de nişte lucruri fără nici o importanţă pentru cineva care zilnic iese victorios în lupta cu moartea, păcălind-o chiar sub nasul ei însîngerat.

Şi venea vrăjitorul catacombelor, băiaşul divin, înzestrat cu nemaipomenita putere de a-l smulge din cocina sinistră a carcerei şi din deliciile patului de ciment ca să-l transporte într-o încăpere acvatică unde puternice cazane învăluite în aburi şi-n fum îi împroşcau trupul cu virginale filamente de apă caldă, lustruindu-i-l voluptuos într-o mîngîiere infinită şi doar oboseala îl silea să părăsească festinul epidermic şi, după un masaj nu absolut necesar, cu un prosop curat, să se afunde iarăşi pentru 23 de ore şi 55 de minute în bîrlogul ştiut.

Şi veneau gardieni consolatori care calmau plînsul şi gemetele neîntrerupte ale unei femei din celula de alături : „Ei, lasă, nu te mai amărî aşa, că nu cîştigi nimic cu asta", sau îl consolau pe băiatul zbuciumat ce se gîndea mai mult la părintele ofensat decît la asprimea legii : „Tu un singur lucru ai de făcut, să răspunzi la ce te-ntreabă".

Cu o înţelegere a firii omeneşti explicabilă nu printr-o inteligenţă ieşită din comun, ci printr-o ucenicie cu totul aparte, gardienii ascultau fără umbră de mirare cum toţi, dar absolut toţi proaspăt sosiţii spuneau că nu ştiu de ce se află aici şi că nu văd ce motiv a putut provoca evidenta eroare judiciară. „Ia gîndeşte-te un pic şi-o să-ţi aminteşti ; trebuie să fie ceva, ia vezi"... „Să fie oare..." admitea pînă la urmă amnezicul şi cădea într-un fel de visare, prefăcîndu-se că se gîndeşte la posibilităţi nebănuite pînă atunci. „Să fie oare..., dar nu, e imposibil, nu-i asta."

— Cînd o să ies de aici ? întreba după cîteva ore femeia, care acum nu mai plîngea.

— Nu-ţi face griji, îi răspundea gardianul. De cînd sînt eu aici, şi-s ani buni de-atunci, toţi au ieşit.

Matías încercă să pună în mişcare întregul aparat complex al forţelor sociale pe care le putea influenţa măcar prin ascendentul numelui său, dacă nu prin legături personale. Nenumăraţi uşieri şi portari de ministere îl conduseră prin culoare vuitoare către săli înalte cu policandre aurite cu zeci de lămpi şi mobile în stil spaniol violent contorsionat ornate cu alte zeci de capete de războinici cu căşti şi animale mitologice sculptate de meşteşugari necunoscuţi cu dibăcie berechet şi gust dubios. În alte încăperi, mai funcţionale, pardoselile erau de marmură lustruită, şi lămpile indirecte sau încastrate în plafon luminau mese metalice de tip administrativ sau elegante birouri franceze cu partea superioară îmbrăcată în piele verde cu încrustaţii aurite pe margine. Din spatele fiecărei mese se înălţa cîte un chip surîzător şi enigmatic al cărui surîs se accentua cînd afla cine sînt tatăl şi unchii lui Matías, dar rămînea perplex o clipă mai tîrziu văzînd ce lume frecventează băiatul ăsta cam rătăcit despre care se auzise c-ar avea pasiuni literare şi ar fi suferit cîteva eşecuri academice la concursurile de admitere în şcoli superioare :

„Voi face tot posibilul." „Chiar mîine iau masa cu directorul general." „Mă voi informa" — erau sibilinele oracole emise din înaltul trepiedului lor de ex-omnipotenți de gurile acelea venerabile cu un vizibil efort de a-și domina grimasa involuntară de autentică repulsie pe care cuvîntul *avort*, cu toată suita sa greu imaginabilă (de murdărie, infecție, boli venerice și legături inconfesabile), o provoacă în niște inimi cristaline, rămase la multe leghe distanță de asemenea afaceri, în ciuda vastei lor experiențe de viață.

— N-a făcut nimic. A fost o cursă. L-au chemat de urgență în toiul nopții. Ce putea face ? Cînd a-nceput s-o opereze, fata era practic moartă, explica Matías.

— Și spuneți c-a anunțat imediat poliția ?

— Nu. Era foarte obosit.

— Evident...

Și după o pauză :

— Deci s-a prezentat a doua zi să facă declarația ?

— Nu. I-a fost frică, știu eu. Era năuc. A doua zi am mers amîndoi la conferință și-apoi a venit la mine, la cocteilul oferit de mama în cinstea...

— Și poliția l-a găsit la dumneavoastră ?

— Nu. Poliția l-a arestat a doua zi.

— Cînd s-a prezentat să facă declarația, presupun ?

— Nu. A fost arestat într-un...

— A !

După acest dialog sincopat (pe care Matías învățase să-l conducă din ce în ce mai bine, adică să disimuleze cu multă grijă adevăratele circumstanțe) personajul din fața sa devenit brusc prietenos și confidențial, protector, se instala mai confortabil, se apleca peste masă și-i dădea cîteva sfaturi personale potrivit cărora cel mai indicat era ca el să nu se amestece de loc în afacerea asta, fiindcă dacă lucrurile se petrecuseră așa cum i le relatase prietenul, aveau să se aranjeze de la sine, fără nici o dificultate, deși se putea să se fi petrecut și puțin altfel decît credea Matías, știut fiind că tinerețea apreciază cu prea multă generozitate, și prietenia întunecă judecata obiectivă asupra oamenilor. Pentru el era mai convenabil să-și caute relațiile printre cei de aceeași formație cu el, nu pentru că n-ar exista — nici vorbă de asta — dincolo de determinările de clasă — persoane excepționale, demne de prietenia oricui, ci pur și simplu pentru că, lipsite de un

fundament social şi de o morală solidă (cu alte cuvinte de o tradiţie sau de o atmosferă propice), persoanele acestea pot fi, de oricîte virtuţi sau inteligenţă s-ar bucura, nerecomandabile. Nu, firește, departe de noi orice idee preconcepută despre vinovăţia lui, dar este foarte, foarte straniu ca un individ care nu-şi exercită profesiunea, şi, ca atare, are nevoie de bani, să se lase tîrît într-o cursă, cum crede Matías, într-o cursă lipsită de sens, absurdă, în faţa căreia singurul lucru de făcut era să refuze şi s-o aducă la cunoştinţa celor în drept. Dacă Matías ţine să-l ajute, nu are altceva mai bun de făcut decît să-l sfătuiască să spună adevărul, toate ar reveni în matca lor, fără violenţă, şi lucrurile s-ar limpezi, însă ar fi păcat ca Matías, fiul bunului său prieten X, să apară implicat într-o afacere atît de tulbure : „O afacere tenebroasă", cum spunea unul dintre domnii aceia, victimă a bacalaureatului său francez.

Matías se simţea dezorientat. În primul moment, dincolo de rolul jucat de amabilul domn, în cuvintele şi atitudinile lui de Nestor prudent, se întrezărea adevărata faţă a gîndurilor sale. Dar mai tîrziu, cînd ieşea de după masă şi se repezea spre el ca să-l conducă la plecare şi-l lua de braţ, ba chiar îl bătea părinteşte pe umăr cu o mînă robustă, obişnuită să apuce stiloul numai pentru semnături, personajul (victimă a unei deprinderi incoercibile care trecea şi peste prudenţă şi peste scrupule) adopta din nou atitudinea dictată de reflexul-iniţial-în-faţa-unui-petiţionar-de-familie-bună şi insista cu zîmbetu-i larg, din care dispăruse orice urmă de dezgust : „Voi face tot posibilul". „Mîine iau masa cu directorul general", iar unii, cu o bună creştere ieşită din comun : „Transmiteţi doamnei, mama dumneavoastră, respectuoasele mele omagii".

După ce toată dimineaţa şi bună parte din după-amiază şi le cheltui în compania unor astfel de înalte personaje, Matías porni în căutarea viezurelui juridic ca să-l captureze ca avocat pentru prietenul său, urmînd ideea pe care cu o seară înainte i-o dăduse doña Luisa şi de care uitase, orbit de strălucirea puternicelor sale relaţii şi convins că o singură vorbă rostită de ei ar fi fost suficientă ca fluviile să curgă spre izvoare, iar fluxul istoriei s-o apuce îndărăt fără consecinţe catastrofale.

Dar viezurele părăsise biroul faimosului avocat unde lucra ca stagiar şi plecase după nu se ştie ce demersuri profesionale

sau într-o vizită particulară, iar acasă nu-l aşteptau înainte de ora cinei. Matías încercă — lucru nu prea dificil de altfel într-un oraş relativ concentrat — să-l repereze pe abilul om de legi şi după cîteva convorbiri telefonice, reuşind să strîngă unele indicii vagi, ieşi în oraş. Din piaţă urcă pe marea *avenida*. Era tocmai ora ieşirii de la cinematografe şi trotuarele deveniseră neîncăpătoare pentru mulţimea imensă ce se revărsa prin uşile străjuite de firme luminoase şi afişe gigantice cu un cowboy din vest înalt cît patru etaje rotind un arcan de mucava sortit să nu i se desprindă niciodată din mînă. Automobilele americane cu cromurile şi coloritul lor delicat frînau la aprinderea luminilor roşii, păstrînd, timp de cîteva secunde, legănări de gondolă sau de leagăn Napoleon I, în vreme ce şoferul şi domnişoara de lîngă el priveau fix, fără umbră de surprindere, mulţimea neagră care se arunca, uniformă, în limitele pasajelor marcate, ca într-un acvariu unde peştii ar fi cei ce ar contempla nenumăraţii vizitatori năuciţi, mînaţi de un ordin într-un marş fără putinţă de oprire. Ca atare, privirile aruncate de public preţioşilor peşti din piscina rulantă erau fugitive, piezişe, cu coada ochiului, sfioase şi reţinute, pe cînd privirea persoanelor comod instalate pe toată durata interdicţiei semaforului era continuă, fixă, impertinentă şi globală, fără a zăbovi asupra cuiva anume, cu excepţia vreunei frumuseţi sporadice cu enormi ochi negri scăpărători şi fardaţi şi picioare zvelte demne de utilizări mai nobile decît ocazionala funcţie deambulatorie. Împresurat de turma de indivizi scunzi de statură, Matías îmbrăţişa cu vederea distanţe relativ mari şi pe asta se bizuia ca să-l descopere pe avocatul tîrît poate de valul spectatorilor dintr-un cinematograf oarecare. Fluviul mulţimii, retezat în două de panglica întunecată a maşinilor care îşi reluau alunecarea, curgea printre maluri luminoase de-a lungul cărora se aliniau bogăţii de cea mai depărtată proveniență, despărţite fizic de fiinţele mişcătoare doar prin reci cristale invizibile la fel de solide ca zidurile de cărămidă sau blindajele. Aur, briliante, mătase, minuscule maşinării complexe de ceasornice importate din Elveţia, sticle de whisky, obiecte de lux, genţi de crocodil, parfumuri pariziene veritabile, cărţi de artă, ghiduri pentru vînătoarea de lei în savană, piese de fildeş şi jamboane de York palid-trandafirii stăteau astfel la cel mult un centimetru de spaţiul public, dar atît de izolate de parcă

n-ar fi fost ele, ci purele lor idei inaccesibile din gura cavernei platoniciene. O femeie nevoiașă cu o sarcină de ziare sau un băiat care deschidea clandestin ușile taxiurilor și duminica seara vindea ziarul de fotbal treceau prin fața lor cu un aer de indiferență aproape neverosimil. Matías — mai puțin metafizic — privea toate acele obiecte așa cum contempli un tablou abstract în care accesibile ne sînt doar relațiile dintre forme, linii, spații și nuanțe cromatice. Fu nevoit să se oprească. Lumina roșie îi poruncea. Cînd auzi vîrtejul mugitor și interminabil, maelstromul paroxistic de pe calle de la Montera, înțelese ce înseamnă să fii singur. Amintirea lui Pedro și singurătatea lui i se precizară. Fusese conștient de asta toată ziua, dar acum înțelegea mai bine : *este singur*. Imaginea necesară a prietenului său, avocatul, căpătă concreteță în efortul de a-l găsi. Ca într-o materializare metapsihică, îi apăru în față. Rîdea de după ochelarii lui de om învățat. „Mataiotes", îi striga, prăpădindu-se de rîs, „kai panta mataiotes" [1], celebrînd în felul acesta apariția lui Matías, înalt, grav, imobil în mijlocul mulțimii clocotitoare : imagine vie a omului filozof care își dă seama de caducitatea zbaterilor omenești.

— Te-am căutat toată ziua.

— Iată-mă, admise viezurele baroului pe un ton profesional, fără pic de surpriză în glas.

— Trebuie să stăm de vorbă.

— Stăm.

Și porniră către un bar de pe una din străduțele învecinate, unde o domnișoară cînta la ghitară și te întîmpina o atmosferă de un rafinament mai subtil decît într-o cîrciumă brutală.

Ghitarista, îmbrăcată în negru, cu un jerseu lipit pe bust și fustă strîmtă, nu prea știa nici să cînte, nici să se miște, dar avea aer distins și trecea de la o masă la alta împărțind ocheade surîzătoare domnilor risipiți ici și colo și cu asta își justifica numărul, iar zdrăngănitul decadent al corzilor consuna cu tutunul blond și cu paharele de whisky pe care Ma-

[1] De fapt : *Mataiotes mataioteton, kai panta mataiotes* (gr.) Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sînt deșertăciune (*Eclesiastul*, 1, 2).

tías şi avocatul începură să le deşerte cu o iuţeală nemaipomenită. Localul era un soi de tunel alungit, cu meandre, şi luminat în tonalităţi predominant roşietice. Pe ambele laturi ale tunelului erau instalate divane glisante cu multe perne. Deşi incomode, aspectul lor te îmbia să te tolăneşti pe ele şi să visezi cine ştie ce seraiuri orientale. Dar în fund, acolo unde tunelul devenea tot mai întortocheat şi de unde se desprindeau ramificaţii laterale nebănuite, luminile trandafirii deveneau violete şi-şi reduceau intensitatea, şi acolo, ca să fii în ton, părea obligatoriu să fumezi marihuana, închizînd ochii şi vorbind şoptit cu cineva întins chiar lîngă tine. Maurii introduseseră viciul acesta, toxicomanie caracteristică ţărilor subdezvoltate, şi ieşind învingători în micul lor război al opiului, îşi plasau marfa unor muieruşte cu şorţ, în vecinătatea cazărmilor, şi ele o transportau în regiuni mai centrale şi o împărţeau între două categorii de clientelă virtuală : banditul de mahala şi feciorul de bani gata degenerat. Spre deosebire de alte toxice mai schizoide, marihuana cere tovărăşie. Uneori este consumată făcînd să treacă fumul printr-un vas cu vin, care este băut apoi, întrunindu-se astfel mai multe beţii în una singură. Cînd îi doboară ameţeala, cu ochii închişi, îl ascultă pe unul dintre ei povestindu-şi visele cu glas tare, îngăduind astfel şi celor mai inculţi dintre halucinaţi să-i urmărească dîra nălucirilor, bucurîndu-se laolaltă de aceeaşi viziune colectivă ţipător colorată, ca la un cinematograf tehnicolor, comunitar şi necenzurat. În adîncul tunelului azuriu poţi fuma marihuana în secret, fără s-o spui cu voce tare şi fără să consumi multă sau în grabă, pentru ca după aceea să te poţi lăuda : „N-am simţit nimic". „Nici măcar greaţă".

Matías îi explică avocatului aceeaşi istorie ca şi influenţilor săi cunoscuţi, dar, sfătuit de experienţă, o deformă puţin. Spusă pe şleau, pînă şi amicul său viezuresc ar fi putut refuza să intre în joc. Jaime îl ascultă foarte atent, arborîndu-şi mutrişoara cea mai serioasă sub ochelarii cu ramă neagră, foarte mari, care, amplificîndu-i suprafaţa aparentă a craniului, îl ajutau să-i impresioneze pe clienţii indolenţi. Apoi îi spuse :

— Nu-i nimic de făcut pînă la expirarea celor şaptezeci şi două de ore legale.

— Nimic ?

— Nimic. Tu interesează-te cînd începe ancheta penală. Pînă cînd judecătorul nu-i ia interogatoriul şi nu-i confirmă mandatul, avocatul nu poate interveni. Mă voi duce să stau de vorbă cu el, să văd ce prostii a spus, ce-a mărturisit şi ce nu. Va trebui să introducem o cerere de punere în libertate provizorie şi să depunem o cauţiune, în cazul cînd judecătorul o va găsi necesară. Pînă atunci, nu-i nimic de făcut. Nici măcar concluziile de învinuire nu au fost încă formulate. Şi dacă nu eşti pus sub acuzare, nu poţi fi apărat. Practic, nimeni nu te poate apăra pînă în faza procesuală. În momentul de faţă nu-i vorba decît de o simplă anchetă a poliţiei. Apărarea, în sens strict, nu poate fi iniţiată acum. Roţile mecanismului se învîrt de la sine. Nu-i nimic de făcut. Trebuie să aşteptăm pînă începe instrucţia propriu-zisă. Urmăreşte şi ţine-mă la curent şi cînd se va putea voi interveni cerînd punerea în libertate provizorie. Dacă va fi posibil, deşi mă-ndoiesc, voi introduce acţiune şi împotriva actului de inculpare. Dar nu va fi posibil ; după cîte am înţeles din relatarea ta, există bănuieli fondate şi nimeni nu-l va scăpa pe prietenul tău de proces...

Toată elocvenţa asta, împănată de procedură, termene şi acţiuni, îl cufundau pe Matías într-o vagă reverie, întreruptă de apariţia unei femei înalte, într-o rochie cu decolteu generos şi şirag de perle (sau ce-or fi fost) excentric şi surîs pe adresa viezurelui care, ridicîndu-se, o pofti pe noua-venită să ia loc şi, după ce mai comandă un whisky şi-i oferi o ţigaretă blondă, prizonierul se mistui din cîmpul interesului său, volatilizîndu-se în atmosfera îmbîcsită de fum, ca şi cînd nu ar fi fost decît o nălucire a marihuanei.

— Jaime !... mieună ea suav după ce se aşeză pe divan.

— Prezintă-mi-o pe frumoasă, îi ceru Matías.

— Pofta-n cui, replică egoist avocatul.

Şi rămaseră toţi trei să se privească zîmbitori, încîntaţi că lumea a fost astfel întocmită încît să existe două sexe diferite şi unul dintre ele — cel opus — este atît de îmbietor împodobit cu daruri şi nuri. Cîţiva tineri subţiratici, cu talii fragile, rezemaţi în penumbră de tejghea, păreau că privesc dispreţuitori extazul lor, convinşi fiind că şi fără împărţirea asta bipartită, viaţa merită s-o trăieşti. Dar netulburaţi de priviri şi cu favoriţii tăiaţi mai scurt decît ai celor ce-i priveau cu atîta superioritate, Jaime şi Matías se scăldau mai

departe, rînd pe rînd, în lucoarea verde a ochilor frumuseții gustate — pentru moment — într-o fericită devălmășie. Animatoarea cu ghitară se ivi iarăși, urcînd scara dinspre camera de toaletă pentru doamne. De data asta era îmbrăcată în roșu, și lumina albăstrie a reflectorului o colora într-un mov lugubru, pe cînd vocea-i puțintică se căznea să umple sala cu acordurile centro-europene ale unui vechi cîntec sentimental de război.

Rotunda consoartă a lui Moacă obținuse, prin vizita făcută din proprie inițiativă organizatorilor acestui gen de ceremonii, ca trupul sărmanei fete să fie îngropat în pămînt sfințit, chiar cu prețul promiscuității verticale inerente înmormîntărilor de clasa a treia din cimitirul de Est, dar ceea ce îi depășea capacitățile imaginative era faptul că mecanismul pe care-l pusese în mișcare cu atîta inocență se dovedea atît de complex, încît nu mult mai tîrziu, trupul Floritei avea să fie exhumat și, în mers recesiv, ca într-un film derulat invers (lucru de altfel foarte amuzant), să pornească iar pe umerii uneia dintre echipe (organizarea încă nu era atît de perfecționată încît să pună din nou la dispoziție o camionetă funebră) către edificiile cu bizare forme orientale grupate în tripticul *Capelă, Morgă, Birouri*, fără a intra în vreunul dintre ele, ci în altul, mai mic, denumit *Sala judiciară*. Mînată de un reflex biologic similar cu al cîinelui credincios stăpînului defunct, femeia rămăsese la poalele movilei de pămînt galben tot timpul scurs între cele două operații antagonice, fără a căuta să afle la ce etaj doarme Florita și fără a-și pune problema teoretică pînă la ce grad de lentă descompunere se cuvine a fi privegheat un cadavru. Așa i-a fost dat să fie martoră la noua ieșire a trupului livid și să-l vadă întins la picioarele agentului de poliție sosit călare pe bicicletă, ghicind după expresia lui că el știe ceva despre motivele și scopul ceremoniei. Cînd din gura ciclistului ieși cuvîntul autopsie și cînd înțelese ce vrea să însemne ciudata vorbă elinească în graiul ei creștin, fu copleșită iar de deznădejde și se îndîrji să rămînă la ușa *Sălii judiciare*, înfășurată într-o broboadă neagră și scoțînd vaiete răgușite pe care nimic nu le putu opri. Cînd intră, medicul legist o privi compătimitor și-și exprimă părerea că e mai bine să fie luată de acolo

pentru că nu ţinea să aibă neplăceri la ieşire, după ce-şi va fi terminat misiunea. Dar nu se găsi nimeni în stare s-o ducă şi, ca să simplifice lucrurile, ajutorul îi strecură liniştitor doctorului că dacă ies pe uşa de serviciu „n-are probleme".

— Fetiţa mamei, fetiţa mamei, îngîna ea neconsolată, ca imediat apoi să adauge furioasă : „Mi-o omoară".

— Doamnă, aici nu omorîm pe nimeni, replică jovial ajutorul.

Şi spunea adevărul.

Dar femeia stăruia : „Mi-o omoară". „Măiculiţă, mi-o omoară".

Mai tîrziu, imaginaţia-i greoaie ajunse parcă să-i articuleze cu dibuiri temerile : „Mi-o spintecă toată, draga mamei, mi-o căsăpesc". Profanarea asta o făcea să sufere mai mult chiar decît moartea şi decît toate chinurile din viaţă. Îi asurzea pe toţi cîţi lucrau şi le călca pe nervi. „Sigur că tot ea e de vină şi ea a adus-o aici", presupuse ajutorul, în vreme ce-l asista cu gesturi de prestidigitator pe medicul legist. „E de-a dreptul insuportabil" izbucni într-un sfîrşit acesta din urmă şi apucînd telefonul anunţă poliţia.

Cînd o ridicară, nu scoase un cuvînt şi păstră aceeaşi tăcere cît ţinu drumul pînă la comisariat. Nici nu tremura, nici nu părea speriată, parcă nici inima nu-i bătea mai repede.

— O s-o-ngroape iar ?

— Da, doamnă.

După un număr de ore sau de zile sau de nopţi greu calculabil, lumina din încăperile prăfuite de deasupra, reflectată de un soare ce împroşca zidul casei din faţă, de cealaltă parte a străzii, deşi străbătea aerul uscat şi geamurile murdare, era totuşi o adevărată sărbătoare pentru ochi.

— Dumneata eşti un om inteligent, începu anchetatorul după ce-l pironi cu pupilele verzi-aurii, ascuţite parcă şi strălucitoare. Ce vrei să iei ?

Omul de serviciu, cu haină albă, aştepta comanda ca într-un restaurant oarecare, nu prea elegant, cu şervetul pe umăr şi cu cîteva pete de grăsime pe poalele şorţului.

— Imediat, spuse el.

Şi la scurt timp după aceea puse două halbe pe masă.

— Dacă vrei, nu bea încă, insistă amabilul domn. Să nu-ţi închipui că ţi-o ofer ca să-ţi dezleg limba.

— Nu, nu... spuse Pedro şi începu să bea lacom.

— Dumneata eşti un om inteligent, repetă poliţistul, aşa că o să terminăm repede. Să nu ne pierdem vremea ca să isprăvim tot cu începutul. E o logică implacabilă.

Poliţistul avea gîtul fibros şi pe faţă o imperceptibilă coloraţie roşcată, ca şi cum sub tenul măsliniu-verzui ar fi mocnit un nemărturisit temperament sangvin. Lui Pedro îi produse o impresie de inteligenţă şi duritate.

— În sănătatea dumitale ! spuse poliţistul, bînd şi el. Care-i ocupaţia dumitale ?

Alături mai era un subaltern, cu chipul mut, aplecat pe o maşină de scris atît de murdară, încît aţele de praf învechit care spînzurau printre piesele slinoase păreau plase de păianjen.

— Fac cercetări în domeniul cancerului.

— A ! Şi se vindecă ?

Pedro îi spuse că nu se vindecă. Poliţistul îl ascultă cu atenţie religioasă, ca şi cînd ar fi şi simţit undeva în trup muşcăturile racului.

— Mama mea a murit de cancer, spuse el, arborînd un chip îndurerat. Cu progresele de azi, poate n-ar fi murit.

Pedro îi arătă că în ciuda progreselor realizate mamele tot mor.

— Nu mă convingi, spuse poliţistul. Eu cred că n-au pus diagnosticul la timp. Să nu-ţi închipui dumneata că toţi doctorii sînt la fel. Nu avem asistenţă socială. Nu sîntem îngrijiţi ca lumea. Ce crezi, se face ceva cu antibioticele astea ?

Pedro îi arătă că mai este mult de făcut, că sînt mai multe feluri de cancer şi că acela de care se ocupă el e un cancer ereditar care apare spontan la o anumită tulpină de şoareci aduşi din America, din Illinois. Nu toate formele de cancer sînt ereditare, doar cîteva. Aşa că degeaba face el unele descoperiri mărunte, asta nu netezeşte cu nimic drumul către vindecarea cancerului. Şoarecii au o genă ce catalizează producerea unei enzime, aceasta stimulînd la rîndul ei declanşarea reproducerii tumultuoase şi incontrolabile care, sustrăgîndu-se legilor armoniei, printr-o trecere la metabolismul relativ anaerob, îşi distruge pînă la urmă purtătorul. Deşi s-ar putea foarte bine să nu fie o enzimă, ci un virus, un

virus transmis chiar de celulele reproducătoare şi care s-ar localiza chiar în nucleul celular, în contact intim cu cromozomii, în asemenea măsură, încît ar fi aproape imposibil de deosebit de o genă, deoarece numai în însuşi aparatul reproducător al celulei ar putea să se autoreproducă şi, la fel ca genele, şi-ar exercita acţiunea la distanţă prin intermediul unor substanţe catalitice care ar deforma modelul metabolic al acizilor dezoxiribonucleici, pînă cînd ar dezlănţui acele proliferaţii monstruoase cunoscute sub numele de mitoze multipolare, mitoze asimetrice, mitoze explozive, fără ca viaţa — şi aici stă miracolul — în pofida uriaşelor răsturnări şi a anarhiei instaurate — să devină imposibilă pentru celula individuală (altfel problema s-ar rezolva de la sine), dimpotrivă, protoplasma înconjurătoare continuă să se dezvolte, cu dificultăţi, desigur, dar luxuriant, să asimileze, să se scindeze, să crească, să-şi devore propriul sînge şi chiar să se necrozeze *in vivo* cînd creşterea reactivă a vaselor sangvine nu poate ţine pasul cu iureşul ei devastator.

— Bine, dar spune-mi, te rog, ce dacă e virus sau genă, spui doar că-s totuna ?

— Dacă ar fi un virus, s-ar putea descoperi un vaccin. Dar gena, ceea ce se numeşte genă, adică parte integrantă în organism, în substanţa vie, nu este un corp străin şi, ca atare, nu se poate obţine o reacţie de imunizare.

— Aha !

— Din cauza asta e preferabil virusul. Am crezut că fetele lui Moacă, măcar ele, care purtau şoarecii la piept, într-o pungă, să se fi molipsit. Dacă le-ar fi apărut şi lor o spuzeală în regiunea ingvinală, ar fi fost cert... un virus.

— Dar...

— Era un vis, o nebunie. Amador mi-a spus : „Îi cresc ele", „Îi ţin atîrnaţi la gît ca să intre-n călduri". Din cauza frigului, la institut nu procreau. Dar Moacă a furat şoareci şi-a reuşit să-i înmulţească.

— Dar spuneai că ele... Ai verificat dumneata ?

— Nu. M-am dus să cumpăr şoareci.

— Şi-atunci ai cunoscut-o pe Florita.

— Da. M-a servit cu o limonadă.

— Şi dumitale ţi-a plăcut.

— Cum ?

— Spun că te-ai uitat atent la faţă.

— Sigur că da. M-am uitat foarte atent. Era cea mai expusă contaminării.

— Înţeleg...

— Era atît de grasă şi de mulţumită. Nu avea aer de canceroasă. Nimeni n-ar crede că într-o cocioabă ca a lor şi mîncînd pe sponci Dumnezeu ştie ce, fetele erau atît de frumoase.

— Ţi-a plăcut.

— Mi s-a părut un adevărat miracol, că arăta aşa de bine. Trăiau între două mormane de gunoi şi cu o turmă de şoareci în casă. Şoarecii îi ţineau în cuşti de canari deasupra patului în care dormea întreaga familie.

— Prin urmare ai văzut şi patul...

— Nu-mi amintesc...

— Şi văzînd că se tot îngrăşa, dumneata ţi-ai spus : „Trebuie să-i fac avort".

— Ce ?

— Nimic ! Nimic ! Nu dumneata i-ai făcut avortul, dumneata n-ai făcut nimic ! Nu dumneata te-ai dus la cocioabă în noaptea de treisprezece spre paisprezece cu instrumentele chirurgicale, nu dumneata ai operat-o pe o masă. Nici nu i-ai provocat hemoragia din cauza căreia şi-a pierdut tot sîngele. Nu dumneata ai fugit, după ce a survenit moartea, fără să anunţi poliţia. Nu dumneata te-ai ascuns într-o casă de toleranţă. N-ai rămas acolo pînă am venit noi să te căutăm. Nu este sigur că autopsia a demonstrat că operaţia a fost făcută cu aceleaşi instrumente pe care le-a adus Amador. Adică o persoană pe care dumneata nici n-o cunoşti, care nu te-a pus în legătură cu familia, nici nu te-a ajutat în laborator. Nu dumneata spuneai disperat : „Eu am omorît-o, eu am omorît-o", cînd ţi s-a luat primul interogatoriu. Ce naiba, mă crezi copil !

Pedro simţi adevărul demonstrat în perfecta lui înlănţuire de circumstanţe riguros concordante, ca verigile unui lanţ de silogisme. Şi era adevărat că niciodată n-ar fi trebuit să se încumete să facă un chiuretaj cînd nu învăţase aşa ceva. Şi era adevărat că niciodată n-ar fi trebuit să facă o operaţie de urgenţă, cînd în oraş sînt atîtea clinici de gardă. Şi era adevărat că n-ar fi trebuit să se amestece fără a fi autorizat sau declarat apt pentru exercitarea profesiunii. Şi era adevărat că, medic fiind şi constatînd un deces, ar fi trebuit să înştiin-

teze autoritățile competente. Și era adevărat că toate astea îl făceau să-și simtă vinovăția copleșitoare, o vinovăție îngrozitoare și evidentă.

— Da. La drept vorbind eu am ucis-o, recunoscu el, plecîndu-și fruntea.

— Era și timpul să isprăvim ! exclamă polițistul și se întoarse către martorul mut și permanent al dialogului lor. Scrie ! *Întrebat dacă o cunoștea pe victimă, răspunde că o cunoștea atît pe ea cît și familia ei și casa unde locuiau, prin intermediul ajutorului său de laborator, numit Amador.* Punct. *Întrebat dacă a avut legături intime cu victima, răspunde că a verificat dacă nu îi apăruseră anumite tumori în regiunea ingvinală, care, după el, s-ar fi datorat unui contact fortuit cu șoarecii de experiență pe care și-i procura în mod constant de la menționata familie și pe care îi utiliza în investigațiile sale asupra cancerului.* Punct. *Întrebat dacă în ziua morții s-a deplasat la cocioabă și a folosit instrumentele sale chirurgicale răspunde că...*

Pedro auzea căzînd cuvintele astea și în sinea lui le încuviința. Într-adevăr, așa se petrecuseră lucrurile. Nu avea nici un sens să înceapă să strige, nu, nu, ca un copil care nu vrea să fie pedepsit. Bărbații trebuie să înfrunte consecințele actelor lor. Pedeapsa este cea mai bună consolare pentru vină, precum și unicul remediu și corolar posibil. Grație pedepsei, echilibrul avea să se restabilească în lumea asta incomprehensibilă și în care el țopăise ca o paiață cu capul plin de fumuri mincinoase.

Anumite făpturi sferoidale, puturoase și murdare, ale căror interstiții corporale ascund substanțe negre și slinoase ce nu sînt înlăturate niciodată de apă, ci se desprind singure sub formă de cruste, cînd se usucă cu timpul, sînt plămădite dintr-un lut aproape brut ; și totuși, în ascunsele lor cavități stăruie un soi de activitate mentală, manifestată nu sub formă de calcule sau de gîndire, ci ca un șir de fantasme colorate din trecut, care se perindă într-o lunecare tăcută.

Scufundată în aceleași găuri subterane unde erau aduși și ceilalți deținuți, soția legitimă a lui Pablo González (pe care colegii de școală primară, din îndepărtatul sat toledan, îl po-

recliseră cu ani în urmă Moacă, din cauza ticurilor incoercibile rămase probabil de la o coree) își ocupă timpul gol din temniță cu contemplarea unor stampe din alte vremuri.

În lutul acela aproape brut care-i umplea craniul, apărea ea însăși plîngînd la căpătîiul fetei ei ; ea însăși plîngînd la căpătîiul mamei ei moarte ; tot ea, dansînd în fruntea procesiunii Sfintei Eucaristii în satul ei, foarte țeapănă, deși încă micuță, cu un baston în mînă și pieptănată cu coc înalt ; ea, înconjurată de prietene care spun *păr ca Ricarda n-are nimeni* ; ea, cerută în căsătorie de ofticosul ei de bărbat care, tînăr încă, are un zîmbet de șoarece, abuzează de ea și o posedă pe o arie, în amurg, cînd ea se simte o părticică din pămîntul fierbinte ca o pîine sub soarele de iulie, atît de departe de apă, încît ea e toată răcoarea țărînei, tocmai ce-i trebuie lui ca să-și astîmpere setea trupului, apoi la nuntă, cu burta atît de mare că ajunsese de rîsul femeilor, și lui nu i-a trebuit permisie de la regiment, ca altora, fiindcă era reformat din cauza reumatismului care-i mușcase inima și din cauza îngustimii pieptului și a moleșelii rămase de la boala din copilărie ; ea, născînd, urlînd și izbind ; și iar născînd, în loc străin, pe cînd goneau pe drumurile din La Mancha, și-a trebuit să nască unde a prins-o, cu gîndul la maurii care puteau veni dintr-o clipă-n alta ; ea, mirîndu-se cît de mare e orașul văzut dinafară, din locul de unde zilnic fura șapte cărămizi pe care le strîngea grămadă unde-i spusese mototolul că aveau să-și ridice casă ; ea, ridicînd casa cu mîinile arse de var în vreme ce mototolul bea pînă noaptea tîrziu ; ea, pocnită, bătută, astă-seară, mîine seară, pocnită cu palma, cu pumnul, cu bățul, cu o sîrmă lungă, bătută de bărbatul căruia mutra i se contracta și mai repede sub efectul alcoolului, bătută, snopită, dar aproape fără să simtă, pentru că mîncarea cea veche și mîncarea cea nouă, hrana asemănătoare cu pămîntul, pe care o mănîncă și pe care a căutat-o prin grămezi de bălegar, a rotunjit-o din ce în ce, a umflat-o, de la picioarele-i mici pînă în vîrful cocului, acum mai pleoștit, a devenit boțită, scundă, murdară, acoperită cu trențe pe care nu și le mai dezlipește de pe piele, e în stare să simtă loviturile și să ghicească după ritm apropierea clipei cînd mototolul se va prăbuși lîngă ea și va sforăi fără ca durerea să aibă altă semnificație pentru ea decît de măsură a timpului

care o desparte de odihnă, şi nu *durere, adevărată durere* cum simte un ins întreg, ci numai un semn al apropierii bărbatului, semn că e noapte, semn că poate a venit cu bani de vreme ce a băut şi prin urmare, dacă a avut noroc şi nu i-a cheltuit pe toţi, mîine vor putea mînca, dar nu durere ca ceva ce chinuie sau răneşte, ci numai semn al apropierii lui ; ea, pe vremea foametei, uitîndu-se la fete cum sug o rădăcină de buruiană pe care au smuls-o dintr-un loc de lîngă gura haznalelor pentru că li se părea plină de zemuri hrănitoare ; ea, împărţind în patru un nap şi dîndu-le fetelor şi dîndu-i mototolului lacom şi flămînd şi împărţind cojile pe care le cocea şi le dădea de mîncat întregii familii în anii de foamete şi întrebîndu-se la ce bun, în timp ce mezina suge şi suge coceanul şi trăieşte şi ea nu simte ce este foamea pentru că nu are darul simţirii, ci numai al aşteptării, şi el, împotriva oricărei aşteptări reuşeşte să vină cu cîte ceva şi vînează pisici, broaşte, iepuri, cîini vagabonzi pe care-i leagă cu o sfoară şi ea e pătrunsă de o recunoştinţă umilă pentru priceperea cu care-i salvează fetele şi le dă de mîncat, ducîndu-le aşa către un viitor pe care nu şi-l poate închipui, ci doar îl simte mijind în ea şi în fetele ei, inimă în inimă, răsuflare în răsuflare, bot în bot.

În temniţă, făptura asta de lut care nu poate gîndi, care nu ştie să citească, care nu ştie să se poarte, îşi vede imaginile lamentabile ale existenţei, desfăşurată uniform de-a lungul anilor, măcinată în înfometare, învelite în gemetele automate care umplu celula şi invadează coridoarele — dezolarea ei fizică la moartea celei pe care o născuse acolo, cu ani în urmă, şi o crescuse mai întîi cu substanţe din propriul ei trup, apoi cu altele din pămînt, apoi cu inteligenţa vicleană a bărbatului ei, la moartea fetei pe care o dusese sub o fustă neagră, călcată şi nouă cînd mergea odinioară la biserică şi binecuvîntarea preotului era hărăzită mai curînd pruncului ce se zbătea furios în pîntecele ei decît ei, mînjită şi înecată fără ieşire într-un blestem de care nu avea să se mîntuie niciodată fiindcă nu ei îi stătea în puteri să schimbe rînduiala lucrurilor şi nici să se mire că acelaşi bărbat care o siluise în durere, era în stare s-o şi hrănească apoi în durere, s-o facă să trudească în durere şi s-o pregătească treptat, de-a lungul anilor, pentru durerea din clipa cînd avea să-i fie smuls

pruncul pe care îşi închipuia că preotul îl dezlegase de rele cînd îi făcuse semnul sfînt deasupra pîntecului.

Se naşte, creşte, dansează o dată la sărbătoarea din sat în fruntea procesiunii din ziua Sfintei Eucaristii, cu coc înalt pe cap, fiindcă dansa frumos şi se hotărîseră s-o aleagă pe ea, nemaiţinînd seama de nimic, nemaiţinînd seama că era prin naştere hărăzită durerii şi mizeriei, ea trebuia să danseze în faţa baldachinului în procesiunea din ziua Sfintei Eucaristii, cînd mîndria artoforului îi izbăveşte pe toţi ţăranii din cîmpia toscană, apoi cade, se înfundă în pămînt. Îşi burduşeşte mijlocul graţios (pentru care fusese aleasă la sărbătoare) cu pămînt digerat, mîncat, se îngroapă în grăsime săracă, se rotunjeşte, străbate lumea înfăşurată în rotunjimea asta lăsată de soartă pentru femeile care, aidoma ei, au fost robite mizeriei ce nu ucide, fuge de o armată venită Dumnezeu ştie de unde, soseşte într-un oraş picat din Dumnezeu ştie ce stea, dă tîrcoale oraşului, se face una cu pămîntul mişcător care înconjoară oraşul, îl apără, îl zămisleşte, îl alăptează şi îl distruge ; aşteaptă şi acum geme.

Nu ştie nimic. Nu ştie că pămîntul e rotund. Nu ştie că soarele e nemişcat, deşi pare că urcă şi coboară. Nu ştie că sînt trei Fiinţe distincte într-una. Nu ştie ce e lumina electrică. Nu ştie de ce cad pietrele. Nu cunoaşte ceasul. Nu ştie că spermatozoidul şi ovulul sînt două celule individuale ce-şi contopesc nucleele. Nu ştie nimic. Nu ştie să se poarte în lume, nu ştie să spună : „Ce plăcere, poftiţi", şi nici : „Bună ziua, domnule doctor". Şi totuşi i-a spus : „Aţi făcut tot ce-aţi putut".

Şi repetă cu încăpăţînare : „N-a fost el". Nu din dragoste pentru adevăr, nu din dragoste pentru cinste, nici pentru că s-ar fi gîndit că spunînd asta îşi face datoria, nici pentru că ar fi crezut că vorbind astfel s-ar fi săltat puţin pe scoarţa terestră sub care rămînea tot îngropată, incapabilă să deprindă o vorbire corectă, ştiind numai să scoată gemete şi cîteva cuvinte foarte aproximativ interpretabile. „N-a fost el" şi la insistenţa unui bărbat cum n-ar fi crezut că pot exista — înzestrat cu asemenea puteri — deşi uneori şi-o închipuise privind oraşul depărtat cu norul lui de fum scuipat de nişte găuri de care n-avea să-i fie dat să se dumirească decît mult mai tîrziu, repetă : „Cînd a venit el, murise".

„N-a fost el", și geme iar de jalea bietei fete ieșite din pîntecele său ca să vadă apoi, cu ochii ei, cum viața prețioasă, unica bogăție pe care fusese în stare să i-o transmită, i se scurgea prin pîntecele tînăr și spintecat.

— Gata, s-a lămurit totul, îi spuse zîmbitor polițistul cu ochi verzi.

— Cum ?

— Da. Totul s-a lămurit. Mulțumită bătrînei. Poți să-i mulțumești.

— Tot ?

— Da. Îți restituim lucrurile și ești liber.

Și văzîndu-i privirea mirată și neîncrezătoare, adăugă :

— Da. Liber, liber... Uite ce fac cu declarația dumitale — și în fața lui rupse în două jumătăți hîrtia pe care o semnase cîteva ore mai devreme. S-a isprăvit !

Și începu să rîdă.

— Voi, oamenii inteligenți, sînteți totdeauna cei mai stîngaci. Nu pricep de ce tocmai voi, cu cultura și educația voastră, vă lăsați cel mai ușor prinși în capcană. Un găinar oarecare, un nenorocit, un imbecil, cel mai prăpădit hoț de buzunare se apără mult mai bine ca voi. Dacă n-ar fi fost întîmplarea cu femeia asta, era rău de dumneata, crede-mă.

— Atunci...

— Da. Totu-i lămurit.

— Dar asta vă spuneam și eu : că m-au chemat după ce se întîmplase nenorocirea. Nu mai era nimic de făcut.

— Da. Așa este. Dar cine ai fi vrut să te mai creadă după toate prostiile pe care le-ai făcut pe urmă ? Ce ți-a venit să nu anunți poliția ? Și culmea, ce ți-a venit să te ascunzi ? Și unde ? Unde ți-a venit să te ascunzi, mă rog ? Alt loc n-ai găsit ?

— Mi-era frică.

— De acord. Dar asta nu-i o scuză. Zău, nici că se putea stîngăcie mai mare. Și nu înțeleg de ce. Să mă tai și nu înțeleg. Cu cît sînteți mai inteligenți, cu atît faceți și copilării mai mari. De neînțeles.

— Atunci, pot pleca ?

— Chiar nu-ţi vine să crezi? spuse poliţistul, rîzînd iar. Se vede că o duceţi rău de tot acolo jos. Ieşiţi demontaţi. Mult mai rău decît pungaşii ordinari. N-aveţi rezistenţă.

— Atunci plec...

— O clipă. Uite, ţi-au sosit lucrurile.

Dintr-un plic mare din hîrtie de ambalaj începu să scoată acte, scrisori, fotografii..., mai multe obiecte pe care Pedro le avusese asupra lui şi altele luate probabil de acasă.

— Astea sînt toate. Semnează, te rog, de primire.

Pedro începu să-şi pună hîrtiile în buzunar. Cu mişcări stîngace şi cu priviri rătăcite de miop. Îşi trecu mîinile pe faţă. Barba nerasă îl înţepa. Se visă într-o baie şi la un bărbier. Apoi îi veni o idee :

— Şi pe făptaş l-aţi prins ?

— E jos. Împreună cu tăticul fetiţei, care nu-i nici el mai breaz. Lor li s-a înfundat. Dar dumneata fă bine şi nu te mai apuca de operaţii de felul ăsta. Nu mai face prostii, vezi-ţi de lucrul şi de distracţiile dumitale. Lasă-i în pace pe cei din cocioabe, că se descurcă ei şi singuri.

Pedro se ridică şi dădu să iasă. Prin uşa biroului zări trecînd de-a lungul culoarului îngust un şir de tineri cu înfăţişare maladivă. Bărbile rare nu lăsau nici un echivoc.

Se îndrepta către uşa de la capătul culoarului, pe unde instinctul îi spunea că trebuie să fie strada, cînd se auzi strigat din nou :

— Şi e bine să ştii, dacă aş fi vrut, te umflam şi pe dumneata. Ai comis delictul de omisiune de denunţare, cu alte cuvinte, aproape complicitate..., dar te cred : îmi eşti simpatic.

— Vă mulţumesc, vă mulţumesc mult, se văzu Pedro silit să spună.

— Ei, n-ai pentru ce. Şi era să uit. Eşti aşteptat. În sala de alături, îi făcu el cu ochiul în timp ce-i întindea mîna. E foarte frumoasă. Felicitări ! Şi rîzînd, se pierdu pe culoar în direcţie opusă.

Într-o minusculă sală de aşteptare unde nu încăpea decît o bancă de trei persoane, îl aşteptau Dorita şi Matías. Frumuseţea Doritei îl surprinse ca şi cînd ar fi văzut-o pentru prima dată. Nu se mai gîndise la ea din clipa în care îi auzise vocea lui Similiano. Ochii mari ai Doritei clipeau orbiţi de lacrimi. Buzele li se întîlniră cu patimă. Se simţi posedat de

violența acestei dragoste uitate. „Te iubesc, te iubesc", îi spunea Dorita cu glas sugrumat cînd își despărțiră buzele. Matías, încurcat, privea pe fereastră către străduța îngustă. „Dragul meu", îi prindea ceafa în mîini, se lipea cu tot trupul de el. Pedro nu putea recunoaște femeia din făptura pe care o ținea în brațe. „Cum te simți ?" „Ai suferit mult ?" Nu era în stare să-i întoarcă mîngîierile. Sărutînd-o, nu simțea pe buze decît duritatea dinților care-l răneau pînă la sînge, nu voluptatea. Dar voluptatea n-avea nici o importanță. „Te iubesc." Vibra, tremura, ondula din tot corpul, îl strîngea încă o dată, plîngea, rîdea. „Mă iubește, își spuse Pedro, nu încape nici o îndoială că mă iubește."

— În sfîrșit, gata, s-au aranjat toate, explică Matías. Totul s-a aranjat. Părea să fi vorbit și el cu polițistul. S-a terminat cu nebunia asta. Ce spaimă ne-ai tras ! Știi ? Îți și găsisem un avocat, un avocat formidabil, prieten cu mine... Dar era pesimist. Ai făcut niște prostii una mai mare ca alta. Și acum, fără să mișcăm un deget, totul s-a aranjat.

Îl îmbrățișă și pe Matías. După explozia din primele momente, Dorita îl ținea acum de braț tăcută, liniștită.

— Să mergem ! Să plecăm de-aici ! exclamă Pedro săgetat de o neliniște bruscă. Erau primele lui cuvinte.

Rîzînd, coborîră scările în goană. Ajunși în stradă, soarele îl orbi. Defilau mașini, și mașini, și mașini. Sunau sirene, claxoane, clopoței de biciclete, eșapamente de motociclete. Trecea lume, lume, lume, cu fețe indiferente, ca și cum niciodată nu și-ar fi dat seama ce enormă binefacere este să ai deasupra capului cerul acela cu nourași albi, încremeniți în aparență, dar care se mișcă, se deformează lent, se îndepărtează, se apropie. Trecu un lustragiu cu lada neagră în mînă și vederea personajului acesta cotidian, pornit fără grabă către o clientelă problematică, îl mișcă pînă la lacrimi. „Facem pantofii !" strigă omulețul care-i remarcase privirea fixă, dar Dorita și Matías îl tîrîră spre un taxi și-l transportară la pensiune, unde mama și bunica îl așteptau cu un aer pe jumătate vesel, pe jumătate mustrător. Matías îl lăsă abandonat abluțiunilor, băii purificatoare, patului moale, cearșafurilor curate, mîngîierilor abia reținute ale Doritei.

— Mîine seară viu să te iau. Mîncăm împreună.

Este mai presus de orice îndoială că știința a modificat viața omului pe pămînt mai mult decît orice altă activitate umană. Că știința este pentru om o pîrghie eliberatoare de infinitele înstrăinări care-l împiedică să-și împace existența concretă cu libertatea lui esențială, iată de asemenea un adevăr la fel de necontestat. Și este perfect stabilit că glorioșii protagoniști ai acestei căi incomensurabile trebuie numărați printre cetățenii de frunte sau măcar printre indivizii cîtuși de puțin vrednici de dispreț sau neînsemnați, cel mult cam ridicoli, dar în orice caz demni și integri.

Pornind de la premisele acestea simple, se poate deduce necesitatea de a ctitori în fiecare furnicar omenesc ceva ca un ceasornic în perpetuă mișcare sau un mecanism veșnic perfectibil în ale cărui angrenaje să-și găsească locșorul potrivit și armonios efortul fiecăruia dintre acești bărbați vrednici, pentru ca — în consens cu așteptarea unanimă — să se obțină maximum de randament și satisfacție : de dominație asupra ființelor din natură și de cunoaștere a cauzelor lucrurilor.

Pe aceste sublime principii și intenții se întemeiază Institutele, Consiliile, doctele Corporații, venerabilele Case-Mumă care se consacră unei activități atît de importante. Grație acestui ansamblu de instituții (mult prea complex pentru a-l putea descrie aici) nu întîlnești neliniște tinerească sau inițiativă originală care să nu-și afle locul în marea defilare a constructorilor viitorului. Ca o armată călită în lupte, purtînd pe umăr nu arme nimicitoare, nici baionete scăpărătoare, ci microscoape, teodolite, rigle de calcul și pipete capilare, falangele științei mărșăluiesc astfel în mari detașamente bine organizate. Vai celui ce ar disprețui înfățișarea nevolnică a vreunuia dintre acești fabuloși constructori ! Sub niște haine boțite se ascunde norocitul posesor al unui creier plăpînd, dar voluminos, din care vor țîșni cugetări nebănuite încă, formule de noi particule elementare, antiuniversuri și semielectroni ; sub o față de idiot, cu frunte îngustă, zace poate un înzestrat arhivist, neostenit devorator de palimpseste și microfilme. Toată această mulțime studioasă și investigatoare dispune de edificii cu ferestre mari, scări și culoare durate din beton armat veritabil. Deși hrana le e sărăcăcioasă și croiala costumelor bătută de soartă, deși în servietele de piele neagră își ascund un sandviș menit să înlocuiască rîvnita mîncare caldă,

pedelul nu le va tăia calea, ci, respectuos, îi va lăsa să treacă spre sălile unde cîţiva guzgani răzniţi sau un brac de volume nemţeşti sau colecţia incompletă a unei reviste nord-americane le vor procura uneltele trebuincioase punerii în aplicare a ideilor. Să ni se mai pară atunci ciudat că, tonificaţi de asemenea stimulente puternice, ne uimesc mai mult pe zi ce trece cu tot mai îmbelşugata recoltă a geniului lor ? Cîte brevete industriale nu răsar pe pămîntul nostru şi sînt imediat acaparate de hrăpăreţii întreprinzători străini ! Cîte medicamente necunoscute şi eficace nu apar zilnic, îmbunătăţind mijloacele de luptă ale vastelor noastre spitale ! Cîte dezvoltări teoretice în cîmpul celor mai absconse discipline, fizica, calculul matricelor vectoriale, chimia macroproteinelor, balistica astronautică sînt comunicate Academiilor din ţările culte şi întrunesc aprobarea lor admirativă ! Cîte miracole de ingeniozitate din domeniul ştiinţelor aplicate nu-i uluiesc pe vizitatorii tuturor expoziţiilor organizate de inventatorii noştri !

Numai unele ramuri ceva mai neglijate din arborele erudiţiei naţionale sînt adăpostite şi astăzi în vechi clădiri rămase mult în urma circumstanţelor. În asemenea cazuri nu este vorba, prin urmare, decît de pavilioane modeste, cu aer romantic şi sihastru, odihnindu-se în locuri umbrite, înconjurate de parcuri străvechi şi de cărări pe care se zbenguiesc copiii jerpeliţi din vecinătate.

Către unul dintre aceste pavilioane se îndreptă Pedro cînd îşi veni în fire, după întoarcerea din subterana-i odisee ucigătoare. O dată ajuns la gardul institutului, îşi recăpătă şi apelativul *don* pe care îndeobşte şi-l pierdea curînd după ieşire.

— Bună ziua, don Pedro, îl salută portarul, ca şi cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Bună ! îi răspunse Pedro.

La intrarea principală a clădirii, unde ajungea pătrunzătoarea duhoare de la cîinii găzduiţi la etajele superioare, o servitoare voinică se trudea să scoată la lumină dalele crăpate.

— Bună ziua, don Pedro, repetă ea, ca un ecou al portarului.

Zăcea în poziţie genupectorală, cu o otreapă cenuşie în mîini şi o găleată alături. Nu părea să simtă lipsa maşinii

perfecționate pe care știința, în slujba căreia trudea umilă, o născocise pe alte meleaguri pentru ca aceeași operație să poată fi executată și stînd în picioare.

— Bună ! spuse don Pedro.

Și urcă pe scara largă și odihnitoare. Îl zări o laborantă în halat alb.

— Bună ziua, don Pedro.

— A venit ? întrebă el fără a specifica cine anume.

— E acolo, spuse ea.

Pedro se apropie de ușa biroului și ciocăni.

— Chiar voiam să vorbesc cu dumneata, i se adresă directorul.

Și privindu-l fix, îl întrebă :

— Ce-a fost asta ?

Pedro căută inutil un răspuns.

— Dumneata ești nebun ! afirmă directorul fără să mai cerceteze.

— Eu...

— Complet nebun !

Și apoi schimbînd centrul de greutate al compătimirii :

— M-ai pus într-o situație foarte neplăcută.

— Eu v-am... ?

— Foarte neplăcută. Și n-aveai dreptul să-mi faci una ca asta.

După acest solemn exordiu cu sens de rechizitoriu, directorul se odihni o clipă înainte de a-și începe inevitabilul discurs. Își netezi cu amîndouă mîinile coama leonină înspicată care-i atîrna peste urechi, mătăsoasă, după moda germană, lucru explicabil la un fost audient al universității de la Frankfurt pe Main, și, pătruns de umanism și de sentimentul acut al responsabilităților sale profesorale, suspină, așezîndu-se în fotoliul din spatele biroului. Capul mare i se aplecă puțin înainte, împovărat de venerabila-i greutate. Era vădită, sub tîmplele bombate și lucii, acumularea de știință. Purta un halat alb care, spre deosebire de uniforma simplilor soldați din căprăria lui, se închidea în față, punînd astfel în valoare cravata severă cu nod impecabil — simbol al necesității sale interioare de armonie și frumusețe. Educat departe de platul și mărginitul pozitivism anglo-saxon, dobîndind în universitatea din inima Europei un sens filozofic ordonator al întregii sale activități, știind că faptele științifice pure, fără un sistem rațional

care să le coordoneze în ansamblul științelor umane, rămîn ineficace și pot avea chiar consecințe dăunătoare, fiind la curent cu toate revistele de specialitate publicate în germană, engleză, franceză și italiană, elaborînd cărți admirabile, atît prin amploarea informativă, cît și prin eleganța construcției, evitînd — din motive binecuvîntate — să-și vîre mîinile în aluatul murdar al celor cîtorva subiecte de experiență pe care le poate îmbrățișa un om de-a lungul unei vieți fatalmente limitată de legile biologice, deplîngînd marele procent rezervat în asemenea cercetări hazardului, capriciilor unei simple observații norocoase, preferînd să plutească deasupra acestei loterii smintite și să culeagă cu o strălucitoare fecunditate recolta mondială de noroace ca s-o înțeleagă și s-o ordoneze între tîmplele sale impunătoare, Profesorul avea temeiuri să-și îngăduie un surîs ironic și viclean în același timp în fața naivității tinerilor care nici nu intrau bine pe mîinile lui și pretindeau să descopere *ceva*, fără a-și da seama ce piedici stau în calea unor asemenea descoperiri premature și chiar nebunești.

— Profesiunea noastră este un sacerdoțiu, începu el rar și fără urmă de iritare în glas, și ne pretinde să fim demni de ea. Aș spune chiar că nu e de ajuns să respectăm acest minimum de onestitate, trebuie să-l și impunem permanent. Există suspiciuni intolerabile. Știu, îmi vei spune că ești nevinovat. De acord, ești absolvit de orice acuzații, dar — te rog să mă urmărești — nu de orice suspiciuni. Dimpotrivă, toată lumea te bănuiește acum, și anumite suspiciuni nu ne pot atinge decît dacă, din imprudență, ne punem în situații susceptibile să le alimenteze. Anumite legături, prietenii, reacții nesăbuite, abateri nu atît de la morală, cît de la etica profesională care nu sînt admisibile. Dumneata ai procedat rău. În mai multe rînduri mi-ai spus — și te-am crezut — că exercitarea profesiunii nu te atrage, că vrei să te dedici muncii de cercetare. Era un ideal nobil. Ca să aud acum că te-ai ocupat cu exercitarea ilegală, absurdă și suspectă a unei activități pentru care nu ești pregătit, nici autorizat. Cum vrei să interpretez asta ? Nu-mi poți pretinde înțelegere în fața unor fapte pentru care există prevederi în codul penal. Îmi pare rău. Regret din tot sufletul. Ajunseseși să-mi fii simpatic, cum mi se întîmplă cu toți discipolii mei. Credeam că nutrești un anumit interes pentru știință. Deși este adevărat că, din nefericire, roadele cercetărilor dumitale au fost sărace, foarte sărace... aproape nule

(răsfirînd dispreţuitor pe masă patru-cinci protocoale de autopsii pe şoareci), nu ai obţinut nici un rezutat... Dar îmi plăcea să cred că te vei maturiza cu timpul. Cultura dumitale ştiinţifică era săracă şi nici nu citeai destul. Dar, poate, cine ştie, o întîmplare fericită sau sugestiile colegilor şi maeştrilor dumitale ţi-ar fi ajutat să-ţi găseşti drumul într-o bună zi. Nu s-a întîmplat aşa. Regret. Cred că dumneata nu ştii prea bine ce vrei. Ascultă-mi sfatul. Părăseşte munca de cercetare. Nu eşti înzestrat pentru aşa ceva. Nu vei realiza nimic. Date fiind circumstanţele, mă văd silit să nu-ţi mai prelungesc bursa. Poate e mai bine pentru dumneata. Ai mînă uşoară. Pleacă undeva în provincie. Fă-ţi meseria. Poţi deveni un chirurg destoinic. Vei duce o viaţă mai liniştită, departe de anumite tovărăşii. Odihneşte-te. Nu toţi au parte de aşa ceva. Cred că pînă la urmă vei avea de cîştigat. Peste cîţiva ani îmi vei mulţumi. (Ridicîndu-se şi dîndu-i mîna.) Regret că nu mai putem colabora. (Îl conduce spre uşă, ţinîndu-l de umăr.) Du-te acasă şi pregăteşte-te pentru concursul de medic la Asistenţa publică. Ai memorie bună. Vei reuşi fără greutate. Voi vorbi şi eu cu comisia. Şi nu te mai băga în asemenea încurcături. În provincie se uită tot : nu ajung ziarele din Madrid şi chiar dacă le citeşte cineva, nimeni nu te va identifica. Vei trăi liniştit. Anunţă-mă cînd încep probele ca să vorbesc cu comisia. Şi bizuie-te pe mine, nu te voi lăsa să cazi. Şi mai ales citeşte, citeşte şi studiază... Am spus-o mereu, în cărţi găseşti totul.

Lui Amador îi păru foarte rău. Se simţea răspunzător fiindcă prin el venise Pedro în contact cu lumea infernală a cocioabelor care îi molipseşte pe toţi cîţi se apropie de ea şi pe care el însuşi făcuse totul ca s-o ţină departe de casa lui, din acea zi, imediat după război, cînd rudele îi tăbărîseră în bucătărie cu saltea cu tot. Trăsese o spaimă, dar nu se întîmplase nimic. Şi acum, în vreme ce Moacă şi Vraciul cu undrea inaugurau prin temniţe, carcere, tribunale, penitenciare şi comisariate, un periplu al cărui sfîrşit nu-l putea nimeni prevedea pentru moment, Amador, cu acelaşi surîs indiferent, scotea mai departe cîinii din cuştile lor de sîrmă şi le pipăia la încheietura labei vena unde, mai îndemînatic decît toţi ceilalţi asistenţi, injecta substanţa care în cîteva secunde

curmă schelălăiturile insuportabile, şi animalul legat pe o masă de operaţii din lemn murdar, asemănătoare cu un canal de lături, este pregătit ca ştiinţa să prospere pe seama sîngelui său. Amador îi ajuta pe cercetătorii lipsiţi de experienţă să-şi însăileze tezele de doctorat şi nu numai că le spunea cum trebuie operat cîinele, dar făcea chiar el operaţia îndată ce, după cîteva clipe de tăcere meditativă, reuşea să prindă miezul problemei, în general aproape aceeaşi în limita cîtorva teme repetate la nesfîrşit : fistule gastrice, fistule salivare, circulaţie încrucişată, fracturi experimentale. Amador îl zări pe don Pedro în vreme ce cobora treptele, încet şi serios, puţin palid, cu fragila reacţie de bucurie care supravieţuise eliberării înecată într-o nouă melancolie. Şi se bucură că-l vede liber.

Don Pedro cobora foarte încet pe strada povîrnită. Îşi vîrîse amîndouă mîinile în buzunarele deformate de la pantaloni, umflîndu-şi pulpanele hainei. Cu capul în piept, avea un aer de băiat care a întîrziat la liceu şi ar prefera să nu se mai ducă. Lovea din mers o piatră, contemplînd praful care-i albea pantofii.

— Ce spune şeful ? îl făcu să tresară Amador, ajungîndu-l din urmă.

Pedro îşi ridică ochii şi zări acelaşi chip veşnic surîzător, buzele cărnoase şi roşii, ochii mari şi depărtaţi, fruntea brăzdată, părul negru şi ondulat.

— Să luăm un păhărel, insistă Amador. Fac eu cinste !

Se pomeniră într-o cîrciumă murdară şi scundă unde nu erau decît ei doi. Veni un bătrîn cu şorţ albastru şi le aduse vin. Şezură pe nişte taburete rotunde de lemn.

— V-au zburat, don Pedro ?

Pedro îi era recunoscător pentru privirea sincer întristată din ochii lui.

— Da. Dar nu-mi pasă. Poate e mai bine. Acum pot să mă-nsor şi să cîştig bani.

— Bine-nţeles. Asta da...

— La urma urmei, aici nu făceam nimic.

— Ce pierdere de vreme, don Pedro ! V-o spun eu, cîtă tinereţe n-a mîncat hardughia aia... Şi la ce bun, mă rog, la ce bun, don Pedro ? Cine-ţi mulţumeşte pentru asta ? Iluzii prosteşti. Un singur lucru am văzut că merită osteneala. Umfli repede teza, asta da. După asta, capeţi imediat catedră. Dar altceva ? Mofturi ! Duceţi-vă, duceţi-vă şi cîştigaţi parale !

Ce-i în mînă nu-i minciună. Eu ca eu, asta mi-e pîinea şi n-am încotro, dar dumneavoastră şi alţii ca dumneavoastră, ce vă foloseşte...

Tristeţea îl năpădi iarăşi pe Pedro, brusc.

— Dar de ce toate astea ? se indignă el. N-am făcut nimic. Ştii bine că...

— Daţi-o pustiei ! spuse Amador imperativ. Nu vă mai gîndiţi la asta. O nenorocire. Asta a fost. O nenorocire.

— Nu ştiu ce-o fi crezut canalia aia...

— Lăsaţi-l, don Pedro ! Daţi-l pustiei !

În cîrciumă intră un ins cu înfăţişare suspectă. Ceru rachiu. Avea o barbă rară, roşcată. Era îmbrăcat cu o haină de postav cenuşiu pătată cu var. Din prag îl ţintea cu privirea un cîine galben, fără a îndrăzni să intre.

Amador îi şopti confidenţial :

— Trebuie să plecaţi cît mai repede din oraş. Plecaţi cît mai repede !

— O să plec, o să plec...

— Plecaţi imediat !

— Dar de ce ? se alarmă Pedro fără a pricepe.

— Tipul care a nenorocit-o, o brută, crede că dumneavoastră aţi... mă-nţelegeţi.

— Ce idiot !

— Băgaţi de seamă, e o brută.

— Dar ce ştie el ?

— Eu i-am spus, don Pedro, eu i-am spus. M-a ameninţat cu un cuţit atîta. A îngheţat sîngele-n mine. Ce puteam eu să fac ? I-am spus tot...

— Tot, ce ?

— Că doctorul a fost. Am crezut c-o să plecaţi...

— Prostii... Ce poate el să-mi facă ?

— E o brută... Eu îmi fac datoria şi vă previn, don Pedro, iertaţi-mă, da' e o fiară, o fiară periculoasă.

Onorabila familie organiză o serată la înălţimea posibilităţilor ei, ba chiar puţin deasupra. Conştiente de obligaţiile lor sociale şi de necesitatea de a-l face pe tînărul plăcut, dar nechibzuit, să-şi uite suferinţele pricinuite de zăpăceala lui. Bucuroase să sărbătorească în acelaşi timp logodna şi eliberarea prizonierului şi întoarcerea acestui încă-nu-dar-aproape-

fiu-risipitor. Satisfăcute că în sfîrşit puteau vesti tuturor vecinilor sosirea bărbatului legitim cu două nume de familie. Mîndre de înaltele calităţi ale celui ales. Adînc înduioşate la vederea dovezilor de tandreţe ce izvorau din fiece gest, fiece cuvînt, fiece mlădiere visătoare a trupului suleget, carne din carnea lor şi capodoperă a familiei : fruct izbutit după generaţii de zămisliri oarbe, dar însufleţite de acest ţel ascuns. Ştiind că în ea se împleteau armonios legatul de bărbăţie al colonelului şi al bunicii şi sîmburele de decadenţă muieratică strecurat ilicit de blestematul de dansator, dar nu fără urmări fericite pentru estetica unui neam în care pînă atunci încheietura mîinilor fusese prea groasă şi nasul prea mare.

N-au fost în stare să organizeze o masă servită de feciori în livrele (sau cel puţin de chelneri în smoching) cu meniu compus din ouă, trei antreuri, vînat şi friptură, nici un dineu cu *consommé*, caviar, *foie-gras* şi languste cu şampanie frapată, din pricină că atît la ora prînzului cît şi seara, sufrageria din apartament era ocupată de pensionarii obişnuiţi. Nu au putut oferi nici un cocteil cu băuturi exotice şi whisky drese cu fel şi fel de delicatese picante şi suculente, de pildă cubuleţe de brînză cu piper, măsline umplute, saleuri, somon afumat, cîrnăciori fierbinţi cu pateuri în receptacule de argint, pentru simplul motiv că toate alimentele astea li se păreau prea puţin hrănitoare şi foarte indigeste. Aşa că aşternură o sănătoasă gustare spaniolă cu ciocolată groasă şi fumegîndă, felioare de pîine prăjită cu unt proaspăt de Arias, *churros* făcute cu mîna ei de mama frumoasei (proastă, dar înzestrată pentru arta culinară), fursecuri de Astorga veritabile — procurate de la o adresă secretă unde trag camionagii sosiţi din îndepărtata urbe ceţoasă — şi prăjituri cu miere sau marmeladă.

La ceasul acela de amurg, casa îmbrăca un aer misterios diferit de misterul revărsatului de zi, dar datorat tot prezenţei absente a oaspeţilor. Cîţiva — cei mai puţini — erau plecaţi la lucru, însă restul — cei mai mulţi — rămîneau închişi în camere, cu îndeletniciri ignorate şi prefăcîndu-se că nu ştiu nimic din ce se întîmplă. Orele acestea nesfîrşite şi le vor fi petrecînd în lecturi, în îndelungate şi febrile sieste, în spionaje conştiincioase pe fereastra interioară sau pe balcoane, în pasienţe la sfîrşitul cărora cărţile rămîn împărţite în patru purcoaie slinoase deschise de un as, în reverii melancolice repetate de sute de ori, cînd fiecăruia îi apar, într-un halo de

deznădejde, visurile de tinereţe ce nu li s-au împlinit niciodată. Dar toate aceste activităţi secrete se întrerupseră cît dură serbarea dată de nobilele doamne în cinstea întoarcerii feciorului.

Cum îşi aveau sub acelaşi acoperiş şi întreprinderea, şi sălaşul, convieţuirea cu pensionarii le producea doamnelor unele incomodităţi. Căutau să le preîntîmpine ridicînd ziduri de indiferenţă simulată. Astfel, în timpul seratei, se purtară ca şi cum n-ar fi ştiut că simţurile vigilente ale pensionarilor nepoftiţi la masă îşi îndreptau antenele spre ele, avizi să prindă orice undă de bucurie sau de durere în stare să le mişte inimile ostenite.

Şi, supremă jignire pentru pensionarii mai vechi, ignorarea sfidătoare a sentimentelor lor respectabile ajunse pînă acolo, încît invitară, fără a se ţine seama de drepturile lor, cunoştinţe extrapensionare ale familiei în sărbătoare. Urmarea a fost că prin sufragerie puteai vedea plutind sub briza ciocolatei fierbinţi pe voluminoasa mamă (îmbrăcată în negru şi cu bustul împodobit cu mătase creponată) a celei mai bune prietene a Doritei care, spre deosebire de născătoarea ei, murea de invidie şi spumega de gelozie, îşi inventaria fără odihnă nu prea faimoasa pepinieră de pretendenţi actuali, trecuţi şi viitori şi nu se atingea de mîncare. Aşijderea, puteai zări un domn bine înaintat în ani, cam afanisit, nedezlipit toată seara de lîngă mama Doritei, zîmbind necontenit, îmbrăcat tot în negru şi cu baston : nu era altul decît creditorul care în clipe grele despotmolise năpăstuita navă a pensiunii, în schimbul unor favoruri asupra cărora nu este nevoie să insistăm. Tot din generaţia toridei bunici austere mai era o văduvă arătoasă cîndva, care alergase şi ea, curioasă şi fascinată, cu mustaţa ei înăsprită de ani, insinuînd cui nimerea cîte lovituri piezişe îndurase cu demnitate pe vremea cînd era scandalul garnizoanei şi cum asta l-a silit pe soţul ei pirpiriu să-şi ceară pensionarea prematură pentru ca să se stingă apoi de o mîhnire alinată numai de dragostea intermitentă a soţiei. Persoanele acestea, apărute dintr-o istorie derizorie dar certă, existau în pofida aparenţei lor de umbre şi devorau pe întrecute gogoşi şi fursecuri, cum de mult nu le mai dăduse mîna s-o facă. Nu era deci de mirare că lîncezea conversaţia, dar scînteierile de recunoştinţă din ochi mărturiseau suficient cordialitatea şi bu-

curia tuturor, umbrită doar de geloasa prietenă a Doritei, cu încăpăţînata ei lipsă de pofte trupeşti.

— Mănîncă, fetiţo ! insista mama ei. E delicios. Dacă nu mănînci o s-ajungi ca un ţîr.

Fata prefera să o privească pe Dorita care-l ţinea fără sfială de mînă pe iubitul ei biruit.

— Cînd vă căsătoriţi ? întrebă ea înţepată.

Pedro şi Dorita o priviră surprinşi, apoi se priviră unul pe altul, fără a-i răspunde. Dorita era mai mult decît frumoasă. Ce lumini izvorau din profunzimile ochilor ei imenşi ! Ce delicat i se contura nasul sub fruntea-i pură ! Ce suculenţă fragedă îi mlădia pielea lîngă tîmple, acolo unde timpul îndîrjit îşi trage prima brazdă !

— Prima dată m-am instalat în calle del Pez, explica domnul în vîrstă. Locuiam la mansardă, deasupra prăvăliei. Ce vremuri ! Un *duro* era un capital. Nu ca acum cînd nu mai ştii ce te-aşteaptă. Îmi vine uneori să las totul baltă şi să mă retrag. Vine o vreme cînd ţi se face silă de toate. Nu tu cuvînt, nu tu seriozitate.

Dora, mama, în sinea căreia se ducea lupta dintre amintirea relaţiilor avute cu cămătarul şi manevrele abile în vederea cheltuielilor suplimentare pentru apropiata nuntă, îi spuse nitam-nisam :

— Eşti şi o să rămîi neschimbat, don Eulogio! Nu ştie omul cînd vorbeşti serios. Eşti teribil. Noroc că noi te cunoaştem, şi ştim ce ştim. Eşti numai suflet.

— Sigur, sigur, încuviinţa don Eulogio.

Şi întorcîndu-se către Pedro :

— Şi dumneata, tinere, unde intenţionezi să te stabileşti ?

Decana plana deasupra întregii festivităţi şi veghea declinul bunei dispoziţii a tînărului, buzele contractate, privirile-i care devorau frumuseţea nepoatei. Nu trăgea concluzii pripite, nici mediocritatea invitaţilor şi nici ura înăbuşită care răzbătea din camere n-o încurajau, dar vedea aievea, de pe acum, un cabinet de consultaţii cochet în care o infirmieră nu frumoasă ca soţia, dar prezentabilă, avea să introducă numeroasa clientelă provincială alcătuită din pacienţi cu venituri modeste, dar foarte buni platnici.

— M-aş bucura să-mi faceţi o vizită, don Eulogio, strecură văduva de militar.

— Încîntat, scumpă doamnă.

— De ce nu veniţi la cafenea ? Avem un cerc de văduvoi şi văduvoaie. Toţi baccele, spuse ea stîrnind proteste şi rîsete.

— Lasă-l în pace. Nu mi-l zădărî, interveni Dora, credincioasă scopului ei.

— Şi vă cunoaşteţi de mult ? întrebă mama prietenei geloase, după ce în sfîrşit îşi potoli foamea.

— Nu prea de mult, doamnă, nu prea de mult. Nu sîntem chiar aşa bătrîni.

— De douăzeci şi cinci de ani. O nimica toată.

— De ce spui minciuni ? Doar toţi ştiu că încă eşti un cocoşel.

— Da. Cocoşel de ostropel.

— Mai ţii minte chermesa de binefacere de la Lugo ?

— Cum să nu. Ce vremuri ! Asta a fost cînd aţi cerut pensionarea.

— Ceasul rău... bietul om. S-a lăsat speriat.

— Nu cumva l-aţi cunoscut pe soţul meu ?

— Nu ştiu... Mi-o fi fost client ?

— Taci, don Eulogio ! Nu te schimbi ! De ce să-ţi fi fost client ?

— Aţi văzut filmul de la Callao ?

— Nu. Tu, da ?

— Mă duc mîine cu un băiat.

— Trebuie că-i bun.

— Da, cred că-i foarte bun.

— Păi dumitale ţi-au plăcut totdeauna femeile.

— Ce vreţi, doamnă ! Nu sînt de lemn. Dacă n-aţi fi dumneavoastră, femeile, ce rost ar mai avea viaţa...

— Musai să veniţi la reuniunile noastre. V-am spus, toţi baccele. O să fiţi cel mai june.

— Ţi-am spus să nu mi-l mai întărîţi.

— Nu-ţi fie frică, Dora. Vino şi tu.

— Eu ? De acasă la biserică şi de la biserică acasă. Nu mă scoţi din ale mele. Nu-s eu de reuniuni.

— Atunci ce să mai zicem noi !

Soneria de la intrare zbîrnîi insistent şi servitoarea năucă îl introduse în plin dezmăţ şi pe neanunţate pe Matías, izbit în faţă de mirosul de ulei prăjit de la gogoşile din care mai rămăseseră cîteva bucăţi părăsite într-un castron de porţelan alb pe masă.

Pedro ridică privirea și observă că roșește. Își scutură mîna și și-o eliberă din încleștarea Doritei. Toți ochii distinsei asistențe se îndreptau spre Matías.

— Poftiți ! Poftiți ! Luați ceva cu noi ? îl primi bunica păstrîndu-și sîngele rece.

— Vă mulțumesc, spuse Matías. Am venit doar să-l iau pe Pedro.

— Nu știu dacă vă cunoașteți... începu Pedro și tăcu, în timp ce Matías nu mai prididea cu saluturile.

— E un bun prieten al lui Pedro, explică Dorita.

— Văd că ești ocupat, se scuză Matías.

— Ba de loc, acum plecăm, își pierdu cumpătul Pedro.

— Pedro ! protestă Dorita. Ai spus că ne duci la revistă, pe mama și pe mine.

— Uitasem, da. Matías...

— Nu, nu-i nimic ! Nu-i nici o supărare. Mergem altă dată. Mă duc.

— Nu. Așteaptă, Matías. Viu cu tine.

— Pedro, doar n-o să-mi faci una ca asta ! Tocmai azi !

— Ai spus că ne duci ! interveni gîfîit Dora, uitînd de don Eulogio. Nu te știam mojic...

— Taci din gură, Dora !

— Încă o dată, scuză-mă, spuse Matías. Mă duc. N-are nici o importanță.

— Am și rezervat locurile, explică Dora. E mai bine, altfel primele rînduri...

Pedro în picioare, în mijlocul sufrageriei, înconjurat de musafirii ghiftuiți, zărea capul lui Matías îndepărtîndu-se, salutînd iar, căutînd să nu se uite la el, surîzînd, înclinîndu-se, scuzîndu-se, rîzînd mînzește, dispărînd. Se lăsă să cadă pe un scaun. Dorita era lîngă el. Întinse mîna pentru ca, sincronic, cu o mișcare lentă și sigură. Dorita să i-o prindă iarăși și, aplecîndu-și divinul trup fierbinte aproape lipit de el, să-i șoptească la ureche :

— Mulțumesc, mulțumesc... Știi ? Mama numai asta visa...

Ce diavol șchiop, surprins și el, surprinde arii dezgolite ! Ce refringență de văzduh neverosimil difractă distanțele și apropie visele, halucinația mescalinică, inconștientul colectiv, huriile făgăduite de profet credincioșilor de șaptezeci și șapte

de ori cu reînnoită virginitate cotinocturnă drapată în pepluri transparente, arhetipul plăsmuit de dorinţele noastre încă din patul solitar al vîrstei de treisprezece ani, pulpele pe care am început să le observăm pe stradă cînd din mers, dintr-un simplu mers, se desprindeau de la pămînt în faţa noastră, cu salturi de animale lucioase, opacitatea cărnii, iluzia de eternitate a unei forme imponderabile care sare, zboară, se înalţă şi cade nu pentru a se supune imperativelor gravităţii, ci mai de grabă ascultînd de ritmul muzicii, care oricum trebuie scandat, şi alegîndu-şi atunci, de bunăvoie, recăderea asta atît de prozaică, absenţa zbîrciturilor, coşurilor, benghiurilor, roşeţilor dizgraţioase pe o piele, care, pentru ochii miopi aşezaţi dincolo de rîndul al doilea evocă luciul marmurei ! Ce chipuri sluţite de un zîmbet coagulat, cu gurile abia deschise cînd cîntă, cu ochii abia întredeschişi cînd aruncă ocheade, goale de gînduri cînd devin maşinal provocătoare, străine de femeia ce se ascunde sub ele, dar reprezentative pentru o altă entitate mai esenţială aflată nu în trupurile gracil agitate, ci în însuşi sufletul împătimit al celor ce văd în ele semnul speciei, ca într-o scriere lesne descifrabilă, cunoscută fiecăruia, cu mult înainte de naşterea individuală.

Aureolate de proslăviri şi de valuri de lumini multicolore, nebăgîndu-şi în seamă tricourile remaiate cu fire de altă culoare, umbrind cu strălucirea frumuseţii lor mucavaua zbîrcită a decorurilor boite în galben, în ocru sau carmin, adăugînd în fiecare noapte alt strat negru de sudoare la subsuoara tunicilor folclorice (de dimensiuni interschimbabile în caz de gripă printre hurii), nădăjduind ca şovăielile coregrafiei sau cupletelor să le fie iertate sau chiar să treacă neobservate de toţi cîţi contribuie la fastuosul spectacol, inclusiv de ele (spectacol cu atît mai necesar lor în lipsa unui cîştig decent — cu cît euforia neîntreruptă le ajută să-şi înşele foamea), bete de foliculină şi de sclipirea coapselor albe aţîţate de flăcările unui instinct autodevorator, fetele intrau în scenă pe două şiruri convergente, cu capetele uşor înclinate spre gura neagră unde se îndeasă publicul, agitîndu-şi membrele dinspre sală cu boltiri mai opulente decît în partea opusă, înaintînd un pas şi încă unul şi înapoi un pas mai mic, şi iar de la cap şi tot aşa — ca într-un joc de copii — apropiindu-se de centru, de unde, înainte de a se dezlănţui catastrofa sau şocul sau amalgamarea sau concentrarea corpurilor, va ţîşni pe o altă traiectorie

(așteptată dar nu mai puțin surprinzătoare) supervedeta, diva, care strigă, ridică brațele a zbor sau a înot pe uscat și, acoperită de sus pînă jos cu hîrtie argintată sau solzi de pește, are darul de a concentra toate fîșiile de lumină cîte rătăciseră pînă atunci lenevos peste spectacolul confuz și în apoteoza-i de fulgere și văpăi îi orbește pe cei din primele rînduri care cutează să o privească și să o vadă.

— Ce frumoasă! exclamă mama, făcîndu-i semn logodnicului care strînge în mîini brațul fiicei mai frumoase, desigur, dar eclipsată pentru moment de artificiile seducției, de proslăvirea publică, de strălucirea și de violenta goliciune, și se reazemă de umărul logodnicului care a plătit biletele și care acum îi adulmecă parfumul și-i prinde brațul, o pipăie și simte cotul mamei în coaste cînd spune „ce frumoasă" și ea, mama, se vede proiectată pe scenă ca și cum ea însăși s-ar dezgoli de veșmintele cenușii ale cotidianului și-n fața mugetului mascul ar înălța sfidarea unei porunci inflexibile, strigîndu-le „doriți-mă", și, izbutind astfel să-și împlinească țelul irealizabil întru care s-a plămădit trupul femeii și către care veșnic tînjește, oricîte lanțuri și piedici ar țese în juru-i informul edificiu al culturii, de atîtea ori minat de crăpături și de fiecare dată ridicat și mai solid, și mai apăsător.

— Nu te mai uita așa la ea! spune Dorita punîndu-și mîna rece pe gîtul logodnicului care simte cotul mamei intrîndu-i în coaste și încearcă să-și îndrepte privirea către logodnică și nu știe ce o supără ca să-i spună: „nu te uita așa la ea", fiindcă pe scenă el nu vede decît o femeie grasă, cu șolduri foarte late și cu o unică virtute în afara formei de sferă aproape perfectă, și anume un soi de înzestrare pentru mișcări haotice și pentru zbînțuieli ce fac ca șoldurile să nu-i mai apară ca o parte din trup, vie și elastică, ci ca o piesă metalică articulată într-o mașinărie inextricabilă montată de un inventator numai ca să miște un piston și să demonstreze niște legi elementare, iar în ochii iubitei nu reușește să vadă decît o vagă scînteiere, simplu reflex al blestematelor lumini de pe scena unde femeile florale se adună acum în rozete și saltă sau se apropie sau se depărtează în explozia unei glume și toată lumea rîde în hohote imense și trupul convulsionat al mamei îl strivește și îl strivește și rîsul logodnicei care și-a și uitat dojana castă sau geloasă sau avară sau pur și simplu batjocoritoare, fiindcă rîsul e semn de sănătate, nu de păcat.

Dacă bravul popor adunat, aşezat, înghesuit, asudat, strivit şi strivind, degustînd arahide şi migdale, mototolind zgomotos pungi de caramele şi de cartofi prăjiţi (zgomote care într-un cinematograf de cartier îngreuiază extazul sentimentalei fete bătrîne, pe cînd aici se armonizează perfect cu alămurile şi corzile ce izbucnesc din fosă la invocaţia maestrului la fel de asudat, cu chelie trandafirie, ţintă a celor mai expresive surîsuri ale supervedetei) doreşte să asiste la înscăunarea triumfală a icoanei policrome de femeie (ca ei, aproape ca ei) cu obraji bucălaţi şi proaspeţi şi picioare cam gălbejite, împresurată de o muzică anume scrisă de compozitori ce ştiu să interpreteze atît de subtil sufletul colectiv al mulţimilor, învăluită în amintirea fabuloasă a istoriei feudale cu infante populare purtîndu-şi evantaiul singure şi cu ducese pozînd goale în faţa paletei pictorilor plebei, toate astea-s pentru ca nobilii domni prosternaţi (cei ce ocupă lojile şi fotoliile de orchestră precum şi separeurile din cîrciumile învecinate) să o adore şi să decidă că într-adevăr, da, este una cu femeia urmărită cu aprinderi tauromahice, răpită codoşeşte de la un bal mascat cu lampioane şi dusă în grajdurile palatului pentru cinica desfătare a unor regi care joacă mariaj cu salahorii şi tot mulţumită ei bravul popor îşi uită alienările şi mişcat pînă în cele mai intime fibre ale orgoliului său condescendent, consimte în şoaptă — dar absolut sincer — să-trăiască-lanţurile.

Dragostea de popor, pentru cei ce îl iubesc şi îl înţeleg, nu este dragoste venală, mercantilă, ci impetuoasă, cum se şi cade, dragoste legiuită : nu este dragoste prostituată, ci iubire matrimoniabilă, întemeiată pe străvechi instituţii, binecuvîntată de numărul tradiţional de bărbaţi tonsuraţi şi dată drept pildă de deplină înţelegere şi cinste, de echilibru şi pace netulburată. La ce bun să cauţi nod în papura de lîngă Madrid, cînd cupletul lămuritor şi clar cîntat de supervedetă aduce o revărsare de istorie şi grandoare (fast, sărbătoare) cînd intonează din gura stacojie şi din toate unduirile trupului ei acoperit de solzi Eugenia — de Montijo — cu iubirea — ta duioasă — fă-mă fericit — şi-n schimbu-i — vino-n — Franţa — împărătească, fără ca nimeni să poată califica drept tînguială, troc sau na-şi-dă-mi o negociere purtată pe un ton poetic atît de înălţător, atît de pătrunsă de nădejdi preacuvioase, atît de fericită deschizătoare de canale de Suez cu

dividende de trei sute optsprezece la sută ? Faptul că imaginea femeii care a triumfat cu vicleşuguri la îndemîna oricărei fete din popor asupra coborîtorului din vulturul războinic şi distrugătorul tuturor bibliotecilor risipite pe întinsul pielii de taur din nesăbuinţa miniştrilor venali ai lui Carlos al III-lea, liniştește şi bucură şi răzbună poporul învins pe care l-a zugrăvit „surdul" la lumina unui felinar, între mameluci, vărsînd şiroaie de sînge aprins în aceleaşi pieţe, deasupra cărora, încă şi azi, plutesc nouraşi albi, este temei de consolare şi semn sfînt că *civitas Dei* s-a statornicit în deşertul filipic.

De aceea nu se teme bravul poliţai de serviciu să rîdă împreună cu poporul la gluma asta deşucheată care-l face să hohotească cu atîta poftă pe oricine nu-şi face sînge rău cu nu ştiu ce istorii ce n-au ce căuta aici ; de aceea nici agentul poliţiei secrete nu se fereşte să rîdă deschis, cu inima împăcată, ştiind că-n asemenea momente şi criminalul şi poliţistul şi chiar judecătorul (dacă balenele ţepene de la corset i-ar îngădui frîngerea necesară ca să pătrundă în pomenitele fotolii) devin prin rîs cristoforii unei bucurii omeneşti care nu mai cunoaşte ura şi vrea să ia seama nu la mişcările stîngace şi lătrăturile unei balerine amorţite, ci la sensul ei adînc, la mesajul ei de bucurie, pace şi concordie seculară ; de aceea nu întreprinde şi nici n-ar putea întreprinde nimic severul cenzor împotriva unor asemenea manifestări de veselie şi triumf popular şi consideră că publicul acesta pestriţ este destul de format ca să ştie că realmente există copii nelegitimi, că asemenea nenorociri se întîmplă într-un fel ştiut de toţi, că pruncii nu vin de la Paris şi că, pînă la urmă, unchiul nerușinatului seducător va lăsa să se pogoare o moştenire asupra norocosului vlăstar, astfel că tatăl nerușinat al fetei, pe cît de simpatică pe atît de siluită, va putea să se tolănească în fotoliile — la care şi poporul — de ce să n-o recunoaştem ? — are cîte o dată acces — şi să fumeze havane hărăzite iniţial, după oarbele dar divinele legi ce hotărăsc împărţeala bunurilor pămînteşti, exclusiv seducătorului, prietenilor săi şi cel mult şoferului sau slugii sale de credinţă.

— Vai ce nostim ! se sufocă mama. Mă înnebuneşte omul ăsta. Făcea aluzie la un soi de paiaţă ca de sîrmă, destul de vîrstnic, care sărea, cădea, iar sărea, se strîmba, nu pricepea, lua o mutră tîmpă şi la urmă, cu o schimă grosolană, dădea să se înţeleagă că puţin îi pasă de tot, că atîta timp cît mai

poate să se agațe măcar o clipă de monumentele ambulante îmbrăcate în domnișoare de familie bună și care colindă așa pe scenă, înghite și batjocura, și palmele, și rîsul, și umilitoarele lovituri de picior plasate cu pantoful negru și ascuțit de către aristocratul proprietar peste toate bogățiile cîte păreau să zacă în șezutul lui ciolănos de foamete cronică. Fiindcă era șiret și știa să se descurce, fiindcă știa unde stă puterea și unde sînt slăbiciunile, fiindcă știa în umbra cărei găști să se oploșească și fiindcă de mult, de foarte mult timp uitase — dacă știuse cîndva — ce ar însemna un obstacol sau un necaz în calea acestui fericit proces de adaptare. Dacă rîsetele cele mai violente, dacă hohotele cele mai sincere (cele ce unesc bărbați și femei, polițiști și borfași, membri ai onorabilei galerii stipendiate și băcani înstăriți, studenți și electricieni de la Standard, matrimonii cinstite și cocote învoite pentru o noapte) izbucneau exact în clipa cînd se impunea adevărul acestor raționamente și înțelepciunea viclenei sperietoare de ciori, explicația stă probabil în descoperirea făcută de savanții inventatori ai acestui gen de spectacole și anume că doar pe fundalul abjecției bărbătești își desfășoară nerușinarea feminină cele mai explozive scăpărări. Sau că numai pe un fundal de cărnuri acoperite cu paiete se poate recunoaște abjecția unui popor în abjecția unui bărbat, zîmbindu-i ca unei vechi cunoștințe.

Și Pedro, da, și Pedro, strivit de cotul mamei și de brațul logodnicei (atît de delicat, atît de neted, încît pare un fraged scăunaș ispitindu-l să-și lase capul pe el), înconjurat de popor în față, în spate, deasupra, dedesubt, la picioarele poporului sublimat de pe scenă, sub poporul urlător de la cucurigu, înaintea poporului rușinos din stalurile din spate care nu plătește, dar strigă, rîde și aplaudă, aspirînd mirosul de sudoare total ce umplea teatrul ca un nor compact, rîdea și-și auzea hohotele atît pe calea exterioară, atmosferică, pe unde îi soseau înecate în comunitatea deplină a marelui hohot colectiv, cît și prin propriile lui oase, prin craniul rigid și masa encefalică înțesată de neuroni studioși, își auzea propriul său hohot mai lent, mai răgușit, rîs istovit de la primele hohote.

Cum bătrîna Dora ținea morțiș — cu toată lipsa lui de chef — trebui să se resemneze și să le ducă la bîlci. De bîlci

îi ardea lui. Dar n-a fost chip să scape. O ținea morțiș că hai, hai, de ce nu, că ea nu iese niciodată din casă, nici ziua, necum noaptea, și că uite, îl roagă să fie cavaler cu doamnele, așa că le-a dus. Noaptea era răcoroasă și pe drum Dora era sau se făcea că este foarte preocupată, sclifosindu-se pe lîngă bobocelul ei de fată pe care barbarul de el avea să i-o răpească îmbrăcată în alb într-una din zilele astea și gata, n-o să mai stea niciodată lîngă mama care-o legănase la sîn și-o pierdea din ochi de dragă. Dar ce mai, ăștia sînt copiii, niște răi și niște ingrați, cînd ea își sacrificase viitorul și nenumărate partide, domni bogați, dornici s-o ia în căsătorie, pe cînd boiul îi era învolt, în plină înflorire sau rodire și era rîvnită și urmărită de cîinii de bărbați care se tîrau după ea cu limba scoasă, însă ea se ținuse tare și dîrză și luptase din greu ca să se păstreze întreagă pentru fata ei scumpă pe care n-o iubise mai puțin pentru că era născută dintr-o rătăcire, că doar e știut ce îndrăgite sînt roadele dragostei oprite. Nici nu vrea să se mai gîndească la dansatorul diabolic, nici la vremea cînd rachiul și romul Negrita le împinseseră la atîtea fapte nebunești. Dinspre bîlci se auzeau zdrăngăniturile ademenitoare ale muzicii și într-acolo se îndreptau grupuri febrile prin răcoarea nopții de care scapi însă cu un fular de mătase alb, cu haina puțin mai strînsă și cu șapca înfundată pe ceafă. Femeile, unele dintre ele grase și trupeșe, cu aer obraznic și pofticios, își desfășurau pe umeri șaluri de Manila cu ciucuri de mătase și la vederea lor o cuprinse iarăși tristețea și regretă că nu și-a luat și ea șalul veritabil adus de răposatul colonel chiar din insule și împodobit cu pasărea-paradisului. Șalurile, atîrnate în vitrina din salon, erau atît de fine încît îi era teamă să le atingi ca să nu se sfîșie, dar dacă și le-ar fi pus cu nițică grijă și ar fi fost atentă pe drum, toată lumea ar fi remarcat ce bine îi vin. Dorita, logodnică fericită, pășea strîns lipită de Pedro, și lui îi plăcea s-o simtă alături și să-i privească pe furiș, cînd treceau pe sub felinare, profilul delicat evocînd fragile madone seviliene sau alte statui sfinte plămădite de degetele vechilor sculptori care știau ce fac cînd semănau lacrimi sclipitoare în mărime naturală pe obraji îngerești și culori suave pe chipuri ca de ceară, la fel era de virginală, în ciuda oboselii mijinde, și neprețuita Dorita, cu mijlocul zvelt, vibrînd lîngă brațul lui și reamintindu-i în fiorul atingerii serile de veghe tîrzie, după cină, cînd îi con-

templa legănarea-n balansoar, cu picioarele fine întrezărindu-se de sub rochie. Nu avea poftă să le ducă, dar mama stăruia şi nu-i mai rămînea decît să se apropie de perimetrul îngrădit unde fericirea este autorizată prin ordonanţe municipale, să privească spre zona luminată după ce-a plătit biletele de intrare, să caute două-trei scaune libere lîngă chioşcul cu băuturi, să cumpere o felie de nucă de cocos ca să-i facă pofta Doritei şi să rămînă privind-o cum îşi dezveleşte dinţii albi, strălucitori, sănătoşi, puternici cînd muşcă din nuca de cocos care i se sfarmă sonor în gura suculentă. Dorita surîdea mestecînd nuca îndelung, cu o voluptate subtilă, pînă simţea că-i alunecă pe gîtlej, de-a lungul gîtului ei prelung de lebădă, prelungul gît superb pe care-l sărutase. Mama îi cerea ospătarului orjad, ca vara, şi ospătarul îi spunea că nu, nu mai au orjad ca vara, că e prea frig pentru orjad, mai bine să ia bere neagră cu măsline marinate sau crevete proaspete, dar ea nu şi nu, dacă nu mai au orjad, atunci limonadă. Fiindcă îi erau încă vii în amintire, şi nici nu voia să le dea uitării, toate cîte i se întîmplaseră cînd se dedase, din cauza unei mame neglijente, nu dintr-o bucată ca ea, la consumul nesăbuit de băuturi alcoolice exagerat de tari ca romul Negrita, dacă n-o fi avut şi alte drăcovenii în el. Muzicanţii săraci care, cu permisiunea sindicatului, cîntau din cînd în cînd noaptea pe estrada de la bîlci, iar a doua zi dimineaţa, cu o întîrziere trecută omeneşte cu vederea de şefi, trebuiau să se prezinte la birou şi să tragă acolo un pui de somn matinal, reconfortant, cum le place noctambulilor, ofereau acum mambouri şi mai ales bolerouri demodate şi rumbe de nerecunoscut sub crusta de lălăieli iberice întîlnite şi la tarafurile săteşti care cîntă în nopţile de vară pe arie, locul cel mai neted şi mai lustruit din comunele castiliene, şi care în mirosul de paie călcate în picioare şi de brînduşe strivite, conduc tescuiala înfierbîntată a perechilor şi ispitesc moţăiala visătoare a sergenţilor din garda civilă ce veghează la buna rînduială a serbării. Dar aici balul era de calitate superioară ; picioarele citadine bine încălţate nu lunecau pe pămîntul ariei, ci pe un pavaj rezistent. Atunci intră Cartuş, îmbrăcat în negru, şi aruncă o privire circulară fără a zări vreo pradă mai acătării, pînă cînd ochii îi căzură, ca un făcut, exact asupra celei pe care o cunoştea pesemne din vedere, altminteri manevrele lui prudente n-ar fi avut nici o noimă. Cînd bătrîna le spuse

hai, duceţi-vă la dans, copii, Dorita simţi că se înviorează din amorţeala nopţii răcoroase petrecute cu un pahar de limonadă pe masă şi alături de un logodnic care nu scoate o vorbă. Pedro făcea parte dintre cei ce nu ştiu aproape de loc să danseze şi culmea era că trebuia să danseze pe un pavaj cu pietre inegale, el care nu dansase decît cu ani în urmă, pe vremea studenţiei, cînd se ducea la balurile subterane unde băieţii plăteau cinci *pesetas* intrarea şi consumaţia, iar domnişoarele intrau gratis, dar fără consumaţie. Hai să mergem, îşi spuse el, oricum de scăpat tot nu scap şi ne mai şi încălzim puţin. Gura Doritei încă mai mirosea a nucă de cocos şi, orgolioasă, se strîmba răsfăţată la Pedro, entuziasmată că pînă la urmă îşi găsise un logodnic atît de chipeş. Dacă mama nu reuşise să-şi găsească bărbat, ci doar tată pentru fiica ei, ea în schimb izbutise, fie că era mai virtuoasă, fie că se bucura de o îngăduinţă aparte a destinului care oblăduieşte calea fiicelor cu ascendenţă paternă incertă şi fără zestre, dar cu trup frumos, fermecător, şi care a făcut anume pentru ea excepţie de la o fatalitate inflexibilă. Şi dansau, inconştienţi de poziţia lor individuală pe adevărata traiectorie a lunecării, amalgamaţi într-o singură unitate mişcătoare ce se învîrteşte în juru-i şi în acelaşi timp dă roată orchestrei, ca două planete în conjuncţie sau ca o pereche de sateliţi gemeni, el lîngă ea, şi ea lîngă el. El, cu mîna pe mijlocul Doritei, îi încerca flexibilitatea vegetală de lujer femeiesc, ea, prinzîndu-i în palmă grumazul viril, fierbinte şi aplecat spre ea, chiar în locul unde arta frizerului dezgoleşte relieful muşchilor şi oaselor care exprimă inteligenţa şi forţa bărbatului cucerit de ele, şi de aceea le place femeilor să apuce în mîini cerbicea şi să simtă ulucul acesta de sevă bărbătească pe unde coboară plăsmuirea imaginii lor, dîndu-i putere bărbatului, şi urcă sucurile nutritive care îi dau putinţa să se gîndească la ele şi să le dorească. Şi în extazul lor ajungeau să creadă că fenomenul prin care le era dat să treacă nu le aparţine decît lor şi nici una dintre celelalte perechi n-ar fi fost în stare să-l trăiască cu aceeaşi intensitate ca ei, cu evidenţa născută dintr-o pasiune egal împărtăşită de trup şi de suflet. Nici vorbă însă de aşa ceva, ci poporul suveran, perechi-perechi, ciorchini vii, asudaţi, lupta la fel împotriva morţii ce ne dă tîrcoale tuturor tot mai aproape, ca un vierme impetuos sfredelindu-ne dintr-o parte într-alta ca o coarbă neobosită pe care toţi o

cunoaştem, deşi ne facem că nu o auzim. Un *chotis* [1], da, e un *chotis*, spuse ca cîntîndu-i la ureche, cu vorbe care-i soseau învăluite în aer din gura ei cu miros de nucă de cocos şi în fierbinţeala patimii ei, Madrid, Madrid, Madrid, în Mexic mulţi dorul ţi-l duc, şi sub cuvintele astea i se părea că aude te iubesc, te ador, eşti viaţa mea şi nimic nu mai există în afara ta, ştiu doar că sînt a ta, cu totul, lipită de tine, pentru totdeauna, pentru totdeauna. Şi-n vremea asta muzicanţii săraci, conţopişti sfioşi, cîntau fără a îndrăzni să rîdă, să sară, să-şi legene şoldurile, cum fac muzicanţii bogaţi, cîntau cu o ţinută gravă, ca într-o fanfară funebră, aşa cum le stă bine unor muzicanţi săraci, şi nici măcar cel cu *maraca* sau cum naiba-i zice drăciei care seamănă cu o cîrîitoare, nici măcar el, curios, nu cuteza să zîmbească, aşa cum ar cere-o instrumentul, pînă şi el, abătut şi serios, demn şi mîhnit, îşi agita instrumentele ca nişte tigve cu o faţă de cavaler invitat la înmormîntarea Contelui de Orgaz [2]. Bravul popor profita de îngăduinţa de a se distra şi se înghesuia în cealaltă jumătate a poporului, cea femeiască, ce-i fusese hărăzită, încercînd cu fleacurile astea să mai uite de muncile şi zilele care vin tîrîş şi-i sar în spinare şi făcea ce putea ca să pară că se veseleşte şi ca să scape de căutătura chiondorîşă a cumetrelor ce-şi vegheau pas cu pas fetele atrase de promiscuitatea necesară pentru mutuala consolare. Şi nemişcat, înconjurat de lume, dar absent, omul în negru privea în acelaşi timp atent şi distrat, cu un chiştoc în colţul gurii. Erau şi barăci de tir în bîlciul acela atît de ingenios organizat prin grija locotenenţei alcaldelui pentru petrecerea poporului de rînd, astfel că nimeni n-ar mai fi trebuit să pretindă că onoratul consiliu municipal habar n-are că poporului îi trebuie şi lui distracţii, că-şi are şi el inimioara lui şi ce dracu, trebuie să mai faci şi cîte una lată din cînd în cînd. După ce li se domoli extazul, se apropiară deci de baraca de tir, lăsînd-o pe mamă în tovărăşia limonadelor şi nostalgiilor după un veritabil şal de Manila, şi el o întrebă dacă vrea să tragă la ţintă şi ea îi răspunse că nu, să tragă el, şi el îi spuse că nu se prea pricepe,

[1] Dans ascendant cu polca (de la engl. *scottish* — scoţian).

[2] Referire la faimosul tablou al lui El Greco; figurile emaciate şi grave ale personajelor justifică aluzia lui Mario Santos.

ce-are a face îi spuse ea, nu-i nimic, să tragă oricum, fiindcă trăgînd asupra unei ţinte atît de apropiate poţi îndeplini, la scară mai modestă, e adevărat, aceeaşi funcţie erotico-sexuală ca şi la o vînătoare de antilope în Africa neagră, aşa încît, prezentă sau absentă, femeia vieţii noastre să poată admira într-o bună zi trofeul, culcată pe o piele de urs, cu trupul sau sufletul gol, cu o cupă de şampanie la îndemînă, în salonul unde trofeele îşi înalţă nenumăratele coarne spre tavan, arătîndu-ne astfel, tuturor, încotro este cerul. Logodnicul luă deci puşca cu aer comprimat, care trage cu gloanţe de plumb atît de mari asupra unor bile de lemn atît de voluminoase, plasate la o distanţă atît de mică şi mişcate atît de încet, încît şi să nu vrei, şi tot nimereşti una, spre marea bucurie a celei de alături, topită de admiraţie pentru puterea virilă a masculului care, de la distanţă, seceră cu bîta-de-foc vrăjmaşi de temut, apărînd îndepărtatul, potenţialul, presupusul leagăn şi ghemotocul trandafiriu şi umed care-şi va fi trăind primele zile în el, urinînd, zbierînd şi devorînd corpul victimei sub formă de lapte. Dorita admira îndemînarea de ochitor a logodnicului cucerit, dominat şi pus pe fapte eroice şi ce bine, ce minunat petrecea, deşi la început îi era teamă că o să se plictisească, mergea doar la bal cu mama după ea şi nimic nu-i mai răsuflat ca asta, nici o fată nu mai iese aşa-n lume, e ceva demodat. Şi unde mai pui că-ţi calcă pe nervi. Şi alături era un fel de aparat, izbeşti în el cu un ciocan foarte greu şi o bucată de metal urcă pe o şină şi dacă ajunge sus de tot, face — cling — şi se aprinde un bec, ispravă ce umple de mîndrie pe cine reuşeşte, şi pe drept cuvînt, fiindcă beculeţul roşu aşteaptă la o înălţime considerabilă. Dă şi tu, hai, spuse Dorita, dă şi tu. Nu-s destul de puternic, răspunse el, gîndindu-se că ar trebui s-o părăsească pentru cîteva clipe şi că ceva îi spunea că n-o să reuşească să dea destul de tare şi nu voia s-o lase pe Dorita singură, cît ar fi prins el barosul în amîndouă mîinile, singură în mijlocul mulţimii aceleia de oameni suspecţi, atît de deosebiţi de el, străini şi de ea, din care nu făcea parte cum făcea din el, dar ea îi spuse, ce Dumnezeu, nu fi papă-lapte şi n-avu-ncotro, trebui s-o asculte, în vreme ce omul în negru venea să se aşeze chiar lîngă ea, aproape, doar cît să n-o atingă, cu un chiştoc stins în colţul gurii, şi nu o privea, se uita ţintă la el şi adulmeca mirosul

Doritei, a sudoare din timpul dansului şi a parfumuri amestecate, din care mireasma de nucă de cocos dispăruse însă, nu-i mai îmbălsăma răsuflarea şi dinţii albi şi strălucitori împărtăşiţi lumii într-un netulburat surîs. Zău, ce păcat că nu sînt căluşei, spuse ea după ce Pedro se chinuise zadarnic izbind din toate puterile lui nevolnice, să salte dispozitivul declanşator pînă sus, fără a obţine decît un rezultat mediocru, pe cînd, o clipă mai tîrziu, omuleţul cu aer sinistru aprindea lumina roşie numai cu mîna stîngă, răsucindu-şi fulgerător trupul agil, ca un şuier de alarmă deasupra sărăciei bîlciului plin de făpturi omeneşti cu înfăţişare de furnici şi nu destul de beţi ca să se apropie de hotarul unicei fericiri realizabile. Şi-şi continuară periplul nocturn prin succesivele absenţe ale mamei pe care aproape o uitaseră, într-un fel mulţumiţi că sînt în sfîrşit împreună şi singuri, hoinărind fără ţel de colo pînă colo. Şi ajunseră la vînzătorul de corăbioare. Şi cumpărară corăbioare după ce traseră la roata norocului şi le ieşi un treisprezece sau alt număr. Şi ajunseră la o baracă ciudată unde un om făcea nori de zahăr la o maşină ce se-nvîrtea ameţitor. Şi Dorita spuse vreau şi eu, vreau şi eu, şi el îi cumpără şi-i spuse uite. Şi sosiră într-un loc unde şedea o băbuţă cu un căruţ mititel şi vindea — şi ea — nuci de cocos şi Dorita pofti încă o felie şi el îi cumpără şi-i dădu încă una şi Dorita îşi înfipse iarăşi dinţii în delicata substanţă tropicală. O să ţi se facă rău, îi spuse omul în negru şi-i smulse felia din mînă. Pedro privea în altă parte şi nu-şi dădu seama, iar ea se lipi mai strîns de el, dar nu spuse nimic şi îl privi pe omul care-i smulsese felia de cocos. Uite, acolo sînt gogoşi, spuse Pedro, ca şi beat, cu o grabă febrilă de a o răsfăţa, mă duc să-ţi aduc. Multă, foarte multă lume se înghesuia să ajungă la tigăi, aici era singura baracă cu dever mare, şi marfa era căutată cu aviditate. Puştoaice de paisprezece-cincisprezece ani se plimbau cu gogoşile în mînă, după ce se luptaseră să le ia, şi se împăunau ca de o victorie, muşcînd din ele cînd şi cînd cu botişorul lor trandafiriu. Lucrători şi lucrătoare, buluciţi şi îmbrîncindu-se cu mahalagioaice grase, se zbăteau să apuce apreciata marfă şi-şi întindeau mîinile către un bărbat îmbrăcat în alb, care, cu o zaharniţă enormă, presăra pulbere albă în cornetele pline cu desfătări pentru muritorii de rînd. Mă duc, poate reuşesc,

spuse Pedro şi se vîrî în ghemul de cumpărători, dar cu toate eforturile rămînea la o distanţă încă prea mare şi nici măcar nu putea ridica mîna cu banii la vedere, ca mărturie mută a dorinţelor sale de consum. Atunci, Cartuş o apucă de braţ pe Dorita şi o trase spre el spunînd, hai să dansăm, frumoaso. Dorita scoase un ţipăt, dar nimeni nu-i dădu atenţie, se auzeau atîtea ţipete la ceasul acela în perimetrul municipal împrejmuit. Cine eşti dumneata, întrebă apoi Dorita, şi Cartuş îi răspunse taci, taci o dată, şi-i înfipse cuţitul sub sîn cu o lovitură seacă şi hotărîtă, cum ştia el, şi-n vreme ce Dorita se prăbuşea în sîngele adunat într-o băltoacă neagră de noapte şi tot mai mare, el se îndrepta spre ieşire, fără a mai aştepta să vadă mutra celuilalt cînd avea să se întoarcă cu pachetul de gogoşi şi să vadă că răzbunarea se împlinise şi că orice datorie îşi are un soroc şi trebuie plătită.

Nu, nu, nu, nu, nu-i cu putinţă. Viaţa nu este aşa, lucrurile nu se petrec aşa în viaţă. Vinovatul nu plăteşte. Cel ce de sabie piere nu mai poate ucide cu sabia. Cel ce loveşte primul nu loveşte de două ori. Ochi pentru ochi. Ochi de sticlă pentru găvanul stacojiu şi gol. Dinte pentru dinte. Proteză de aur şi celuloid pentru ştirbul abject. Furia zeilor răzbunători. Săgeţile otrăvite ale mîniei lor. Îndreptăţită nu de şapte, ci de şaptezeci şi şapte de ori. Păcatul Florindei la Cava [1] trebuie şi el să fie plătit. Îşi înălţă fluviul Tajo umerii din albie şi-i spuse regelui vorbe de mustrare ca străvechile mane-teqel-fares. Numitul Goethe a studiat cu multă grijă motivele sacrificiului Ifigeniei şi după ce le-a înţeles perfect a făcut ce-a făcut şi le-a însăilat într-o tragedie. Făptaşul plăteşte. Deşi nu totdeauna el : cel ce crede că este făptaş sau cel despre care se crede sau cel ce a reuşit să-i convingă pe toţi dimprejurul lui, înfăşurîndu-se în mantia neagră de trădător, cu faţa palidă, ochii galbeni, zîmbetul feroce. Om sau lup ? Om lup ? Strigoiul ? Lupul care se prefăcea în om în nopţile cu lună plină ? Lupul feroce al cărui bot este de

[1] Vestita fiică a contelui don Julián. Fiind violată de ultimul rege got don Rodrigo (710—711 ?), tatăl său s-a răzbunat, potrivit legendei, dînd Spania pe mîna sarazinilor.

patru ori mai larg decît gura omului ? Omul lup pentru om ? Hăituiala pentru stîrpirea dihăniilor de pradă care coboară în văi şi dau iama în turme ? Omul este măsura tuturor lucrurilor : măsoare-se gura unui lup cu gura unui om şi se va vedea că este de patru ori mai mare şi că cerul gurii, atît de fraged şi de roz la bărbat (şi la femeie), cu o zonă posterioară — de o delicateţă aparte — numită *văl* (la ambele sexe) din pricina moliciunii şi însuşirilor ei ocultatorii, la lup, dimpotrivă, are o alarmantă culoare negricioasă. „Urma-voi într-aceasta pilda soarelui care le îngăduie mîrşavilor nori veninoşi să-i întunece frumuseţea ca să apară (cînd îi place să redevină el însuşi) în îndoită slavă sfîşiind drum prin ceţurile murdare sub care părea înăbuşit. Aşa şi eu cînd mă voi trece din viaţă şi-mi voi fi plătit datoria, voi copleşi nădejdile ce vor fi fost puse în mine." Dar pare de neînţeles, nu pricep de ce a trebuit să se întîmple aşa, şi tocmai în noaptea asta, fără nici o păsuire ?

Dacă nu găsesc un taxi nu ajung. Pînă la gara Príncipe Pío, cine-o fi acest Príncipe Pío ? Principe, principiu, începutul sfîrşitului, principiul răului. În principiu, gata, s-a terminat, plec. Să-mi găsesc alte principii. Trebuie să-ncep altceva. Alt principat. Nu pot sfîrşi ce-am început. Taxi ! La dracu, şi ce dacă ? N-au decît să se zgîiască la mine. Matías, m-am săturat şi de el şi de toţi ca el. Trebuie să găsesc un taxi. Nu există prieteni adevăraţi. Adio, prieteni. Taxi ! În sfîrşit. La Príncipe Pío. Şi începutul tot pe acolo a fost. Am sosit pe la Príncipe Pío, plec pe la Príncipe Pío. Singur am venit, singur mă duc. Am venit fără bani, plec fără... Ce zi frumoasă şi ce cer superb ! Încă nu-i frig. Şi femeia aceea ! Pentru o clipă, am crezut că aşa e, obsesii. Sigur că-i la fel ca cealaltă. De ce se face că nu sînt în stare să le deosebesc una de alta, acum cînd sînt moarte amîndouă, aşezate una peste alta în aceeaşi gaură ? Şi pe a doua au autopsiat-o. Ce-au vrut să afle ? Autopsii... La ce bun, tot nu văd nimic. Nici ei nu ştiu de ce le deschid : mit, superstiţie, colecţie de cadavre, cred că dau peste vreo putere lăuntrică, animişti, caută să dezlege vreun secret şi-n schimb pe noi nu ne lasă să căutăm, cînd am putea găsi ceva, dar la naiba, prostii, mi-a spus doar

că nu sînt dotat şi poate are dreptate, da, nu sînt dotat. Ce impresie mi-a făcut. Tot cu gîndul la femei. Din cauza femeilor. Dacă m-aş fi ocupat numai de şoricioaice. Dar ce puteam face ? Ce-ar fi trebuit să fac ? Aşa mi-a fost scris. Nu-i nimic de făcut. În schimb acum ştiu ce-am de învăţat : să prescriu sulfamide. Pleurită, pericardită, pancreatită, prurit anal. Să vedem cum o duc oamenii pe acolo. Se poate merge la vînătoare. Şi vînătoarea e un sport sănătos. Iei puşca cu două ţevi ca *tío* Miguel, omul cu fularul, şi bum, bum, atins. Sînt mulţi iepuri pe-acolo, pentru că agricultură nu prea se face. Împărăţia vînatului — muntele sălbatic. Vînezi, vînezi în fiecare zi de sărbătoare, şi vara în fiecare seară, după apusul soarelui, pe mirişti şi pîrloage, după iepuri. Şi potîrnichile pe mirişte, grase ca nişte femei, după seceriş ; alergi călare după ele şi cad pe mirişte. Nu mai sînt în stare nici să fugă de cîte boabe au înghiţit şi *tío* Miguel le culege cu mîna cînd îşi pierd răsuflarea. Ce delicioasă e potîrnichea gătită-n sosul ei, gros, fierbinte, cafeniu, cu reflexe verzui ! Şi pulpele de broască ! Broaştele se prind fără momeală, e de-ajuns o zdreanţă roşie legată de o sfoară, îşi proiectează limba retractilă, o întorc în gură cu zdreanţă cu tot şi gata ; pulpe de broaşte, au gustul pieptului de pui. Ce bune ! Pulpe albe, rotunjoare ; de zece ani nu mai văd broaşte decît ca să studiez circulaţia mezenterică pe viu, hematiile palide, ca nişte boabe de linte stinghere prin reţeaua capilară şi animalul gol, fără piele, fără blană, fără pene, jupuit încă înainte de a fi prins, măcelărit ca un Sfînt Martin, animalul gol cu înfăţişarea lui de decedat înainte de a fi fost ucis, doar boabele de linte circulînd prin reţeaua venoasă a mezenterului, vivisecţia. Da, vivisecţia, protestul sufragetelor engleze, la fel, exact aşa, vivisecţia. Ele bănuiesc că dacă le dezgoleşti arată ca broaştele, pe cînd Florita, floarea goală din cocioabă, floare mică, micuţă, floricică, i-a spus bătrîna, floricică la fel ca şi cealaltă care... ahhh... Plec, o s-o duc bine. O să diagnostichez pleurite, peritonite, sufluri cardiace, colice, febre gastrice şi într-o bună zi sinuciderea cu veronal a învăţătoarei celibatare. Şi la sărbătoare o să treacă fetele din sat, în fruntea procesiunii, după baldachin, roşii, moapse, grase, şi o să tragă cu ochiul spre mine, şi eu o să mă uit cu scîrbă la ele, aşezat la o masă de la club cu doi, cinci, şapte, paisprezece

domni care joacă şah şi-mi poartă o deosebită stimă pentru superioritatea intelectuală şi nivelul meu cerebral ridicat. Am ajuns, gara Príncipe Pío. Da, sus. Apoi jos, într-un ascensor gratis cu un şurub dedesubt ca vai de lume... Să cumpăr un Maigret de citit în tren, de mult n-am mai citit romane poliţiste, eu şi poliţiste, are haz. De ce-or fi toţi hamalii galicieni, cît o fi cîştigînd un hamal, de unde scoate atîta forţă. Angajează galicieni sau asturieni, fiindcă andaluzii şi manchegii n-ar putea. Trebuie forţă. Sînt sangvini, zîmbitori, slinoşi, umili, ştiu că sînt hamali, le-a intrat bine în cap, nu vor altceva decît să fie hamali, hamali, să care cît mai multe bagaje. Ajunge să le numeri unu, două, trei, patru, cinci, şase colete şi geanta asta o duce doamna, fiindcă în ea sînt bijuteriile coroanei de la coroana regală a craiului de pică, ce tîmpenie, de ce-nşir toate astea ? Nu-s destul de disperat. Cununa de lauri şi mirt, simbolul triumfului la jocurile olimpice, sus pe podium, cu braţul înălţat într-un salut roman, reînviat. Apoi primeşti felicitările regelui Suediei, atît de alb, atît de palid, atît de înalt, niciodată nu l-a bătut un soare adevărat şi îl doare-n cot de ştiinţă, treaba lor, el e rege şi-atît. Dar de ce nu sînt mai disperat. Mîinile lungi ale regelui Suediei cu cununa de mirt atît de corect împletită de parc-ar avea permanent. Bucile grase ale hamalului care nu se spală niciodată, se aşază pe o bancă, se vîră într-o cîrciumă şi pun-te pe vin, pahar după pahar, ca Amador cu buzele lui groase şi elocvente, omul destinului, Amador, galician şi el, hamal de vivisecţii, Amador-Casandra, urechi ce v-aţi născut să n-auziţi, creieri ceţoşi plămădiţi ca să-i împingeţi în greşeală pe cei ce vă poartă. Amador, Amador porţi un nume pe lume fatal. Şi-acum să rîd de mine însumi ? Eu, cel distrus, eu, omul împiedicat să facă ce-avea de făcut, eu, omul căruia i s-a spus în numele destinului : „Basta" şi m-au expediat la Príncipe Pío cu cîteva recomandaţii, un stetoscop şi un manual de diagnosticat pruritul anal la sătencele fecioare. Scatolog, pornograf, cu gîndul doar la porcării. Stupid, stupid, bucile hamalului care urcă fără efort unu, două, trei, patru, cinci, şase geamantane în compartiment şi le aşază în plasă. De ce plasă ? Şi eu ? Nici pomeneală de deznădejde, sînt parcă vid, m-au frecat cu piele de căprioară şi mi-au

spălat măruntaiele bine, cu apă multă, şi m-au pus la frăgezit, spînzurat de o frînghie într-un fel de muzeu anatomic de vietăţi, ca să se observe bine calităţile empireumatice şi igienice, desicante şi sterilizante, atrabilogene şi justiţiare ale omului de podiş, ale omului *mesetei* care a făurit istorie, a înjghebat o lume şi care, pornind din cîmpiile Burebei, a prins să vorbească latineşte cu fonetică bască şi adăugînd apoi haş-urile aspirate maure transformate în *jota* şi-a făurit berbecul cu care a străbătut pămîntul izbind în dreapta şi-n stînga, iar acum e uscăţiv şi ros de viermi, om de podiş afumat, pus la uscat ca mine ca să mă fac pastramă sau *mojama* în aerul tare al Castiliei, unde ideea de viitor s-a pierdut cu trei secole în urmă, iar viitorul nu mai e decît gălbejeală de piele de bou pusă la uscat şi carne mumificată în pastramă şi e bună pastrama şi sînt oameni ca mine ce se deprind treptat-treptat să mănînce pastramă cu un pahar de vin şi le place mai mult decît caviarul şi scrumbiile şi lăudatul *foie-gras* din lande. Nefericiţi, noi, cei fără vocaţie extatică ! Cine are să ne ajute ? Cum vom izbuti să pătrundem în cele mai înalte şi tăinuite şi profunde sălaşuri unde ni-i dat să vieţuim ?

Se ştie că turcii, cînd îşi castrau sclavii pe ţărmurile Anatoliei ca să-i prefacă în eunuci pentru seraiurile lor, îi îngropau în nisip şi-i lăsau acolo, şi corăbierii auzeau de la multe mile în larg, zi şi noapte, urletele lor nepotolite, de durere, de protest sau poate de jeluire a virilităţii pierdute. Sistem eficace pentru a asigura asepsia : îngropaţi pînă la brîu în nisip, deci într-o substanţă curată, absorbantă, care nu permite putrefacţia secreţiilor, ci le elimină, şi care, impregnată fiind cu iod şi alte săruri marine cu acţiune carminativă, este lipsită de germeni patogeni. Dar sistemul de astăzi este superior, deoarece nu numai că înlătură urletele, dar suprimă şi durerea şi ca atare funcţia de far acustic pentru navigatorii nechibzuiţi nu mai e cu putinţă. Pe cînd acum, acum e vremea anesteziei, vremea cînd lucrurile aproape nu mai fac zgomot. Bomba nu ucide cu zgomotul, ci cu radiaţia alfa, tăcută în esenţă, sau cu raze de deutoni sau cu raze gama sau raze cosmice, care de care mai tăcute, mai liniştite, ca o bîtă-n cap. Şi unde mai pui că te şi castrează ca razele X. Dar ce-am eu cu toate astea ? Acum e vremea tăcerii. Cea mai bună este maşina care nu face zgomot. Trenul ăsta face

zgomot. Hurducăie, nu-i avion supersonic, dintre cele care zboară în stratosferă şi-n care poţi înălţa un castel de cărţi de joc la o altitudine de douăzeci de mii de metri fără să te deranjeze o singură vibraţie. Aici, jos, ne tîrîm, ne apropiem încet de locul unde ne vom opri tăcuţi şi vom aştepta în tăcere să treacă anii ca să plecăm în tăcere spre locul unde se duc toate floricelele din lume. Dar văd că nu sînt destul de deznădăjduit, mă cuprinde o moleşitoare senzaţie de bine în scula asta arhaică ce galopează ca o vită, cu trepidaţii ritmice şi zgomotoase cu efect hipnotic, identificîndu-şi cadenţa cu oscilaţiile electroencefalogramei, printr-un sistem de acomodare cunoscut şi negrilor din triburile primitive cînd dansează pe sunetul tam-tam-urilor în nopţile de sărbătoare şi dansează, dansează pînă izbutesc — fericiţi muritori ! — să atingă laimosul extaz, pe cînd aici nici măcar să dormi nu poţi. Dacă aş intra în extaz, dacă m-aş prăbuşi la pămînt şi m-aş zvîrcoli dînd din picioare chiar sub nasul predicatorului ambulant, poate m-aş transforma, poate aş reuşi să-mi supun creierul prevaricator spălăturilor necesare şi să devin vînător de potîrnichi durdulii şi de ţărănci docile. Dar noi nu sîntem negri, nu sîntem negri, negrii ţopăie, rîd, strigă şi votează ca să-şi aleagă reprezentanţii la O.N.U. Noi nu sîntem nici negri, nici indieni, nici ţară subdezvoltată. Sîntem hălci de pastramă atîrnate de o sîrmă ruginită în aerul tare al podişului, aşteptîndu-ne micul extaz tăcut. Zdrangazdrangazdrangazdrangazdrangazdranga, trenul zdruncină zrangazdrangazdrangazdranga : se poate alcătui un ritm, totul este să-i dai o formă, o structură, o Gestalt, se pot obţine ritmuri distincte după intervalul la care asculţi, din doi în doi, din trei în trei, din patru-n patru şi da capo, sau alt ritm, după cum în figurile optice poţi vedea o stacană sau profilul unei figuri. Raţionalism morbid, ce-mi pasă mie de ritmuri, de figuri şi de Gestalten, cînd sînt pe cale să mă jugănească de viu. Şi de ce nu sînt disperat ? Dar la ce naiba să disperi dacă te mumifici încetul cu încetul, tăcut, şi trandafirii sînt tot... trandafirii ?... ahhh... O să vînezi potîrnichi, potîrnichi dolofane cînd semănăturile o să... o să joci şah la club. Totdeauna ţi-a plăcut şahul. Şi dacă nu te-ai ţinut de el e că n-ai avut timp. Nu uita că pe vremuri ştiai apărarea Philidor. Şahul este foarte distractiv şi pe urmă, dacă nu eşti disperat, o să-ţi fie uşor de tot

să te deprinzi, condiția e să nu fii disperat. Foarte ușor o să-ți fie, doar la început va trebui să stai liniștit, fiindcă dacă te miști se poate redeschide rana. La început stai liniștit. Și o să vină la consultație o femeie, o femeie frumoasă și o să-ți spună de ce suferă. Tu o să-i stabilești diagnosticul fără greutate și o să-i dai o rețetă. Ea o să spună ce simpatic e doctorul cel nou. Pînă o să vină femeia asta n-o să treacă mult timp, tocmai bine ca să te lecuiești. O să te vindeci perfect. Și atunci vor spune, e mai bun ca doctorul vechi. E mai bun cel nou. O să mai fie cîțiva de altă părere, sigur, o să creadă că tot cel vechi era mai bun sau le va fi rușine să se dezică. Mai bine așa, altfel n-ai mai avea destul timp de vînat potîrnichi. Și o vreme o s-aștepți așa în tăcere, fără să vorbești de rău pe nimeni. Totul este să taci. Să nu pomenești niciodată și nimănui de toate astea. Și-ncetul cu încetul toți se vor convinge că ești blînd, curat la suflet și savant. Uite, acolo e deșertul, imensa pustie întinsă ca o piele lipită pe schelet. La vremea asta, cu arbori roș-aurii de toamnă, nu mai e nimic decît pămînt sterp, peisaj masculin, niciodată castrat, nu, niciodată, din care ies pietre, cine știe cîte alte pietre, dacă dai la o parte pămîntul. Granit rotund, mîngîiat atîta vreme de aer, încît a căpătat rotunjime, pietre aurite, pietre negre, pietre roșii. Poate sînt ceva șopîrle. Nu, e prea tîrziu. Toamna dorm. În zare, *sierra* albastră se apropie, se apropie, așteaptă să o perforeze trenul, *sierra* păzind parcă o taină. Iat-o, tot e mai bine decît nimic. Mai rămîne o speranță. De cealaltă parte stau încă maurii. O cavalcadă și-i respingem, altă cavalcadă și-i gonim pînă la cealaltă *sierra*, să se-nmulțească iar, să repopuleze pămîntul, să umple pămîntul de copii, de bărbați, de femei care nasc, să-l ghiftuiască pînă o să-i bată vîntul de slabi și cînd de-atîta foame o să semene cu niște piei uscate, afară cu ei, și-o să vedeți ce vor face. Dar dacă nu mai este nici un loc unde să-i azvîrli, noi, noi ce facem ? Sînt aici. Nu înțeleg ce rost are să gîndesc. Mai bine adormeam. Sînt ridicol. Sînt disperat că nu sînt disperat. S-ar putea tot atît de bine să nu fiu disperat fiindcă sînt disperat că nu sînt disperat. La dracu cu toate scrîntelile astea de limbă. Parcă m-aș pregăti să le spun în fața publicului. S-ar găsi vreunul să mă creadă, dar să nu mă-ntrebe cum am ieșit așa de spiritual, fiindcă nu-l privește. Și, la urma urmei, cui dracu-i pasă dacă sînt sau nu spiritual

sau dacă era spirituală mama care m-a făcut ? Imbecilule ! Iar cuget şi-mi savurez gîndirea, flatat parcă de raţionamentele mele scăpărătoare... ahhh. Soarele inundă la fel de calm compartimentul şi acolo se desluşeşte Mînăstirea. Escorialul, ţintind cerul cu toate cele cinci turle ale sale — impasibil. Nemişcat. Cu pietrele incendiate de soare sau strivite de zăpadă, puţin îi pasă. Iată-l, turtit şi scund, seamănă cu grătarul pe care, după cum se spune, a fost făcută vivisecţia sfîntului Laurenţiu, ispăşitorul păcatelor noastre, vivisecţia mea, tot asta-s şi eu, biet laurenţiu, laurenţiu pricăjit, întoarce-mă, că pe partea asta, gata, sînt bine fript, soarele frige, arde, usucă, sînlaurenţiu era bărbat întreg, nu urla, nu urla, nu, tăcea şi inchizitorii păgîni îl frigeau, tăcea, şi atît a spus — doar atît îşi aminteşte istoria că a spus — întoarce-mă, că pe partea asta sînt bine fript... şi călăul l-a întors de dragul simetriei.

POSTFAȚA TRADUCATORULUI

În limitele unui realism destul de tradițional, formulă frecventă în literatura spaniolă a ultimilor cincisprezece-douăzeci de ani, cartea lui Martín-Santos, *Vremea tăcerii*, a avut un efect de surpriză datorită efortului de înnoire totală a limbajului romanesc și structurii ei neobișnuite. S-a impus prin verticalitatea ei și printr-un excepțional curaj de sinteză estetică. Spre sfîrșitul romanului, într-un bîlci madrilen, Cartuș, eroul aproape infrauman al cărții, într-o scenă cu substrat premonitoriu, lovește cu ciocanul, la „încercarea puterii", în talgerul aparatului, și cursorul, pus în mișcare de șoc, aleargă pe o tijă înaltă și aprinde, sus, un bec roșu ce pîlpîie amenințător. În rețeaua de simboluri a cărții, scena aceasta de bîlci are sensul unui avertisment global și indică una din sursele marilor zguduiri: lumea ignorată și amorfă, dezmoșteniții, auxiliarii unui organism sigur de sine, dar în care ei joacă rolul sistemului vegetativ: incontrolabili printr-un efort de voință, reglarea întregului nu e posibilă decît printr-o primenire generală, printr-o cură capabilă să restabilească dreapta cumpănire a substanțelor vitale. Atîta timp cît eforturile de însănătoșire sînt făcute izolat, ele nu pot cunoaște decît eșecul.

Aparent drama unui tînăr cancerolog veleitar, pornit în căutarea unor șoareci de experiență, prins în angrenajele unei lumi reduse la tăcere și azvîrlit apoi ca un obiect fără însemnătate la periferia lumii hispanice, *Vremea tăcerii* e de fapt romanul Spaniei, înainte de a fi — cu egală strălucire — romanul *unei* Spanii. E cartea unei generații, sinteză a ultimilor treizeci de ani de viață spaniolă și, în același timp, noua sinteză, așteptată și întrezărită, a vieții spaniole.

Coborîrea în timp, răscolirea trecutului către lovitura brutală care a declanșat lunga suită de apoteoze și dezastre prelungită pînă în toamna anului 1949, cînd se consumă drama derizorie a bietului don Pedro — erou mediocru, asemănător cu un Hans Castorp, dar mînat de experiențele sale apre antipodul concluziilor bietului inginer — se echilibrează

cu extensiunea în spațiu, un spațiu cu dimensiuni metaforice, unde se suprapun, într-un număr de prestidigitație sarcastică, experiențe antinomice și existențe a căror simplă alăturare creează praguri de explozie. Din vremurile de început de eră, cînd legendarul conte don Julián își răzbună fata, Florinda la Cava, violată de ultimul rege got, don Rodrigo, dînd Spania pe mîna sarazinilor, violența și compromisul își fac loc și urcă alături de sevele pure prin trunchiul vieții spaniole pînă în anii de amuțire dezorientată de după războiul civil, anii răi de foamete fizică și spirituală. Martín-Santos face procesul Spaniei cu o furie și o dragoste care numai în Quevedo s-au mai însoțit. Și este tulburător să constați că însăși viziunea unei lumi mute, a unei vremi în care tăcerea a îmbibat pînă și zgomotele fizice, pînă și moartea și protestul, își găsește corespondentul în opera lucidă a marelui înaintaș. (De altfel Quevedo a făcut și el închisoare, ca și Martín-Santos, ca și, după spusele acestuia din urmă, orice intelectual spaniol demn de menirea și de numele lui.) Amar și dezamăgit, Quevedo îi vorbea într-o scrisoare umanistului flamand Justus Lipsius de grozava decadență a Spaniei, de ilogica risipă de forțe din Flandra, în timp ce în țară poporul spaniol era silit să se consume pe el însuși, învăluit *(envuelto* e unul dintre cele mai frecvente cuvinte și în romanul de față) *în tăcere* pentru că sînt „prea numeroși cei ce trăiesc din *tăcerea aceasta*".

Necontenitele deplasări pe verticala duratei spaniole, analogiile și reminiscențele frecvente care dublează cu substanță istorică traiectoriile individuale creează o impresie de prezent continuu și de spațiu unificat într-o viziune estetică și etică unde fiecare gest personal îmbracă semnificații universale, fiecare act istoric răsună într-un ins și-i luminează virtualitățile sau se degradează și își dă în vileag propriul vid, prin restrîngere la hotarele unui destin oarecare. E o pulsație necontenită, un permanent schimb de valori și de nonvalori, o alternare parodică de planuri contrastante. Scenele din cimitirul de Est, adevărată *Danza de los muertos* (Dans al morților) medievală, alătură imaginea incapacității unei mașinării sociale și economice, falimentare atît din lipsă de rațiuni structurante, cît și de materie primă, cu tabloul cimitirului care devine, ca urmare a acestei alăturări, o întreprindere, *unica* întreprindere în care principiile producției „moderne" — taylorismul — își găsesc adevărata și constanta aplicare: rațiunea structurantă există, iar materia primă — cadavrele — e asigurată de ritmul ineluctabil al stingerii firești, singura recoltă certă și îmbelșugată. Comicul rezultă — macabru și virulent — din alăturarea planului fictiv de cel real și din intervertirea ordi-

nelor calitative. Aceeași hiperbolă demistificatoare, cu similare roade parodice, o întîlnim și în debutul scenei în care Pedro e chemat la căpătîiul tinerei Florita, victimă a avortului — neștiut de medic — practicat cu mijloace empirice de vraci și de însuși tatăl incestuos : cadrul strălucitor al spitalelor suedeze, cu săli hexagonale sau circulare, cu aparatură nichelată, se dovedește superb de inutil în fața simplității instalațiilor din cocioaba lui Moacă. Și adeseori, ca în primul exemplu, reducerea la absurd operează compromițător pentru ambii termeni ai juxstapunerii. Moacă, întreprinzătorul personaj al universului cociobăresc, se transformă, pe rînd, în gentleman-farmer Moacasthone, crescător de cai pursînge, deschizător de drumuri în Middle-west, rege negru cu întinse relații comerciale. Triada feminină din fruntea pensiunii înăbușitoare în care trăiește Pedro capătă aură de zeițe — bunica, mama și fata —, apărîndu-i logodnicului împresurat și vînat de ele, ca o *trimurti*, trinitate hindusă reprezentînd cele trei persoane ale divinității : Brahma, Vișnu și Șiva, adică principiul creator, puterea conservatoare și forța distructivă.

Dar cadrele asocierilor umane sînt sparte și drama capătă proporții universale, implicînd, într-un arsenal baroc, toate regnurile, toate modurile existenței. Cu o exasperare goyescă (vezi *Toți vor cădea — Todos caerán* din *Capricii)*, persoanele prezente la cocteilul oferit în sfera supremă a cosmogoniei din lumea tăcerii sînt metamorfozate în păsări — hilară colivie de zburătoare nobile și ogradă de parveniți, în care Pedro, pinguin greoi, se învîrte neputincios ; cafeneaua, locul comun al deșertului literar madrilen, e întîi o caracatiță cu cioc sonor (loc unde se țipă ca să se proclame vidul !), apoi o plajă spălată de maree, luminată de un haotic peisaj de sori individuali, de vanități asteroide cu sateliți naivi ; doña Luisa, patroana bordelului, albă și grasă, femeia-ecluză, e marca unui stup în care de fapt sterilitatea a ajuns singurul principiu ordonator, regina unui furnicar de viață stearpă. Furnicile, făpturile formiciforme descind și din universul concentraționar al chinuitului pictor expresionist în seraiul fictiv din atelierul amatorului de nudități. Țapul sabatic prezidează, în scena walpurgică sugerată de Goya, o lume falsă care încearcă să obțină, prin invocații impure, ceea ce energiile secătuite nu le mai pot oferi. Dezolata vlăguire spaniolă e suprapusă pe opulențe de viziune hindusă, templele consacrate lui Șiva, procreatorul, și menite, la rîndul lor, în montajul lui Santos, să rezolve, într-o erotică exacerbată și grotescă, deznădejdea unui neam mînat de foamete endemică și străbătut de gînduri la răzbunări incendiare. Potîrnichile grase — sărute !

— omizile-procesionare-ale-pinului nu apar, la rîndul lor, ca simplă recuzită imagistică, ci întreţin aceeaşi circulaţie de sensuri pe verticală şi între sferele lumii Madridului, etanşe, totuşi atît de permeabile, atît de osmotice în iluzoria lor neîmpărtăşire. Şi deasupra tuturor, cu acelaşi rol de paralelă compromiţătoare, apariţia emblematică a merlanului pe farfurie, în salonul-sufragerie meschin, printre oaspeţii strîmtoraţi : muşcîndu-şi coada, încolăcit într-o ipostază culinară, banalul peşte oceanic reaminteşte, din decăderea lui mărturisită de gingaşe pete violacee, Urovorul, şarpele gnostic care simbolizează cînd universul, cînd ciclul repetat al metamorfozelor, cînd timpul. Şi, în sfîrşit, făptura fabuloasă invocată prin desene stîngace de Pedro, în celula cu dimensiuni de coşciug : sirena, fiinţă ambiguă (departe de arzătoarea clasicitate a Ligeei lui Lampedusa !) văzută în echivocul unui mediu neprimitor — perete de rocă şi var şi atmosferă inertă — şi chemată, ca într-un negativ, de solitarul Ulise, naufragiat în infernul submadrilen al închisorilor. Aici şi sirenele sînt mute, nu cîntă, nu ademenesc, zgomotele care se aud nu fac decît să dilate tăcerea, şi Pedro strigă, nu are de ce să-şi astupe urechile şi golul din el le înghite şi le îneacă în odiseea răsturnată din vremea şi lumea tăcerii.

Figuraţia animalieră din romanul lui Martín-Santos are însă şi două personaje principale : cîinii şi şoarecii. Animale de experienţă, condamnate primii să sufere paradoxale chinuri ca obiecte ale unor eforturi ştiinţifice desfăşurate în gol, printr-o ciudată inerţie, în case vechi, cu o aberantă firmă de institut, cîini iberici cărora nimeni nu le cunoaşte limitele capacităţii de a îndura, cîini care nici nu mai asudă, otrăviţi de miasmele clocite în ei, proiecţie, în fond, a unei condiţii umane care se regăseşte în universul cocioabelor, într-o paralelă de infern puturos, într-o binaritate de metamorfoze punitive ce uneori nici nu-ţi mai îngăduie să ştii dacă oamenii sînt ipostaza expiatorie a cîinilor, sau cîinii răscumpără cu suferinţa lor absurditatea unei treceri omeneşti. Prezenţa şoarecilor însă este aceea care domină întreaga carte. Mobil al sumarei intrigi, loc geometric al tuturor personajelor, ei sînt, pe de o parte, miraculoasa lînă de aur în căutarea căreia porneşte Pedro ca să spele prin ea păcatul unei descendenţe blestemate, pe de altă parte, replica simbolică a unui om şi a unui oraş. Poartă în el răul şi totodată antidotul lui, aşa încît lupta împotriva cancerului devine pentru Pedro, într-o fulguraţie de luciditate, lupta împotriva unor rele mai adînci : „Avea impresia că vocaţia lui nu îi este limpede, că poate nu numai din pricina cancerului se deformează

chipurile şi ajung să ia înfăţişarea animalică şi buhăită a nălucirilor ivite în visurile noastre şi în existenţa cărora, naivi, nu credem".

Frază revelatoare atît pentru factura polemică şi satirică a cărţii cît şi pentru rezolvările ei stilistice. Pendularea continuă între specii, între regnuri, între geografii, între epoci, între durate, între stări, estomparea contururilor liniştitoare, structura onirică infuză, prezenţa masivă a experienţelor şi stărilor de conştiinţă liminare, ţesătura psihanalitică de o mare rigoare şi cu semnificaţii ofensive, toate laolaltă creează o stare de maximă tensiune, un fond pe care imobilismul aparent al unei lumi artificial anchilozate se pulverizează. Şi efectul este cu atît mai puternic cu cît această lume încremenită este înfăţişată în sferele ei suprapuse, de cosmos bine rînduit, fără posibilităţi de intercomunicare. E în carte un episod semnificativ : conferinţa mondenă a unui filozof perspectivist (aluzie la José Ortega y Gasset) asupra căreia vom zăbovi. Apare din nou imaginea structurii verticale a cărţii, de data aceasta sub forma unei secţiuni prin clădirea unui cinematograf de cartier. Asmodeu, diavolul şchiop al lui Luis Vélez de Guevara, evocat de altfel direct de Martín-Santos în episodul teatrului de revistă, nu mai ridică acoperişurile, ci despică pe înălţime clădirile, lăsînd privirii o adevărată scenă de mister medieval multietajată. Aici se întîlnesc toate structurile sociale pe care le străbate rătăcirea lui Pedro : lumea periferiei, lumea mijlocie şi înalta lume aristocrată. Separată de celelalte prin planşee de beton, aceasta din urmă e strînsă la conferinţa marelui Maestru, alias Ortega y Gasset, care, după întoarcerea în Spania din exil, în 1945, întemeiase un *Instituto de humanidades* şi ţinea cursuri libere pentru amatorii de filozofie la teatrul Barceló, amintit de Santos în glosa lui fantastică pe marginea tabloului lui Goya, *Scenă de vrăjitorie*. Dar nu atît metafizica lui Ortega, rezumată caricatural în demonstraţia cu mărul şi compromisă — simetric — de roşia doñei Luisa, irizată de soarele din bordel, stîrneşte ironia scriitorului, cît concepţiile sale privitoare la destinul Spaniei şi la căile de soluţionare a problemei spaniole. Conceptul de decadenţă a Spaniei, ferment al căutărilor de înnoire iniţiate de generaţia de la '98, este refuzat în sensul lui propriu de Ortega, pentru care decadenţa e o noţiune corelată cu o stare de sănătate, şi, cum Spania nu ar fi fost niciodată sănătoasă, e un nonsens să spui că a decăzut. Una dintre cauzele adînci ale acestei stări de neîntreruptă tînjire a „Spaniei invertebrate" ar fi „absenţa unei minorităţi selecţionate, suficientă ca număr şi calitate". Or, în ierarhia cosmogoniei imaginate de Martín-Santos, urcuşul către sfera supremă ar părea să indice existenţa unei ase-

menea „minorități selecționate". Minoritatea tradițională există, dar e o aristocrație caricaturală, atinsă în cea mai mare măsură de sterilitatea care constituie marele leitmotiv al cărții. E poate singura sferă într-adevăr izolată, ca într-o vitrină aseptică, despărțită de stradă cu geamuri de cristal gros, ca belșugul factice al vitrinelor de pe marele bulevard. La fel de izolată pare, la polul opus, lumea cocioabelor, rezervația primitivă unde lupta pentru existență a ascuțit simțurile și a creat contraste de un comic sfîșietor. Aici găsește Santos, crud și mușcător, terenul propice dezvoltării geniului iberic, redus la singurele sale resurse și furnizînd un cîmp de cercetare etnografică fără echivalent în restul lumii. Și „infernul" Madridului este și cel ce cultivă și întreține adevărata și singura minoritate selecționată din universul cărții : șoarecii din Illinois, închiși în colivii de păsări cîntătoare și făcuți să se înmulțească printr-o perfidă împărtășire din căldura pieptului de femeie : se nasc în tăcere — prefigurare a marii teme a romanului — cu germenii morții în ei, se prăsesc întru moarte, într-o alarmantă și savurată parodie a elanului vital. Și metafora explodează : Pedro însuși se vede în chip de șoarece de elită vîrît într-o pungă de plastic și atîrnat la sînul Orașului, care de fapt e omul, e lăuntrul omului întors pe dos, dar care, printr-o grozavă denaturare s-a preschimbat în mașinăria implacabilă de măcinat existențe. Și el e șoarece, intrat într-un rut fără finalitate, într-o înlănțuire unde și straturile cele mai adînci ale vieții sînt compromise și trunchiate.

Erotica romanului e în genere exasperată și neîmplinită, fie că are drept scenă interioarele halucinante ale caselor de toleranță, fie că poposește în mediul înăbușitor și meschin al pensiunii celor trei femei, care îndură parcă inexorabilul ciclu, extins la generații, al *trimurti*-ei de care pomeneam : generare, conservare, distrugere. Singura scînteiere de dragoste iscată de frumusețea pură a Doritei e sugrumată întîi de propria ei mediocritate și apoi de cabotinismul nedăruitului cercetător. Moartea ei nu e decît ecoul morții Floritei, victima unei sexualități primitive, a incestului consumat sub nunta infinită a șoarecilor, în abrutizare ; încercarea lui Pedro de a o salva e inutilă, întîi pentru că e inapt — și profesional și social — și apoi fiindcă e chemat să rezolve o situație consumată, să opereze un trup defunct. Și eșecul și moartea sînt un deznodămînt firesc într-o lume a tăcerii, al cărei locuitori trăiesc în cel mai cumplit deșert cu putință : pustia sexului din care dragostea a dispărut. E suprema frustrare, mutilarea cu cele mai mari consecințe, pentru că un subconștient încărcat, al unui individ sau al unui popor, nu se limpezește prin ablațiunea elementului vital a cărui funcționare anormală ar

determina lungul şir de refulări. Castrarea e o îndoită moarte şi tăcere, mai grea decît moartea individuală pentru că e pierderea continuităţii, e moartea infinitelor generaţii în care stau şi răscumpărarea şi pedeapsa. Simbolul obsedant al castrării devine la Santos expresia mutilării globale a omului într-un cadru refractar la valorile pure şi profunde, corelativ al amuţirii organice şi spirituale. Această viziune totală, scrîşnetul protestului neputincios al medicului exilat domină marele monolog final care închide cercul acţiunii : plecat din „deşertul înconjurător", ajunge în Madrid, oraşul apocalipsului rece şi minor din viziunea lui Santos. Implicat în ritmul vital al cetăţii, umilul cancerolog are prilejul de a observa *por de dentro* (pe dinăuntru), ca şi Quevedo, lumea împrejmuitoare şi reface în aventura lui obscură o întreagă succesiune spaniolă, e un don Quijote rudimentar, însoţit de un Sancho Panza dezabuzat şi distant — Amador, e un Odiseu derizoriu, un Iason fără Argo şi fără argonauţi, un martir anonim, fără chip — portretul fizic al lui Pedro nu apare nicăieri, în timp ce despre toate celelalte personaje ni se comunică detalii distinctive ! — constrîns să asiste, în trenul hîrbuit în care se reîntoarce la locurile de unde plecase cîndva, la o derulare inversă a istoriei spaniole, mărturie a unei imense vitalităţi ascunse sub eşecuri. Şi devine sfîntul anonim anexat unei sîngeroase martirologii — e un lorenzo, un laurenţiu, fript pe grătar de călăul tăcut, preocupat de simetrie. Sfîntul Laurenţiu, martirul creştin ce refuzase să-i predea prefectului roman tezaurul bisericii şi fusese ars de viu pe un grătar în anul 258 — Escorialul de azi rememorează arhitectonic evenimentul — îşi întîlneşte omonimul cu minusculă în 1949, după imensul autodafeu care abia se stinsese pe pămîntul iberic.

Tragedia este sporită însă de faptul că martiriul lui Pedro nu mai are sens. Într-un sonet al lui Quevedo închinat sfîntului amintit, „Laurenţiu arde şi e cuprins pe rug de voluptate ; în Laurenţiu, tiranul arde şi pătimeşte, văzînd cum curajul de neclintit îi sporeşte o dată cu flăcările de aur... Iată, în el cerul nemureşte omenescul, şi victorios, contemplîndu-şi înfrîngerea, nu arde atît el, cît e cuprins de foc nevolnicul tiran". Dar Pedro nu ştie de ce e sacrificat, nu ştie decît că e strivit într-o încleştare ce-l depăşeşte, ştie că, dacă eunucii scopiţi odinioară erau lăsaţi măcar să urle, lui nici urletul nu-i mai e îngăduit. Urovorul şi-a prins coada între dinţi, un ciclu a fost consumat fără ca tăcerea instaurată să însemne însă şi deznodămîntul.

Violenţa caricaturii, ferocitatea analizei, deformarea nemiloasă a contururilor aparent calme se integrează într-o acţiune de asanare în-

treprinsă asupra momentului. Morala comună, conformismele sociale şi de cultură, împăcarea în visul unei Spanii dominatoare, imobilismul istoric sînt rînd pe rînd dinamitate de virtuţile unui limbaj, ale unei proze ce ne reaminteşte nu epigonic, ci de la egal la egal, marea proză satirică a lui Quevedo din *Sueños (Visurile)*, în care viziunea escatologică aduce în cîmpul observaţiei totalitatea unei societăţi omeneşti, sau din mai puţin cunoscutele *Obras festivas (Opere festive)*, simple pretexte uneori pentru dezlănţuirea funambulescă a cuvintelor, comic pur ţîşnit din subtile sau grosolane variaţii de tensiune între polii semantici. La Santos intervine şi sporul de detaşare modernă şi neîngrădită libertate a limbii pe care nici Quevedo n-a cunoscut-o într-o asemenea măsură.

Tehnicile monologului interior şi ale stilului indirect liber sînt folosite cu virtuozitate, într-o pasionantă îmbinare a factorului concret — planul lingvistic al vorbitorului implicat — cu repercutarea sa stilizată, în cantilena abstractă cu care îl însoţeşte comentariul disimulat al autorului, basul obstinat, ce îi dă atmosfera generală sau creează distanţarea ironică faţă de planul fundamental. Să se recitească de pildă relatarea în stil indirect liber a pledoariei lui Moacă, sosit după miezul nopţii la pensiune pentru a-l convinge pe don Pedro să-i salveze fata, torentul de implorări şi adulaţii traduse din jargonul supuşeniei şirete în termeni culţişti cu inserţii vulgare ce stabilesc exact atmosfera de ambiguitate cerută de nesinceritatea solului nocturn încolţit de întîmplări şi împleticit în meandrele unei sintaxe alambicate cu numeroase incidente, perfect conduse, în care intervin şi grupări contextuale proprii mediului de referinţe al doctorului însuşi, aşa încît se obţine un triplu curent de culori stilistice alunecînd pe discursul indirect al unui singur personaj : povestitorul, ascultătorul (doctorul) şi, în fine, grotescul retor. Dar excepţionala simfonizare de monologuri interioare din episodul omizilor oarbe care urmăresc ţeluri diferite conduse însă de un acelaşi fir ? Matías, Amador, Cartuş şi Similiano : merg unul după altul, urmărindu-se sau fugind unul de celălalt şi alcătuind prin juxtapunerea frînturilor de monolog interior exact imaginea unui anelid aproape orb prin care undele evenimentelor se transmit ca printr-un tot, în convulsii de panică sau nedumerire. Sau alteori monologul brut, notat exact şi propus în autenticitatea lui de colaj, de obiect neprelucrat : monologurile bătrînei Dora, lamentabilele ei memorii sau reflecţii de codoaşă bine intenţionată — întîi pe lîngă fiică, apoi pe lîngă nepoată — ; primul monolog al lui Cartuş, demonul de guignol umanizat al romanului,

transcriere cvasifonetică a unui limbaj pitoresc şi dur — dovezi ale unui proteism stilistic neamenințat nici o clipă de dezagregare, fiindcă orice fragment tratat diferit are rolul unei pietricele într-un mozaic gîndit perfect, cu simetrii savante şi preţioase efecte de culoare. Poate nu la fel de importantă ca alte detalii, dar nu mai puţin reprezentativă în reuşita ei provocatoare de capodoperă creată din materiale comune şi uzate e scena bîlciului : scenă de ansamblu, pe placul flamanzilor apocaliptici — Bosch, Bruegel — e scrisă în fraze lungi, uşor neglijente sintactic, în care intervenţiile protagoniştilor se inserează abia observate şi întrerupte de pete mari în culori violente de pictor dominical : negrul hainelor lui Cartuş, albul bucătarului dispensator de bucurii şi roşul micului bec de care aminteam şi la început, pătrunse, pe de altă parte, de toată gama olfactivă a unei asemenea petreceri, de la sudoare pînă la mireasma uşoară a nucii de cocos mîncate de Dorita, şi învîrtejite în cadrilul viermelui triumfător, roata trepidantă, muzicala luptă a omului ce-şi cunoaşte sfîrşitul, dar nu vrea să-l audă.

Flexibilitatea sintaxei merge de la nesfîrşita frază enumerativă construită pe un model simplu şi obţinîndu-şi efectul prin acumulare şi contrast final cu un element surpriză (de pildă halucinantul racursiu al Madridului, în timp şi în spaţiu : „Sînt oraşe atît de..., atît de..., încît nu au nici catedrale"), pînă la propoziţia eliptică, pînă la cuvîntul nud, gîfîit şi interogator al monologurilor din închisoare sau la ritmul savant din prima parte a descrierii spectacolului de revistă. Suprapunerea stilurilor, alegoria, parabola, descrierea realistă, parafraza gongorică, antonomazele surprinzătoare, impreoaţia, brutalităţile de limbaj şi de tablou, glosa ironică, erudiţia disimulată sau etalată fără rezerve, însoţite de tot atîtea straturi lexicale : argoul hoţilor, neglijenţele limbajului familiar, lexicul medical şi biologic, terminologia juridică, limbajul preţios, termenii de tauromahie şi — peste toate — permanenta rezervă ironică, humorul disecator, pastişa conştientă, au replămădit fraza spaniolă, i-au redat o libertate de desfăşurare pe care o uitase, fie în retorica prozei academizante, fie în platitudinea, utilă uneori, dar mărginită, a prozei de observaţie. Pentru că valoarea exemplară a cărţii lui Santos stă în acuta sa conştiinţă estetică : orice carte mare este un început, reluare a eternului proces uman, pe toate coordonatele sale, şi integrare într-o riguroasă viziune interioară. Sensul romanului a fost exact receptat, şi dincolo de încercările de minimalizare prin raportarea la un filon modern (Joyce şi romanul american) al cărui simplu epigon ar fi, s-a simţit de îndată origi-

nalitatea profund iberică a romanului, ireductibil la simple influențe sau conjecturări comparatiste. Ne-a impresionat similitudinea de optică și rezolvare estetică dintre Martín-Santos și Quevedo, o dovadă în plus a filonului spaniol autentic din *Vremea tăcerii*. Autorul ei ține într-adevăr de marea familie a satiricilor vizionari, în care se întîlnește nu numai cu Quevedo, ci și cu Cervantes și Swift. Dar la fel de remarcabilă e și desăvîrșita stăpînire — de loc epigonică! — a tuturor resurselor prozei moderne. Credem că nu greșim dacă vedem în *Vremea tăcerii*, pe lîngă partea ei de fervoare, și reușita unui fascinant experiment literar, oricînd necesar creatorului de cuvînt. De altfel cartea a și avut acest răsunet complex în conștiința noii generații de intelectuali spanioli: „Preciziunea analitică și rigoarea formală" relevate de un tînăr scriitor spaniol care ne-a vizitat țara (José Angel Valente, interviu în *Gazeta literară*, 22/1966) sînt calitățile ce-l fac modern. E, în orice caz, singurul romancier spaniol de după războiul civil cu vocație demiurgică, ziditor de universuri, mizînd totul pe cuvîntul și pe fraza creatoare: curajul artei integrale.

Glosele de mai sus — cîteva doar, la un text cu infinite sugestii — sînt și mărturii ale marilor dificultăți de echivalare pe care le-a întîmpinat traducătorul. Dacă, măcar în parte, a izbutit să le rezolve, e numai mulțumită bunului său dascăl de hispanistică, profesorul VALERIU PAPAHAGI, ale cărui peripatetice îndrumări i-au fost atît de utile și față de care își exprimă și aici întreaga sa recunoștință.

SORIN MARCULESCU

Iunie 1966

CUPRINS

	Pag.
Notă bio-bibliografică	5
Vremea tăcerii	7
Postfața traducătorului	211

Redactor responsabil : CONSTANȚA TĂNĂSESCU
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 01.11.1966. Bun de tipar 10.01.1967. Apărut 1967. Tiraj 20.140 ex. broșate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 12,47. Coli tipar 14. Planșe A. nr. 12.555. C.Z. pentru bibliotecile mari 86 C.Z. pentru bibliotecile mici 86—31=R

Tiparul executat sub comanda nr. 60.733 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București — Republica Socialistă România

Carte de factură foarte liberă, atît prin desfăşurarea narativă, condusă cu o siguranţă supremă pe toate căile, de la cele mai vechi pînă la cele mai recent deschise, cît şi — dovadă că ne aflăm în faţa unui scriitor prodigios — prin marea varietate de limbajuri.

LUC ESTANG, LE FIGARO LITTÉRAIRE,
15 ianuarie 1964

Lei 6,75